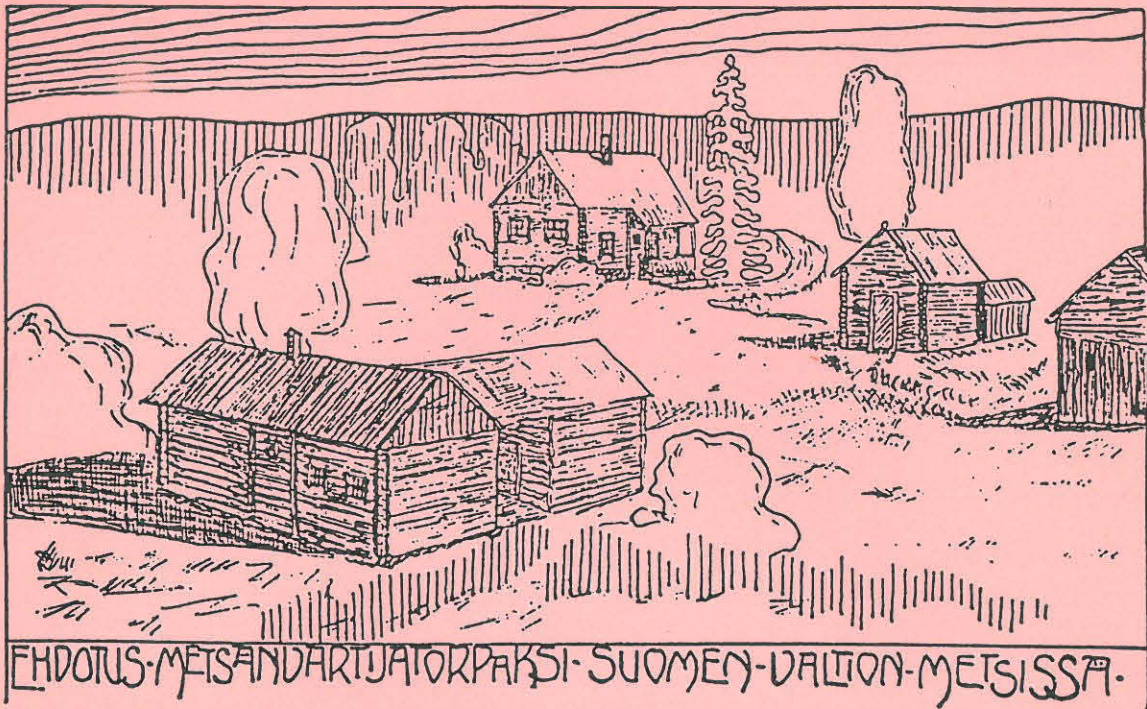

METSÄHALLITUKSEN ESITYS
SUOJELTAVISTA RAKENNUKSISTA
- kohteiden esittely

© METSÄHALLITUS

SISÄLLYS

	Sivu
METSÄHALLITUKSEN ESITYS SUOJELTAVISTA RAKENNUKSISTA	5
Suojeluluokitus	5
Suojeluesitys lääneittäin	6
Suojehtaviksi esitetyt kohteet rakennustyypeittäin	17
SUOJELUESITYKSET	21
Virkatalot	22
Savonlinnan puistoalueen toimisto	22
Salmilehto	26
Pelkosenniemen puustelli	32
Lieksan entinen aluemetsänhoitajan virkatalo	36
Hannukkalanniemi	40
Niemelä	48
Metsänvartijatilat	52
Juhanala	52
Naapankivaara	56
Korteniemi	64
Aarea	72
Kruununmetsätorppa Kovero	78
Metsätyökämpät	84
Korpiemi	84
Aittolahti	88
Pitkäjärvi	92
Heretty	96
Hyypiö	100
Salokämpä	104
Lakajärvi	108
Auvojärvi	114
Ruuhijärvi	118
Särkkä	120
Hosko	126
Uiton rakennukset ja rakenteet	132
Akanlahden tukinsiirtolaitos	132
Riekkohaudan uittopirtti	136
Selkäsaaren uittopirtti	138
Lounatkosken uittopirtti	142
Vanhan maankäytön rakennukset	146
Huhtala, sotilasvirkatalon torppa	146
Ailinpieti, kalamaja	152
Kuikkaniemi, kalamaja	156
Martimoaavan niittysauna	158
Kaulus, niittysauna	160
Romuvaaran metsäsauna	162
Sallivaaran poroerotusalue	166

Raja-Joosepin asuinkenttä	174
Suomujoen kolttakenttä	180
Oskarinjärven kolttakenttä	186
Oskarinkosken kolttakenttä	190
Kaivostoiminta ja teollisuus	194
Kirjakkalan ruukkialue	194
Kultalan kruunun stationi	204
Pahaojan kultakämpä	208
Mobergin kultakämpät	212
Ritakosken kultakämpät	216
Suttikämpä	220
Kulkuyhteydet, matkailu ja virkistys	224
Kenestupa ja Mierastupa	224
Korsatupa	226
Rumakuru	228
Aavasaksan matkailumaja	232
Marasen tupa	236
Metsä-Luosto	240
Muut kohteet	244
Kullakoja, luotsin asuintalo	244
Hallan pirtti, jääkärien etappipaikka	246
Miilumaja, prof. Lönnrothin rakennuttama tupa Tuomarniemessä	250
Röyttä, Luotsitalo	252
Lattunan palovartijan mökki	256

METSÄHALLITUKSEN ESITYS SUOJELTAVISTA RAKENNUKSISTA

Suojeluluokitus

Valtion omistamien rakennusten suojelusta määrätään asetuksella 480/85. Suojelu tapahtuu valtioneuvoston päätöksellä. Päätös edellyttää suojeltavien kohteiden aktiivista hoitoa, kunnossapitoa ja restaurointia niin, että niiden kulttuurihistoriallinen arvo säilyy tai korostuu. Asetuksen 11 §:n mukaan ympäristöministeriö antaa tarvittaessa tarkemmat ohjeet asetuksen soveltamisesta. Museovirasto laatii soveltamisohjeet. Museovirasto ja rakennushallitus ovat vuonna 1987 hyväksyneet kahden suojelutason luokittelun - suojellut ja varjellut rakennukset - jota sovelletaan valtion omistamiin rakennuksiin. Metsähallitus ja museovirasto ovat tehneet 15.11.1993 sopimuksen vastaavasta luokittelusta, jota noudatetaan metsähallituksen suojeltavien rakennusten osalta.

Rakennukset luokitellaan seuraavasti:

S1	Rakennus suojellaan kokonaan.
Asetuksen 11 §:n tarkoittamat soveltamisohjeet koskevat koko rakennusta.
S2	Rakennus suojellaan osittain.
Päätöksessä mainitaan erikseen suojellut rakennuksen osat (esim. ulkoasu). Soveltamisohjeet koskevat vain niitä.
S3	Rakennusryhmä suojellaan.
Rakennusryhmään kuuluu ainoastaan suojeltavia rakennuksia sekä niihin liittyvänä rakentamalla tai istuttamalla suojeltu alue. Alue rajataan suojelupäätöksessä.
S4	Rakennettu alue suojellaan.
Alueella on suojeltavien rakennusten ohella muitakin rakennuksia ja sille voidaan uudisrakentaa museoviraston hyväksymällä tavalla. Alue rajataan suojelupäätöksessä.

Varjeltavia rakennuksia ei saa purkaa tai oleellisesti muuttaa ilman museovirastosta pyydettyä lausuntoa. Rakennusten kunnossapidossa ja hoidossa on otettava huomioon niiden kulttuurihistoriallinen arvo. Varjelusta vastaa haltija, jonka on tarvittaessa neuvoteltava museoviraston kanssa.

Varjeltujen rakennusten luokittelu on seuraava:

V1	Rakennus varjellaan kokonaan.
V2	Rakennus varjellaan osittain.
V3	Rakennusryhmä varjellaan.

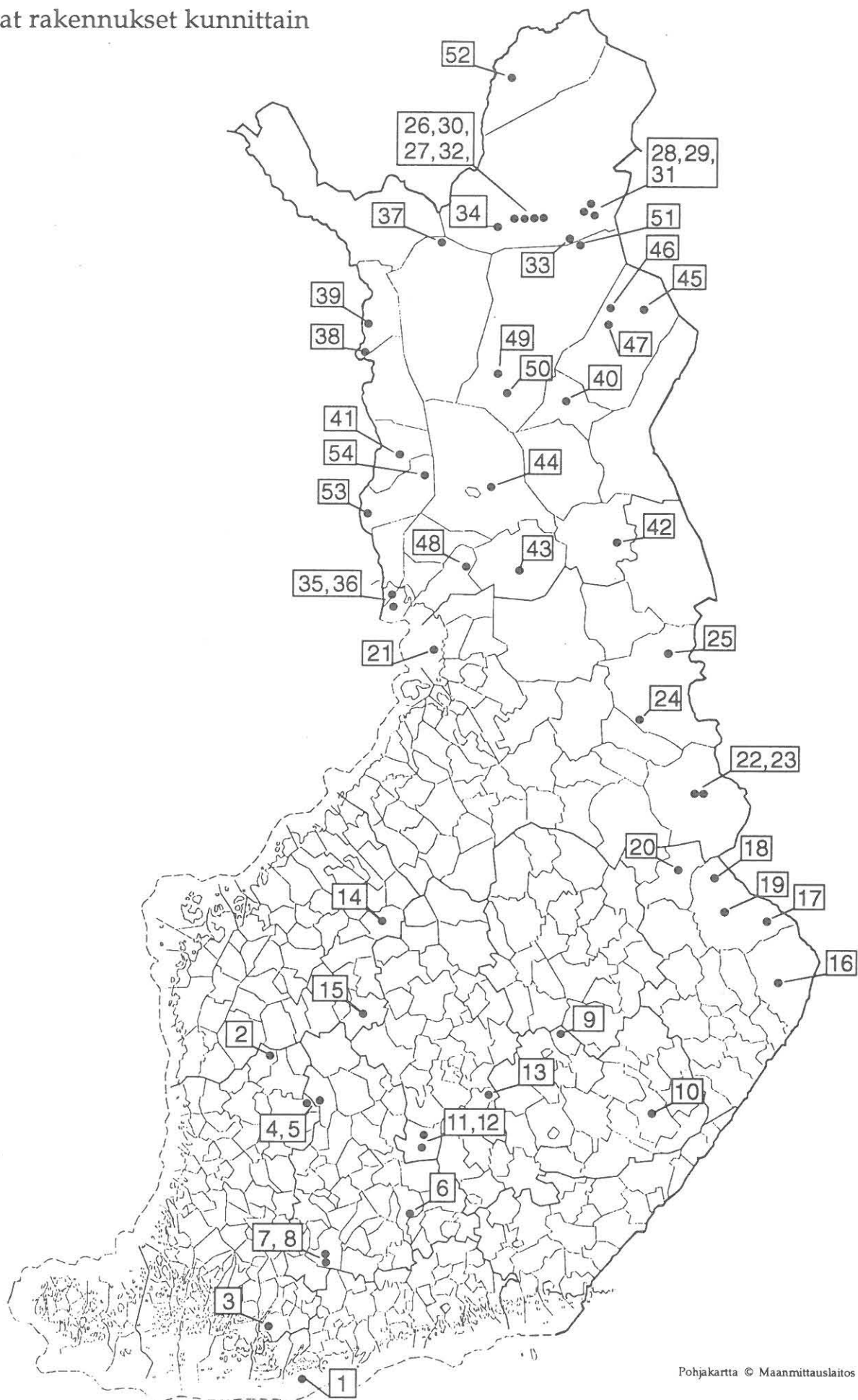
Suojeltaviksi esitetyt kohteet lääneittäin

Luettelo sisältää metsähallituksen suojeltaviksi esittämät rakennukset, rakennusryhmät ja rakenteet maantieteellisessä järjestyksessä Uudenmaan läänistä Lapin lääniin. Kunkin läänin osalta kohteet ovat kunnan nimen ja tämän jälkeen kohteen nimen mukaisessa aakkosjärjestyksessä. Kohteita on yhteensä 54.

Ellei muuta ole mainittu, luokitukset S2 ja V2 koskevat rakennuksen ulkoasua. Kohteen nimen jäljessä oleva numero viittaa sijaintiin oheisella kartalla.

METSÄHALLITUS

Suojeltavat rakennukset kunnittain

UUDENMAAN LÄÄNI (1 kohde)

Kohde	VARR	Rakennukset	Suojeltu	Varjeltu
TAMMISAARI Kullakoja (1) (Jussarö)		Luotsin asunto Asuinrakennus	S1	

TURUN JA PORIN LÄÄNI (2 kohdetta)

Kohde	VARR	Rakennukset	Suojeltu	Varjeltu
KARVIA Korpiniemi (2)	230 009 001 001	Metsätyökämppä Kämppä	S2	
PERNIÖ Kirjakkala (3)	586 018 001	Ruukkialue Ruukinkartano Vanha päärakennus Viljamakasiini Sepän asunto Työväenasunto Työväenasunto Aitta	S2 S2 S2 S2 S2 S2 S2	

HÄMEEN LÄÄNI (5 kohdetta)

Kohde	VARR	Rakennukset	Suojeltu	Varjeltu
IKAALINEN Kovero (4)	143 013 001 014 015 016 017 018	Kruununmetsätorppa Päärakennus Pakari Karjarakennus Aittarati Liiteri Riihi Viljamakasiini Sauna Paja 3 heinälatoa 2 kaivoa	S1 S1 S1 S1 S1	V2 V2 V2 V2 V2 V2
KURU Pitkäjärvi (5)	303 024 001 012 013	Metsätyökämppä Kämppä Talli	S1 S1	
LAMMI Ruuhijärvi (6)	401 013 001 012	Metsätyökämppä Kämppä		V1

HÄMEEN LÄÄNI (Jatk.)

TAMMELA

Hyypiö (7)	834 021 001	Suonkuivausosaston kämppä	
	003	Kämppä	S2
	004	Savusauna	S2

TAMMELA

Korteniemi (8)	834 021 001	Metsänvartijatila		
	005	Asuinrakennus	S1	
	006	Aitta	S1	
	007	Karjarakennus	S1	
	008	Kalustovaja	S2	
	009	Talli	S1	
	010	Vanha sauna	S1	
	012	Puuvaja	S2	
	013	Riihi	S1	
	014	Varasto		V1
		Koirankoppi		V1
		Sysikoppi		V1
		Pitkäkärjen lato		V2
		2 maakellaria		V2
		Kaivo		V2

MIKKELIN LÄÄNI (2 kohdetta)

Kohde	VARR	Rakennukset	Suojeltu	Varjeltu
JÄPPILÄ				
Salokämpä (9)	184 003 001	Kämppäarakennukset		
	001	Kämppä		V2
	002	Talli		V2
	003	Sauna		V2
	004	Savusauna		V2
SAVONLINNA	740 030 001			
Itä-Suomen puisto-				
alueen toimisto (10)	001	Toimisto- ja asuinrakennus		V1

KESKI-SUOMEN LÄÄNI (3 kohdetta)

Kohde	VARR	Rakennukset	Suojeltu	Varjeltu
KUHMOINEN				
Heretty (11)	291 014 001	Kämppäkartano		
	004	Kämppä	S1	
	005	Sauna	S2	
	006	Talli	S1	
	007	Ent. käpykaristamo	S2	

KESKI-SUOMEN LÄÄNI (jatk.)

KUHMOINEN

Huhtala (12)	291 017 001	Sotilasvirkatalon torppa	
	001	Asuinrakennus	S1
	002	Savusauna	S1
	003	Jyvääitta	S1
	004	Hyvääitta	S1
	005	Vaateaitta	S1
	006	Vierastupa	S1
	007	Silpuslato	S2

LEIVONMÄKI

Juhanala (13)	415 009 001	Metsänvartijatila	
	001	Asuinrakennus	S2
	002	Talousrakennus	S2
	003	Aitta	S2
	005	Riihi	S2

VAASAN LÄÄNI (2 kohdetta)

Kohde	VARR	Rakennukset	Suojeltu	Varjeltu
PERHO				
Kaulus (14)		Niittysauna	S1	
ÄHTÄRI				
Miilumaja (15)	989 015 001			
	004	Lönnrothin museokämppä	S2	

POHJOIS-KARJALAN LÄÄNI (5 kohdetta)

Kohde	VARR	Rakennukset	Suojeltu	Varjeltu
ILOMANTSI				
Hosko (16)	146 029 001	Kämppäkartano	S4	
	008	Kämppä	S1	
	009	Talli	S1	
	010	Kauppa- ja varastorakennus	S2	
	011	Sauna	S1	
	012	Ent. valjaskuivaamo	S2	
		Käymälä		V1
		Kaivo		V2
LIEKSA				
Kuikkaniemi (17)		Kalamaja	S1	

POHJOIS-KARJALAN LÄÄNI (jatk.)

Kohde	VARR	Rakennukset	Suojeltu	Varjeltu
LIEKSA				
Laklajärvi (18)	422 103 001	Kämppäkartano		V3
	014	Miehistökämppä		V1
	015	Työnjohdon kämppä		V2
	016	Sauna		V2
		Kauppa		V2
		Talli		V1
		Kellari		V2
		Varasto		V2
LIEKSA				
Lieksan entinen. alue-				
metsänhoitajan				
virkatalo (19)	422 178 001	Virkatalo pihapiireineen	S3	
	001	Asuinrakennus	S2	
NURMES				
Aittolahti (20)	541 042 001	Kämppärakennukset	S3	
	009	Kämppä	S1	
	010	Talli	S2	
	011	Sauna	S2	

OULUN LÄÄNI (5 kohdetta)

Kohde	VARR	Rakennukset	Suojeltu	Varjeltu
li				
Röyttä (21)	139 011 001	Entinen luotsin asuinpaikka		
	002	Luotsitalo	S2	
KUHMO				
Romuvaara (22)		Metsäsauna	S1	
KUHMO				
Särkkä (23)	290 047 001	Kämppäkartano		V3
	001	Miehistökämppä		V1
	002	Talli		V2
	004	Varasto		V2
	005	Työnjohdon kämppä		V2
	008	Varasto		V2
	009	Varasto		V2
		Maakellari		V2
SUOMUSSALMI				
Hallan pirtti (24)		Jääkärien etappipaikka		
		Pirtti	S1	
		Savusauna	S1	
		Saunakota		V1
SUOMUSALMI				
Lounatkoski (25)	777 039 001			
	005	Uittokämppä		V1

LAPIN LÄÄNI (29 kohdetta)

Kohde	VARR	Rakennukset	Suojeltu	Varjeltu
INARI				
Kultala (26)	148 074 001	Kullankaivuun valvontatukikohta		
	015	Päärakennus	S1	
	148 210 001			
	010	Väentupa		V2
	011	Leipomo		V2
	012	Savusauna	S2	
		Tavara-aitta		V2
		Makellari		V2
INARI				
Mobergin				
kämpät (27)	148 210 001	Kultakämpät		
	008	Kultakämppä		V2
	009	Kultakämppä		V2
		Sauna		V2
INARI				
Oskarinjärven				
kolttakenttä (28)				
		Pirtti	S2	
		Aitta	S2	
INARI				
Oskarinkosken				
kolttakenttä (29)				
		Kaksihuoneinen pirtti	S2	
		Yksihuoneinen pirtti	S2	
		Sauna	S2	
		2 lammaskotaa	S2	
		Ulkouuni	S2	
		2 kellaria	S2	
INARI				
Pahaojan kulta-				
kämppä (30)	148 210 001			
	020	Kultakämppä		V2
	021	Aitta		V2
		Savusauna		V2
INARI				
Raja-Joosepin				
asuinkenttä (31)				
		Joosepin kämppä	S2	
		Huhti-Heikin kämppä	S2	
		Savusauna	S2	
		Navetta	S2	
		Lampola	S2	
		Lato	S2	
		Maauuni	S2	
		Maakellari	S2	
		Kaivo	S2	
		Kenttää kiertävä aita		

LAPIN LÄÄNI (jatk.)

Kohde	VARR	Rakennukset	Suojeltu	Varjeltu
INARI				
Ritakosken				
kultakämpät (32)	148 210 001	Koneellisen kullankaivuun tukikohta		
	016	Ritakosken alapuolinen kämppä		V2
	017	Ritakosken yläpuolinen kämppä		V2
	018	Ritakosken kultakämppä		V2
		Varastoaitta		V2
		Karjasuoja		V2
		Koirankoppi		V2
INARI				
Rumakuru (33)	148 004 001	Autiotuvat (maanomistaja Metsäntutkimuslaitos)		
	008	Rumakurun uusi kämppä	S1	
		Rumakurun vanha kämppä	S1	
INARI				
Sallivaara (34)		Saamelaisten poroerotuspaikka		
		Erotusaita	S2	
		Antti Maggan kämppä	S2	
		Benjami Kurun kämppä	S2	
		Kaapo Aikion ja T. Lehtolan k.	S2	
		Maarit Länsmanin kämppä	S2	
		Antti Näkkäljärven kämppä	S2	
		Iisko Näkkäljärven kämppä	S2	
		Kirsti Pokan ja J. Jomppasen k.	S2	
		Mikko Takalon kämppä	S2	
		Lapin paliskunnan kämppä	S2	
KEMI				
Ailinpieti (35)		Kalastajien kämppä	S2	
KEMI				
Selkäsaaren uitto-				
kämppä (36)	240 010 001			
	001	Kämppä		V1
KITTILÄ				
Korsatupa (37)	261 145 001			
	009	Autiotupa	S2	
MUONIO				
Aarea (38)	498 071 001	Metsänvartijatila	S3	
	016	Asuinrakennus	S1	
	017	Navetta	S2	
	018	Aitta	S2	
	019	Puoti	S2	
	020	Sauna	S2	
		Lampola	S2	
		Lato	S2	

LAPIN LÄÄNI (jatk.)

MUONIO

Naapanki- vaara (39)

498 050 001
001
002
003
004
005

Metsänvartijatila S3
Asuinrakennus S1
Talousrakennus S2
Varasto, ent. talli S2
Sauna S2
Aitta S2
Talli, ent. riihi S2
2 rantalatoa S2
Lampola S2
Riihi V2
Vaja V2
Kaivo V2

PELKOSENNIEMI

Puustelli (40) ("Iso-Otava")

583 034 001
001
002
003

Ent. aluemetsänhoitajan virkatalo
Asuinrakennus V2
Talousrakennus V2
Sauna V2

PELLO

Niemelä (41)

584 102 001
001
002
003
004

Metsäteknikon virkatalon alue S3
Asuinrakennus S1
Sauna S2
Varasto V2
Talousrakennus V2

POSIO

Akanlahti (42)

614 126 001
005
006
007

Tukinsiirtolaitos ja uittoruuhi V3
Siirtolaitosrakennus V1
Varasto V2
Puuvarasto V2
Uittoruuhien osa V2

RANUA

Salmilehto (43)

683 102 001
003
004
005
006
007

Ent. aluemetsänhoitajan virkatalo
ja pihapiiri S3
Sauna S1
Lato S2
Asuinrakennus S2
Talli S2
Aitta S2
Kaivo V2

ROVANIEMEN MAALAISKUNTA

Maranen (44)

699 295 001
020

A.E.Järvisen eräkämppä
Eräkämppä V1
Koirankoppi V1

SAVUKOSKI

Suttikämppä (45)

Konesavotan kämppä
Suttikämppä V2

LAPIN LÄÄNI (jatk.)

SAVUKOSKI

Lattunan palovartijan
mökki (46)

Palovartijan mökki

V2

SAVUKOSKI

Riekkohauta (47)

Kemijoen uiton pirtti
Uittopirtti

V2

SIMO

Martimoaavan
niittysauna (48)

Niittysauna

S1

SODANKYLÄ

Auvojärvi (49) 758 246 001

001

Kämppäkartano

V3

002

Pääpirtti

V2

006

Kerroskämppä

V2

007

Talli

V1

008

Talli

V1

009

Talli

V1

010

Sauna

V2

011

Varasto

V2

012

Halkovarasto

V2

Valjashuone

V2

Moottorisahojen kunnostusrakennus

V2

Maakellari, jossa aggregaatti

V2

Paja

V2

Autotalli

V2

2 käymälää

V2

Kaivo

V2

SODANKYLÄ

Metsä-Luosto (50) 758 247 001

002

Metsähallituksen henkilökunnan

koulutus- ja virkistysrakennus

Asuinrakennus

S2 (vanha osa)

SODANKYLÄ

Suomujoen

kolttakenttä (51)

Kolttsaamelaisten kesäasuinpaikka

Asuinrakennus

S2

Ulkouuni

S2

Keilakota

S2

Savusauna

S2

Patsasaitta

S2

Maakellari

S2

Lammaskota

S2

Porolato

S2

UTSJOKI

Kenestupa ja

Mierastupa (52)

2 vanhaa posti- ja autiotupaa

Kenestupa

S1

Kenestuvan talli

S1

Mierastupa

V1

LAPIN LÄÄNI (jatk.)

YLITORNIO

Aavasaksa (53) 976 013 002
001

Matkailukohteen rakennukset

Matkailumaja S1

Kioski V2

Tanssilava V2

YLITORNIO

**Hannukkalan-
niemi (54)**

976 090 001

Metsäteknikon virkatalon alue S3

004 Asuinrakennus S1

005 Sauna S2

006 Vaja V2

007 Venevaja S2

008 Aitta S2

009 Navetta S2

010 Varasto- ja työhuone S2

011 Käpyriihi S2

012 Halkosuoja V2

Lato V2

Suojeltaviksi esitetyt kohteet rakennustyypeittäin

Metsähallituksen hallussa olevat, suojeltaviksi esitettävät rakennuskohteet on seuraavassa järjestetty rakennustyyppin tai alkuperäisen käyttötarkoituksen mukaan ryhmiin, jossa kohteet ovat ikäjärjestyksessä. Suojeluesitykseen sisältyvät kohteen nimi ja tyyppi, sijaintitiedot (kiinteistörekisterinumero, valtion rakennusrekisterin numerot, karttatiedot) ja suojelumääräykset perusteluineen sekä valokuvia ja piirustuksia rakennuksista.

Ellei ei erikseen mainita, kuva-aineisto on metsähallituksen. Asemapiirrosten pohjakarttoina on käytetty metsähallituksen kiinteistöpalvelun (rakennustoimi) tekemiä asemapiirroksia, peruskarttojen suurennoksia sekä museoviraston rakennushistorian osastolla tehtyjä asemapiirroksia ja kuntien kaavakarttoja. Asemapiirotukset on muokattu museoviraston rakennushistorian osaston Savonlinnan toimipisteessä.

Museoviraston rakennushistorian osasto on toimittanut aineiston muutamien, pääasiassa Lapissa sijaitsevien kohteiden osalta, jotka museovirasto on kunnostanut viimeisen kymmenen vuoden aikana työllisyystöinä. Museoviraston valmistelemat esitykset ovat Inarissa Kultala sekä Moberginjoan, Pahaojan ja Ritakosken kultakämpät, Sallivaaran poroerotusalue, Oskarinjärven ja Oskarinkosken koltta-asumukset ja Raja-Joosepin asuinkenttä, Savukosken Tulppion Suttikämpä, Sodankylän Suomujoen koltta-asumus, Utsjoen Mierastupa ja Kenestupa sekä Ylitornion Aavasaksan matkailumaja.

Suojeluesityksen ryhmittely alkaa metsähallituksen rakentamista virkataloista ja metsänvartijatiloista. Myös suojeltaviksi esitetyt metsätyökämpät ovat pääsääntöisesti metsähallituksen rakentamia. Muut rakennukset on ryhmitelty alkuperäisen käyttötarkoituksensa mukaan vanhan maankäytön, teollisuuden sekä liikenteen ja matkailun rakennuksiin. Näiden ryhmien rakennuksista suurin osa on muiden kuin metsähallituksen rakentamia. Viimeinen ryhmä muodostuu yksittäisistä, suurempiin kokonaisuuksiin kuulumattomista kohteista. Metsähallituksen rakennustoimintaa ja rakennustyyppejä on käsitelty laajemmin suojeluesityksen ensimmäisessä osassa. Ryhmittely on pääpiirteissään seuraava:

VIRKATALOT

Aluemetsänhoitajan virkatalot

Metsähallituksen omistuksessa on enää vain muutama tähän tarkoitukseen rakennettu talo, jossa alkuperäinen asu on edes pääpiirteissään säilynyt:

Savonlinna (1902; ei alunperin metsähallituksen rakennuttama)

Salmilehto, Ranua (1911-12)

Puustelli, Pelkosenniemi (1913)

Lieksa (1937).

Metsäteknikon ja metsätyönjohtajan virkatalot

Metsähallituksen omistuksessa edelleen runsaasti - autioina, nykyvaatimusten mukaisiksi asunnoiksi remontoituina tai virkistyskäytössä. Suojeluesitykseen on valittu kaksi alkuperäisessä asussaan hyvin säilynyttä kohdetta, joista toinen edustaa suurta, monipuolista tilakokonaisuutta ja toinen on 1930- ja 1940-luvuille tyypillinen pieni metsäteknikon tila:

Hannukkalanniemi, Ylitornio (1939-1950-luku)

Niemelä, Pello (1943-46,1960)

METSÄNVARTIJATILAT

Metsähallituksen hallinnassa säilyneistä metsänvartijatiloista useimmat on muutettu aikanaan metsäteknikon tiloiksi. Rakennuskannaltaan vanhimmat, runsaimmat ja parhaiten säilyneet ovat:

Juhanala, Leivonmäki (1800-/1900-luvun vaihde)

Naapankivaara, Muonio (1800-luvun lopulta 1950-luvulle)

Korteniemi, Tammela (1900-luvun alku)

Aarea, Muonio (1920- 1930-luku).

KRUUNUNMETSÄTORPAT

Kovero, Ikaalinen (1800-luvun loppu) on ainoa metsähallituksen omistuksessa säilynyt kruununmetsätorppa.

METSÄTYÖKÄMPÄT

Vanhimmat säilyneistä metsähallituksen kämpistä ovat 1930-luvun puolivälistä. Suurin osa säilyneistä kämpistä on rakennettu 15 vuoden aikana 1940-luvun lopulta 1960-luvun puoliväliin. Erilaisista kämpistä ja kämppäkartanoista ehdotetaan esimerkkeinä suojeltaviksi seuraavat:

Korpieniemi, Karvia (1935)

Aittolahti, Nurmes (1938; Kaukaan tehtaitten rakennuttama)

Pitkäjärvi, Kuru (1940)

Heretty, Kuhmoinen (1947-48)

Hyypiö, Tammela (1950)

Salokämpä, Jäppilä (1951)

Laklajärvi, Lieksa (1953)

Auvojärvi, Sodankylä (1953, 1956)

Ruuhijärvi, Lammi (1956)

Särkkä, Kuhmo (1956)

Hosko, Ilomantsi (1964).

UITON RAKENNUKSET JA RAKENTEET

Puutavaran uittoon liittyneistä rakennuksista ja rakenteista esitetään suojeltaviksi metsähallituksen rakennuttama Akanlahden tukinsiirtolaitos sekä uittokämppejä:

Akanlahti, Posio (1936; tukinsiirtolaitos)

Riekkohauta, Savukoski (Kemijoen latvauiton yksinkertainen kausiasumus)

Selkäsaaren uittopirtti, Kemi (1948; Kemijoen uiton päätepisteessä)

Lounatkoski, Suomussalmi (1955).

VANHAN MAANKÄYTÖN RAKENNUKSET

Ryhmään kuuluu perinteiseen maankäyttöön liittyviä rakennuksia, jotka ovat tulleet metsähallituksen haltuun - kalamajoja, niittysaunoja, asuinkenttiä ja porotalouteen kuuluvia rakennuksia ja rakenteita sekä Huhtalan tila, joka on vanha sotilasvirkatalon torppa:

Huhtala, Kuhmoinen (1800-luku; sotilasvirkatalon torppa)

Ailinpieti, Kemi, Selkäsarvi (1860-luku; kalamaja)

Kuikkaniemi, Lieksa (1900-luvun alku; kalamaja)

Martimoaavan niittysauna, Simo (1800- ja 1900-luvun vaihde)

Kaulus, Perho (1900-luvun alku, niittysauna)

Romuvaara, Kuhmo (1934; metsäsauna, metsäasumus)

Sallivaara, Inari (nyk. rakenteet 1900-l. alkupuolelta; poroerotuspaikka)

Raja-Jooseppi, Inari (asuinkenttä)

Suomujoen kolttakenttä, Sodankylä (1940-luku)

Oskarinjärven kolttakenttä, Inari (1940-luku)

Oskarinkosken kolttakenttä, Inari (1940-luku)

KAIVOSTOIMINTA JA TEOLLISUUS

Metsähallituksen hallussa on Lapin kullankaivualueiden rakennuksia ja Tulpion konesavotan rakennuksia sekä Teijon retkeilyalueella entinen Kirjakkalan ruukkialue, josta ovat säilyneet asuinrakennukset:

Kirjakkala, Perniö (1700-luvun loppu - 1800-luku)

Kultalan kruunun stationi, Inari (1870-luku)

Pahaojan kultakämpä, Inari (1925)

Mobergin kultakämpät, Inari (1932, 1942)

Ritakosken kultakämpät, Inari (1930- ja 1940-luku)

Suttikämpä, Savukoski (1912-16; Tulppion konesavotan rakennuksia)

KULKUYHTEYDET, MATKAILU JA VIRKISTYS

Ryhmään kuuluu vanhoja autiotupia, joita sijaitsi Lapin polkuteiden varsilla päivämatkan päässä toisistaan sekä yksi metsähallituksen rakennuttama

uudemman tyyppin autiotupa, jollaisia on rakennettu matkailijoiden käyttöön. Aavasaksan matkailumaja edustaa Lapin matkailun varhaisvaiheita ja metsähallituksen Metsä-Luoston rakennus on Lapin vapaa-ajan rakennuksissa suosioon nousseen keloarkkitehtuurin varhaisimpia esimerkkejä.

Kenestupa, Utsjoki (vanha postitupa Utsjoki-Kaamanen -postitiellä)

Mierastupa, Utsjoki (1870-luku; Utsjoki-Kaamanen -postitien yöpymistupa)

Korsatupa, Kittilä (1920-30-luku; ns. nimismiehen tupa Korsatunturissa)

Rumakuru, Inari (vanha autiotupa ja 1960-luvulla rakennettu autiotupa)

Aavasaksa, Ylitornio (1882; matkailumaja)

Maranen, Rovaniemen mlk. (1933; eräkirjailija A.E.Järvisen eräkämppä)

Metsä-Luosto, Sodankylä (1970; metsähallituksen virkistys- ja koulutusrak.)

MUUT RAKENNUKSET

Yksittäisiä rakennuksia ja rakennusryhmiä, jotka ovat tulleet metsähallituksen haltuun ja jotka esitetään suojeltaviksi esimerkkeinä harvinaisiksi käyneistä rakennustyypeistä tai joilla on erityistä kulttuurihistoriallista arvoa:

Kullakoja, Tammisaari, Jussarö (1850-luku; luotsin asunto)

Hallan pirtti, Suomussalmi (1914; jääkärien etappipaikka)

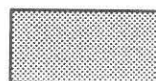
Miilumaja, Ähtäri (1918; Prof. Lönnrothin rakennuttama maja Tuomarniemessä)

Röyttä, Ii (1932; luotsitalo)

Lattuna, Savukoski (palovartijan mökki)

Suojeluesitykset

Karttaselitykset:

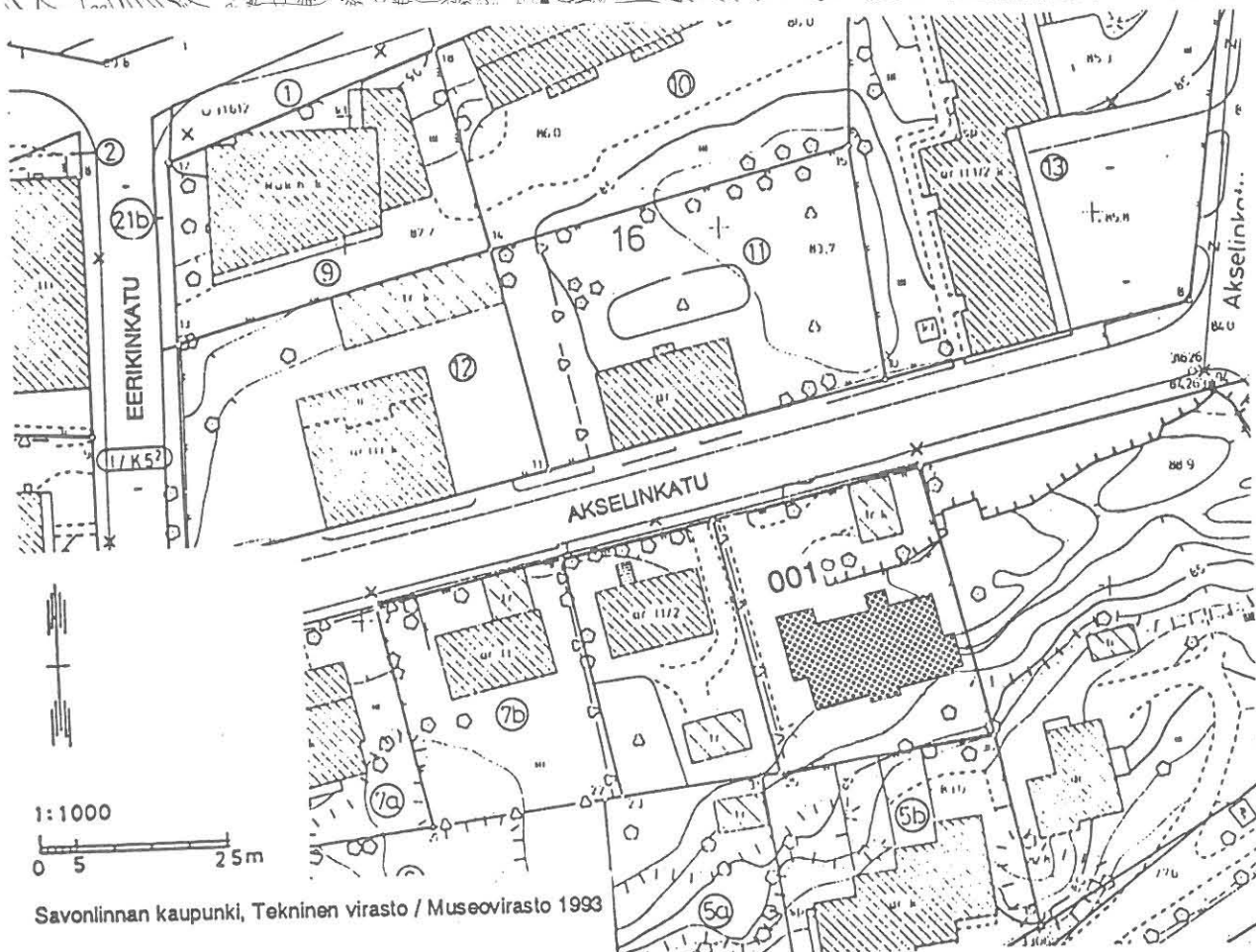
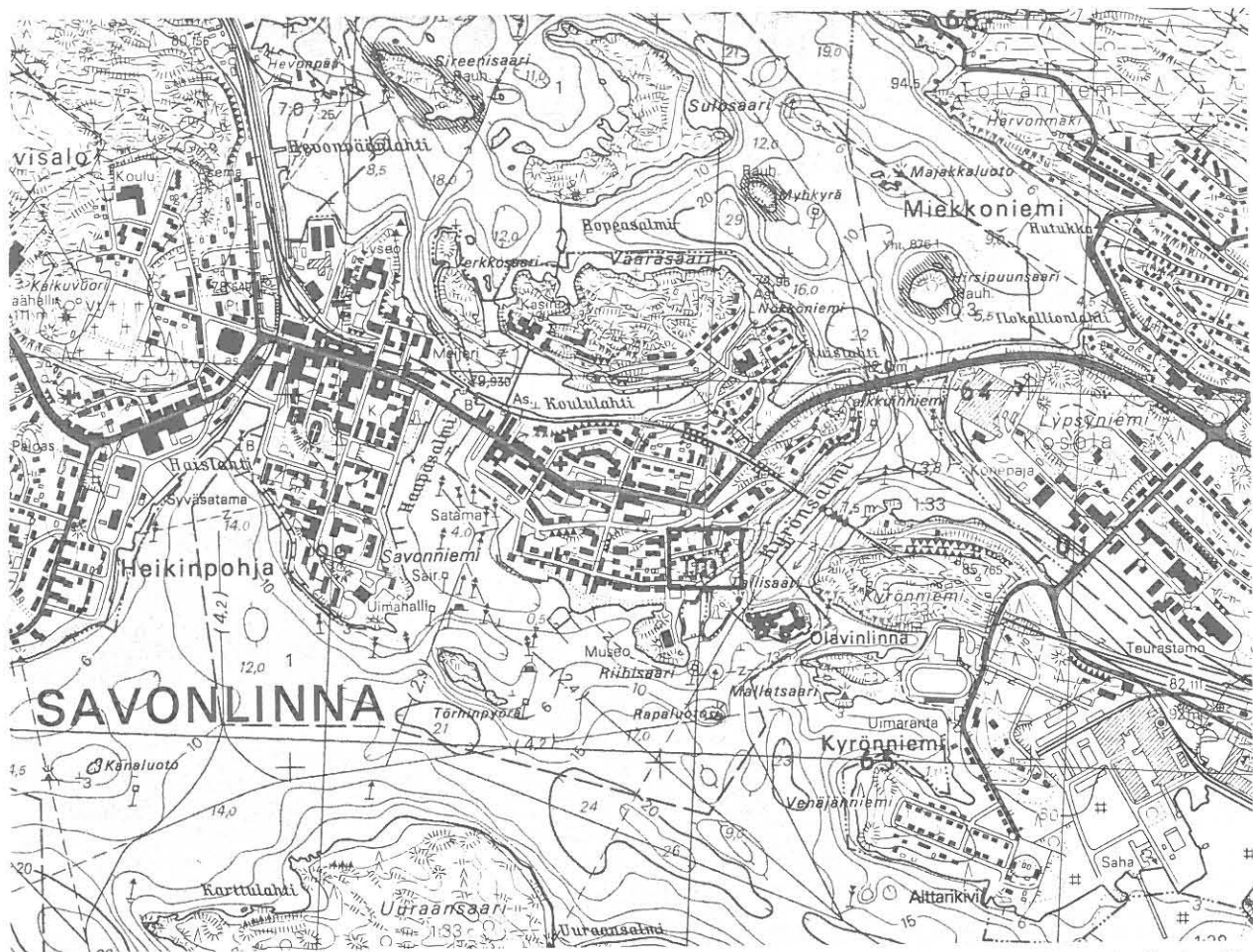

suojeltu tai varjeltu rakennus
rakennuksen nro valtion rakennusrekisterissä (VARR)

001

suojelualan raja

ITÄ-SUOMEN PUISTOALUEEN TOIMISTO

SAVONLINNAN

Lääni	Mikkelin lääni	Kunta	Savonlinna
Kohde	Itä-Suomen puistoalueen toimisto, ent. aluemetsänhoitajan virkatalo	Sijainti	Akselink. 8
Kiinteistörekisteritunnus	Savonlinna I: 17: 9		
Peruskartan nro	4211 07		
Valtion rakennusluettelon nro	740 030 001		
Suojelumääräys	Toimisto- ja asuinrakennus (001) / V1.		

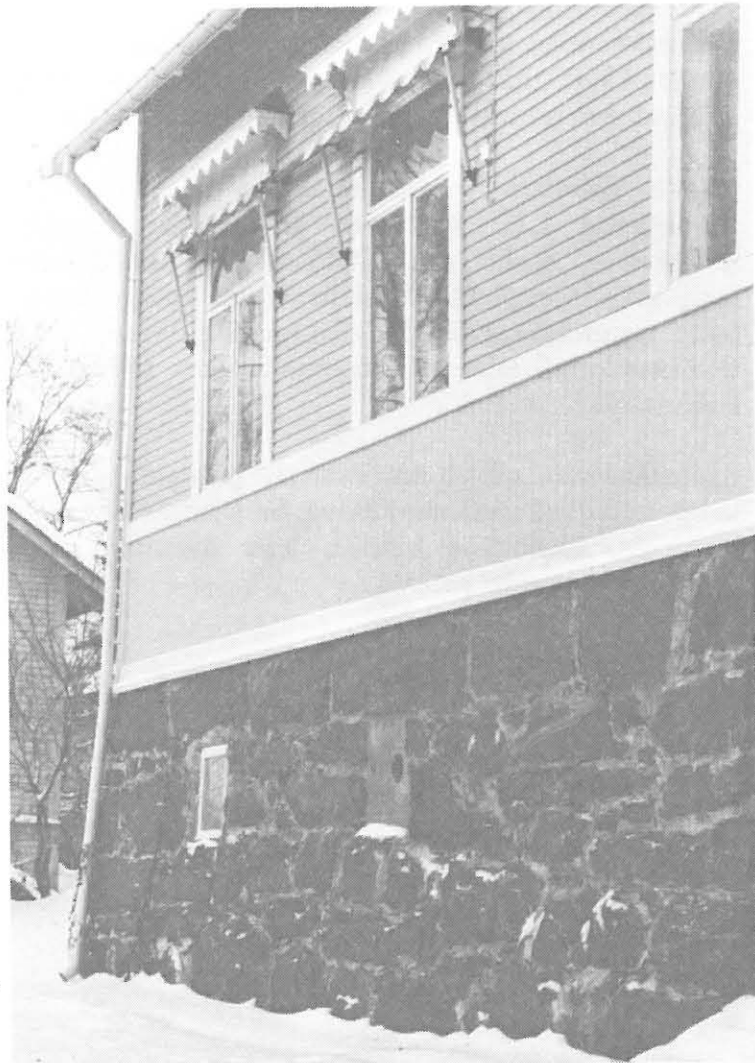
Asetuksen (480/85) perusteella **varjellaan** Savonlinnassa sijaitseva **metsähallituksen Itä-Suomen puistoalueen toimisto- ja asuinrakennus**. Aluemetsänhoitajan virkatalo Savonlinnassa tuhoutui jatkosodan aikana ja v. 1948 hankittiin uudeksi virkataloksi Akselinkadulla sijaitseva, alunperin asuinrakennukseksi valmistunut talo, joka otettiin aluemetsänhoitajan asuin- ja toimistokäyttöön. Organisaation muututtua rakennukseen on sijoitettu puistoalueen toimistotilat ja aluejohtajan asunto.

001/V1 Toimisto- ja asuinrakennus on valmistunut vuonna 1902. Sen on suunnitellut L.H. Korhonen ja hirsirakenteisessa talossa oli alunperin asuinkerros, osaksi asuinkäytössä ollut ullakkokerros ja kellari korkeassa kivijalassa. Metsähallituksen hankittua rakennuksen omistukseensa siinä on tehty muutoksia 1950- ja 1970-luvuilla. Suurin osa huoneista on muutettu toimistotiloiksi, joille on rakennettu oma sisäänkäynti ja ullakko on otettu kokonaan toimistokäyttöön.

Asemakaavalla suojeltuun vanhaan puutaloalueeseen rajautuva rakennus on kaupunkikuvallisesti merkittävä. Se sijaitsee Savonlinnan keskustan reunalla, korkealla, kallioisella tontilla, josta avautuvat näkymät Olavinlinnaan ja Kyrönsalmen rautatiesillalle.

001 Itä-Suomen puisto-
alueen toimisto

001 Itä-Suomen puisto-
alueen toimisto

Lääni	Lapin lääni	Kunta	Ranua
Kohde	Salmilehto, ent. aluemetsänhoitajan virkatalo	Sijainti	Metsätie 1
Kiinteistörekisteritunnus	402 Ranua 2:4 Salmilehto		
Peruskartan nro	3524 04		
Valtion rakennusluettelon nro	683 102 001		
Suojelumääräys	Vanhan virkatalon pihapiiri rakennuksineen: S3; lato (004), asuinrakennus (005), talli (006), aitta (007) / S2, sauna (003) / S1. Varjellaan kaivo / V2.		

Asetuksen (480/85) perusteella **suojellaan** Ranuan **Salmilehto, entinen aluemetsänhoitajan virkatalo, sen vanhat talousrakennukset, kaivo ja pihapiiri sekä entisen puutarhan alue.**

Salmilehto on vanhin metsähallituksen omistuksessa olevista entisistä aluemetsänhoitajan virkataloista, rakennukset ovat valmistuneet vuosina 1911-1912. Se on yksi harvoista säilyneistä kokonaisuuksista, joka edustaa valtion tärkeimpien paikallisvirkamiesten aseman edellyttämää asuintyyppiä 1900-luvun alusta. Salmilehto on rakennettu sijainniltaan keskeiseen ja maisemaltaan kauniiseen paikkaan Ranuanjärven rannalle. Virkatalon pihaan johtaa havupuukuja. Asuinrakennus, aitta ja talli rajaavat etupihaa, jossa on kaivo; talon takana on rantaan ulottuva puutarha- ja kasvima-alue. Puutarhasta on jäljellä enää joitakin pengerryksiä.

003/S1 Sauna sijaitsee rantaan vievän polun varressa, entisen puutarhan reunassa. Suurehkossa hirsirakennuksessa on iso tupa, jonka edessä olevasta kapeasta eteisestä on käynti korkealle avo-ullakolle sekä kapeaan pesuhuoneeseen, jonka takana on lähes tuvan kokoinen saunatila. Saunaa on käytetty eri tarkoituksiin, se on ollut mm. kouluna.

004/S2 Lato on sijoitettu pihaan johtavan tien varteen.

005/S2 Suuri, hirsirakenteinen virkatalo (nykyisin metsähallituksen työsuhteasunto) on alunperin sisältänyt kahden eri hoitoalueen, Ranuan ja Yli-Simon, toimistot ja aluemetsänhoitajien asunnot. Yli-Simon hoitoalueelle kuulunut puoli talosta on ollut vuokrattuna 1920-luvulta lähtien, mm. nimismiehelle. Rakennukseen on kuulunut asuinkerros ja korkea ullakkokerros. Hillittyjä julkisivuja jäsentävät ikkunat ja vaaka- ja pystylistat

sekä kuistit, jotka on uusittu vanhan valokuvan mukaan 1990-luvulla. Rakennuksen pihajulkisivun puolelta on ulkoa käynti kellariin.

006/S2 Talli- ja latorakennus pihan eteläreunalla on samoin hirrestä.

007/S2 Punamullattu, hirsinen aitta sijaitsee asuinrakennusta vastapäätä pihan toisella puolella.

Kaivo varjellaan (V2).

005 Virkatalo

003 Sauna

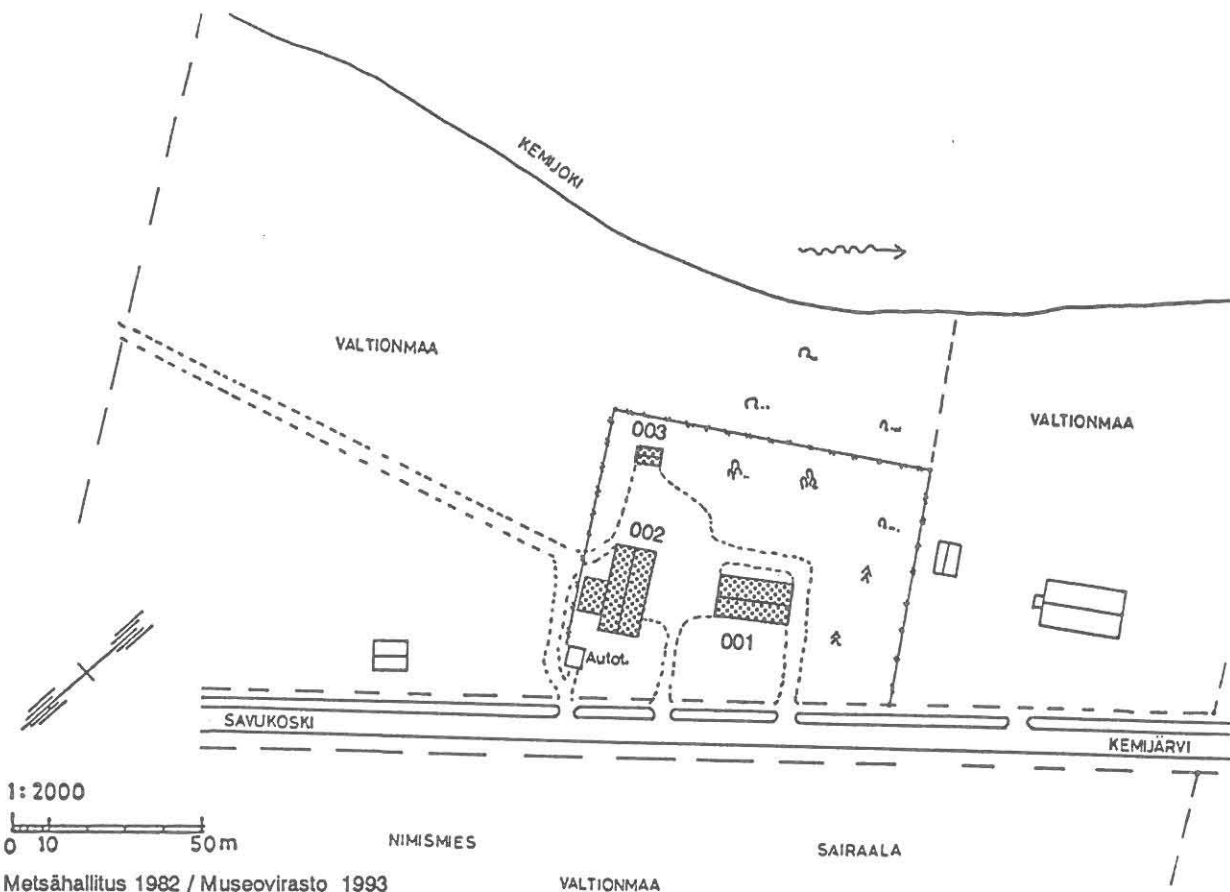
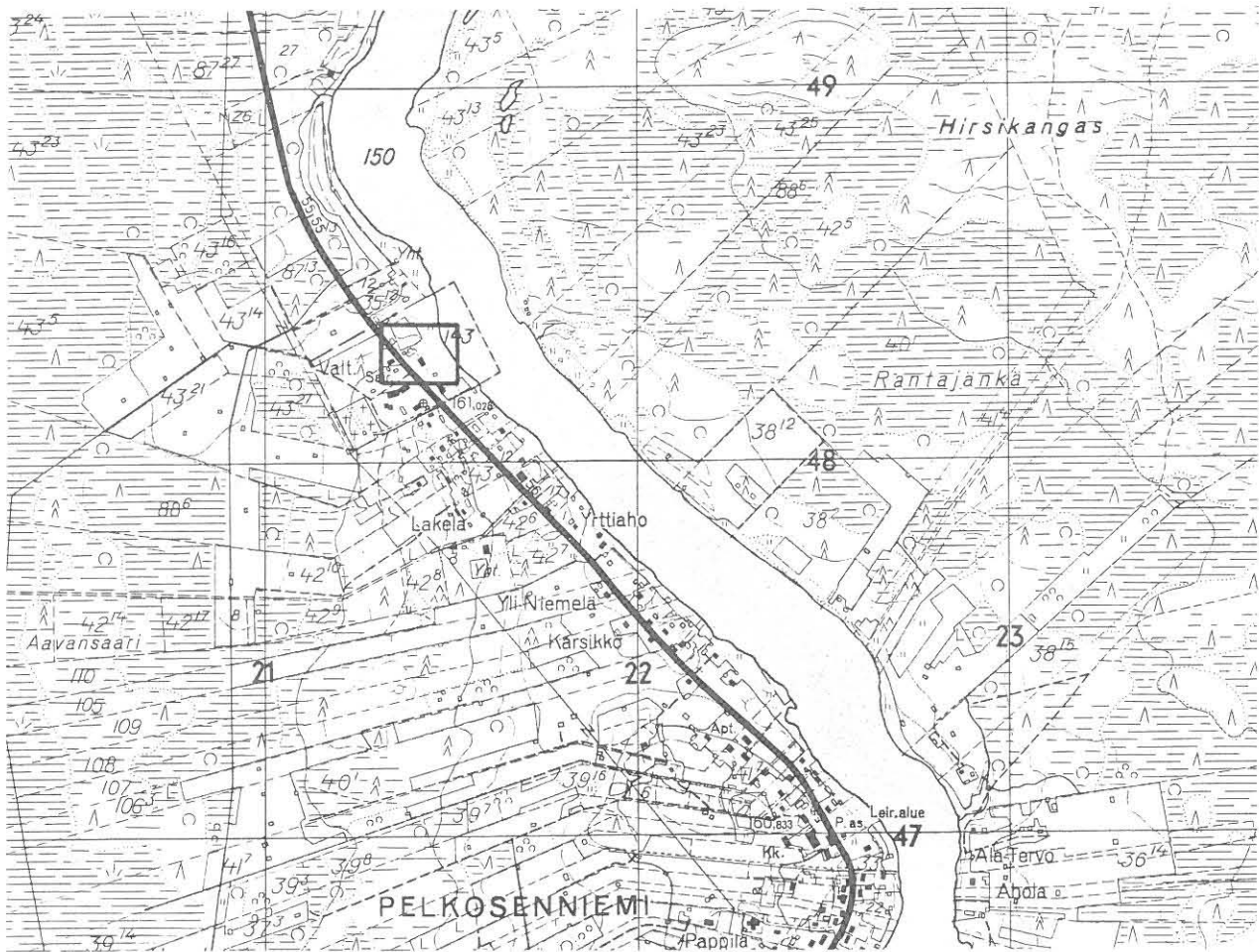
004 Lato

006 Talli

007 Aitta

ALUEMETSÄNHOITAJAN PUUSTELLI

PELKOSENNIEMI

Lääni	Lapin lääni	Kunta	Pelkosenniemi
Kohde	Pelkosenniemen puustelli, entinen aluemetsänhoitajan virkatalo		
Kiinteistörekisteritunnus	893 Valtion metsämaat 12:1 Pelkosenniemen valtionmaa III		
Peruskartan nro	3642 08		
Valtion rakennusluettelon nro	583 034 001		
Suojelumääräys	Virkatalo (001), talousrakennus (002), sauna (003) / V2.		

Asetuksen (480/85) perusteella **varjellaan Pelkosenniemen aluemetsänhoitajan entinen virkatalo (ns. Pelkosenniemen puustelli) sekä virkataloon kuuluneet vanhat talousrakennukset.**

001/V2 Aluemetsänhoitajan virkatalo on valmistunut vuonna 1913 Kemijoen rannalle Pelkosenniemen kirkonkylään. Nykyisin toimistokäytössä oleva entinen asuinrakennus on säilynyt ulkoasultaan pääpiirteissään alkuperäisenä. Aluemetsänhoitajan virkataloja on säilynyt vain muutama ja Pelkosenniemen puustelli kuuluu niistä vanhimpiin. Suuri, kaksikerroksinen virkatalo muistuttaa kooltaan ja muodoltaan samaan aikaan valmistunutta aluemetsänhoitajien virkataloa Salmilehtoa Ranualla.

002/V2 Talousrakennus on valmistunut vuonna 1913. Se on sisältänyt tallin, navetan ja aittaosan.

003/V2 Sauna on rakennettu v. 1913. Sekä sauna että talousrakennus ovat punamullattuja hirsirakennuksia, valkoisten ikkuna- ja ovilistojen hillitty profilointi on sama kuin päärakennuksessa.

001 Puustelli, entinen aluemetsänhoitajan virkatalo

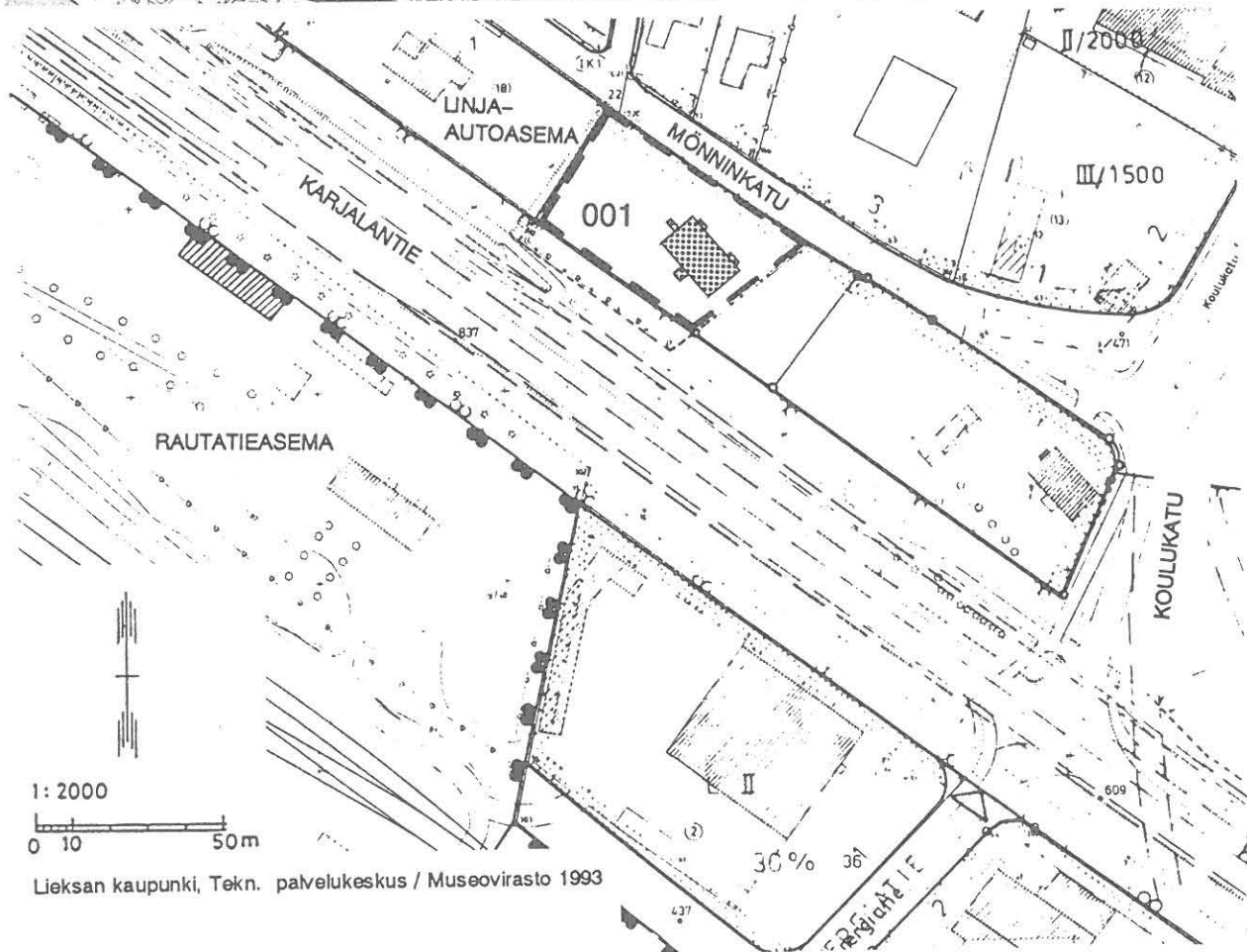
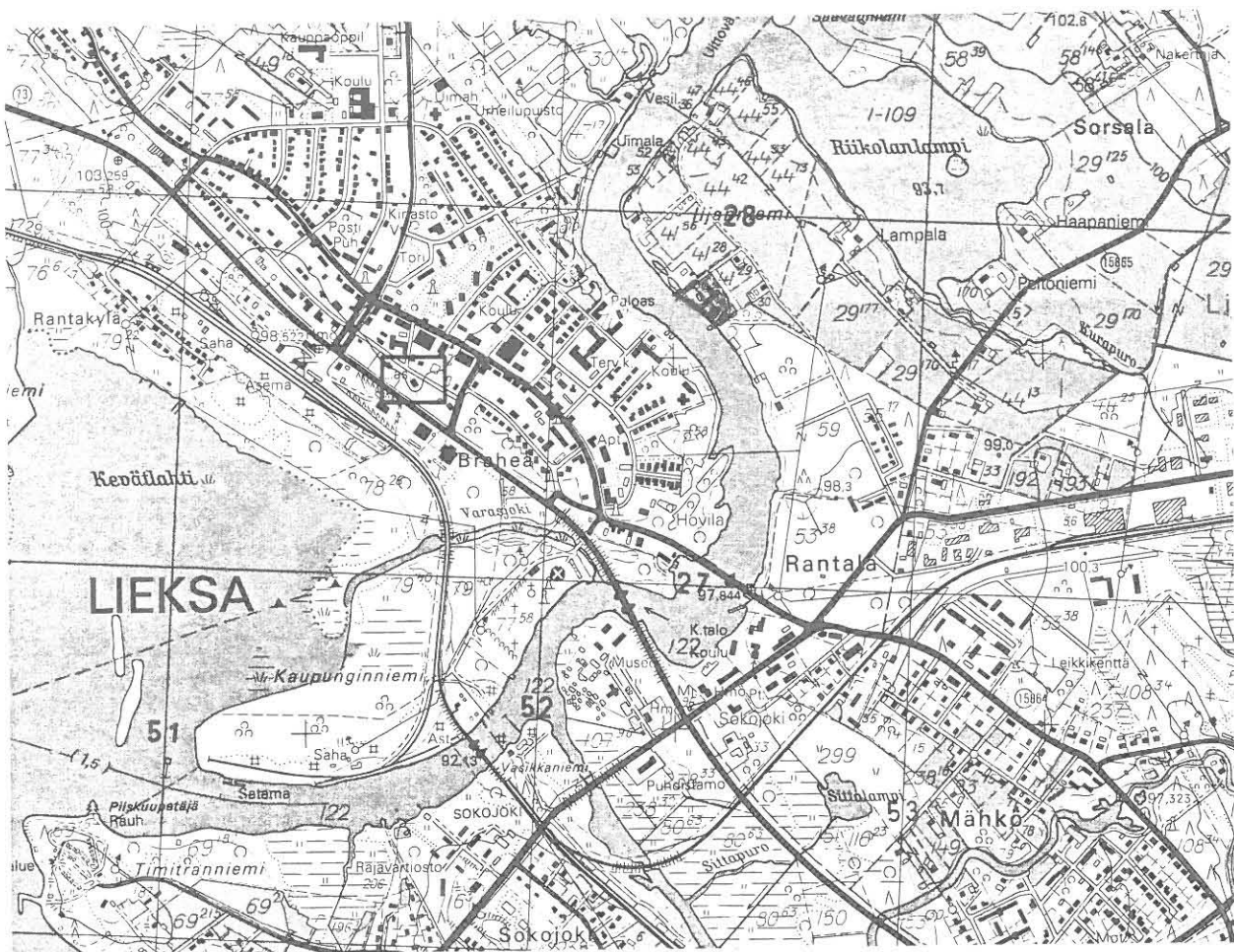
001 Puustelli, kuisti

002 Talousrakennus

003 Sauna

ENTINEN ALUEMETSÄHOITAJAN VIRKATALO

LIEKSA

Lääni	Pohjois-Karjalan lääni	Kunta	Lieksa
Kohde	Lieksan entinen. aluemetsänhoitajan virkatalo	Sijainti	Mönnink. 12
Kiinteistörekisteritunnus	Lieksa I:1:20		
Peruskartan nro	4332 02		
Valtion rakennusluettelon nro	422 178 001		
Suojelumääräys	Entinen aluemetsänhoitajan virkatalo (001) / S2 ja sen piha lauta-aitoineen / S3.		

Asetuksen (480/85) perusteella **suojellaan entinen aluemetsänhoitajan virkatalo Lieksan keskustassa sekä lauta-aidan rajaama piha-alue**, jolle on metsähallituksen vanhoille virkataloille ominaiseen tapaan tehty havupuuistutuksia. Lieksan aluemetsänhoitajan pihalle niitä on istutettu myös pieneksi kehäksi, joka on aikanaan muodostanut tuulelta suojatun oleskelupaikan.

Metsähallituksen omistuksessa on säilynyt vain muutama aluemetsänhoitajan virkatalo sotia edeltävältä ajalta. Lieksan virkatalo on säilynyt ulkoasultaan alkuperäisenä.

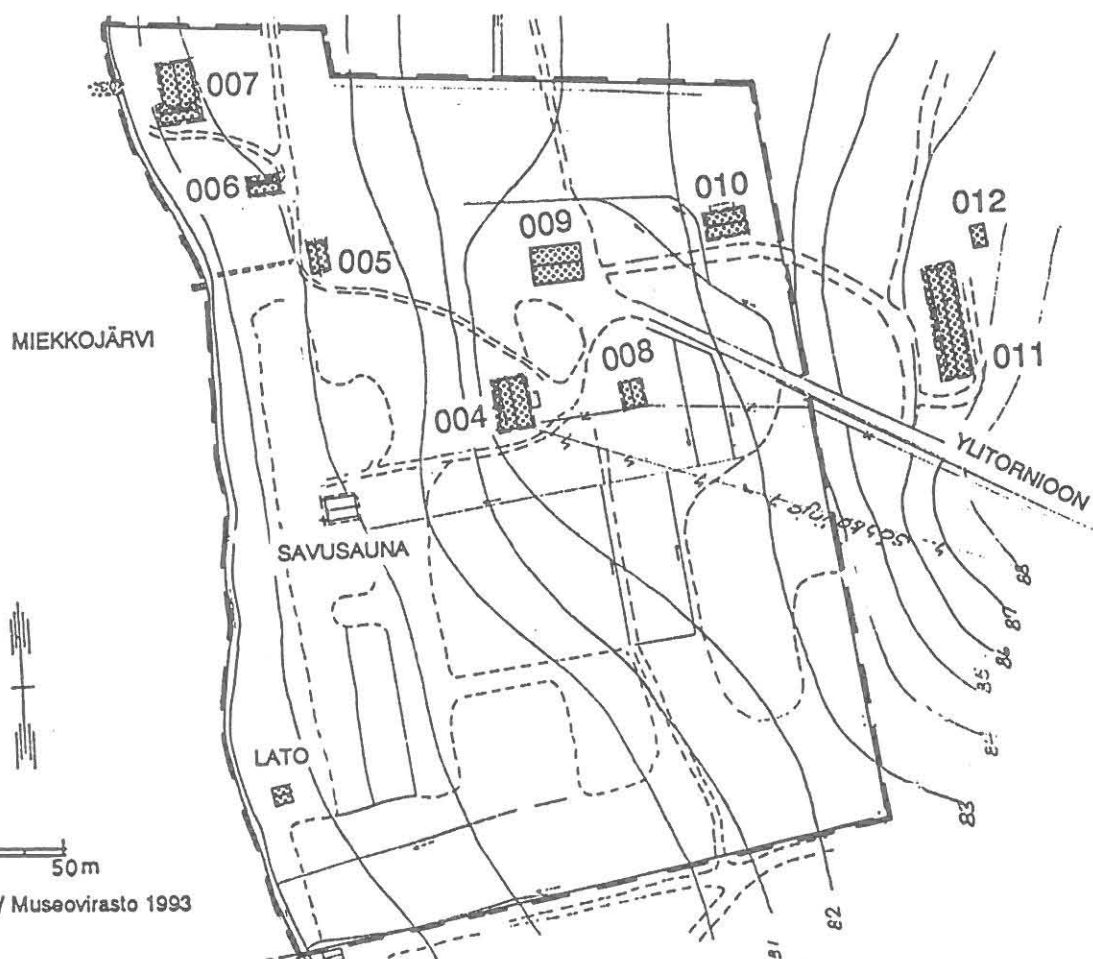
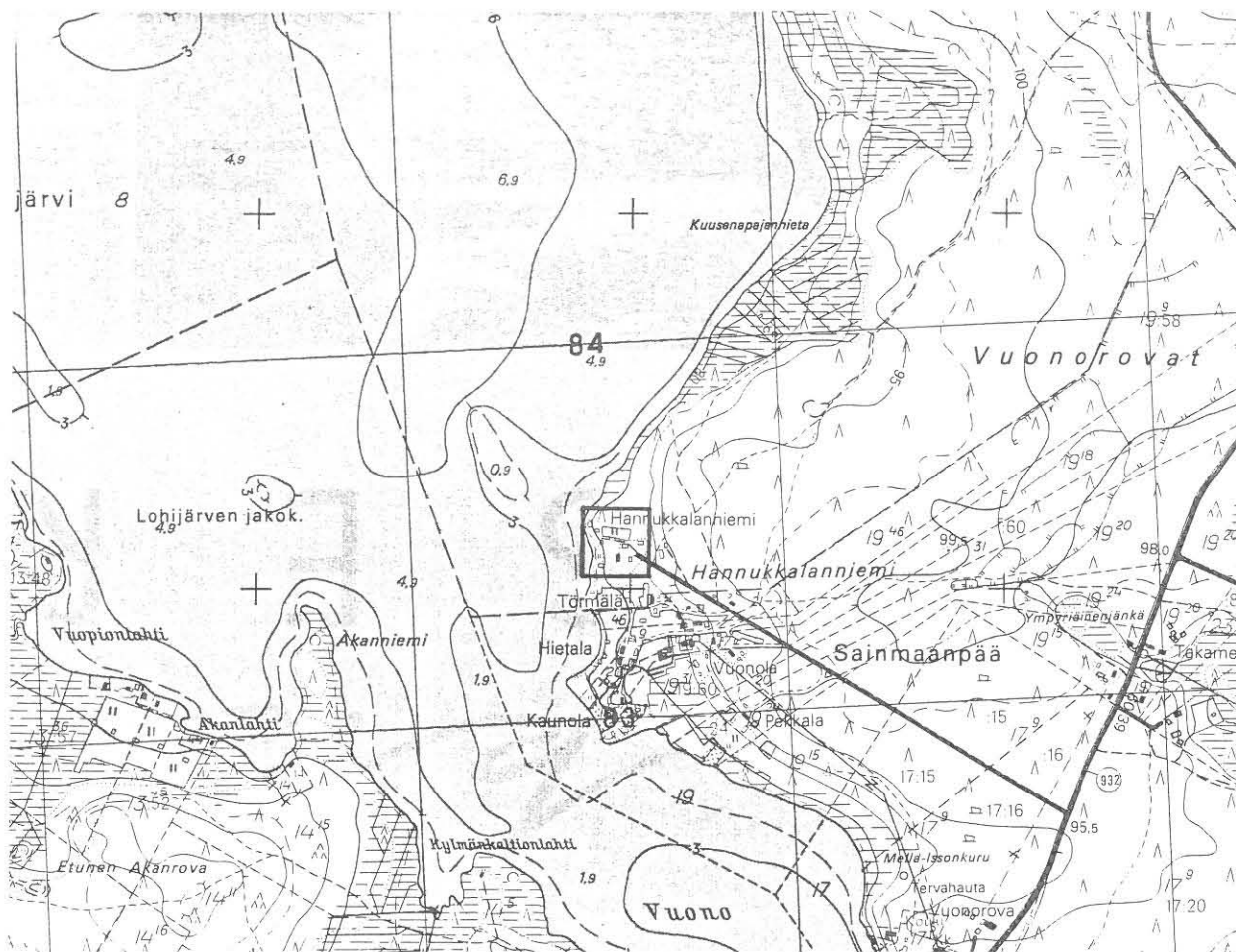
001/S2 Vuonna 1937 **aluemetsänhoitajan virkataloksi** valmistuneen puisen asuinrakennuksen ulkoasuun ei ole tehty muutoksia, vaan mm. klassististen pylväiden ympäröimät ulko-ovet ja moniin pikkuruutuihin jaetut suuret ikkunat on säilytetty. Rakennukseen kuuluu suuri tiilestä muurattu kellari, virkahuoneen sisältänyt asuinkerros ja korkea ullakkokerros.

001 Entinen aluemetsänhoitajan virkatalo

001 Entinen aluemetsänhoitajan virkatalo

HANNUKKALANNIEMI

YLITORNIO

Lääni	Lapin lääni	Kunta	Ylitornio
Kohde	Hannukkalanniemi, ent. metsätyönjohtajan tila		
Kiinteistörekisteritunnus	893 Valtion metsämaat 10:1 Ylitornion pohjoinen valtionmaa		
Peruskartan nro	2632 05		
Valtion rakennusluettelon nro	976 090 001		
Suojelumääräys	Virkatalo pihapiireineen ja sitä rajaava lauta-aita / S3 sekä rakennukset: asuinrakennus (004) / S1; sauna (005), venevaja (007), aitta (008), navetta (009), varasto- ja työhuone (010), käpyriihi (011) / S2; halkosuojat (006, 012), lato / V2.		

Asetuksen (480/85) perusteella **suojellaan Hannukkalanniemen entisen metsätyönjohtajan tilan pihapiiri, jota rajaa lauta-aita sekä rakennukset: asuinrakennus, sauna, venevaja, aitta, navetta, varasto- ja työhuone sekä käpyriihi. Varjellaan 2 halkosuoja ja lato.**

Hannukkalanniemen metsänvartijatila Miekojärven rannalla muutettiin 1930-luvun lopulla metsätyönjohtajatilaksi ja koko rakennuskanta uusittiin vuodesta 1939 lähtien. Hannukkalanniemen virkatalon rakennukset muodostavat erittäin hyvin säilyneen kokonaisuuden, johon kuuluvat sekä yksityiseen asumiseen että virkatehtävien hoitoon liittyvät rakennukset. Metsähallitus on kunnostanut rakennukset 1990-luvun alussa.

004/S1 Vuonna 1939 valmistunut **virkatalo** on metsätyönjohtajan ja metsäteknikon tiloille tyypillinen, puolitoistakerroksinen hirsirakennus, jossa on erillinen työhuone virkatöitä varten.

005/S2 **Sauna** on myös vuodelta 1939.

006/V2 **Halkosuoja**

007/S2 **Venevaja** moottori- ja soutuvenettä varten on tehty metsähallituksen Perä-Pohjolan piirikunnan rakennusmestari Arvid Ruikan 1952 laatimien piirustusten mukaan.

008/S2 **Aitta** on tehty metsähallituksen mallipiirustusten mukaan v. 1939.

009/S2 **Navetta** on rakennettu 1939.

010/S2 Varasto- ja työhuone on tehty Arvid Ruikan vuodelta 1949 olevien piirustusten mukaan.

011/S2 Käpyriihi, jossa lämmön avulla karistettiin kävyistä siemeniä taimi-tuotantoa varten, on suurin metsähallituksen omistuksessa säilyneistä vanhoista käpykaristamoista.

012/V2 Halkosuoja II

Lato / V2

Hannukkalanniemi, ilmakeku etelästä v. 1976.

004 Entinen metsätyönjohtajan virkatalo

005 Sauna

006 Halkosuoja

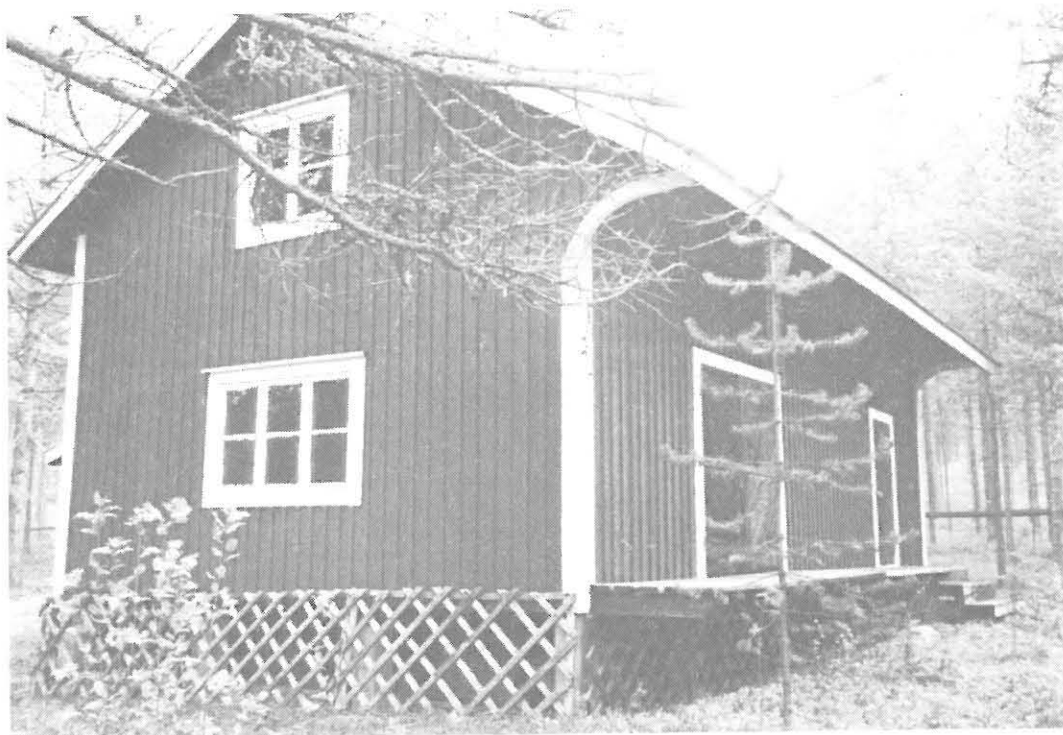
007 Venevaja

008 Aitta

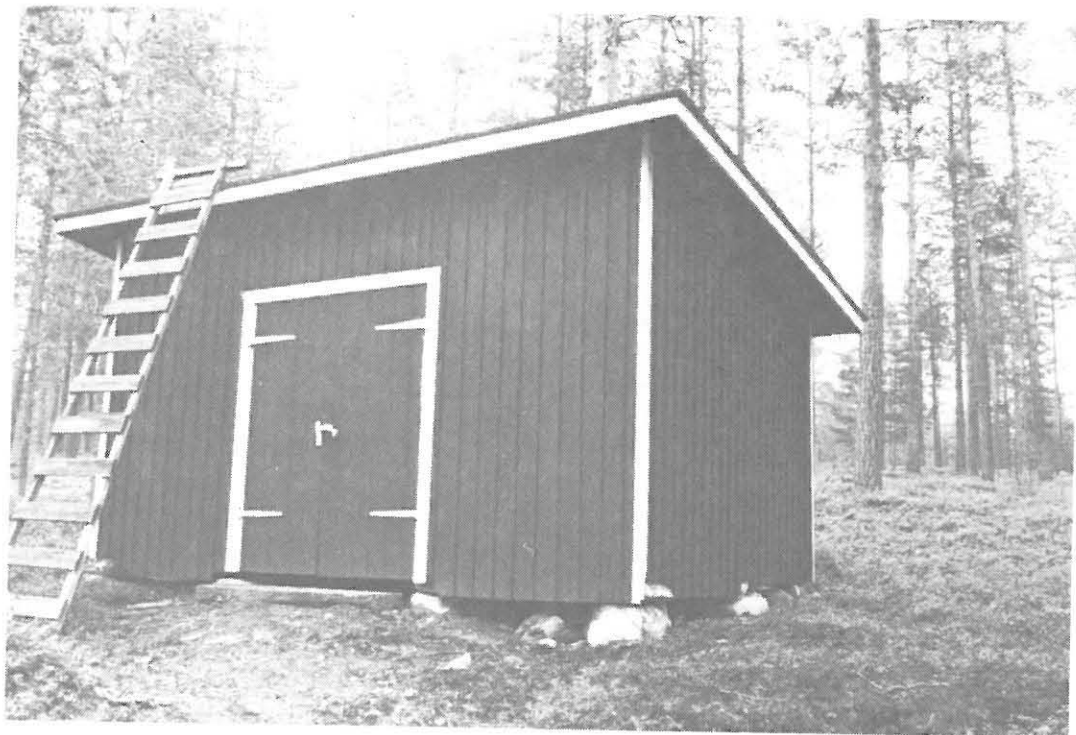
009 Navetta

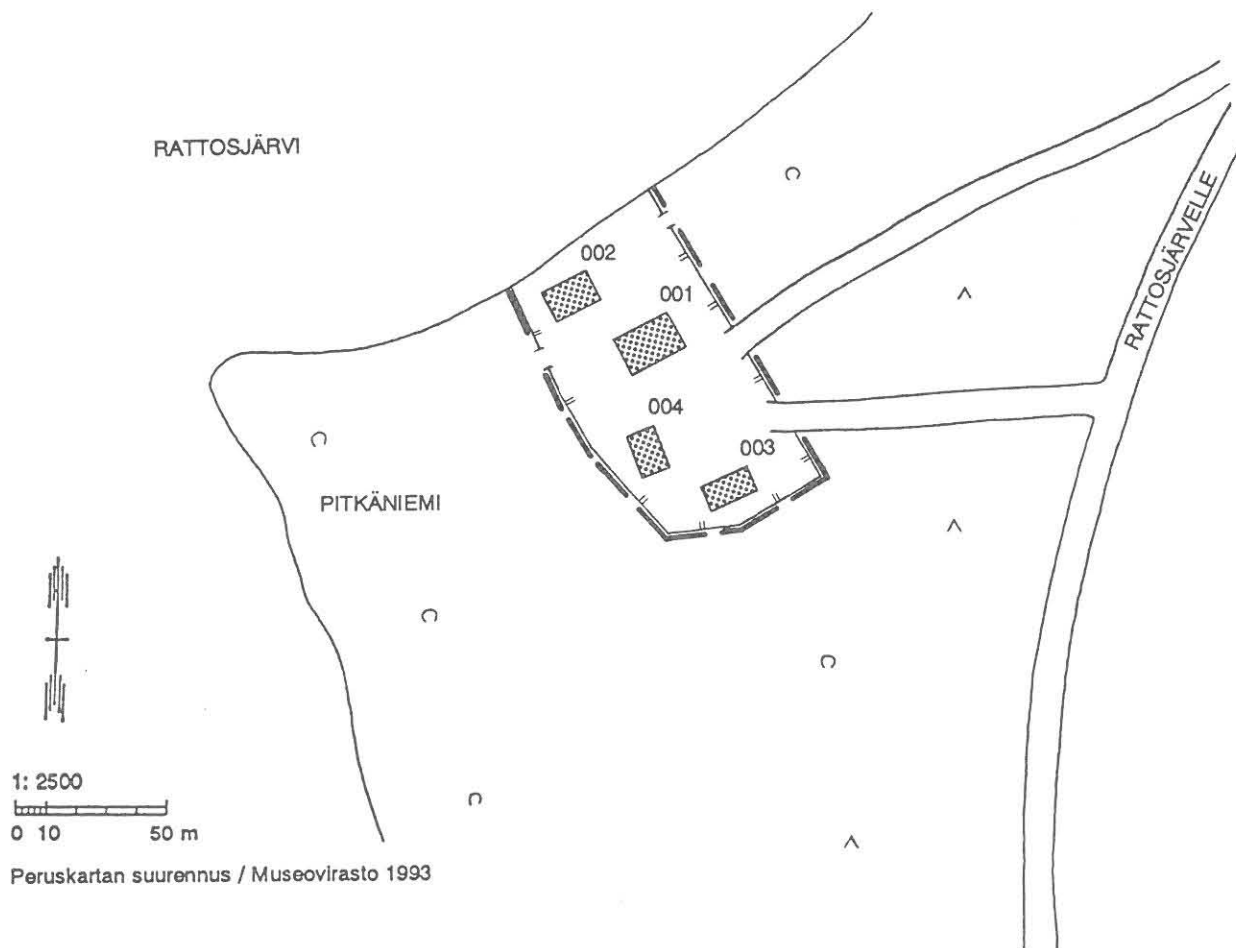
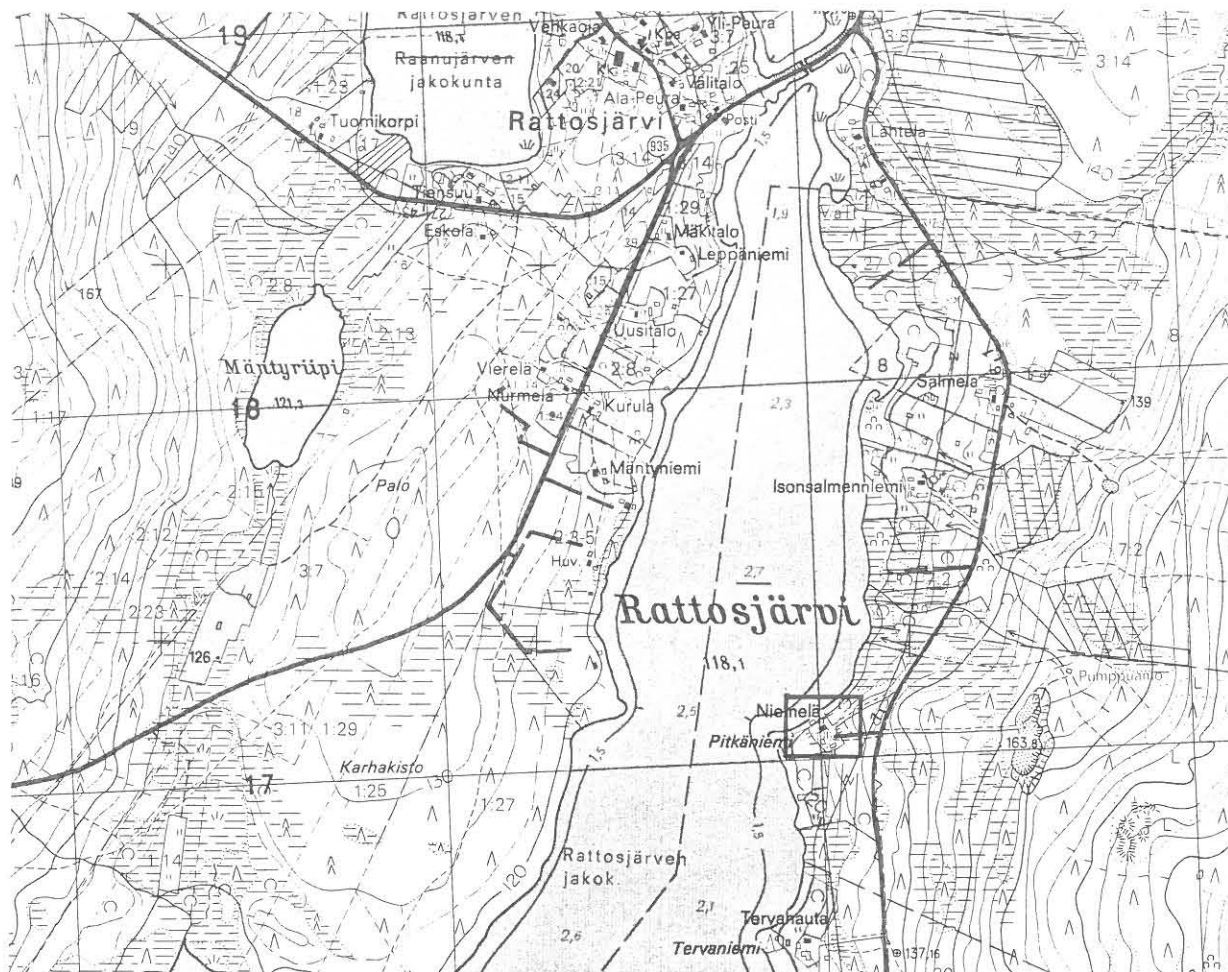
010 Varasto- ja työhuone

011 Käpyriihi

012 Halkosuoja II

NIEMELÄ, METSÄTEKNIKON VIRKATALO

PELLO

Lääni	Lapin lääni	Kunta	Pello
Kohde	Niemelä, entinen metsäteknikon virkatalo		
Kiinteistörekisteritunnus	893 Valtion metsämaat 12:1 Pellon itäinen valtionmaa		
Peruskartan nro	2641 11		
Valtion rakennusluettelon nro	584 102 001		
Suojelumääräys	Metsäteknikon tilan pihapiiri rakennuksineen /S3; asuinrakennus (001) / S1; sauna (002), varasto (003), talousrakennus (004) / V2.		

Asetuksen (480/85) perusteella **suojellaan Niemelän entinen virkatalo ja sauna pihapiireineen, jota rajaa lauta-aita. Talousrakennukset varjellaan.**

Niemelä on hyvin säilynyt esimerkki metsähallituksen rakennuskannassa 1930-luvulta 1950-luvulle tyypillisestä metsäteknikon tilasta. Entisen metsänvartijatilán paikalle ryhdyttiin sodan aikana rakentamaan metsäteknikon virkataloa varten rakennuksia. Sauna valmistui vuonna 1943, asuinrakennus 1945 ja varasto 1946.

001/S1 Asuinrakennus on peruskorjattu vuonna 1960. Se sisältää asuinhuoneiden lisäksi yhden ylimääräisen kamarin metsäteknikon työhuoneeksi. 1940-luvun loppupuoliskolle ominaisia tyyppitaloja muistuttavaan, puolitoistakerroksiseen omakotitaloon kuuluu avokuisti, jonka katosta kannattavat pylväät ovat rakennuksen ainoa koristeaihe.

002/S2 Sauna on tyyliltään yhtenäinen päärakennuksen kanssa.

003/V2 Varasto on metsähallituksen tyyppipiirustusten mukainen pystyrimalaudoitettu pienehkö talousrakennus, joiden värityksenä käytettiin punamultaa sekä vihreää tehosteväriä mm. ovien tuki- ja koristelaudoissa.

004/V2 Talousrakennus on valmistunut v. 1960. Se täydentää rakennusryhmää. 1940-luvun lopulla valmistuneille Pohjois-Suomen metsäteknikon tiloille rakennettiin navetat, jollaista Niemelän uudempi talousrakennus kooltaan ja sijoitukseltaan vastaa.

001 Entinen metsäteknikon virkatalo

002 Sauna

003 Varasto

004 Talousrakennus

Lääni	Keski-Suomen lääni	Kunta	Leivonmäki
Kohde	Juhanala, ent. metsänvartijatila		
Kiinteistörekisteritunnus	893 Valtion metsämaat 1:6 Leivonmäen valtionmaa		
Peruskartan nro	3213 02		
Valtion rakennusluettelon nro	415 009 001		
Suojelumääräys	Asuinrakennus, (001) talousrakennus (002), aitta (003), riihi (005) / S2.		

Asetuksen (480/85) perusteella suojellaan Juhanalan entisen metsänvartijatilan vanha rakennuskanta.

Juhanala oli kruununmetsätorppana 1880-luvulta lähtien, v. 1920 siitä tuli metsänvartijatila.

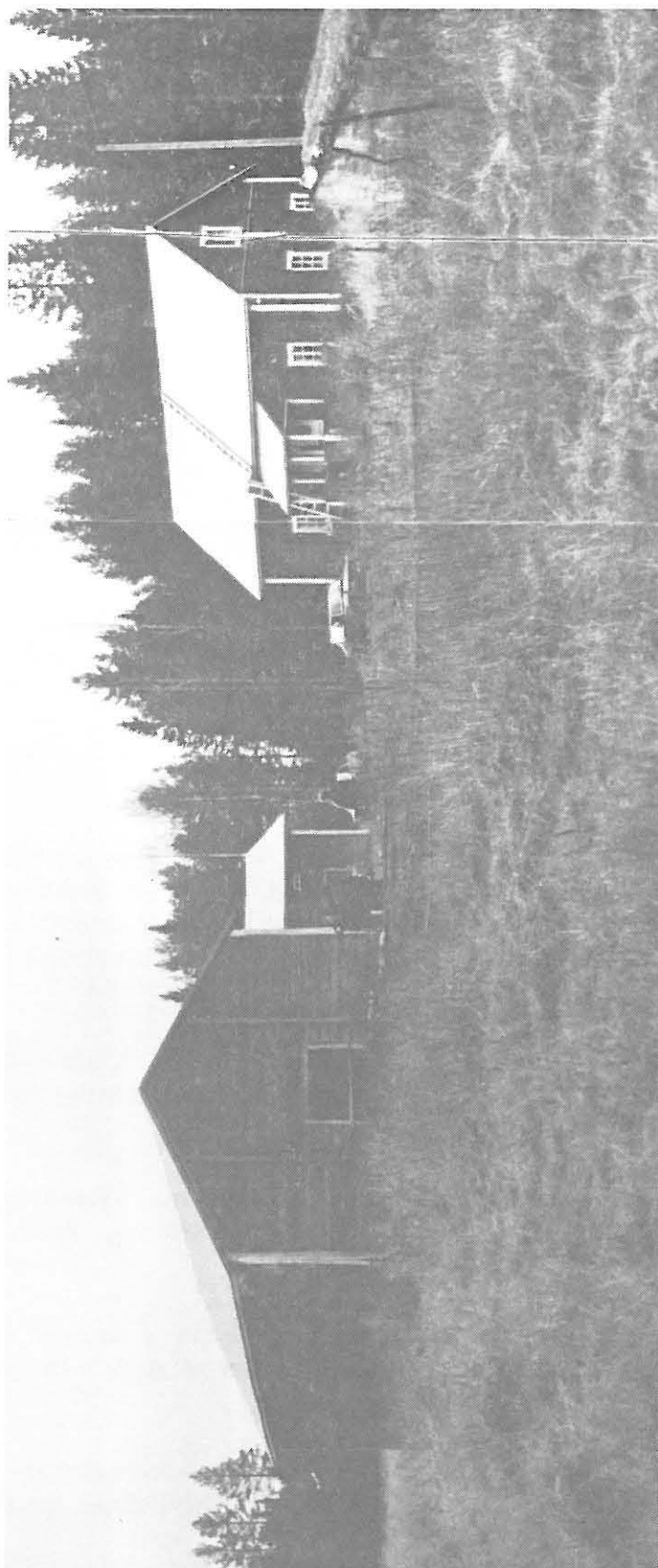
Rakennukset ovat pääasiassa peräisin 1800-luvun loppupuolelta ja muodostavat eheän pihapiirin pienen pihan ympärille, jonka ulkopuolelle jäävät perinteiseen tapaan sauna ja riihi. Saunaa lukuun ottamatta metsähallitus on kunnostanut rakennukset 1980-luvun alussa museoviraston ohjeiden mukaan.

001/S2 Asuinrakennus on alunperin tehty kruununmetsätorpan päärakennukseksi vuonna 1877. Taloa on korjattu useaan otteeseen 1920-luvulla, jolloin siihen on myös rakennettu uusi kuisti.

002/S2 Järeistä hirsistä tehty, korkea **talousrakennus**, joka nykyisin toimii versta- ja säilytystiloina, on sisältänyt aikaisemmin mm. halko- ja kalustovajan.

003/S2 Kolmisoluisessa aitassa on puuleikkauksin koristellut ovet, joiden keskenään erilaiset lukkolaitteet ja saranat edustavat jo 1700-luvulla käytössä olleita tyyppejä.

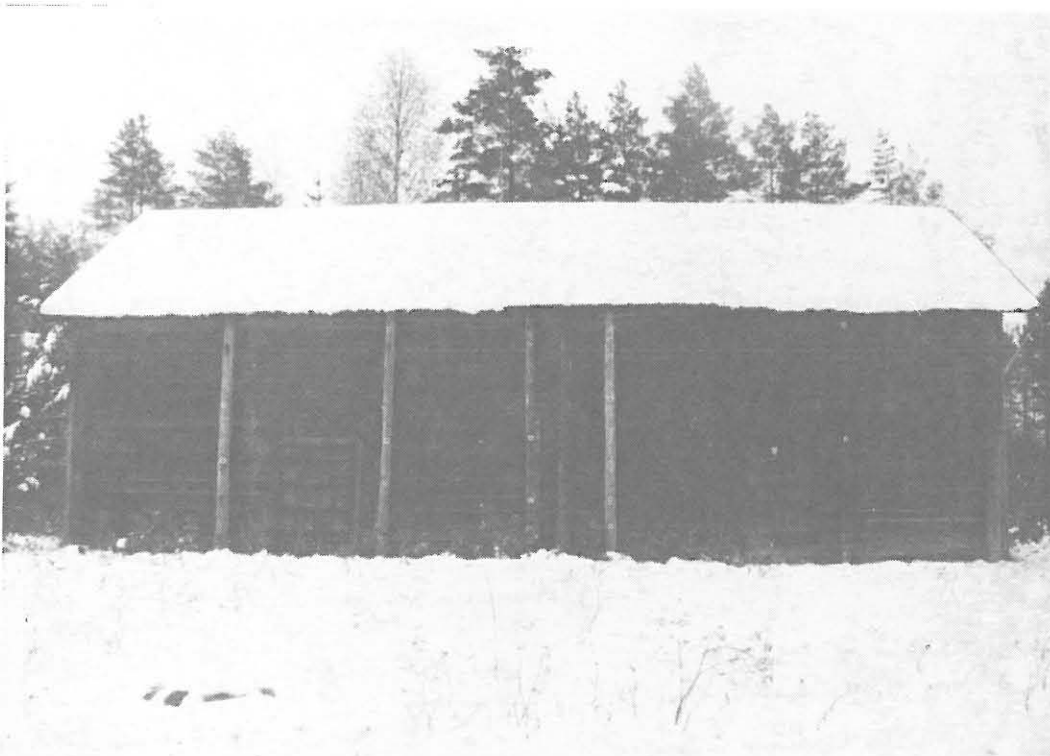
005/S2 Korkea riihi on talousrakennuksen tavoin rakennettu hyvin suurista ja paksuista hirsistä. Se on tyyppiltään melko harvinainen paririihi, jonka kumpikin puolisko on ollut varustettu kiukaalla.

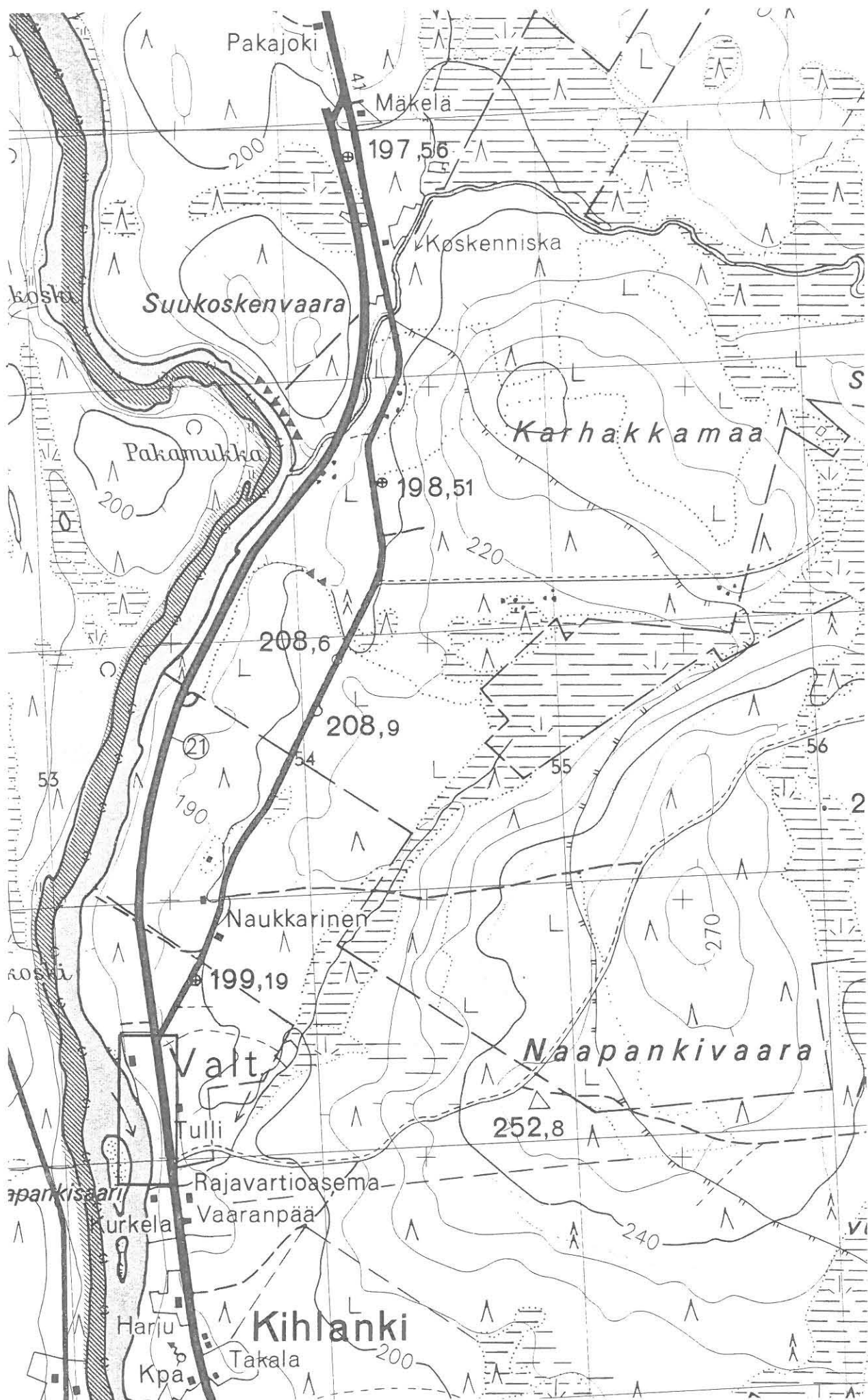
Vasemmalta: talousrakennus (002), aitta (003), asuinrakennus (001).

003 Aitta

005 Riihi

Lääni	Lapin lääni	Kunta	Muonio
Kohde	Naapankivaara, entinen metsänvartijatila		
Kiinteistörekisteritunnus	893 Valtion metsämaat 11:1 Muonion eteläinen valtionmaa		
Peruskartan nro	2714 08		
Valtion rakennusluettelon nro	498 050 001		
Suojelumääräys	Metsänvartijatila rakennuksineen/S3; asuinrakennus (001) /S1; talousrakennus (002),varasto (003), sauna (004),aitta (005),talli, 2 latoa, lampola / S2; riihi , vaja, kaivo / V2.		

Asetuksen (480/85) perusteella **suojellaan Naapankivaaran entisen metsänvartijatilan rakennukset ja pihapiiri. Riihi, vaja ja kaivo varjellaan.**

Metsänvartijatila on perustettu Muonionjokivarteen 1861 ja siitä on käytetty aluksi nimeä Kattilasuanto. Tilan vanhimmat rakennukset ovat 1870-luvulta, uusimmat 1950-luvulta. Metsätöyönjohtajatilaksi v. 1936 muutettu Naapankivaara edustaa metsänvartijaloilla yleistä kerroksellista rakentamista: rakennuksia on pystytetty sekä metsänvartijoiden omien tarpeitten että metsähallituksen katselmuksissa esittämien vaatimusten mukaan. Naapankivaaran rakennuskanta on poikkeuksellisen runsas ja hyvin säilynyt. Piha sitä ympäröivine peltoineen ja niittyineen on säilynyt avoimena alueena Muonion-Kittilän maantielle asti, joka joen suuntaisena rajaa Naapankivaaran yli 200 metriä pitkää pihapiiriä.

001/S1 Asuinrakennus on valmistunut 1870-luvulla ja se sisältää kaksi suurta huonetta - tuvan ja entisen varastohuoneen - sekä niitä yhdistävän eteisen ja sen takana olevan pienen kamarin. Talon on rakentanut metsänvartija Henrik Kihlangi metsähallituksen määräyksestä.

002/S2 Hirsirakenteinen talousrakennus on valmistunut v. 1951.

003/S2 Varasto on entinen talli vuodelta 1890, peruskorjattu 1957.

004/S2 Sauna on rakennettu v. 1948.

005/S2 Aitta on tehty v. 1890.

S2 Talli on vuodelta 1896. Se on ollut alunperin riihi, jonka yhteydessä on matalampi, pulpettikattoinen osa, entinen ruumen- ja olkihuone.

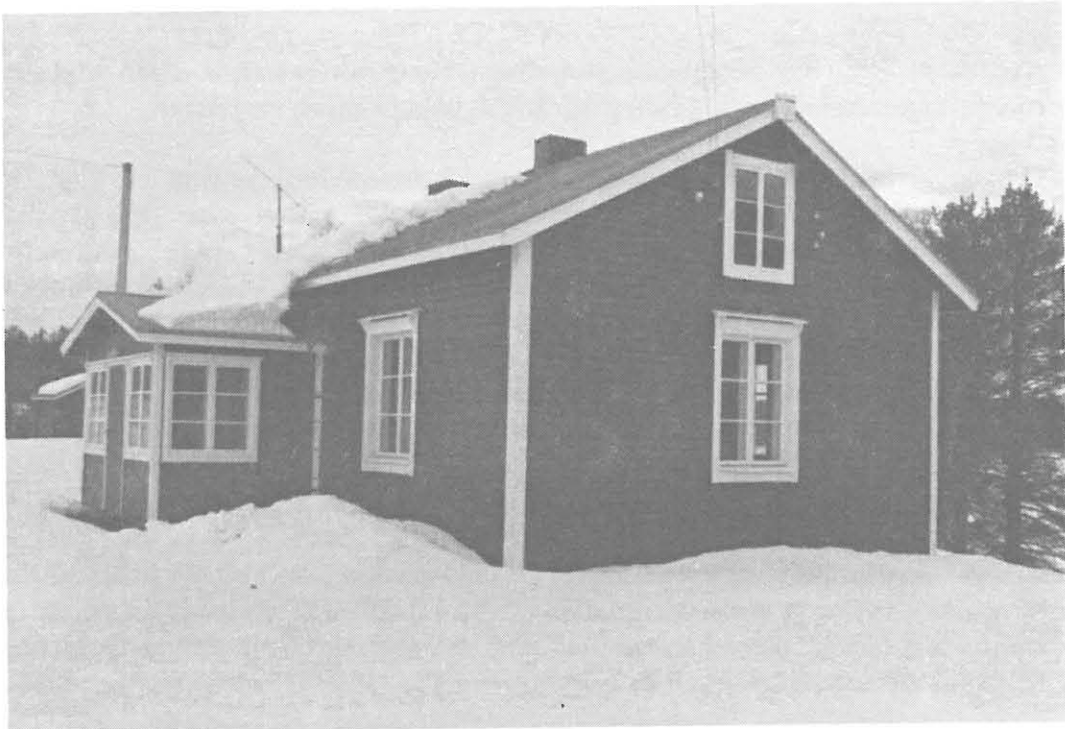
S2 2 latoa sijaitsevat vierekkäin lähellä rantaa.

V2 Vaja

S2 Lampola on pieni, punamullattu hirsimökki talousrakennuksen takana, suuren männyn juurella

V2 Riihi on metsän ja pellon reunassa, taloryhmästä pohjoiseen.

V2 Kaivo.

001 Asuinrakennus

002 Talousrakennus

003 Varasto, entinen talli

004 Sauna

005 Aitta

Vanha talli, alunperin riihi

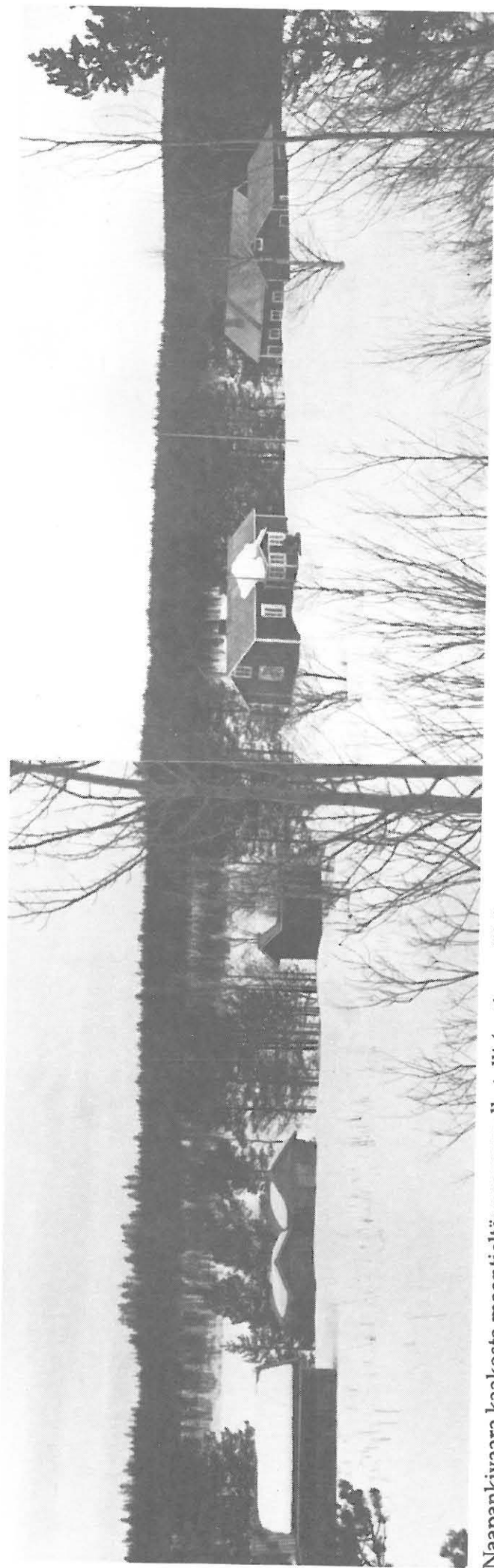
Rantaladot

Lampola

Vaja

Naapankivaara kaakosta maantieltä: vasemmalla talli (entinen riihi), rantaladot, aitta, päärakennus ja talousrakennukset.

Lääni	Hämeen lääni	Kunta	Tammela
Kohde	Korteniemi, ent. metsänvartijatila	Sijainti	Liesjärven kansallispuisto
Kiinteistörekisteritunnus	893 Valtion metsämaat 1:1		
Peruskartan nro	2024 11		
Valtion rakennusluettelon nro	834 021 001		
Suojelumääräys	Asuinrakennus (005), aitta (006), karjarakennus (007) talli (009), vanha sauna (010), riihi (013) / S1; kalustovaja (008), puuvaja (012) / S2. Varasto (014), koirankoppi, sysikoppi, Pitkäkärjen lato, 2 maakellaria ja kaivo varjellaan / V2.		

Asetuksen (480/85) perusteella suojellaan Korteniemen entisen metsänvartijatilan asuinrakennus, aitta, navetta, kalustovaja, talli, vanha sauna, puuvaja ja riihi sekä varjellaan varasto, koirankoppi, sysikoppi, lato ja kaksi maakellaria sekä kaivo.

Korteniemi rakennettiin metsänvartijatilaksi 1880-luvulta alkaen. Pihapiiriä on täydennetty saunalla ja varastolla 1920-luvun jälkeen. Korteniemi on metsähallituksen ainut Etelä-Suomessa sijaitseva metsänvartijatila, joka on säilynyt kokonaisena sekä rakennusten että pihapiirin osalta.

005/S1 Asuinrakennus on rakennettu vuosina 1880-1913. Se on kahdesta eri rakennuksesta - metsänvartijan omasta ja metsähallituksen tuvasta - yhdistetty paritupa.

006/S1 Aitta on siirretty paikalleen vuonna 1889.

007/S1 Karjarakennus on rakennettu vuonna 1890. Rakennusta on uusittu vuosisadan vaihteessa. Se sisältää navetan, rehuladon ja välikatoksen.

008/S2 Kalustovajana toimiva rakennus on siirretty entisen tilalle vuonna 1979 Lopen metsänvartijan tilalta.

009/S1 Talli sisältää talliosan, rehuladon, välikatoksen ja käymälän. Se on rakennettu v. 1890, mutta lato on mahdollisesti vanhempi. Tallipuolta uusittiin 1900-luvun alussa.

010/S1 Vanha sauna sisältää saunan ja eteisen. Se on valmistunut 1890-luvun lopulla. Saunaa on käytetty aikaisemmin myös riihenä.

012/S2 Puuvaja, entinen pihatto, on rakennettu v. 1908.

013/S2 Riihi käsittää riihiosan, olkiladon ja luuvan. Rakennus on valmistunut 1885.

014/V2 Varasto on rakennettu v. 1936 entisen ruumenhuoneen paikalle.

V2 Koirankoppi on tehty ennen vuotta 1957.

V2 Lautarakenteinen **sysikoppi** (miilukoppi) on entinen ponttoohevostalli, joka on siirretty tervahaudan päälle.

V2 Hirsirunkoinen, pärekattoinen **Pitkäkärjen lato** on ollut aiemmin Pusulan Myllymäen ulkoniityllä ja siirretty nykyiselle paikalleen v. 1980.

V2 Kahdessa **maakellarissa** on kahden hirsikerran korkuinen, maanpäällinen katos.

Korteniemen puutarhaa ryhdyttiin istuttamaan 1910-luvulla ja se on siitä asti ollut hoidettu.

005 Asuinrakennus

006 Aitta

007 Navetta

TAMMELA: KORTENIEMI

VARR: 834 021 001

008 Kalustovaja

009 Talli

010 Vanha sauna

012 Puuvaja

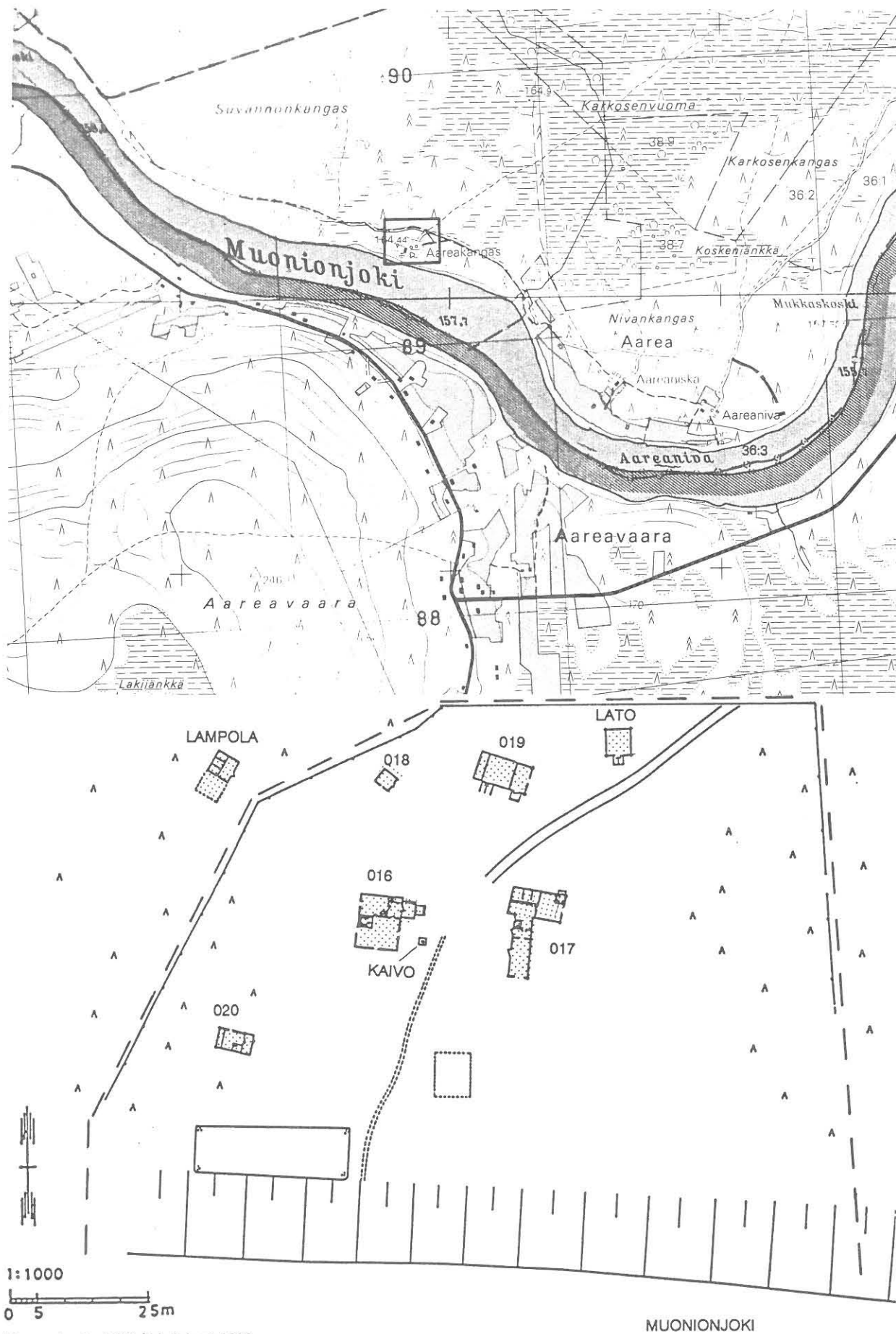
013 Riihi

014 Varasto

Maakellari

Museovirasto 1990 / Lisäykset 1993

AAREA , METSÄNVARTIJATILA

MUONIO

Lääni	Lapin lääni	Kunta	Muonio
Kohde	Aarea, ent. metsänvartijatila		
Kiinteistörekisteritunnus	893 Valtion metsämaat 11:1 Muonion eteläinen valtionmaa		
Peruskartan nro	2713 06		
Valtion rakennusluettelon nro	498 071 001		
Suojelumääräys	Metsänvartijatila / S3; asuinrakennus (016) / S1; navetta (017), aitta (018), puoti (019), sauna (020), lampola, lato / S2.		

Asetuksen (480/85) perusteella **suojellaan Aarean entisen metsänvartijatilan vanha rakennuskanta ja pihapiiri.**

Valtio perusti Aarea(kankaa)n metsänvartijatilan v. 1861 Muoniojoen mutkaan Kihlangista etelään. Lähelle valtakunnan länsirajaa perustetulle tilalle raivattiin vähäiset pelto- ja niittyalueet. Aarea on erittäin hyvin säilynyt esimerkki syrjäisestä, pienestä pohjoissuomalaisesta metsänvartijatilasta.

Aarean metsänvartijatila on yksi pisimpään alkuperäisessä käytössä olleista. Sen viimeinen metsänvartija hoiti virkaa vuodesta 1924 1960-luvulle asti. Metsänvartija Augusti Kangosjärvi rakensi palaneen asuinrakennuksen tilalle uuden asuinrakennuksen sekä talousrakennuksia 1920- ja 1930-luvulla. Rakennukset ovat pienehköjä, metsänvartijan oman tarpeen mukaan mitoitettuja. Augusti Kangosjärvi piti yhdessä rakennuksessa pientä kauppaa, johon hän nouti myytävät tavarat 12 kilometrin päästä. Tiettömän taipaleen takana sijaitsevan tilan puodin asiakkaina olivat pääasiassa ruotsalaiset.

016/S1 Aarean metsänvartijan torppa

017/S2 Navetta

018/S2 Aitta

019/S2 Puotina toiminut rakennus, jossa myös halkovaja.

020/S2 Sauna

S2 Lampola

S2 Lato

016 Asuinrakennus. Kuva museovirasto/RHO.

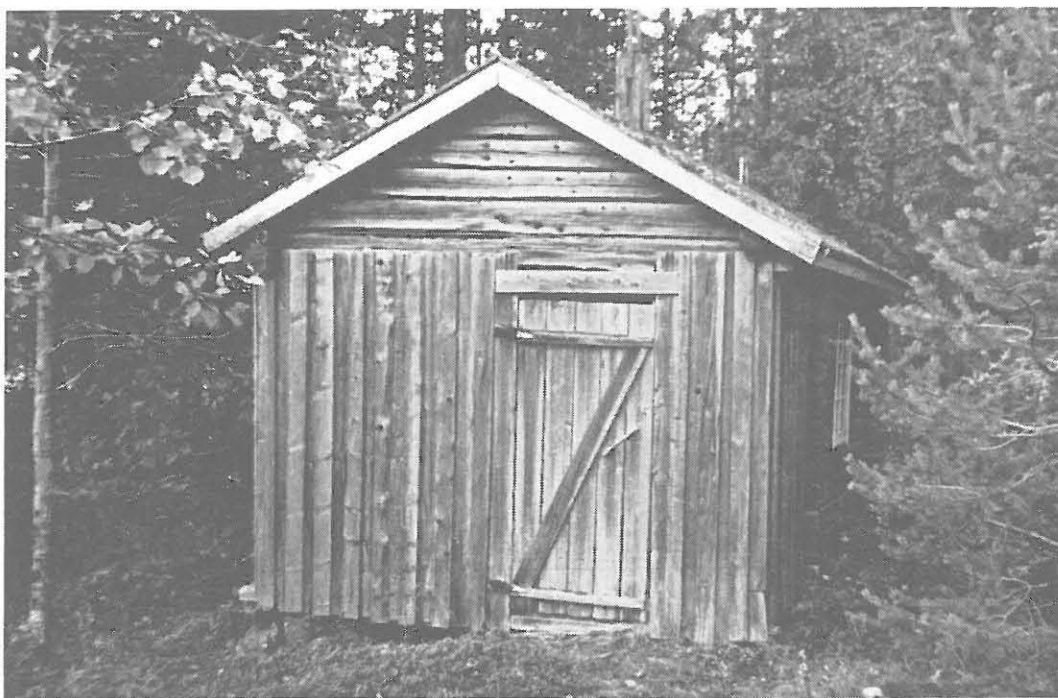
017 Navetta. Kuva museovirasto/RHO.

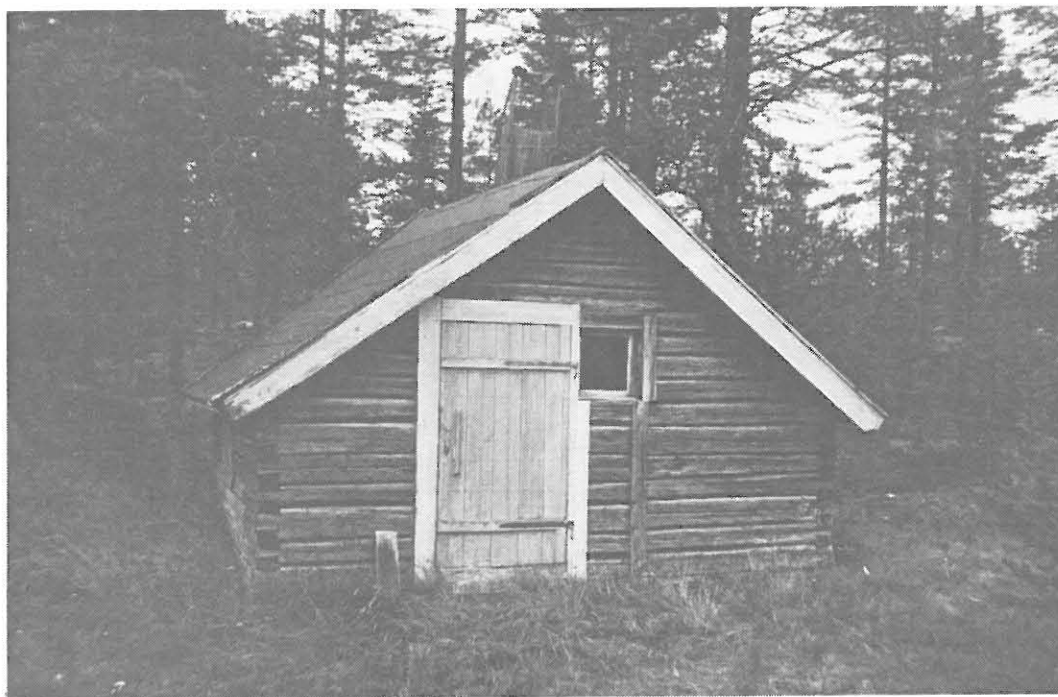
018 Aitta. Kuva museovirasto/RHO.

019 Puoti. Kuva museovirasto/RHO.

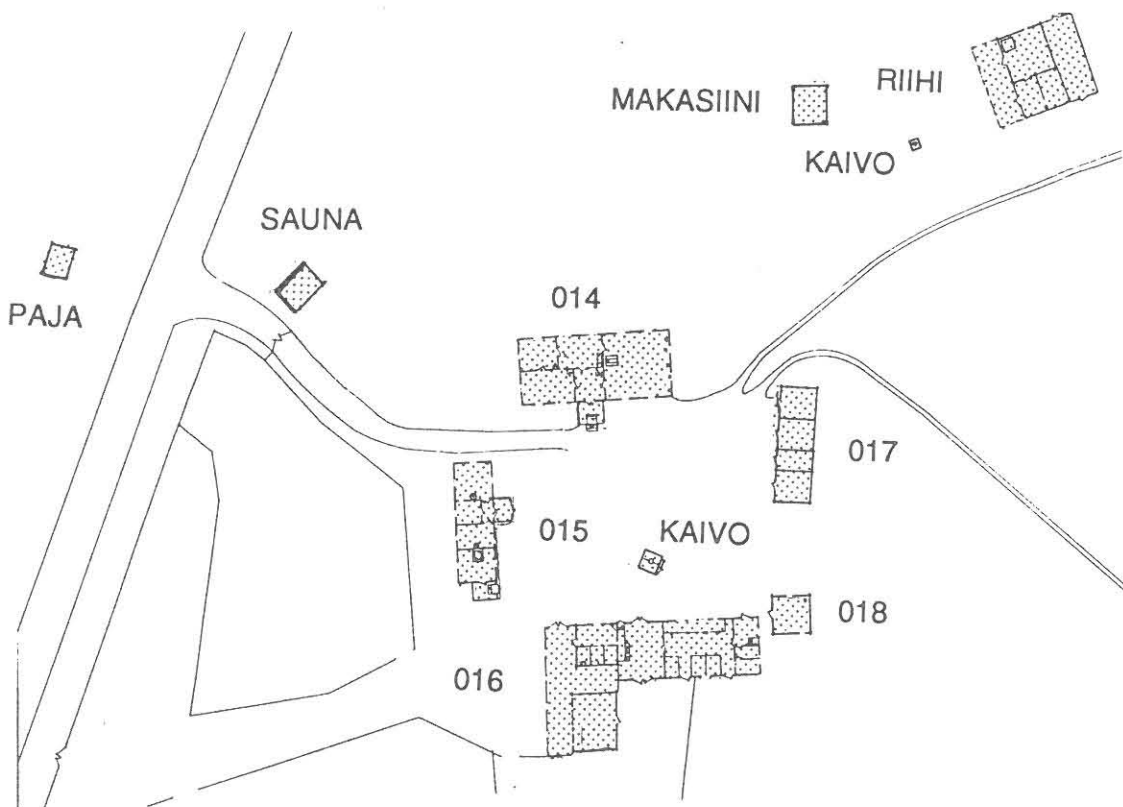
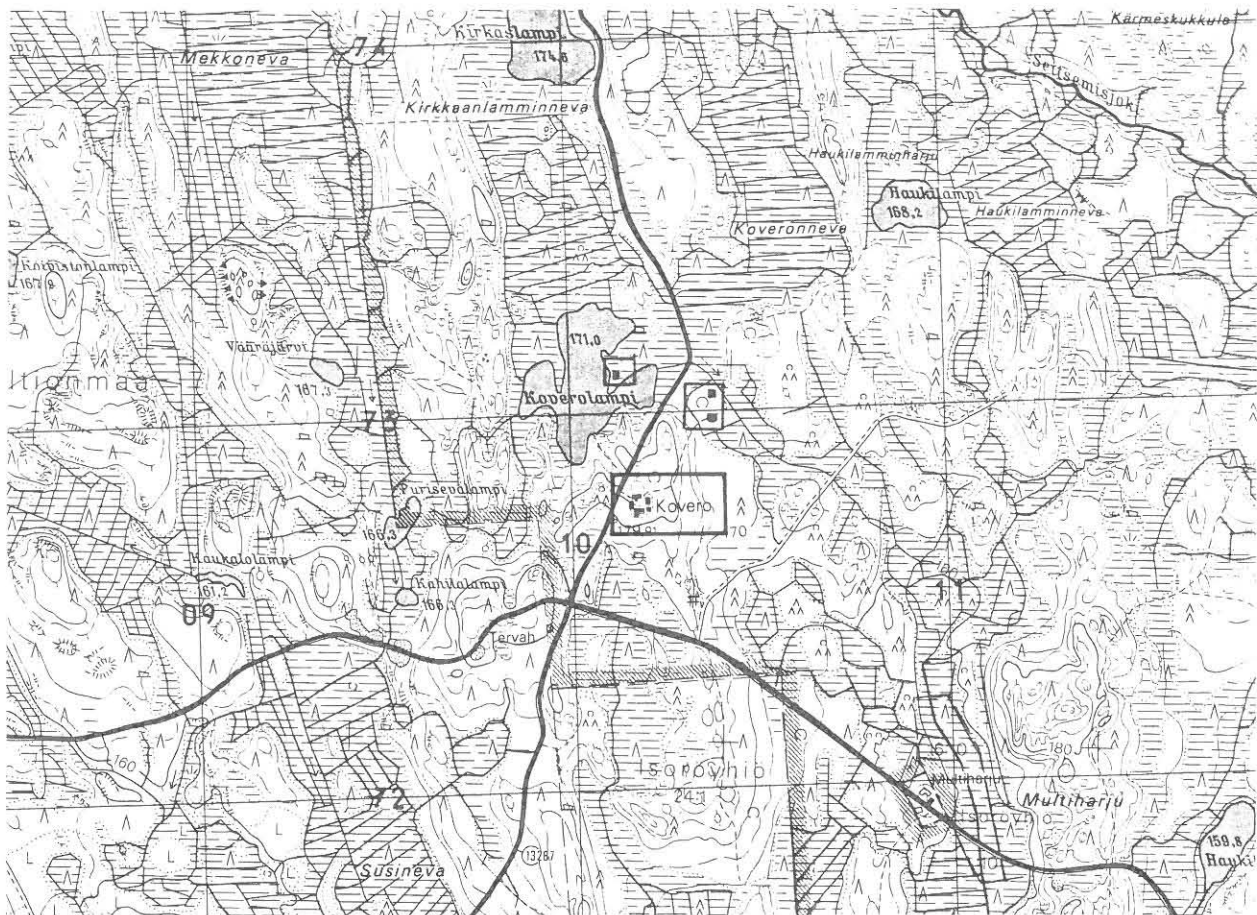
020 Sauna. Kuva museovirasto/RHO.

Lampola. Kuva museovirasto/RHO.

Lato. Kuva museovirasto/RHO.

Museoviraston asemapiirroksen mukaan metsähallitus 1993. Mittakaava 1:1000.

IKAALINEN

KOVERO

Lääni	Hämeen lääni	Kunta	Ikaalinen
Kohde	Kovero, entinen kruununmetsätorppa	Sijainti	Seitsemisen kansallispuisto
Kiinteistörekisteritunnus	893 Valtion metsämaa 1:1		
Peruskartan nro	2213 01		
Valtion rakennusluettelon nro	143 013 001		
Suojelumääräys	Kruununmetsätorpan rakennukset: päärakennus (014), pakari (015), karjarakennus (016), aittarati (017), liiteri (018), / S1. Varjellaan makasiini,riihi, sauna, paja, 3 heinälatoa, 2 kaivoa/V2		

Asetuksen (480/85) perusteella **suojellaan Koveron entisen kruununmetsätorpan vanha rakennuskanta ja varjellaan kokonaisuuteen kuuluvina rakennuksina ja rakenteina viljamakasiini, riihi, sauna, paja, Saunakankaan kaksi heinälatoa ja Koverolammenniemen lato sekä kaksi kaivoa.**

Koveron kruununmetsätorppa perustettiin Wahojärven kruununpuistoon metsähallituksen syntyäikoihin. Kovero rakennettiin kruununmetsätorpaksi ja se edustaa siten niitä tarpeita ja vaateita, joita metsähallinnolla oli kruununmetsätorppiin nähden yhdistettynä hyvintehtyyn paikalliseen rakentamiseen.

Pihapiiriin kuuluu nykyisin seitsemän rakennusta, joista viisi on alkuperäiselle paikalleen rakennettuja. Pihapiiriä, jossa on monia vanhoja koriste- ja hyötykasveja, on täydennetty myös välillä kadonneilla aidoilla.

014/S1 Päärakennus on tehty 1880-luvulla. Kruununmetsätorpan tarpeita hakkuumiesten majoituspaikkana ennen kämppien rakentamista kuvaa suuri tupa. Rakennus on korjattu vuonna 1983 museoviraston ohjeiden mukaan.

015/S1 Pakari on vanhin rakennus. Sitä on muuteltu huomattavasti aikojen kuluessa. Nykyisessä muodossaan se on vuoden 1939 remontin jäljiltä. Toisessa päädyssä on syytinkiläisten tupa ja toisessa leivintupa.

016/S1 Karjarakennuksen navettaosa on vuodelta 1939, talliosa on vanhempi.

017/S1 Aittarati on yhdistelty erillisistä pikkurakennuksista siinä vaiheessa kun metsähallitus alkoi kiinnittää huomiota puun kulutukseen rakentamisessa.

018/S1 Nykyinen **liiteri** on vanhemman navetan varikeittiö,entinen savutupa.

014 Päärakennus

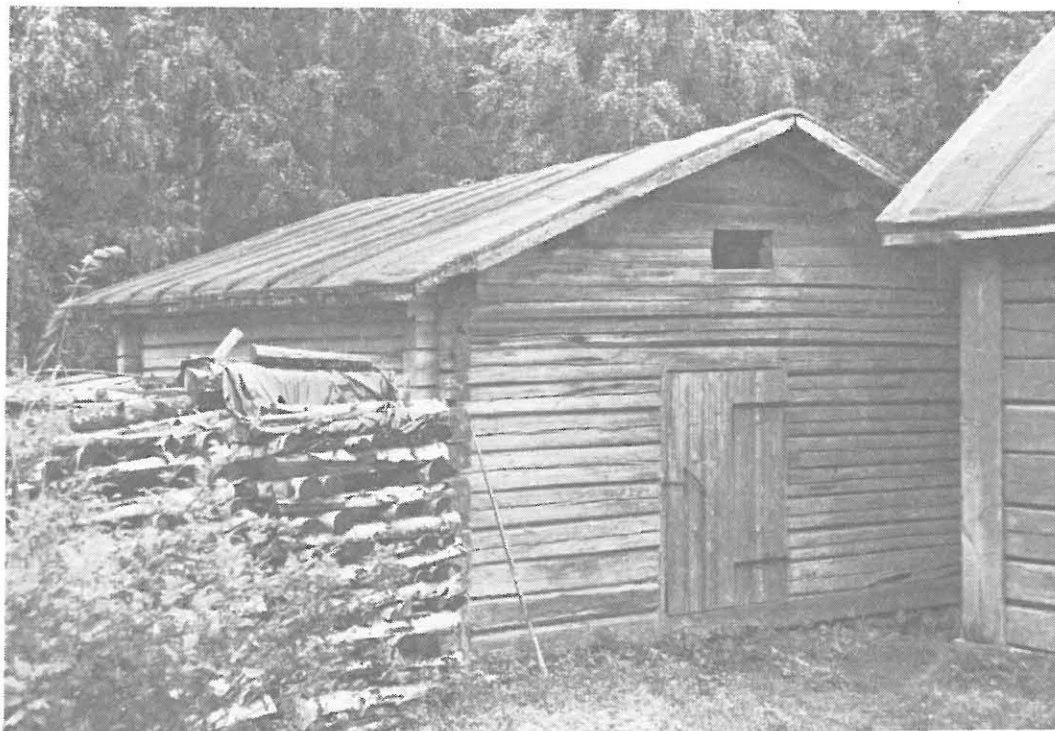
015 Pakari

016 Karjarakennus

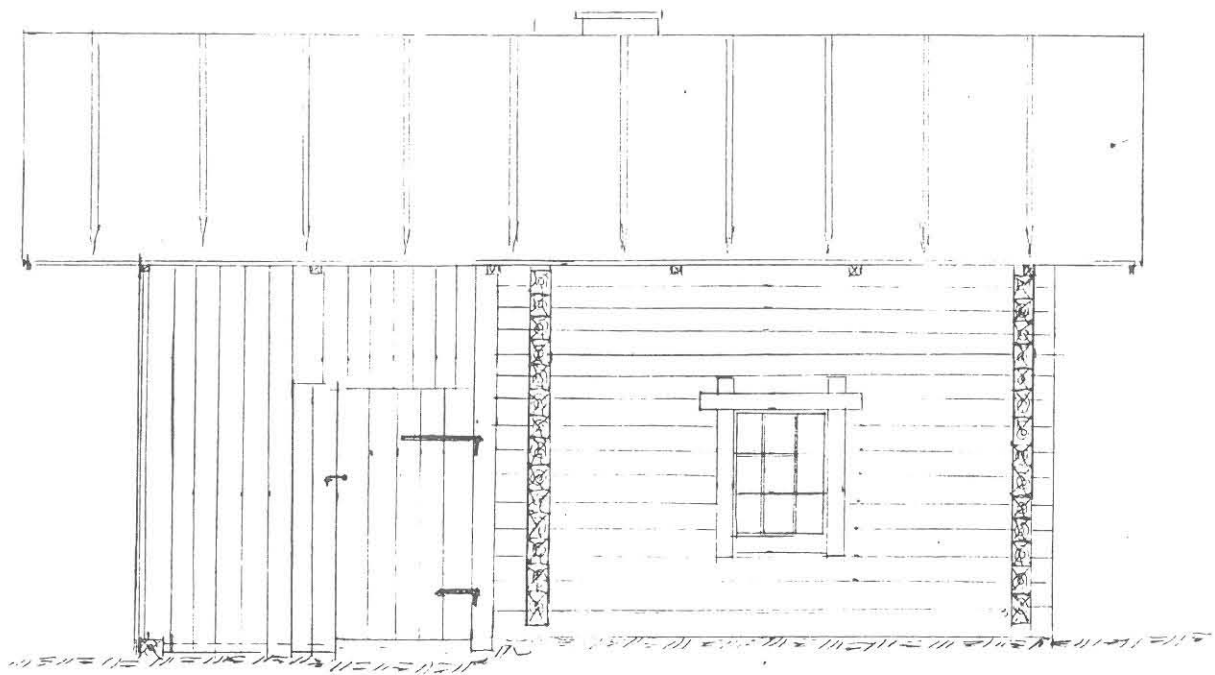
017 Aittarati

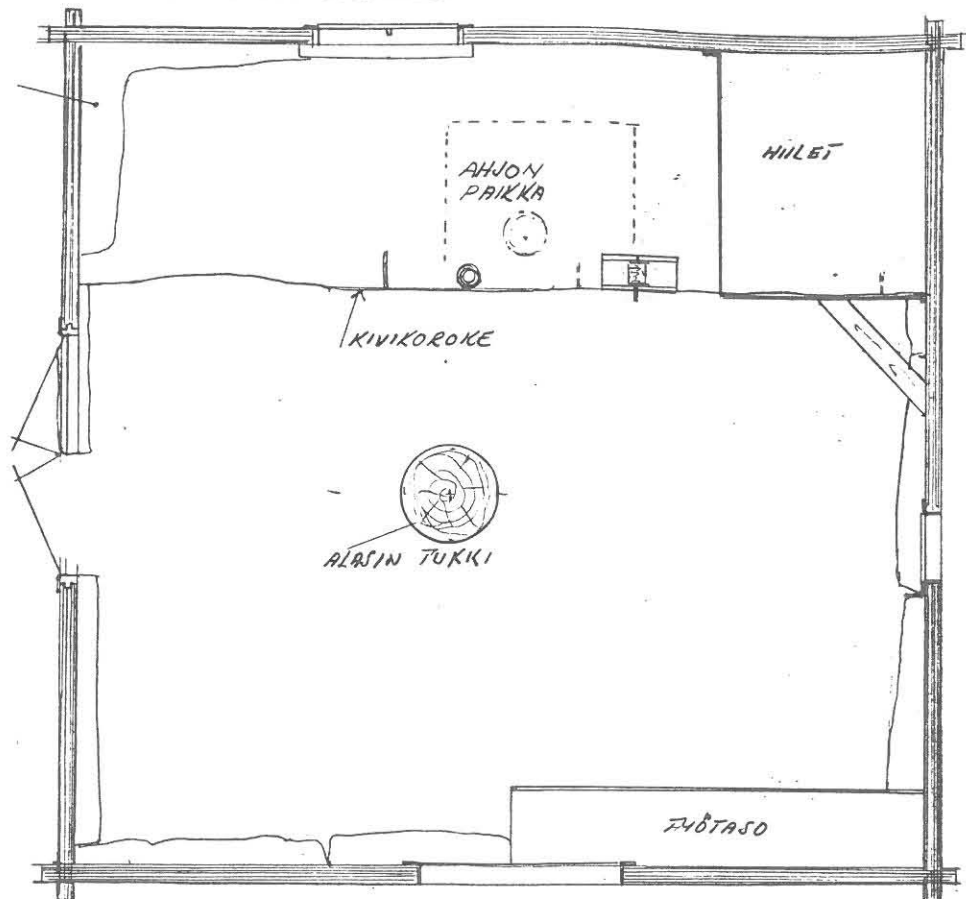
018 Liiteri

Viljamakasiini.

Sauna. Piirros museovirasto/RHO.

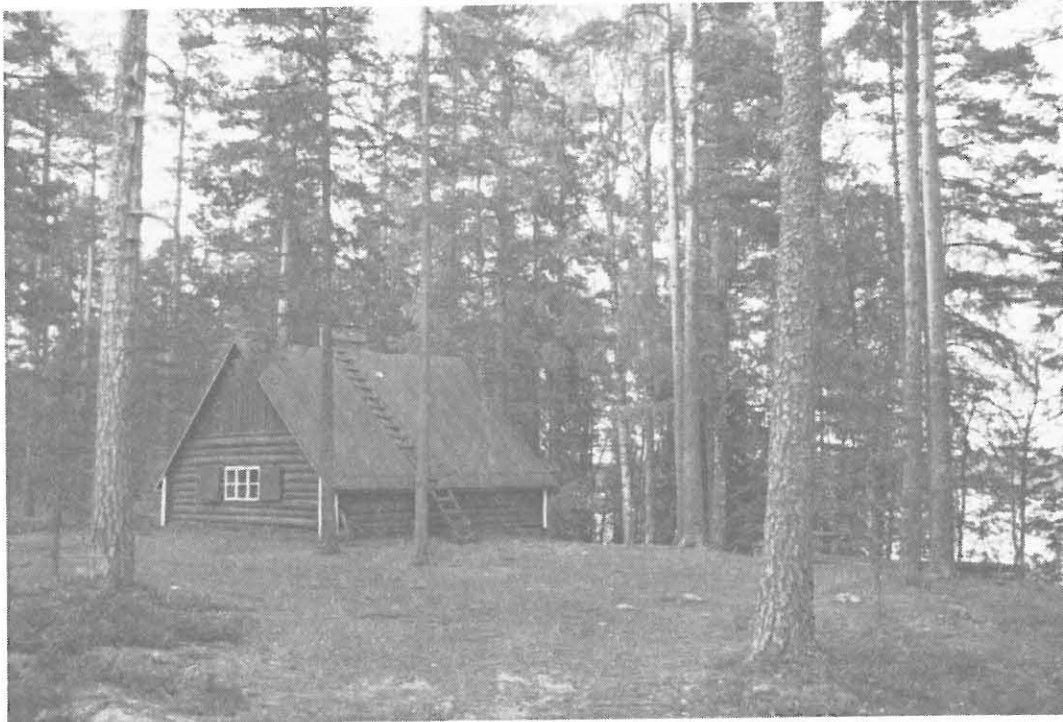
Pajan pohjapiirros. Museovirasto/RHO.

Lääni	Turun ja Porin lääni	Kunta	Karvia
Kohde	Korpieniemen kämpä		
Kiinteistörekisteritunnus	893 Valtion metsämaat 1:2 Karvian valtionmaa		
Peruskartan nro	2212 05		
Valtion rakennusluettelon nro	230 009 001		
Suojelumääräys	Metsätyökämpä / S2.		

Asetuksen (480/85) perusteella **suojellaan** Mustajärven rannalla sijaitseva **Korpieniemen kämpä**, joka kuuluu varhaisimpiin metsähallituksen omistuksessa säilyneisiin metsätyökämppeihin ja edustaa aikaa, jolloin makuu- ja ruoanvalmistustilat eivät vielä olleet eriytyneet, vaan yhdessä suuressa tuvassa sekä nukuttiin että valmistettiin ja syötiin ruoat.

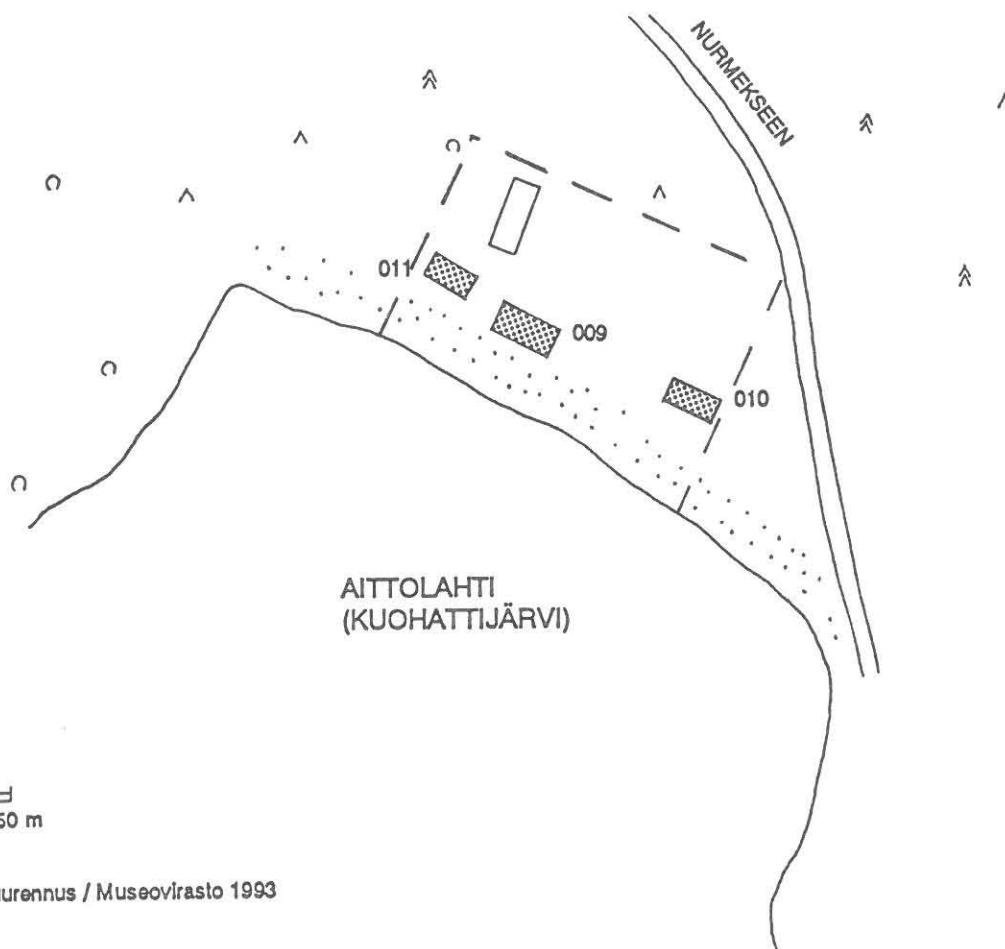
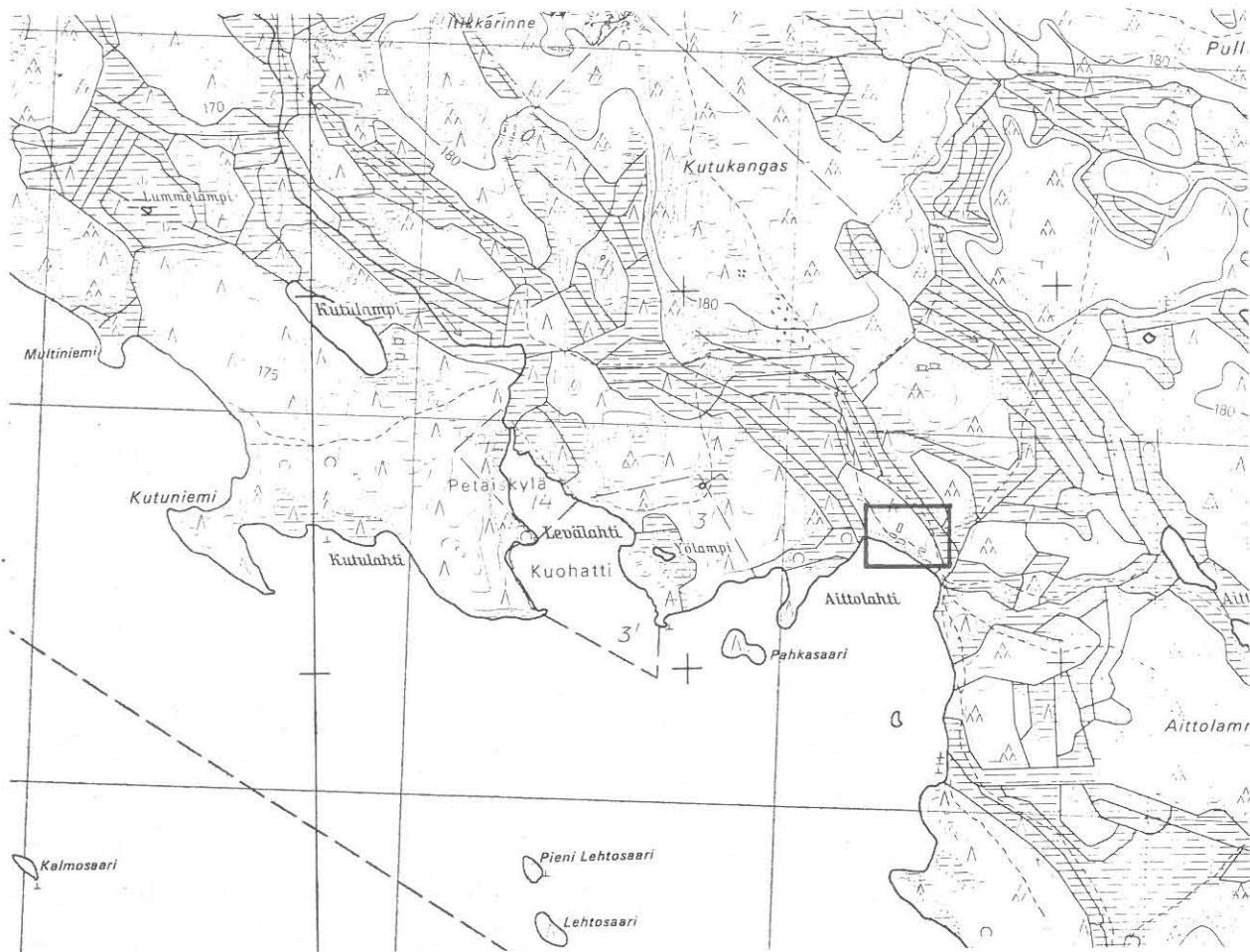
001/S2 Pyöröhirsistä vuonna 1935 rakennetussa, vuoraamattomassa **metsätyökämpässä** on laudoituksella suojatut pitkät nurkat ja erittäin korkea ja jyrkkä harjakatto. Sivuseinät ovat 6, päätyseinät 12 hirsikertaa korkeat ja päätyjen yläosa on lautarakenteinen. Pieniruutuisia ikkunoita suojaavat luukut. Suunnilleen neliönmuotoisen kämpän keskellä on tulisijan paikka ja tupaan on myöhemmin rakennettu sauna sekä muodostettu keittosyvennys pienen eteisen viereen oviseinälle.

001 Kämppä

001 Kämppä järven suunnasta.

1: 2500

0 10 50 m

Peruskartan suurennus / Museovirasto 1993

AITTOLAHTI , KÄMPPIÄ

NURMES

Lääni	Pohjois-Karjalan lääni	Kunta	Nurmes
Kohde	Aittolahden kämppä		
Kiinteistörekisteritunnus	893 Valtion metsämaat 1:7 Nurmeksen valtionmaa		
Peruskartan nro	4323 05		
Valtion rakennusluettelon nro	541 042 001		
Suojelumääräys	Kämppäalue / S3; kämppä (009) / S1; talli (010), sauna (011) / S2.		

Asetuksen (480/85) perusteella **suojellaan Aittolahden kämpän vanhat rakennukset, jotka muodostavat pienen kämppäkartanon Kuohattijärven rannalla.**

Aittolahti on rakennettu aikana, jolloin olivat voimassa vuonna 1928 annetun ensimmäisen kämppälain määräykset metsätyömaitten rakennuksista. Lain mukaan kämpät oli mm. varustettava lautalattialla ja multapenkeillä ja työvaatteiden kuivatusta varten oli varattava tila. Erillistä kuivatushuonetta ei kuitenkaan vielä edellytetty eikä emäntää omine huoneineen. Aittolahden pienessä kämppäkartanossa työnjohto ja metsätyömiehet yöpyivät samassa tuvassa.

009/S1 Kämppä on Kaukaan tehtaitten rakennuttama vuonna 1938 ja kuuluu metsähallituksen nyt hallussa olevista kämpistä vanhimpiin. Vuoraamattoman, pitkänurkkaisen hirsikämpän päädyssä on lautarakenteinen eteinen, komero ja vaatteidenkuivatustila ja näiden vieressä hirsirakenteinen keittiö, johon on oma sisäänkäyntinsä. Pääosan n. 11,5 x 8,5 m:n kokoisesta kämpästä muodostaa majoitustupa.

010/S2 Vanhan tallirakennuksen yhteydessä on ollut käymälä.

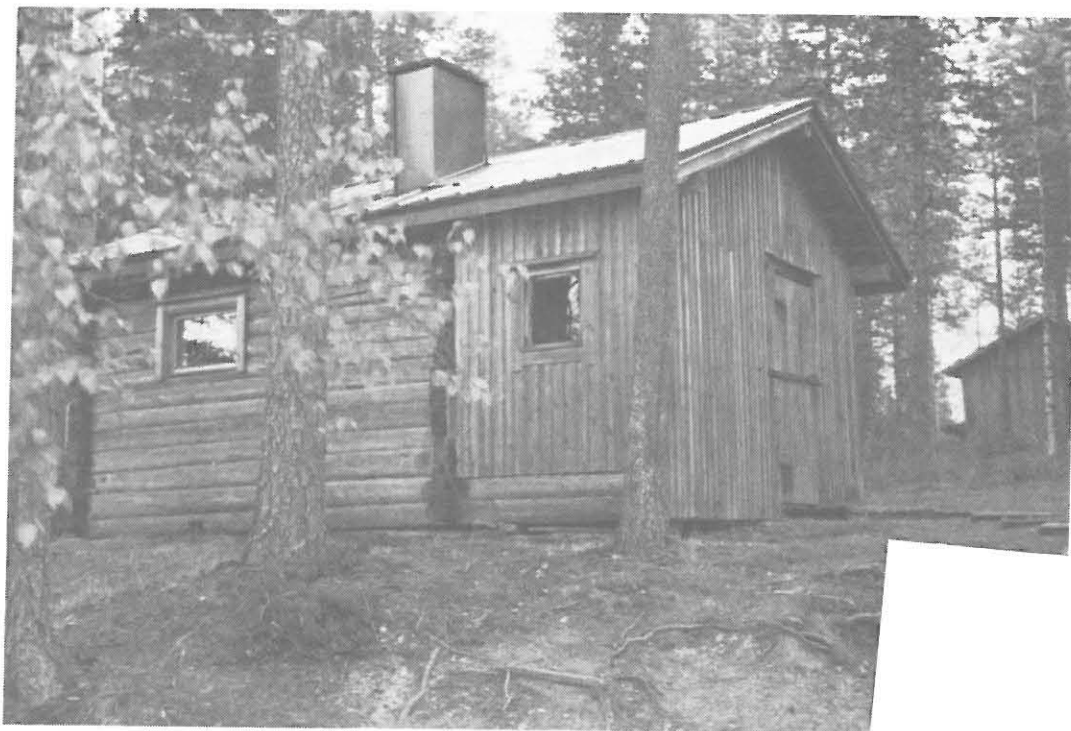
011/S2 Sauna on hirsirakenteinen, lautaeteisellä varustettu entinen kämppä.

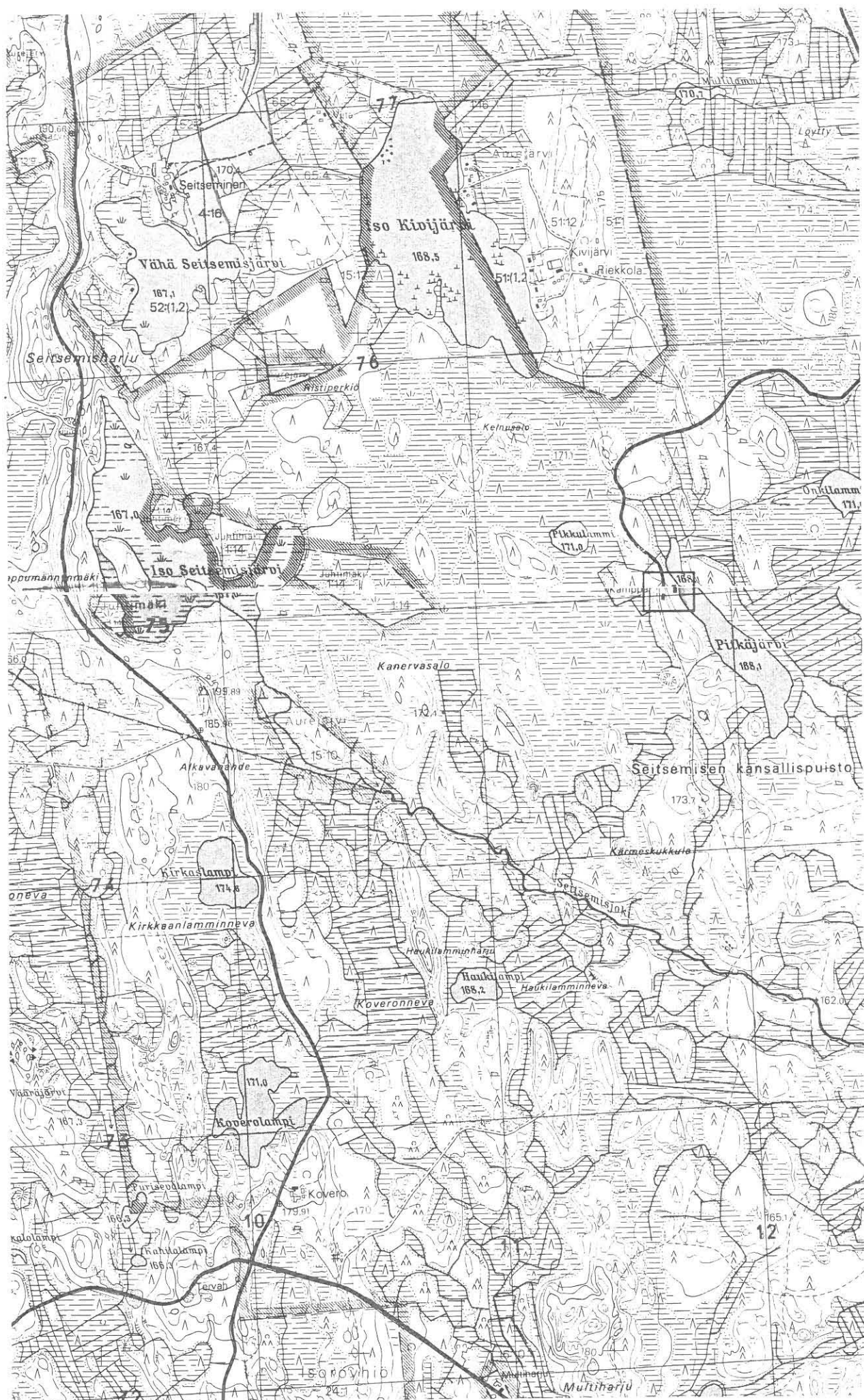
009 Kämpä

010 Talli

011 Sauna

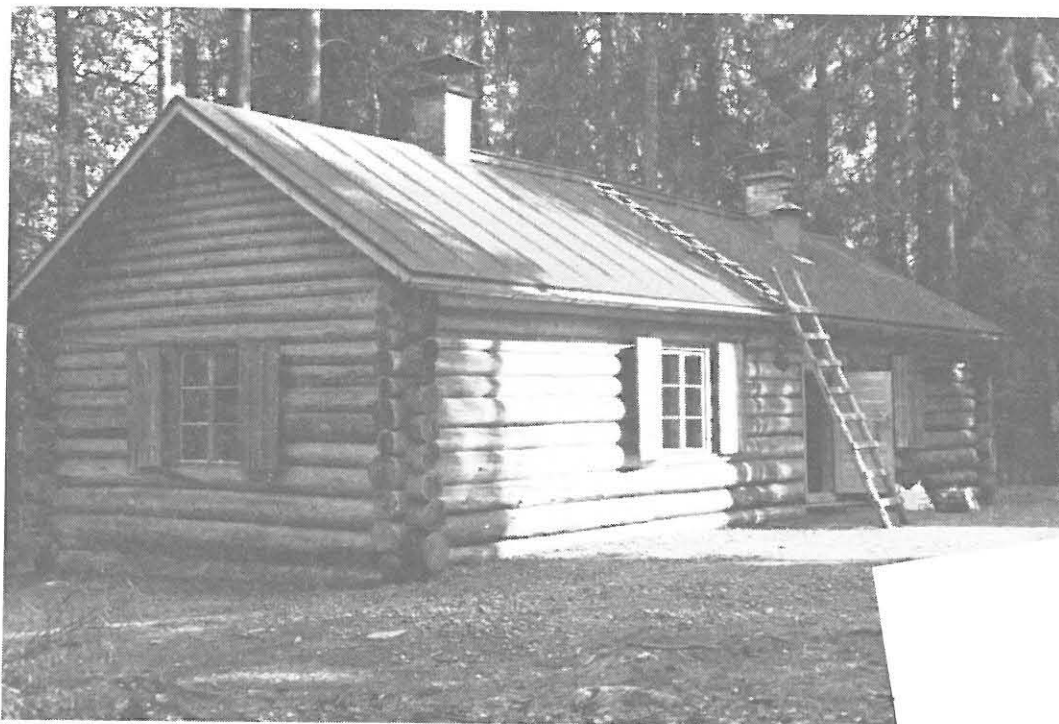

Lääni	Hämeen lääni	Kunta	Kuru
Kohde	Pitkäjärven kämppä	Sijainti	Seitsemisen kansallispuisto
Kiinteistörekisteritunnus	893 Valtion metsämaat 1:1 Kurun valtionpuisto		
Peruskartan nro	2213 01 ja 2213 02		
Valtion rakennusluettelon nro	303 024 001		
Suojelumääräys	Kämpä (012), talli (013) / S1.		

Asetuksen (480/85) perusteella **suojellaan Pitkäjärven kämppää ja talli**. Kämpässä majoitettiin metsätyömiehiä 1960-luvulle asti. Pitkäjärven kämppää edustaa kämppätyyppiä, jossa työmiesten ja työnjohtajien majoitushuoneet olivat samassa rakennuksessa ja emäntä valmisti ruoan keittiössä.

012/S1 Pitkäjärven kämppää ryhdyttiin rakentamaan kelohirrestä v. 1939 ja talvisodan keskeyttämät rakennustyöt saatiin valmiiksi seuraavana vuonna. Kämpä on kooltaan n. 6 x 15,5 metriä. Rakennukseen kuuluu suuri majoitushuone eli miehistökämpä, joka on kooltaan noin puolet pinta-alasta sekä keittiö, varusteiden kuivatushuone, työnjohtajien huone ja pienet eteiset rakennuksen pitkällä sivuilla. Keittiön ja miehistökämpän välillä on ollut ruoantarjoiluluukku, ns. elämänluukku, jonka paikalle on myöhemmin sijoitettu ovi.

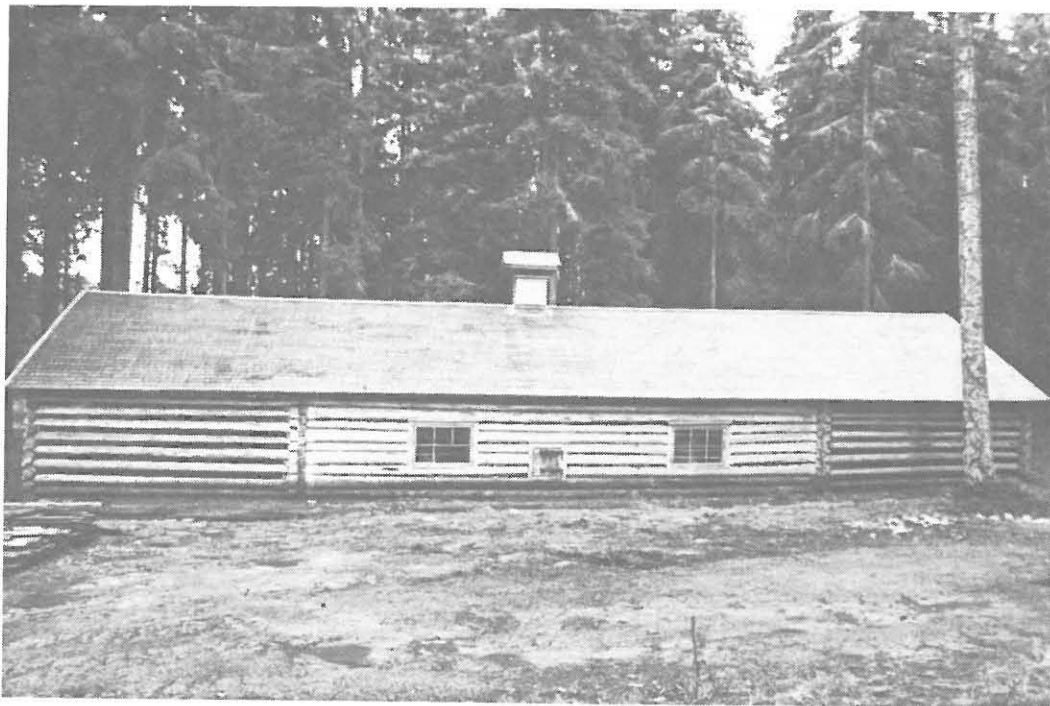
013/S1 Talli on hirsirakenteinen ja se on valmistunut 1949. Suuren tallin molemmissa päädyissä on harvaan asetetuista hirsistä muodostetut rehukatokset.

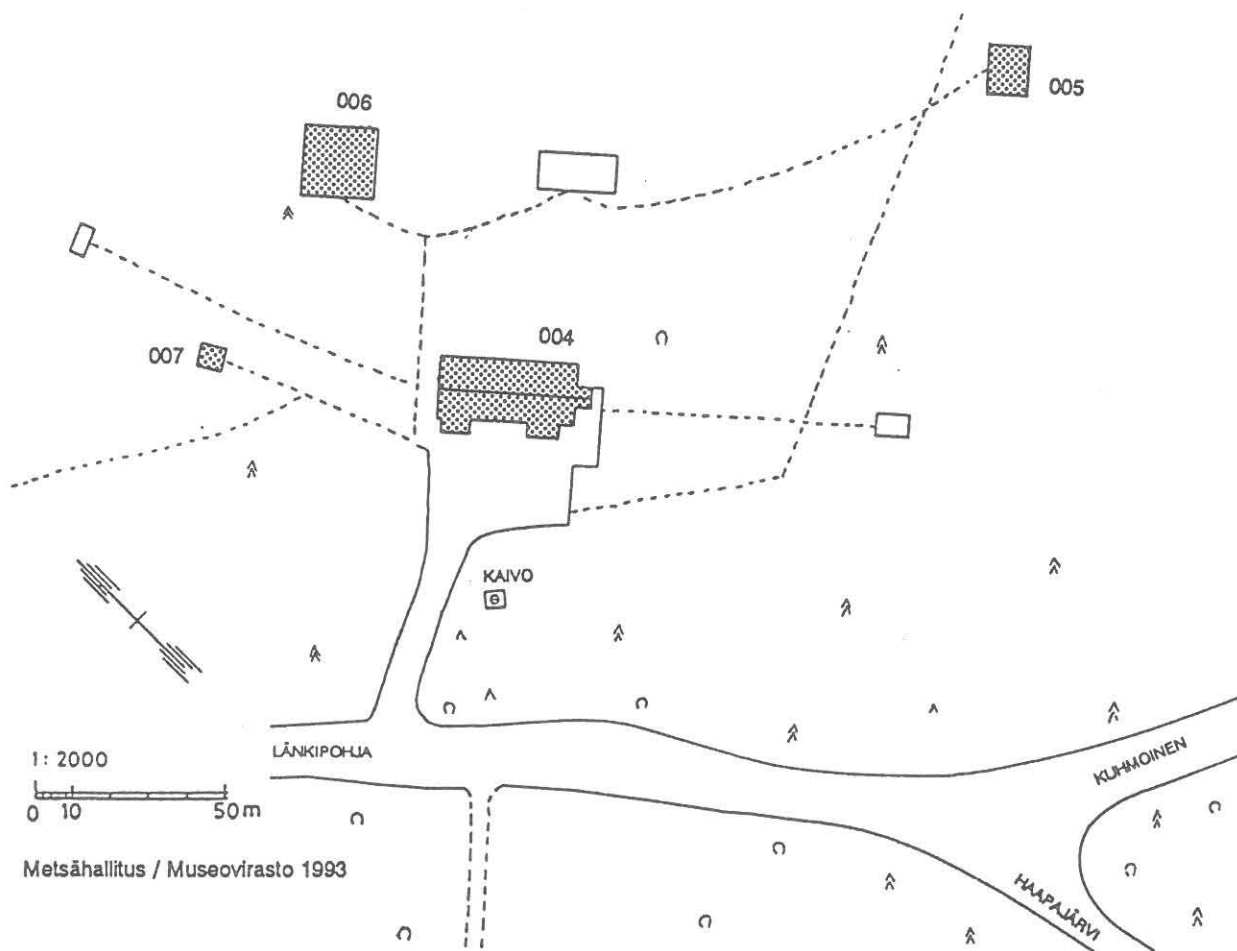
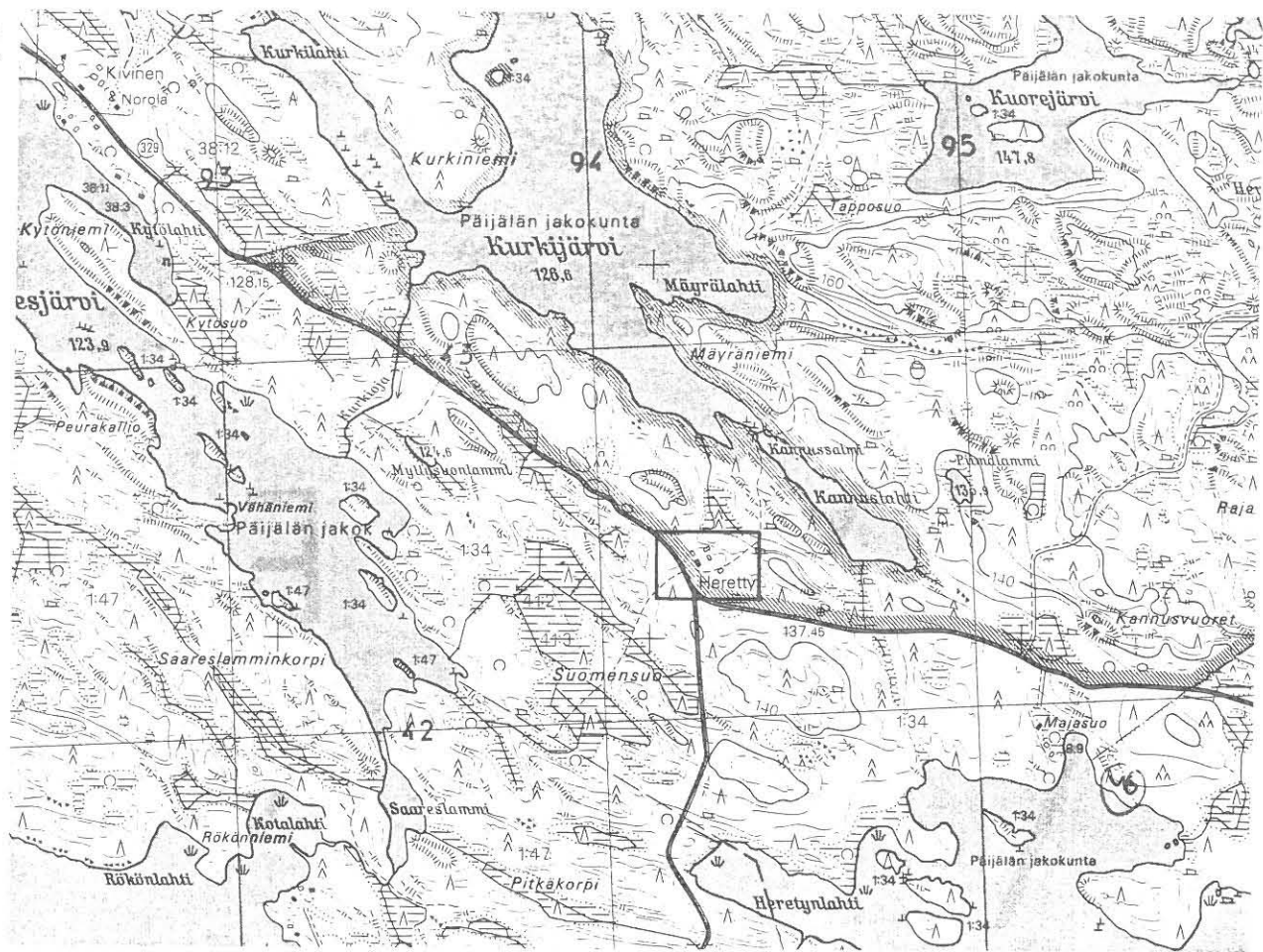
012 Kämppä

013 Talli

013 Talli

1:2000

0 10 50m

Metsähallitus / Museovirasto 1993

HERETYN KÄMPPIKARTANO

KUHMOTEN

Lääni	Keski-Suomen lääni	Kunta	Kuhmoinen
Kohde	Heretty, kämppäkartano	Sijainti	Isojärven kansallispuisto
Kiinteistörekisteritunnus	410 Päijälä 1:37 Metsä-Hyrkkälä		
Peruskartan nro	2144 05		
Valtion rakennusluettelon nro	291 014 001		
Suojelumääräys	Kämpä (004), talli (006) / S1; sauna (005), varasto (007) / S2.		

Asetuksen (480/85) perusteella suojellaan Heretyn kämppäkartanon rakennukset. Heretyn ensimmäiset rakennukset ovat valmistuneet pian kämppälain uudistuksen 1947 jälkeen ja niissä on otettu huomioon uuden lain edellyttämät vaatimukset erillisen varusteiden kuivaushuoneen rakentamisesta ja emännän majoittamisesta.

004/S1 Heretyn kämppä on valmistunut v. 1948. Se on sisältänyt miehistöhuoneen, kuivaushuoneen, keittiön ja emännän huoneen sekä työnjohtajien ja mittamiesten huoneet.

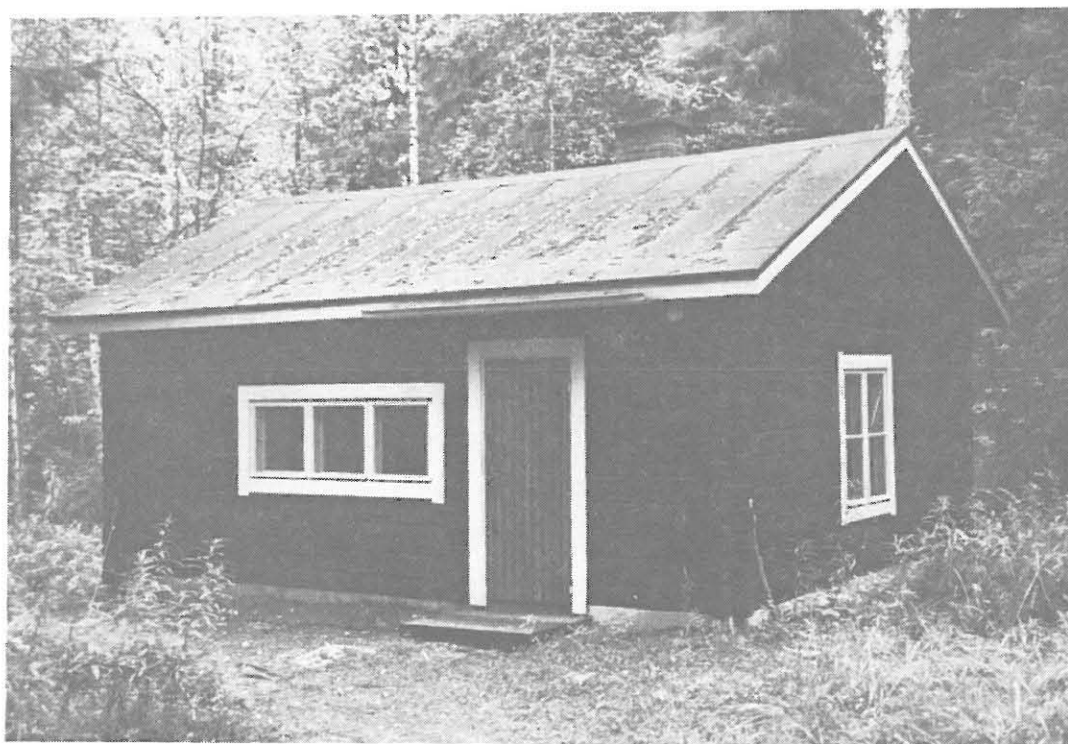
005/S2 Sauna on vuodelta 1952.

006/S1 Talli on valmistunut 1952.

007/S2 Varasto, entinen käpykaristamo, on vuodelta 1948.

004 Kämppä

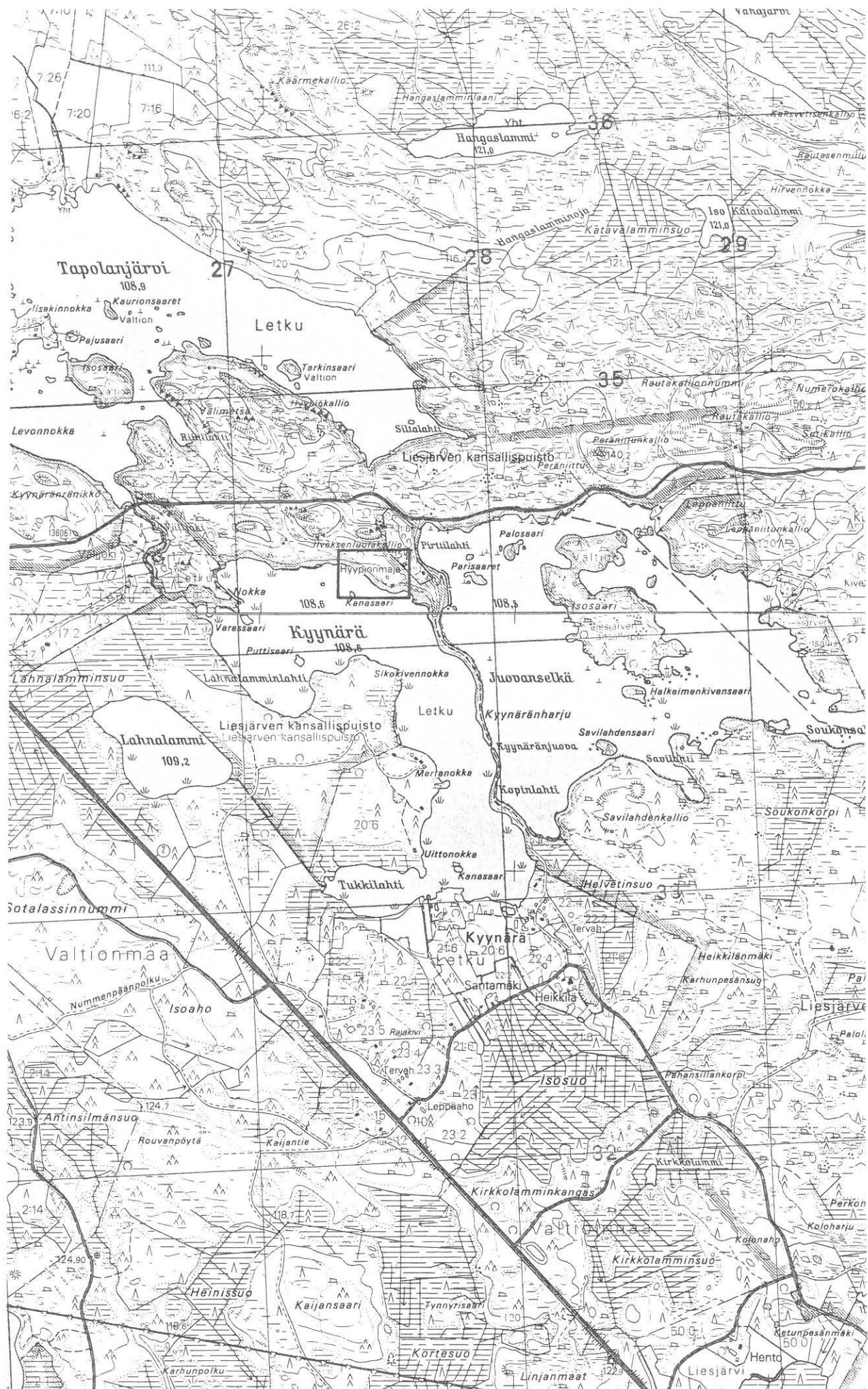
005 Sauna

006 Talli

007 Entinen käpykaristamo

Lääni	Hämeen lääni	Kunta	Tammela
Kohde	Hyypiö, suonkuivatusosaston kämpppä	Sijainti	Liesjärven kansallispuisto
Kiinteistörekisteritunnus	893 Valtion metsämaat 1		
Peruskartan nro	2024 12		
Valtion rakennusluettelon nro	834 021 001		
Suojelumääräys	Kämpä (003), sauna (004) / S2.		

Asetuksen (480/85) perusteella suojellaan **Hyypiön kämpppä ja savusauna** , jotka ovat valmistuneet v. 1950.

Hyypiön kämpppä edustaa metsähallituksen suonkuivatusosaston ojitusalueille rakentamia, vain työnjohdon tarpeisiin suunniteltuja kämpppiä.

003/S2 Kämpä on puolitoistakerroksinen, luhtiaittaa muistuttava pitkänurkkainen pyöröhirsirakennus. Ikkunoiden suojaksi on tehty luukut. Kämpä on saanut vaikutteita vuosisadan alun huvilarakentamisesta ja on tyypiltään samanlainen kuin suonkuivausosaston jo 1930-luvulla rakentamat kämpät.

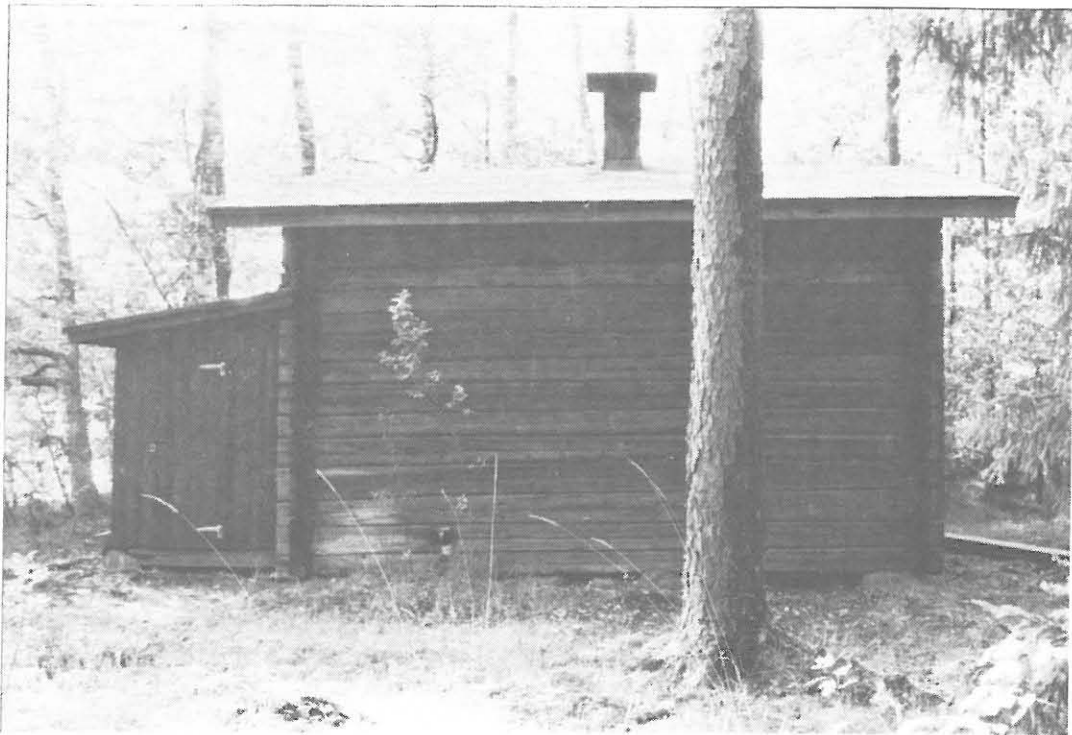
004/S2 Savusauna on myös pyöröhirrestä rakennettu, pitkänurkkainen rakennus.

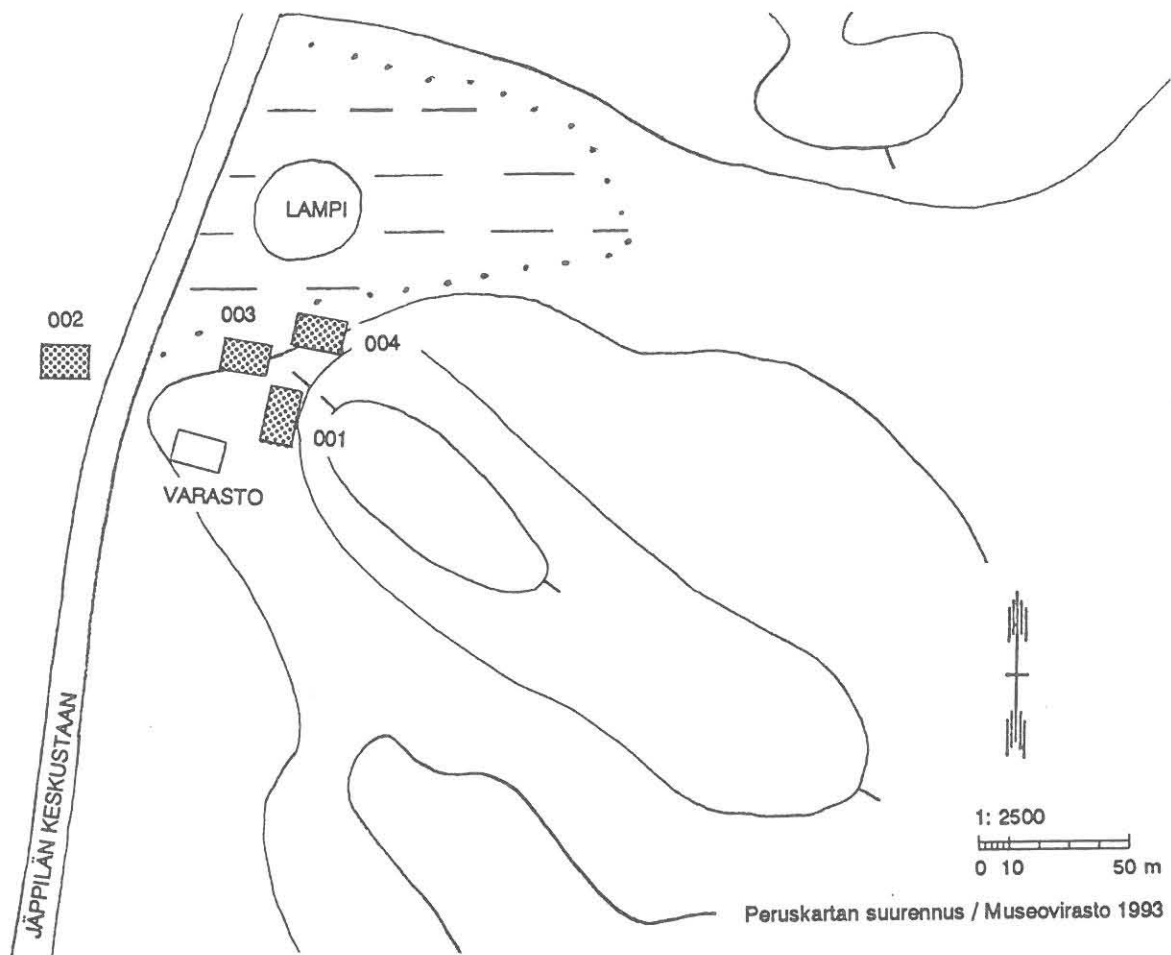
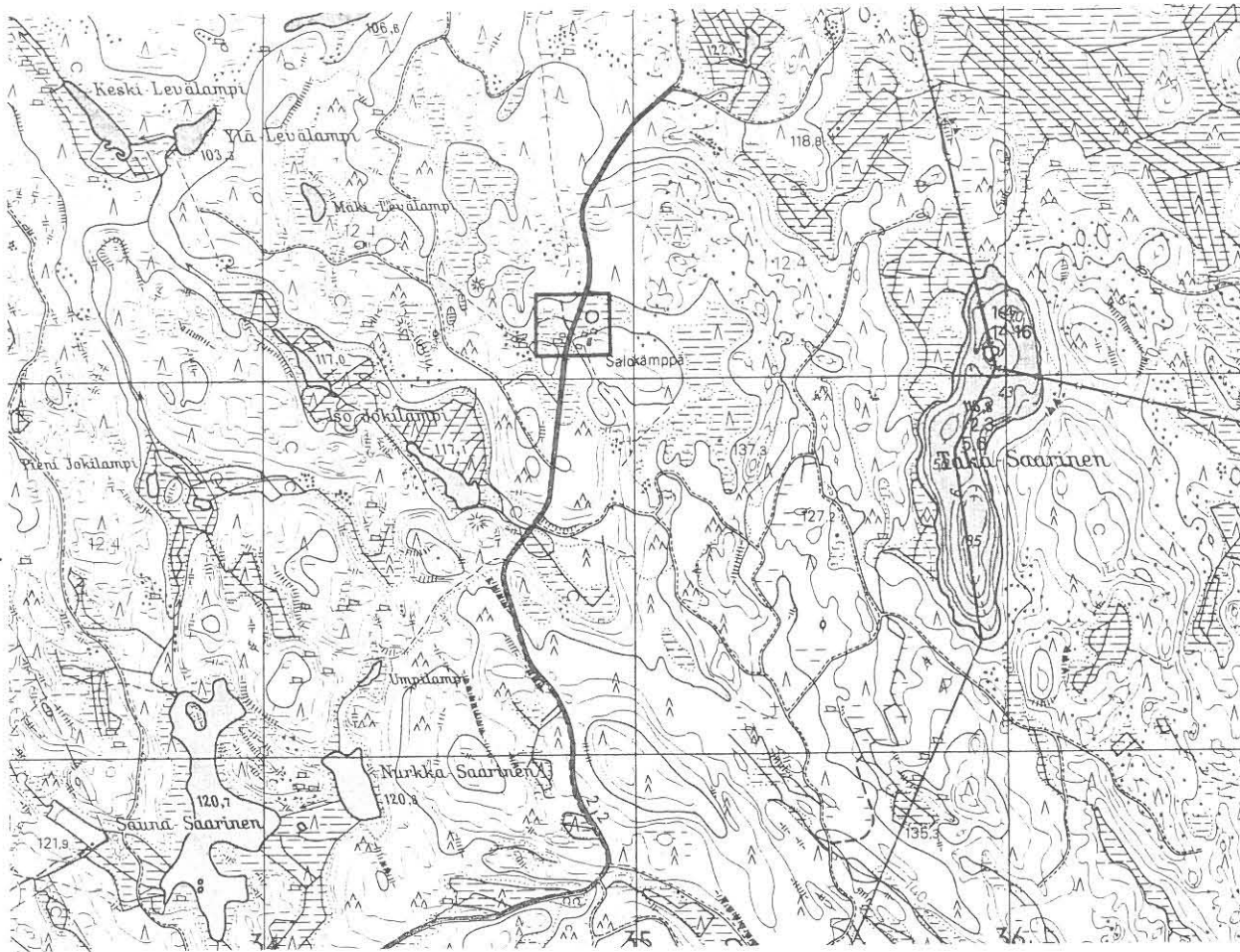
003 Kämpä

003 Kämpä

004 Savusauna

SALOKÄMPPÄ

JÄPPILÄ

Lääni	Mikkelin lääni	Kunta	Jäppilä
Kohde	Salokämpä		
Kiinteistörekisteritunnus	418 Syvänsi 12:24 Sorsasalo		
Peruskartan nro	3232 12		
Valtion rakennusluettelon nro	184 003 001		
Suojelumääräys	Salokämpä (001); talli (002), sauna (003), savusauna (004) / V2.		

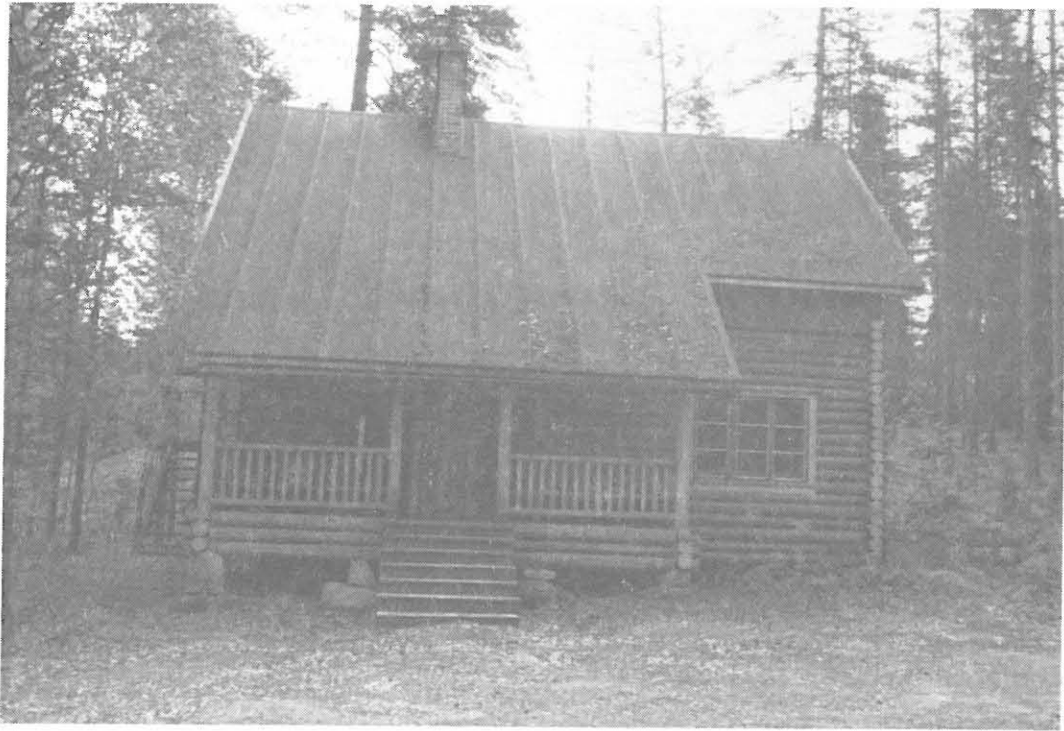
Varjellaan Salokämpän metsätyökämpä, talli ja kaksi sauna.

001/V2 Pitkänurkkainen, kaksikerroksinen pyöröhirsikämpä on rakennettu vuonna 1951. Se poikkeaa ulkoasultaan tyyppikämpistä ja niiden muunnoksista, joille on ominaista matala ja pitkä runko. Salokämpässä majoitustilat on sijoitettu kahteen kerrokseen. Jyrkkä katto jatkuu avokuistin ylle, mistä on sisäänkäynti miehistökämppään ja erilliseen keittiöön. Keittiön takana on pieni emännän huone. Työnjohdon tilat on sijoitettu poikkeuksellisesti kämpän yläkertaan.

002/V2 Talli vuodelta 1960 edustaa metsähallituksen uudempaa, lautarakenteista tallityyppiä.

003/V2 Sauna (1962) on metsähallituksen hirsinen tyyppisauna.

004/V2 Savusauna on valmistunut samanaikaisesti kämpän kanssa ja myös siinä on poikkeuksellisen korkea ja jyrkkä katto.

001 Kämppä

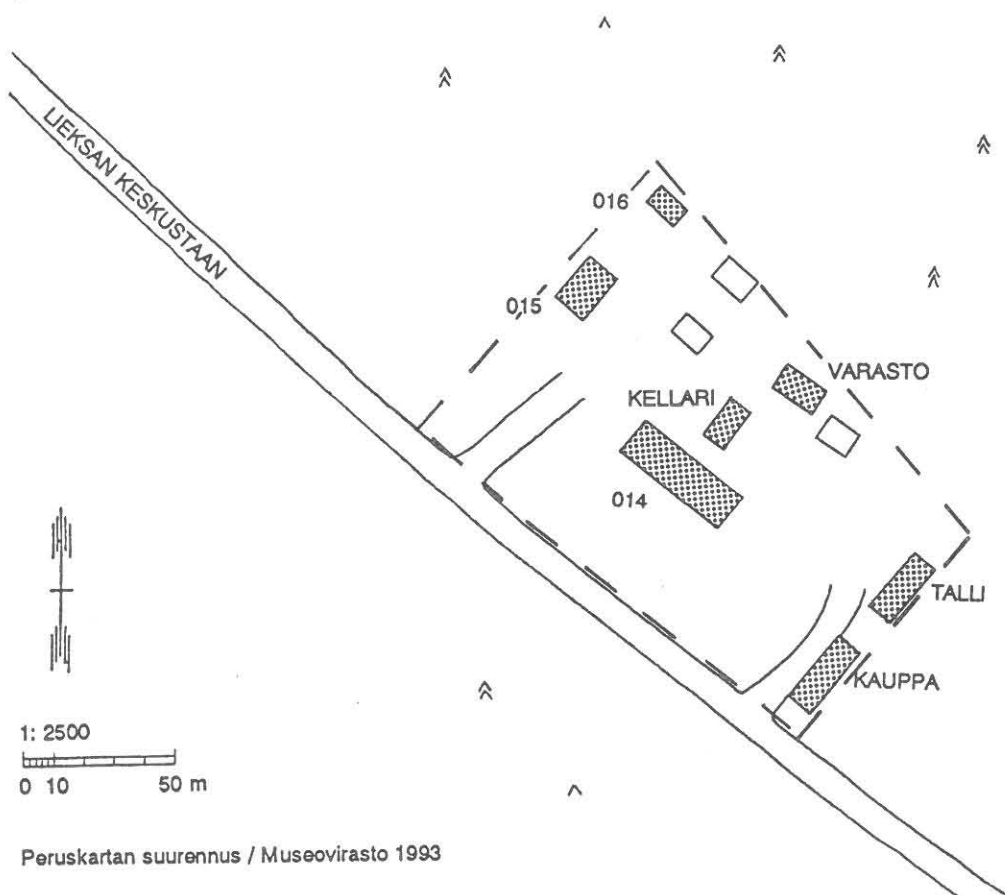
001 Kämppä

002 Talli

003 Sauna

Peruskartan suurennus / Museovirasto 1993

LAKLAJÄRVI, KÄMPÄKARTANO

LIEKSA

Lääni	Pohjois-Karjalan lääni	Kunta	Lieksa
Kohde	Laklajärvi, kämppäkartano		
Kiinteistörekisteritunnus	893 Valtion metsämaat 1:1 Lieksan valtionmaa		
Peruskartan nro	4341 05		
Valtion rakennusluettelon nro	422 103 001		
Suojelumääräys	Kämppäkartano / V3; Miehistökämppä (014), talli / V1; toimistorakennus (015), sauna (016), kauppa, maakellari, varasto / V2.		

Varjellaan Laklajärven kämppäkartano, jonka majoitusrakennukset ovat valmistuneet v. 1953. Varjeltuihin rakennuksiin kuuluvat **miehistökämppä, toimistorakennus, sauna, kauppa, talli, maakellari ja varasto**. Kämppäkartanon rakennukset sijaitsevat hajallaan laajalla alueella, avoimella mäntykankaalla. Laklajärvi on tyypillinen esimerkki suuresta, kämppäkartanoalueesta, jota on täydennetty erilaisilla, 1950- ja 1960-lukujen metsätyömaille ominaisilla huoltorakennuksilla, kuten moottorisahojen kunnostuskopeilla.

014/V1 Laklajärven miehistökämppä on hirsirakenteinen ja käsittää 10 huonetta. N. 350 neliömetrin laajuudessa rakennuksessa on kolme suurta miehistökämppää, keittiö, ruokasali, emännän huone sekä kuivaus- ja varastohuoneita.

015/V2 Toimisto- eli esikuntarakennus on myös hirsirakenteinen ja se sisältää keittionä toimivan tuvan ja neljä erikokoista makuuhuonetta sekä avoullakon.

016/V2 Sauna

V2 Kauppa

V1 Talli

V2 Erillinen kellari

V2 Varastorakennus on valmistunut v. 1967 mallipiirustusten (MT-912-1) mukaisena, palaneen varaston tilalle.

014 Miehistökämppä

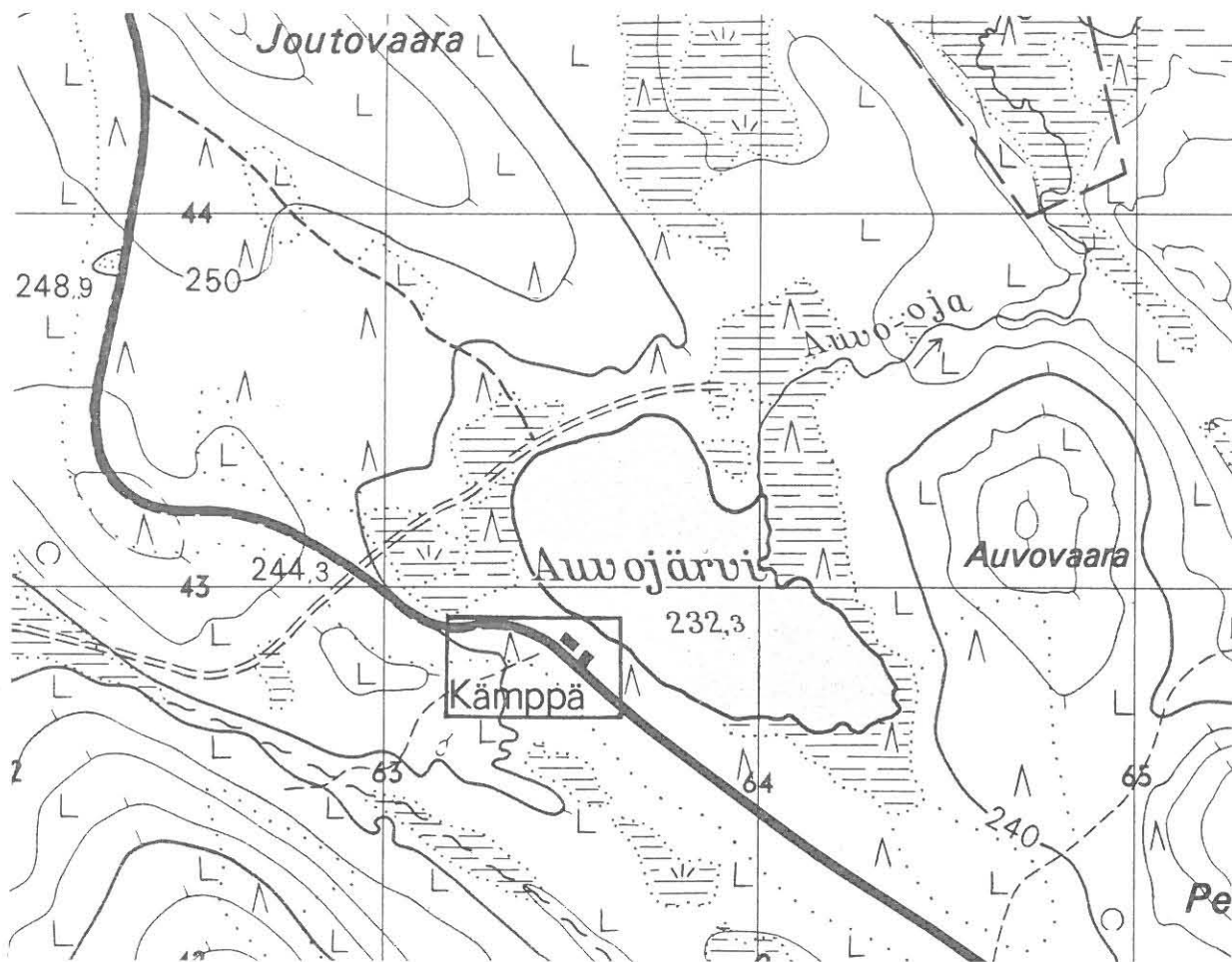
015 Toimistorakennus

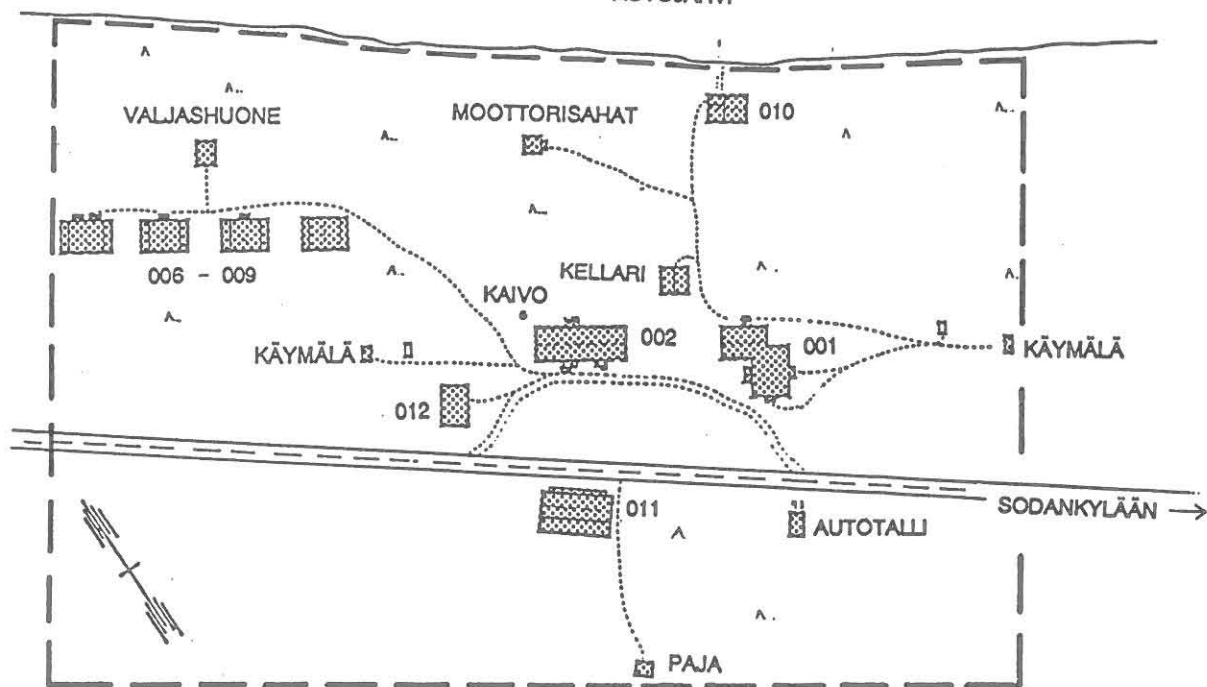
016 Sauna

Kauppa (edessä) ja talli

AUVOJÄRVI

1:2000

0 10 50m

Metsähallitus 1986/ Museovirasto 1993

AUVOJÄRVI , KÄMPÄKARTANO

SODANKYLÄ

Lääni	Lapin lääni	Kunta	Sodankylä
Kohde	Auvojärven kämppäkartano		
Kiinteistörekisteritunnus	893 Valtion metsämaat 15:1 Sodankylän valtionmaaVI		
Peruskartan nro	3624 02		
Valtion rakennusluettelon nro	758 246 001		
Suojelumääräys	Auvojärven kämppääalue / V3; 4 tallia (006-009) / V1;pääpirtti (001), kerroskämpä (002), sauna (010), varasto (011), halko-varasto (012), valjashuone, moottorisahojen kunnostusrakennus, maakellari, paja, autotalli, 2 käymälää, kaivo / V2.		

Varjellaan Auvojärven kämppäkartanoalue rakennuksineen Sodankylässä.

Auvojärven kämppäkartanon rakennukset ovat valmistuneet vuonna 1953 ja ne on siirretty nykyiselle paikalleen hieman pohjoisempaa vuonna 1956. Kämppäkartano on metsähallituksen omistuksessa säilyneistä rakennuskannaltaan suurimpia sekä rakennusten kokoon että niiden määrään nähden. Auvojärvi on esimerkki metsätyömaille ja niiden rakennuksille ominaisesta siirtämisestä paikasta toiseen hakkuitten sijainnin mukaan. Kämppäkartanoalue on kasvanut tarpeen mukaan ja sen majoitusrakennukset ovat poikkeuksellisen suuret. Miehistökämpän majoitustilaa on lisätty melko harvoin käytetyllä tavalla, rakentamalla kämppään toinen kerros.

001/V2 Pääpirtti (Kämpä I) on n. 190 m²:n kokoinen ns. törmäyskämpä, jossa kaksi suunnilleen samankokoista rakennusrunkoa sijaitsee kohtisuoraan toisiinsa nähden ja liittyy yhdestä nurkastaan yhteen, ikäänkuin kaksi taloa olisi törmännyt niin, että nurkat ovat työntyneet toistensa lomaan. Katto ei ole yhtenäinen, vaan kummallakin siivellä on omansa. Metsähallitus on kunnostanut rakennuksen v. 1989.

002/V2 Miehistö- I. kerroskämpä (Kämpä II) on alunperin 48 hengelle rakennettu miehistökämpä, johon on uuteen paikkaan siirtämisen yhteydessä v. 1956 rakennettu laudasta toinen kerros. Metsähallitus on kunnostanut rakennuksen v. 1989.

006-009/V1 Neljä hirsirakenteista tallia rivissä vierekkäin.

010/V2 Sauna on korjattu vuonna 1989.

011/V2 Varasto on suuri lautarakenteinen rakennus miehistökämppää vastapäätä, kämppäkartanon halki kulkevan tien toisella puolella.

012/V2 Halkovarasto

- V2 Valjashuone
- V2 Moottorisahojen kunnostusrakennus
- V2 Maakellari, jossa aggregaatti
- V2 Paja
- V2 Autotalli
- V2 2 Käymälää
- V2 Kaivo

001 Pääpirtti

002 Miehistökämppä

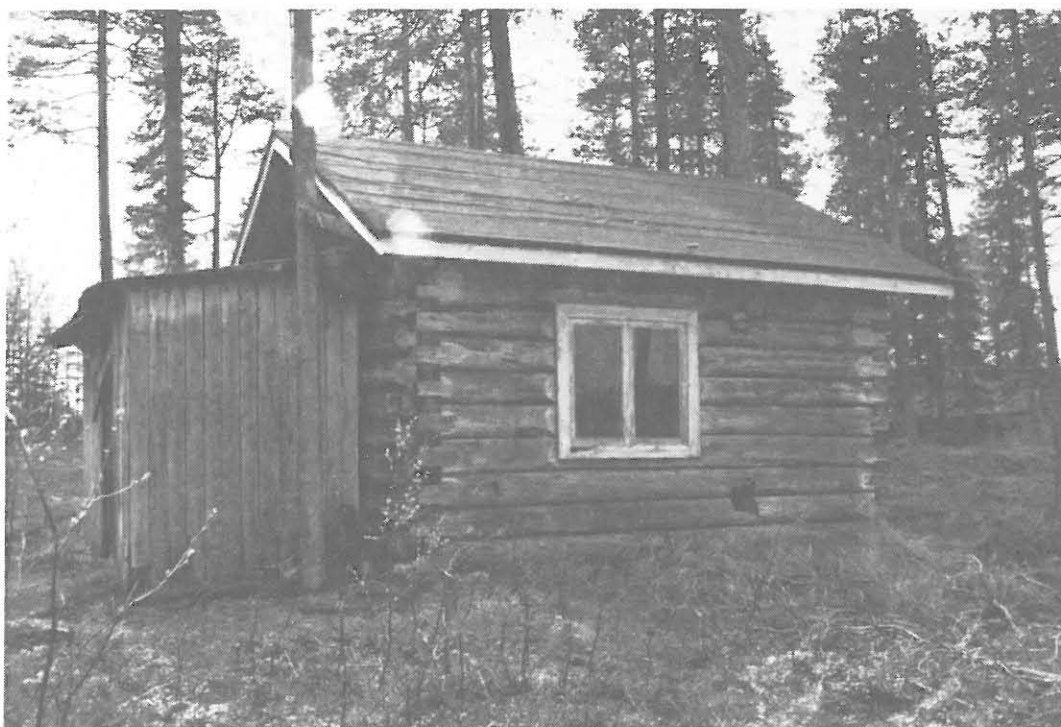
006-009 Tallit

010 Sauna

011 Varasto

Valjashuone

Maakellari

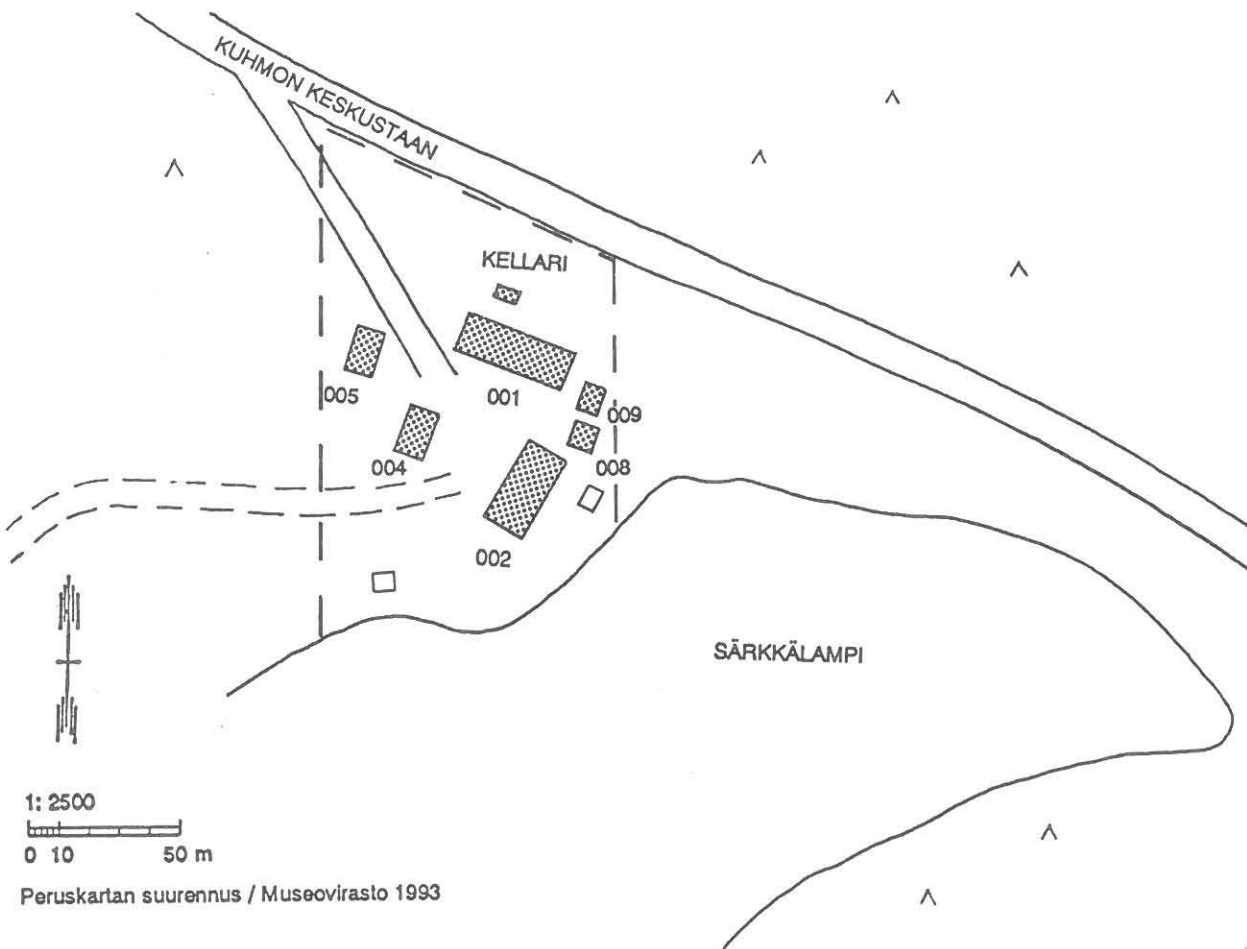
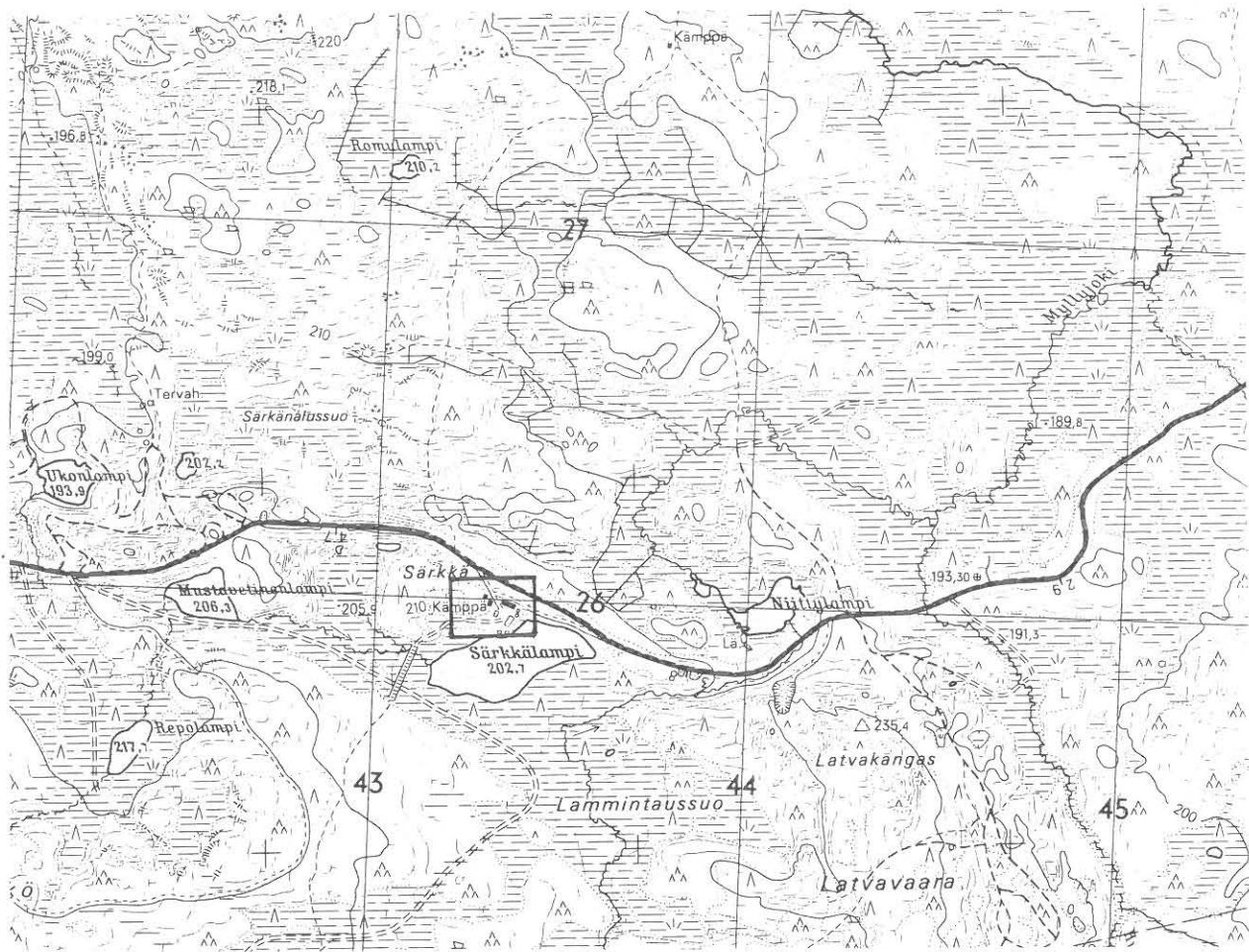
Lääni	Hämeen lääni	Kunta	Lammi
Kohde	Ruuhijärvi, kämppä		
Kiinteistörekisteritunnus	893 Valtion metsämaat		
Peruskartan nro	2134 06		
Valtion rakennusluettelon nro	401 013 001		
Suojelumääräys	Kämpä (012) / V1.		

Varjellaan Ruuhijärven kämppä Ison Ruuhijärven rannalla Taka-Evolla.

012/V1 Vuonna 1949 valmistunut kämppä on peruskorjattu v. 1956. Ruuhijärvenkämpä edustaa yhtä metsähallituksen tyypipiirustuksissa käytetyistä ratkaisuksista, jossa L-kirjaimen muotoisen rakennuksen pitkään siipeen on sijoitettu työmiesten majoitustilat 8 hengen huoneisiin, työnjohdon majoitus sekä peseytymis- ja vaatteiden kuivatustilat. Lyhyessä siivessä on ruokailutila, keittiö ja erillinen emännänhuone.

012 Ruuhijärven kämppä

1: 2500

0 10 50 m

Peruskartan suurennus / Museovirasto 1993

SÄRKKÄ, KÄMPÄKARTANO

KUHMO

Lääni	Oulun lääni	Kunta	Kuhmo
Kohde	Särkän kämppäkartano		
Kiinteistörekisteritunnus	893 Valtion metsämaat 11:1 Lentuan valtionmaa		
Peruskartan nro	4413 12		
Valtion rakennusluettelon nro	290 047 001		
Suojelumääräys	Särkän kämppäkartano V3; miehistökämppä (001) / V1,, työnjohdon kämppä (005), talli (002), kolme varastoa (004, 008, 009), maakellari / V3.		

Varjellaan Särkän kämppäkartano Kuhmossa.

001/V1 Miehistökämppä on rakennettu hirrestä luonnonkiviperustalle v. 1956. Pitkän sivun päädyistä on sisäänkäynti ruokalaan ja suureen makuusaliin sekä rakennuksen keskeltä alla olevaan kellariin. Ruokalan ja makuusalin väliin jäävät keittiö, emännän huone ja vaatteiden kuivaushuone. Ruokalan vieressä on päätyhuone, johon on oma sisäänkäynti.

002/V2 Talli on erittäin suuri, hirrestä rakennettu maalamaton rakennus, jonka molemmissa päissä on pienet, pulpettikattoiset lisärakennukset.

004/V2 Varasto

005/V2 Terävääpä eli työnjohdon kämppä on tehty hirrestä ja punamullattu kuten kämppäkin.

008/V2 Varasto

009/V2 Varasto

Varastot ovat olleet myös työkalujen huoltotiloina.

V2 Kämpän takana rinteessä sijaitsee **maakellari**, jossa on hirsi- ja lautarakenteiset seinät ja katto.

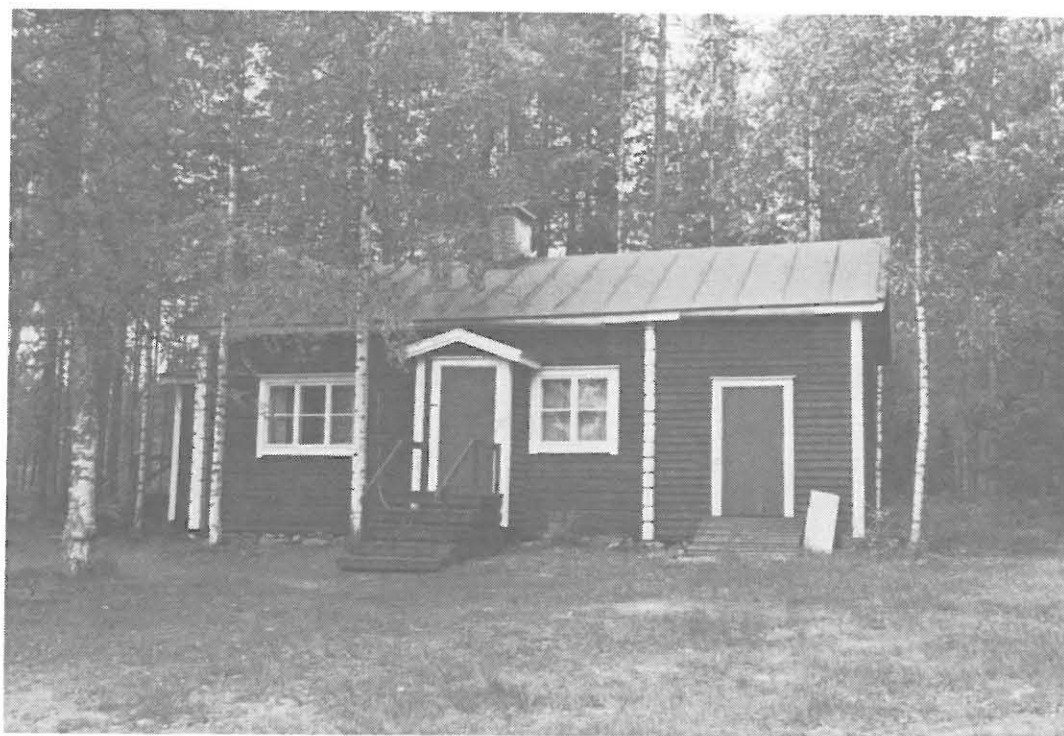
001 Miehistökämpä

002 Talli

004 Varasto

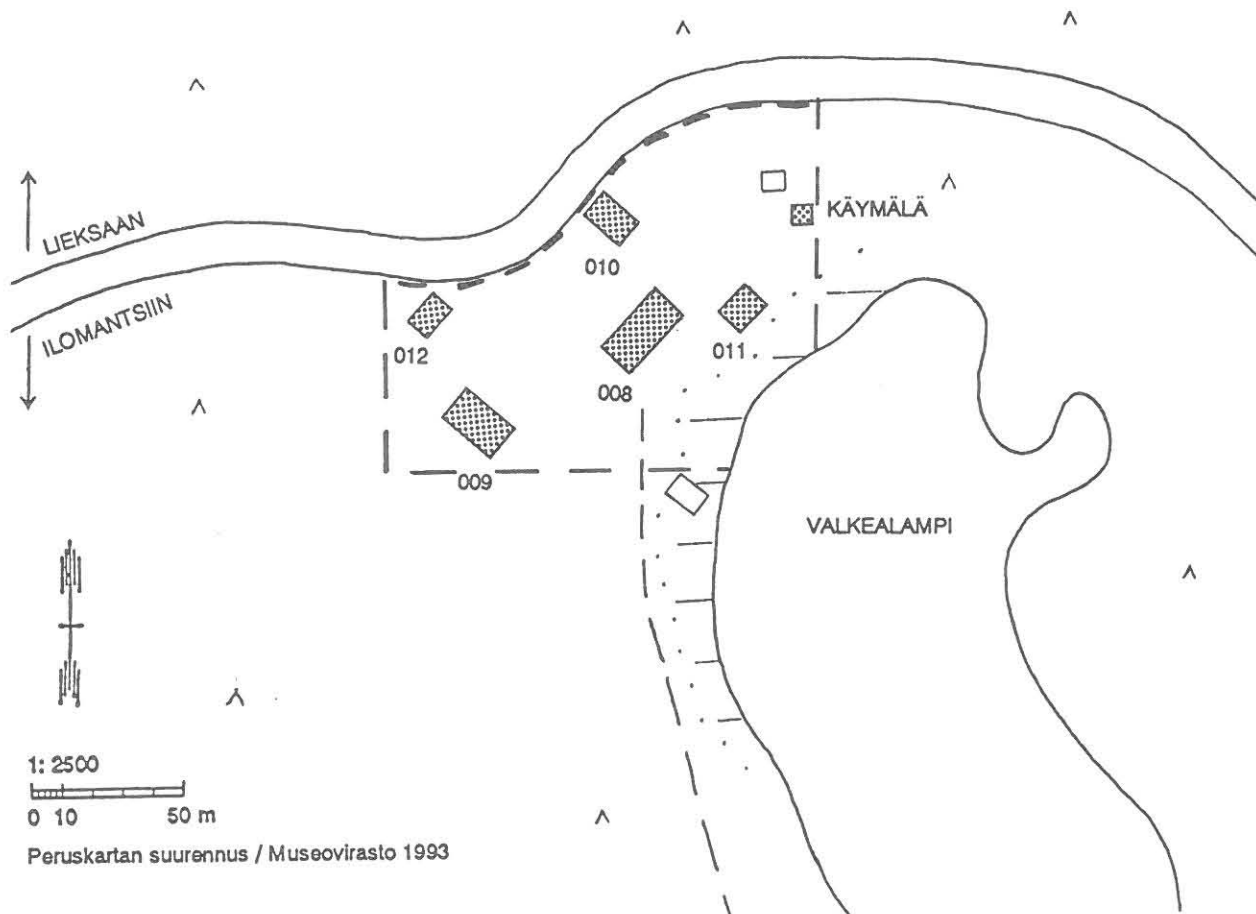
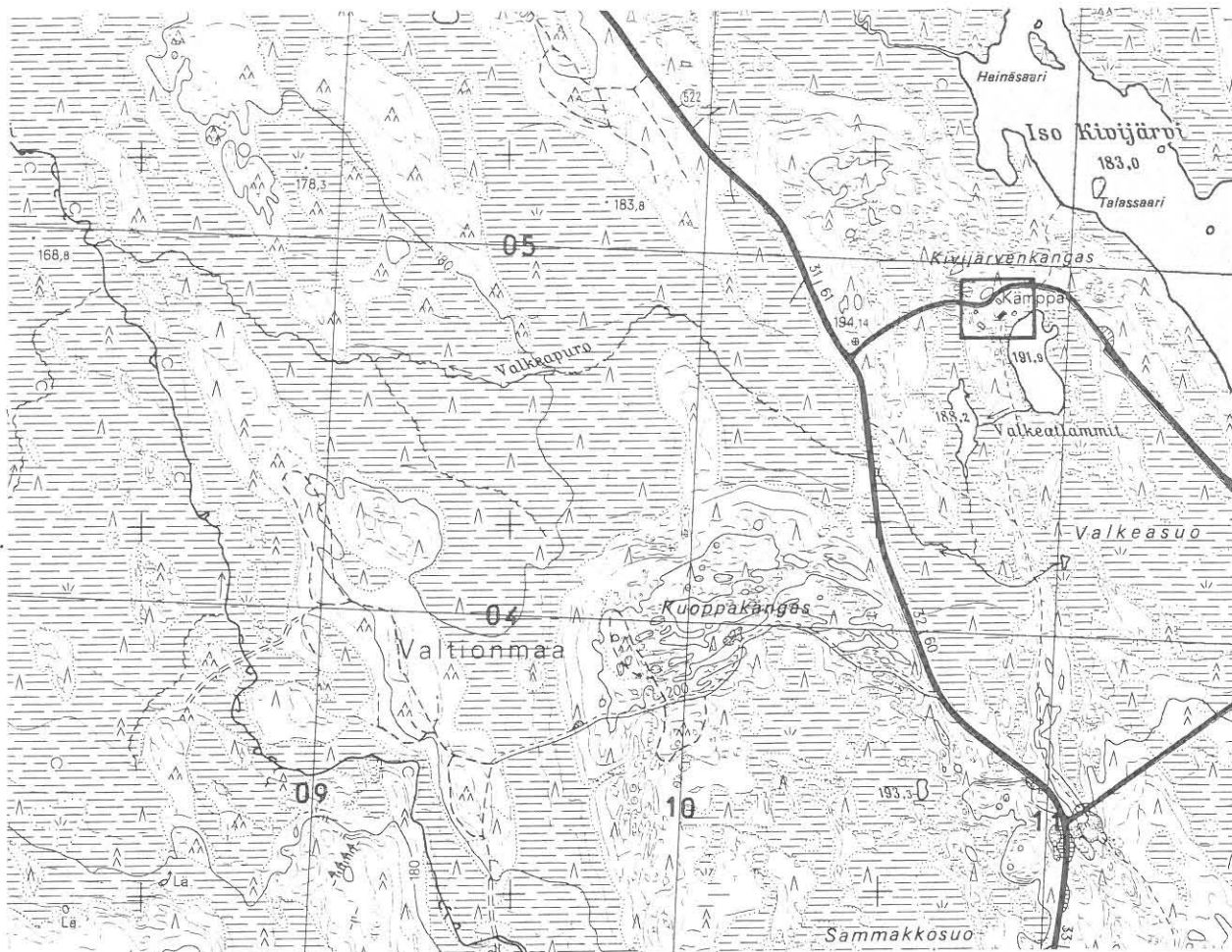
005 Työnjohdon kämpä

008 - 009 Varastot

Maakellari

1: 2500

0 10 50 m

Peruskartan suurennus / Museovirasto 1993

HOSKO, KÄMPÄKARTANO

ILOMANTSI

Lääni	Pohjois-Karjalan lääni	Kunta	Ilomantsi
Kohde	Hosko, kämppäkartano		
Kiinteistörekisteritunnus	893 Valtion metsämaat 1:9 Ilomantsin valtionmaa		
Peruskartan nro	4333 05		
Valtion rakennusluettelon nro	146 029 001		
Suojelumääräys	Kämppäkartano / S4; kämppä (008), talli (009, sauna (011) / S1; kauppa/varasto (010), korjaamo (012) / S2. Kaivo, käymälä / V1.		

Asetuksen (480/85) perusteella suojellaan v. 1964 valmistuneen Hoskon kämppäkartanon kämppä, talli, kauppa- ja varastorakennus, vanha sauna, ja korjaamo, sekä varjellaan kaivo ja käymälä.

008/S1 Lautarakenteinen Hoskon kämppä on rakennettu metsähallituksen tyyppipiirustusten (malli MT-22-1) mukaan peilikuvana. N. 20,5 x 8,3 m:n kokoinen rakennus edustaa tyyppiä, jossa on saman katon alla kaksi 12 miehen makuusalia, työnjohdon ja mittamiesten huoneet (4 ja 10 miehelle), emännän huone, keittiö, ruokala sekä kuivaushuone työvaatteita ja -jalkineita varten. Kahdeksan huonetta on ryhmitelty siten, että kämpän päädyssä sijaitseviin työnjohdon huoneisiin on oma sisäänkäyntinsä, samoin rakennuksen toisessa päädyssä oleviin emännän huoneeseen ja keittiöön. Pääsisäänkäynti on kämpän pitkältä sivulta ruokalaan, jonka vieressä on kuivaushuone ja takana miehistöhuoneet.

009/S1 Hirsi- ja lautarakenteinen talli on tehty tyyppipiirustuksen MT-80 mukaan. Kymmenen hevosen tallissa on keskikäytävän molemmin puolin viisi pilttuuta ja rakennuksen keskellä ilmanpoistotorvi.

010/S2 Kaupan, varaston ja halkovajan käsittävä rakennus on tehty lautarakenteisena mallipiirustuksen MT-75 mukaan.

011/S1 Hirsinen sauna on tyyppiä MT-71. Se on n. 6 x 2,6 m:n kokoinen, 25 - 50 hengelle tarkoitettu kestopölylämmitteinen sauna, johon kuuluu pieni kuisti, pukeutumishuone ja yhtenäinen pesu- ja löylyhuone.

012/S2 Korjaamorakennus on entinen valjaskuivaamo.

Lisäksi varjellaan kaivo(V1) ja metsähallituksen mallipiirustusten mukaan rakennettu lautarakenteinen käymälä (V1).

008 Kämppä

009 Talli

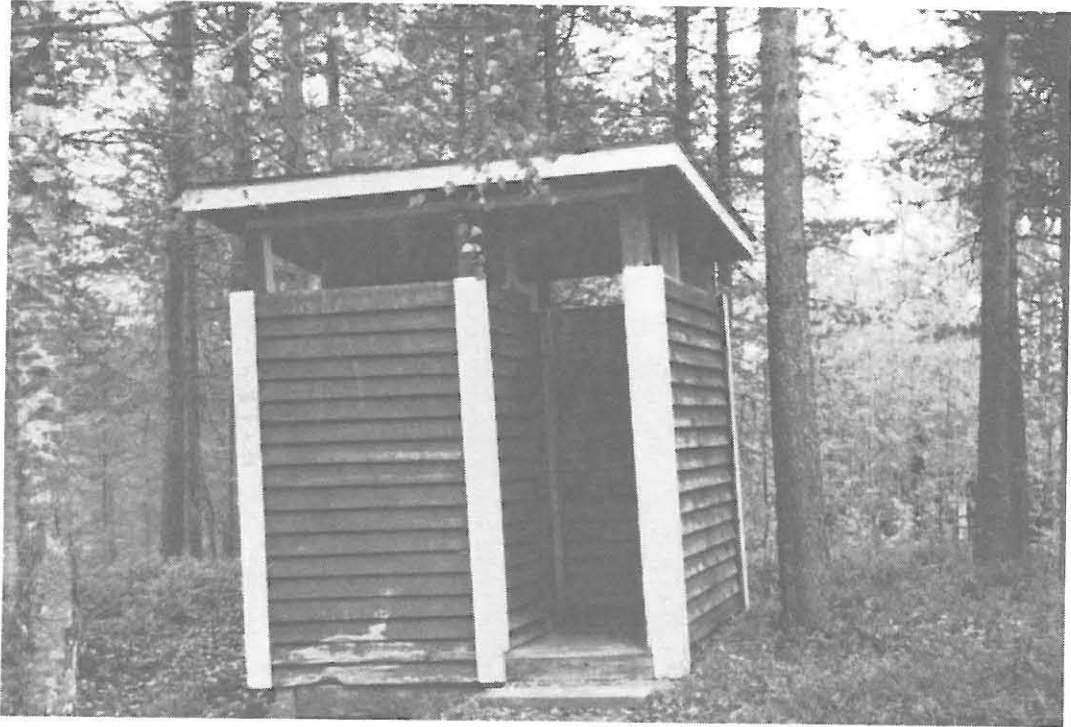
010 Kauppa- ja varastorakennus

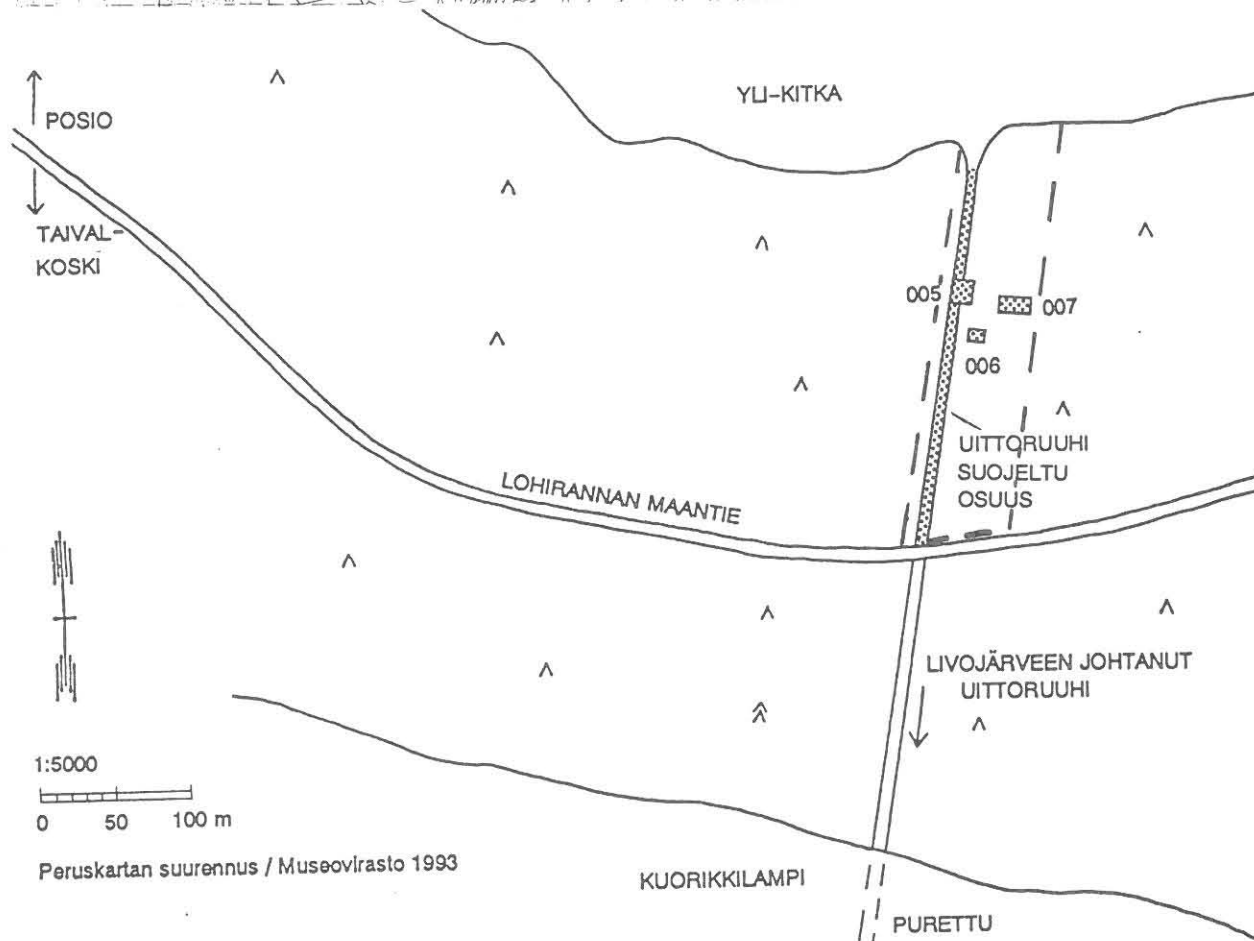
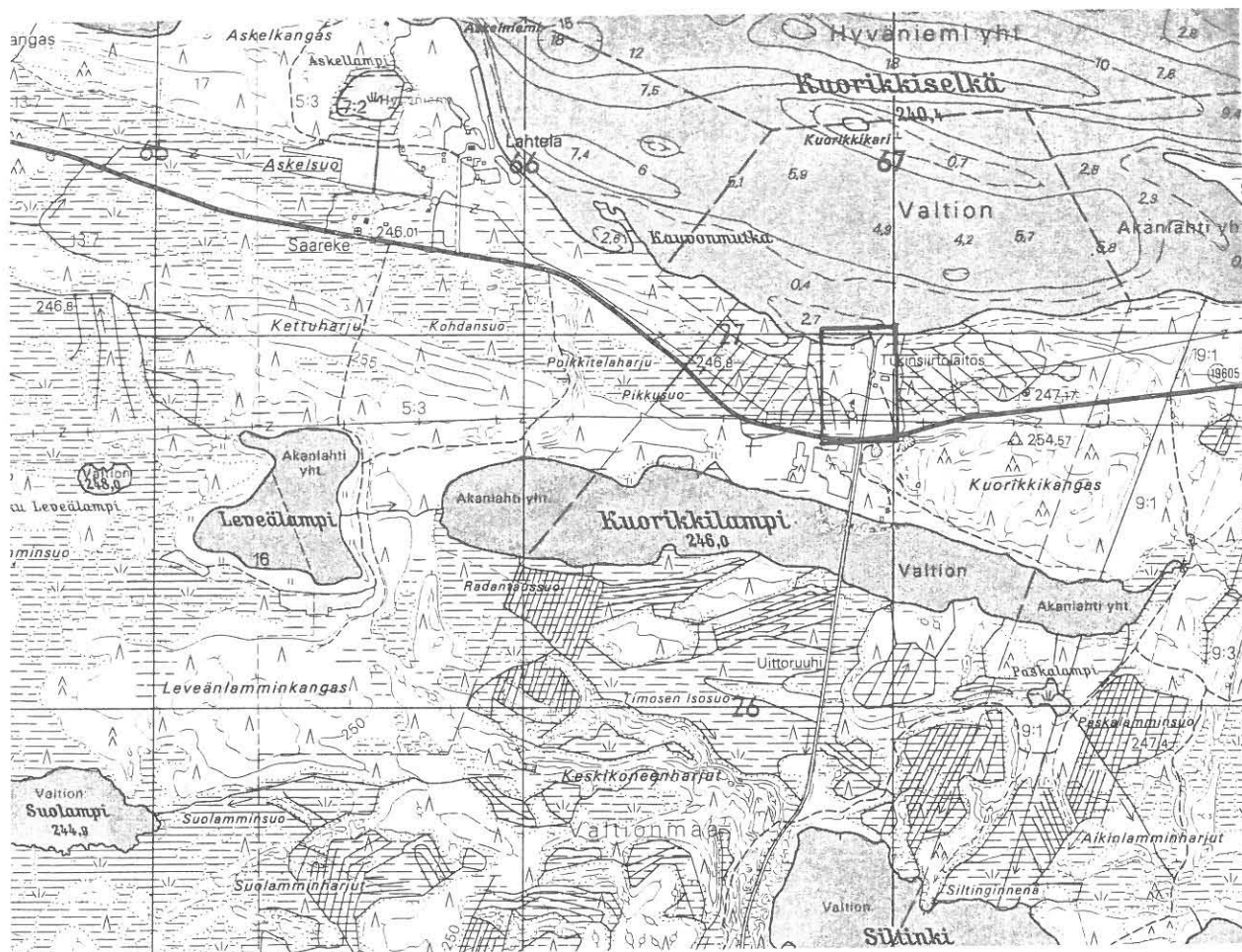
011 Sauna

012 Entinen valjaskuivaamo

Käymälä

Peruskartan suurennus / Museovirasto 1993

AKANLAHTI, TUKINSIIRTOLAITOS

POSIO

Lääni	Lapin lääni	Kunta	Posio
Kohde	Akanlahden tukinsiirtolaitos		
Kiinteistörekisteritunnus	893 Valtion metsämaat 15:1 Posion valtionmaa		
Peruskartan nro	3544 08		
Valtion rakennusluettelon nro	614 126 001		
Suojelumääräys	Tukinsiirtolaitoksen Yli-Kitkan ja Lohirannan maantien välinen osuus / V3; tukinsiirtolaitos (005) / V1; varasto (006), puuvarasto (007), uittoruuhien osa / V2.		

Varjellaan Akanlahden tukinsiirtolaitoksen rakennukset sekä uittoruuhesta siirtolaitoksen ja Lohirannan maantien välinen osuus.

Metsähallituksen vuosina 1935-1936 rakentama Akanlahden tukinsiirtolaitos on kolmas niistä laitoksista, joiden avulla tukkeja on kuljetettu Yli-Kitkasta vedenjakajan yli Livojärveen ja siitä lähteviin uittoväyliin. Konevoimalla toimiva, 76 m pitkä nostolaite nosti puut yli 6 m:n korkeuteen järven pinnasta, mistä ne laskettiin hammaspyörän avulla rullasillan kautta uittoruuhien. Noin 2 kilometriä pitkä uittoruuhi kulki pienen Kuorinkijärven yli ja maakannaksen poikki Livojärveen. Pumppulaite nosti ruuhien tarvittavan veden n. 5 m korkeuteen, sillä Kitkan pinta oli Livojärveä alempana. Siirtolaitos sähköistettiin v. 1953 ja se toimi vuoteen 1966 asti. Metsähallitus on kunnostanut tukinsiirtolaitoksen säilytettävät osat vuonna 1990.

005/V1 Tukinsiirtolaitoksen rakennus on tehty laudasta koneistojen suojaksi ja sen sisään jäävät suuret siirtolaitteet ovat määränneet sen muodon.

006/V2 Varasto.

007/V2 Puuvarasto, josta on jäljellä puolet. Alaosastaan avoimen, hirsipilarien varaan rakennetun varaston toinen pää purettiin lahona pois v. 1991.

V2 Uittoruuhien säilytettävä, kunnostettu osa siirtolaitoksen ja Lohirannan maantien välisellä alueella (pituus 140 metriä).

005 tukinsiirtolaitos ja uittoruuhia korjaustyön aikana

006 Varasto

007 Puuvarasto

Uittoruuhi

Lääni	Lapin lääni	Kunta	Savukoski
Kohde	Riekkohaudan uittopirtti		
Kiinteistörekisteritunnus			
Peruskartan nro	3734 08		
Valtion rakennusluettelon nro			
Suojelumääräys	Uittopirtti / V2.		

Varjellaan Kemijokeen laskevan Kairijoen varressa **Riekkohaudan** kohdalla sijaitseva **uittopirtti (V2)**. Rakennus on harvoja säilyneitä tämän vaatimattoman tyypin kausiasuntoja, joita on aikanaan ollut Kemijoen vesistön alueella kymmeniä. Pirtti käsittää tynnyrinpuolikkaasta tehdyllä tulisijalla ja makuulaverilla varustetun asuinhuoneen, eteisen ja sen perällä sijaitsevan saunan.

Museovirasto kunnosti uittopirtin vuonna 1990 käyttäen mahdollisuuksien mukaan vanhaa rakennusmateriaalia. Kiinteä sisustus jouduttiin uusimaan kokonaan.

Riekkohaudan uittopirtti.

Lääni	Lapin lääni	Kunta	Kemi
Kohde	Selkäsaaren uittokämppä		
Kiinteistörekisteritunnus	893 Valtion metsämaat 10:1 Kemin valtionmaa		
Peruskartan nro	2541 07		
Valtion rakennusluettelon nro	240 010 001		
Suojelumääräys	Uittokämppä / V1.		

Varjellaan Kemin Selkäsaarella sijaitseva uittokämppä.

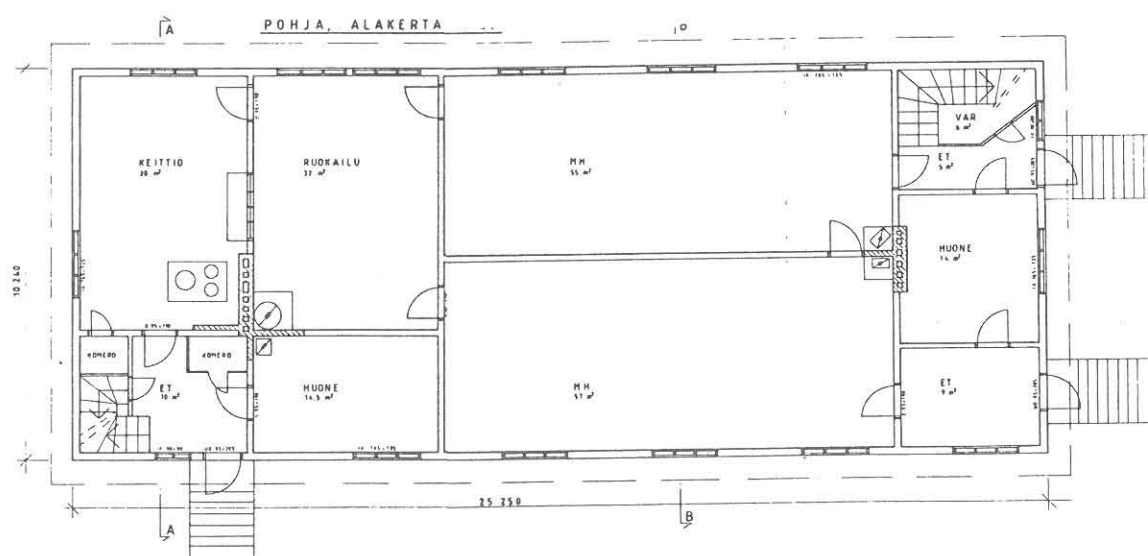
Selkäsaaren kämppä oli Kemijoen uiton päätepiste, sillä Kemissä puutavara lastattiin redillä. Selkäsaarella oli majoitettuna 50 miestä, työnjohto ja emännät. Kämppä on harvoja Kemijoen uitosta jäljellä olevia rakennuksia.

Pihapiiristä on purettu paja ja varasto sekä halkojen siirtämiseen käytetty rata.

001/V1 Kämppä on kaksikerroksinen hirsirakennus, rakennettu vuonna 1948. Alakerran huonejako noudattelee erästä isoimmissa kämpissä 1940-luvulla tyypillistä tilaratkaisua, johon kuuluu kaksi suurta makuusalia. Kaksikerroksiset kämpät sen sijaan ovat melko harvinaisia.

001 Selkäsaaren uittokämpä

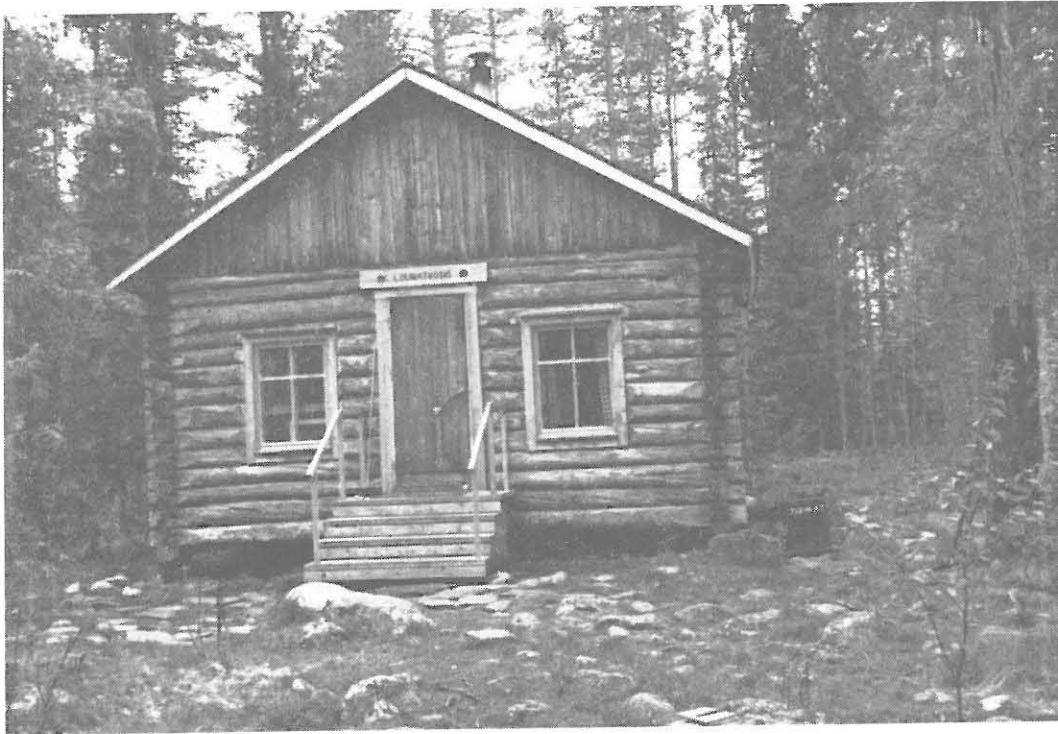
Kämpän alakerran pohjapiirros.

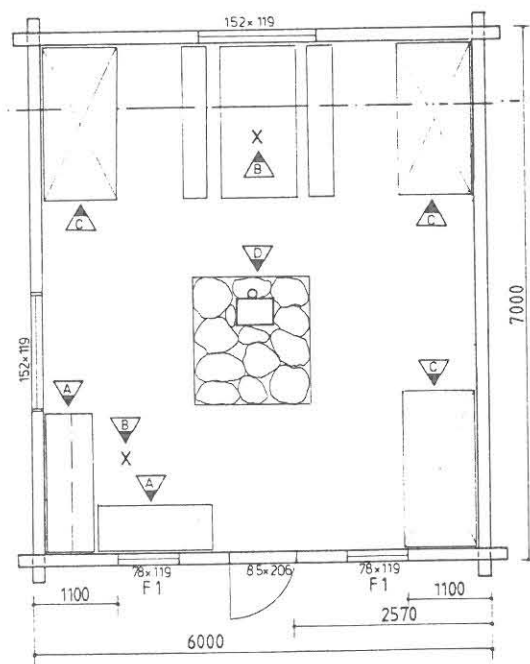
Lääni	Oulun lääni	Kunta	Suomussalmi
Kohde	Lounatkoski, entinen uittokämppä	Sijainti	Hossan retkeilyalue
Kiinteistörekisteritunnus	Valtion metsämaat 10:1 Kiannan valtionmaa		
Peruskartan nro	4514 05		
Valtion rakennusluettelon nro	777 039 001		
Suojelumääräys	Uittokämppä (005) / V1		

Varjellaan Lounatkosken entinen uittokämppä, joka on esimerkki metsähallituksen omistuksessa harvalukuisina säilyneistä uiton tarpeisiin rakennetuista kämpistä. Lounatkosken kämpän vieressä virtaavassa Tolosenvirrassa on jäljellä jäännöksiä uittopadosta ja -suisteista.

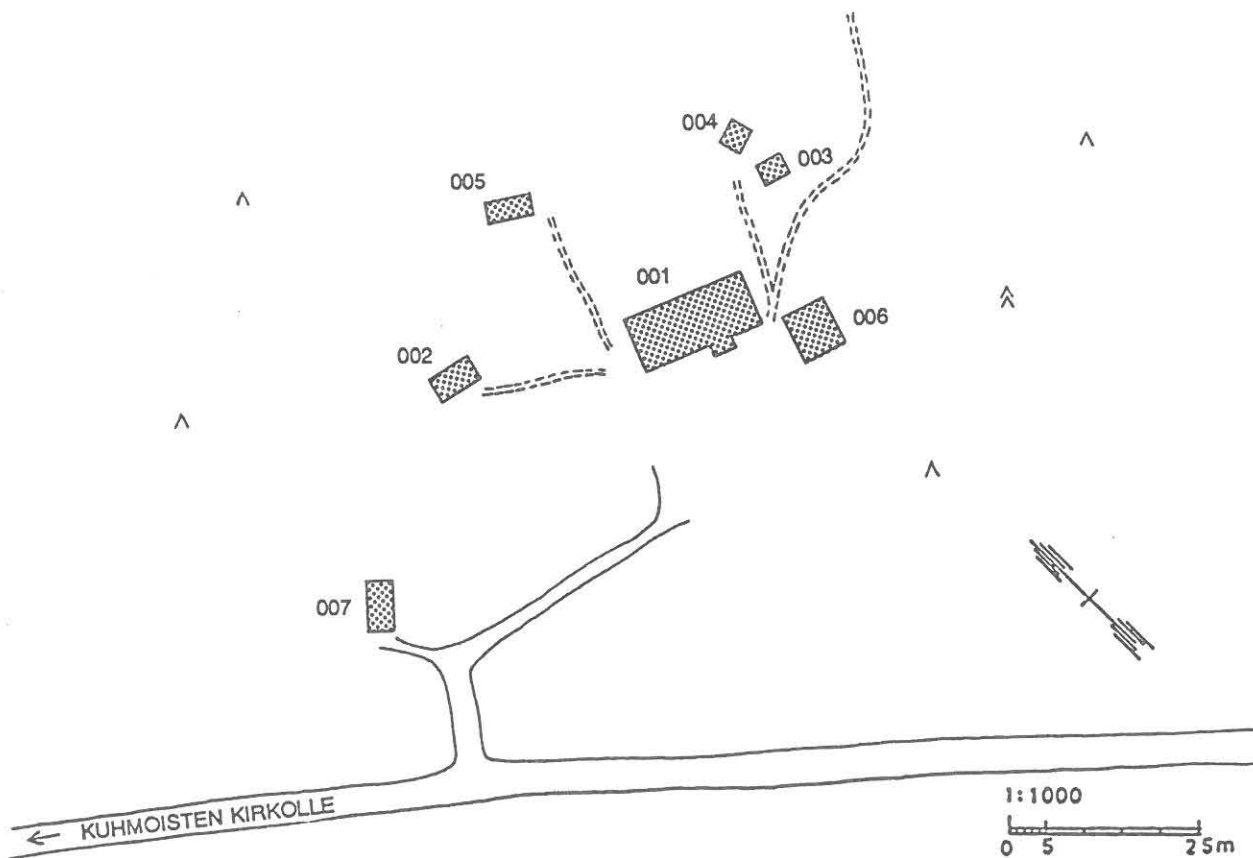
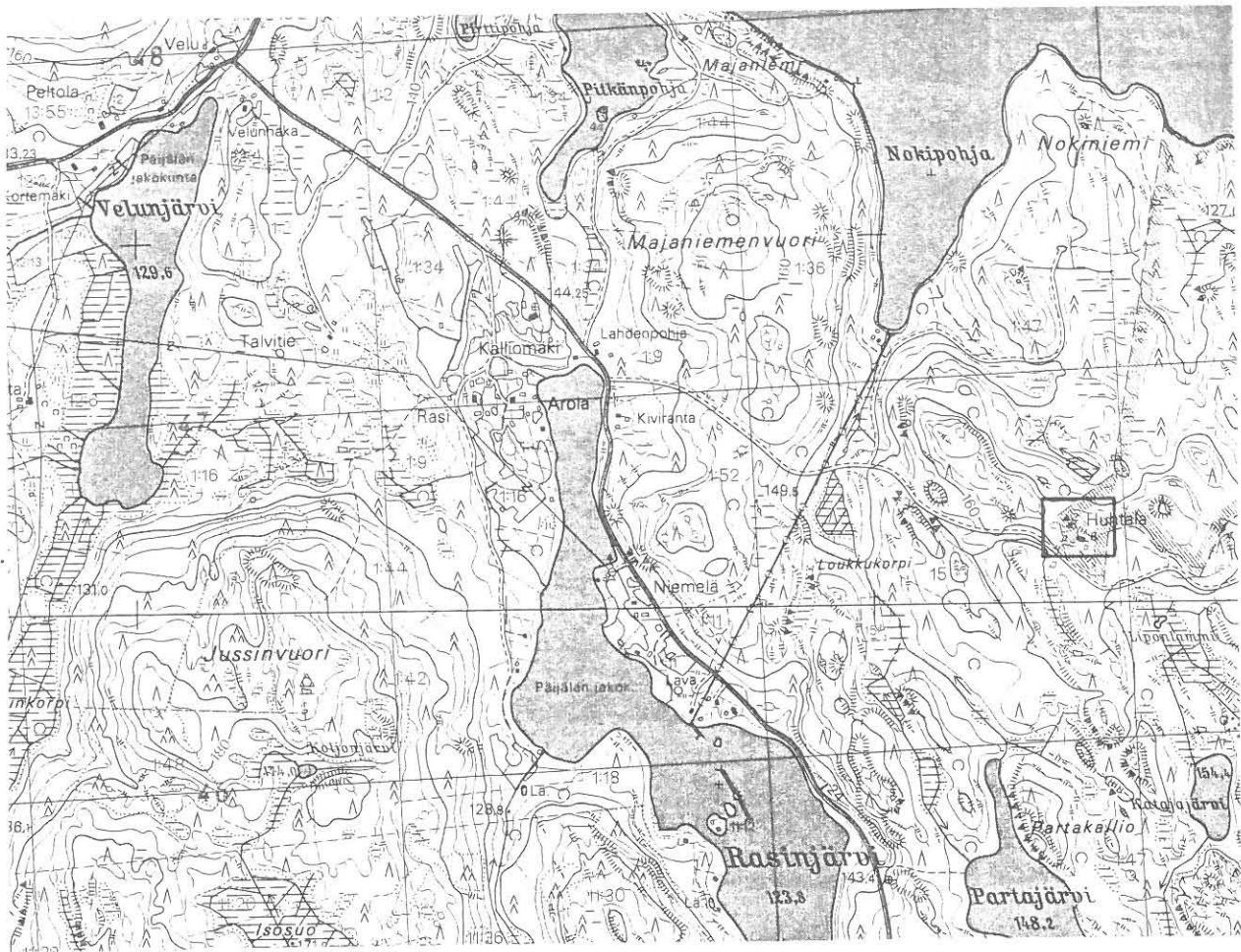
005/V1 Vuoraamaton ja maalaamaton, pitkänurkkainen **hirsikämppä** on valmistunut v. 1950. Ikkunan- ja ovenpielet on uusittu 1987, samoin sisustus. 6 x 7 metrin kokoinen kämppä on säilynyt yhtenäisenä, avoimena tupana, jonka keskellä on luonnonkivilaatoilla katettu alue kaminaa varten. Kämpässä on voinut majoittua 8-10 miestä kerrossängyissä.

005 Lounatkosken uittokämpä

Lounatkosken kämpän pohjapiirros.

Metsähallitus 1987 / Museovirasto 1993

HUHTALA, SOTILASVIRKATALON TORPPA

KUHMOINEN

Lääni	Keski-Suomen lääni	Kunta	Kuhmoinen
Kohde	Huhtalan tila, entinen sotilasvirkatalon torppa	Sijainti	Isojärven kansallispuisto
Kiinteistörekisteritunnus	415 Valkiala 15:2 Huhtala		
Peruskartan nro	2144 02		
Valtion rakennusluettelon nro	291 017 001		
Suojelumääräys	Asuinrakennus (001), savusauna (002), 2 jyvääitaa (003, 004), vaateaitta (005), vierastupa (006) / S1; silpuslato (007) / S2.		

Asetuksen (480/85) perusteella **suojellaan Huhtalan tilan rakennukset ja pihapiiri.**

Wuorihuhdan torppa raivattiin takamaille 1700-luvun puolivälissä. Siitä tuli sotilasvirkatalon torppa vuonna 1850. Huhtalan talo itsenäistyi vuonna 1933. Se ostettiin valtiolle (metsähallitukselle) 1970-luvulla.

Huhtalan rakennuskanta on taitavaa, perinteistä hämäläistä työtä. Pihapiiristä on siirretty aitta Seurasaaren ulkomuseoon 1930-luvulla. Huhtalan rakennukset on entisöity museoviraston ohjauksessa vuonna 1990.

001/S1 Asuinrakennus sisältää tuvan, porstuan ja kaksi kamaria. Tupa on rakennettu vuonna 1869 ja kamariosa 1870-luvun alussa.

002/S1 Savusauna on entinen aitta, joka siirrettiin palaneen saunan tilalle vuonna 1950.

003/S1 Jyvääaitta on valmistunut 1800-luvun alkuvuosina.

004/S1 Jyvääaitta samalta ajalta kuin edellinen.

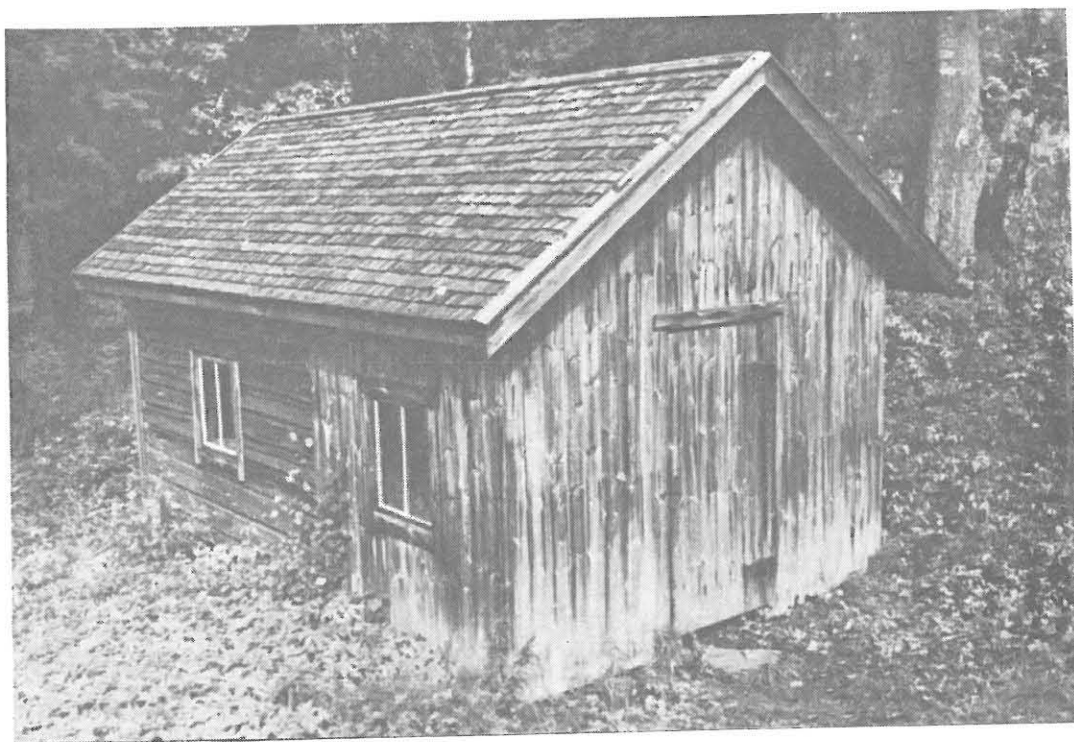
005/S1 Vaateaitta.

006/S1 Vierastupa on erittäin hienoa työtä. Se on rakennettu 1850-luvulla.

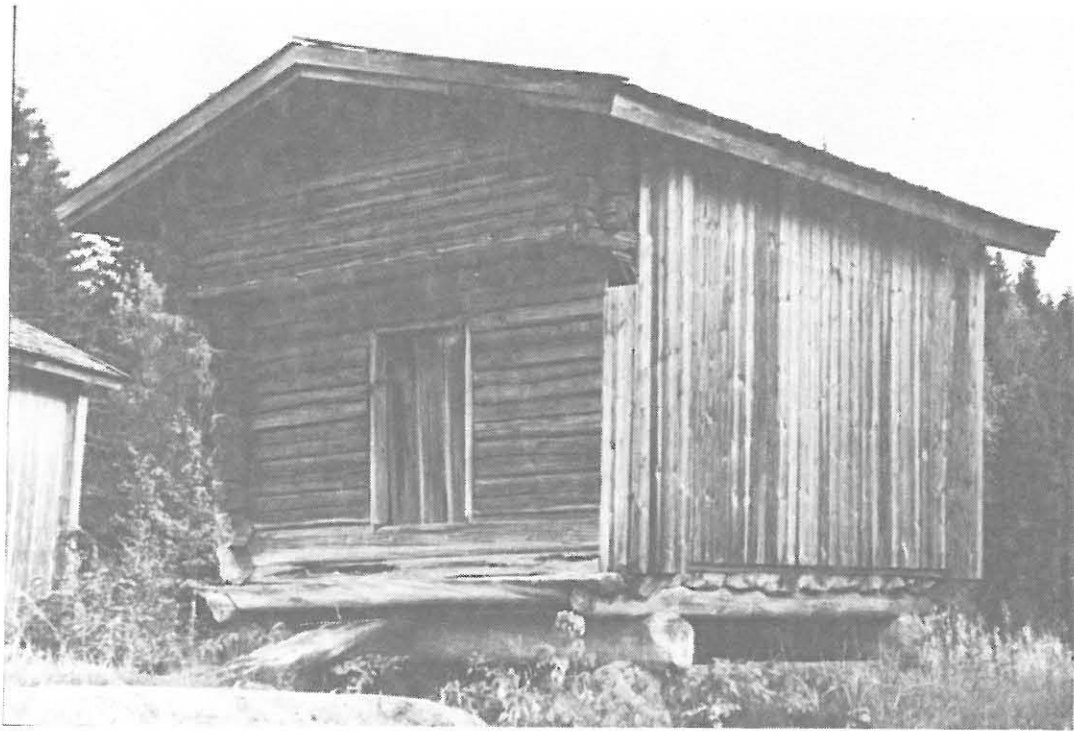
007/S2 Silpuslato sijaitsee paikalla, jossa on ollut lato jo 1860-luvulla.

001 Asuinrakennus

002 Savusauna

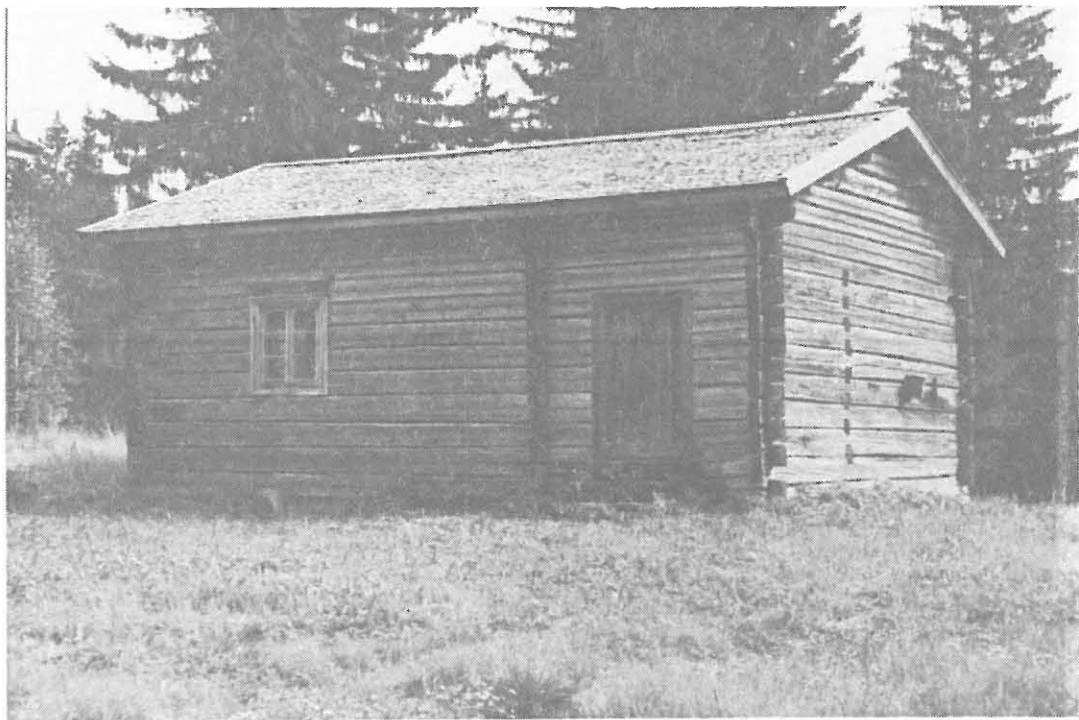
003 Jyvääitta

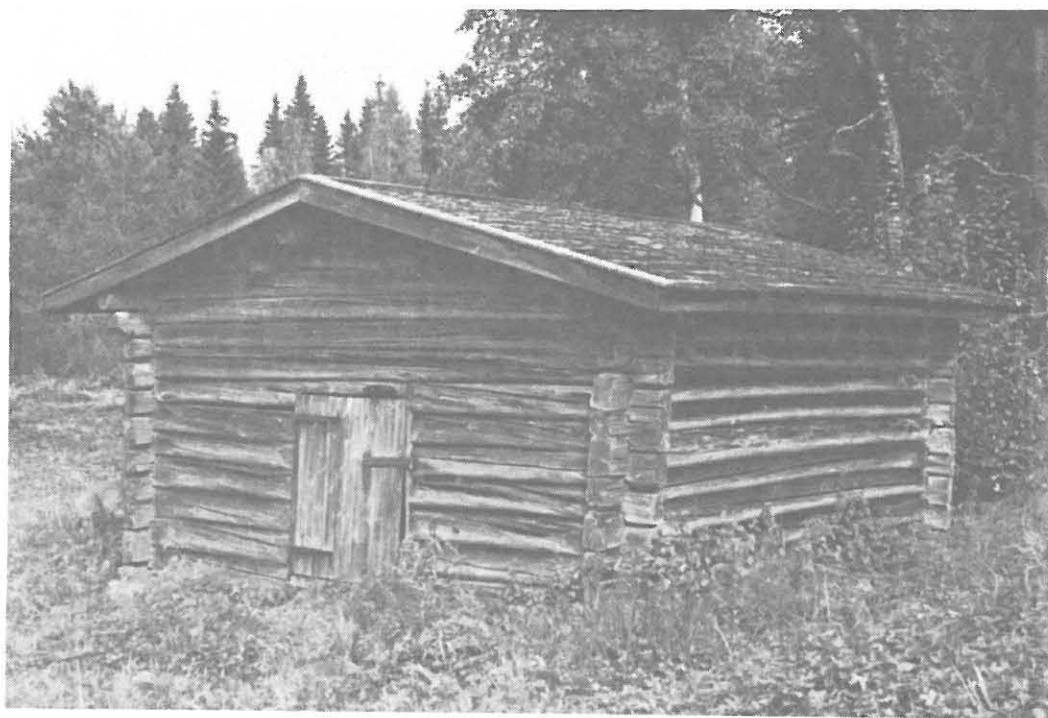
004 Jyvääitta

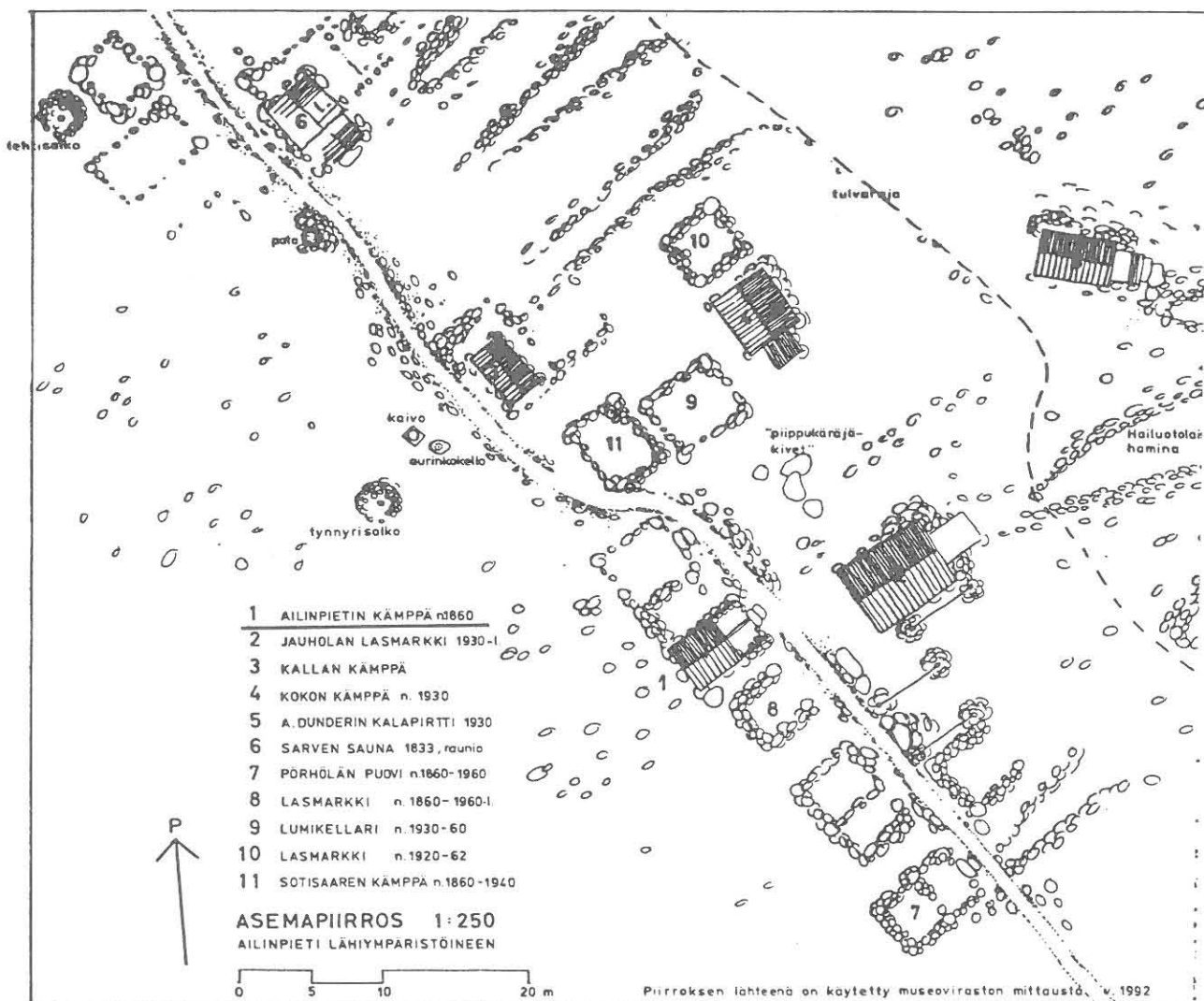
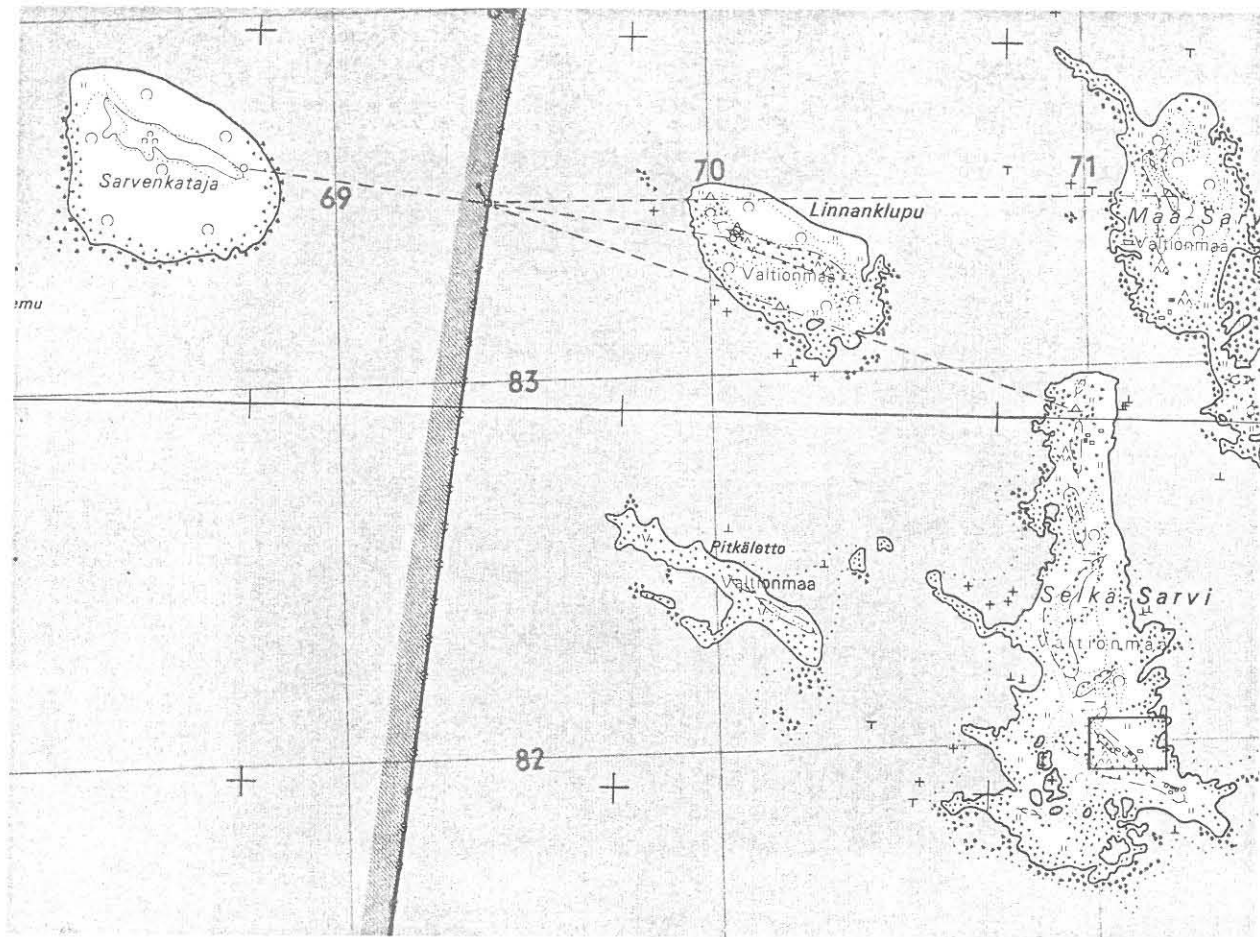
005 Vaateaitta

006 Vierastupa

007 Silpuslato

Lääni	Lapin lääni	Kunta	Kemi
Kohde	Ailinpieti, kalastajien kämpä	Sijainti	Perämeren kansallispuisto
Kiinteistörekisteritunnus			
Peruskartan nro	2541 01		
Valtion rakennusluettelon nro			
Suojelumääräys	Kalastajien kämpä / S2.		

Asetuksen (480/85) perusteella **suojellaan Kemin Selkäsarvessa, Perämeren kansallispuistossa sijaitseva Ailinpieti, kalastajien kämpä.**

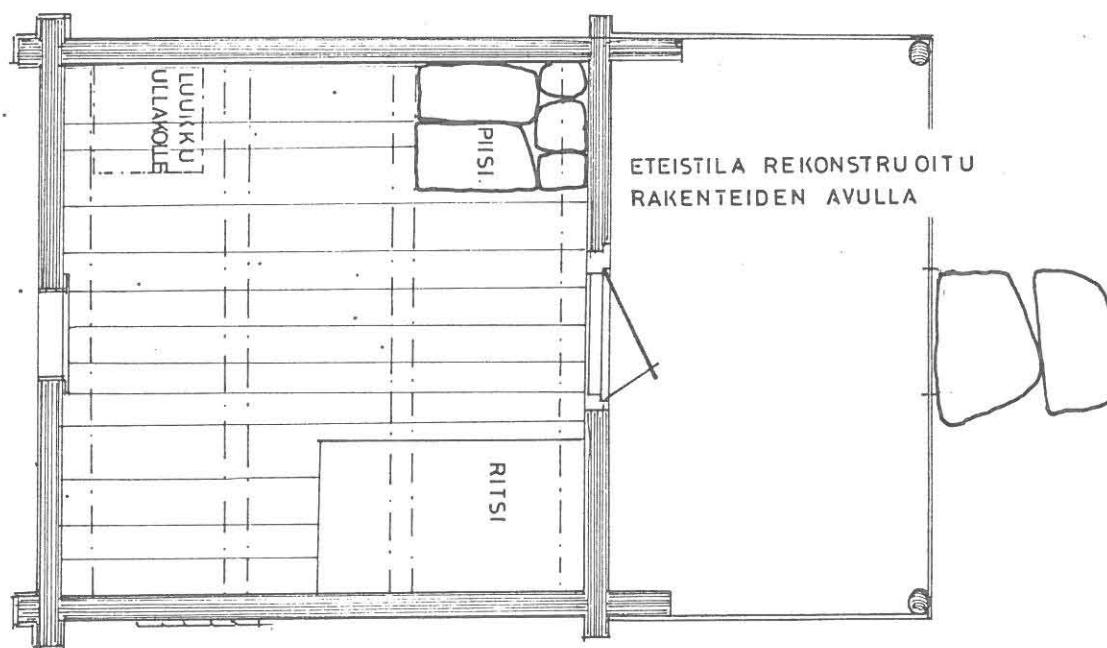
Perimätiedon mukaan Ailinpietin ensimmäinen omistaja on ollut Arvid Ailinpieti, joka on kuollut vuonna 1927. Rakennus on ollut autiona 1960-luvulta alkaen. Rakennus on olosuhteisiin nähden pitkään säilynyt ainutlaatuinen 1800-luvun kalakämpäperinteen edustaja.

S2 Ailinpietin kämppään on kuulunut lautaeteinen eli ns. kylmäpuovi. Tämän lisäksi kämppään on kuulunut myös toinen lämmittämätön lautarakenteinen osa, pohjoisseinustalla sijainnut sivuvarasto. Sivuvasto on ollut paikoillaan vielä 1950-luvulla. Ailinpietin ovelle on ollut puusarana, mikä on ollut saarella tyypillistä. Ruokalaistopaikkana ja lämmön lähteenä on ollut ovinurkassa liuskekivistä savilaastilla muurattu piisi eli takka.

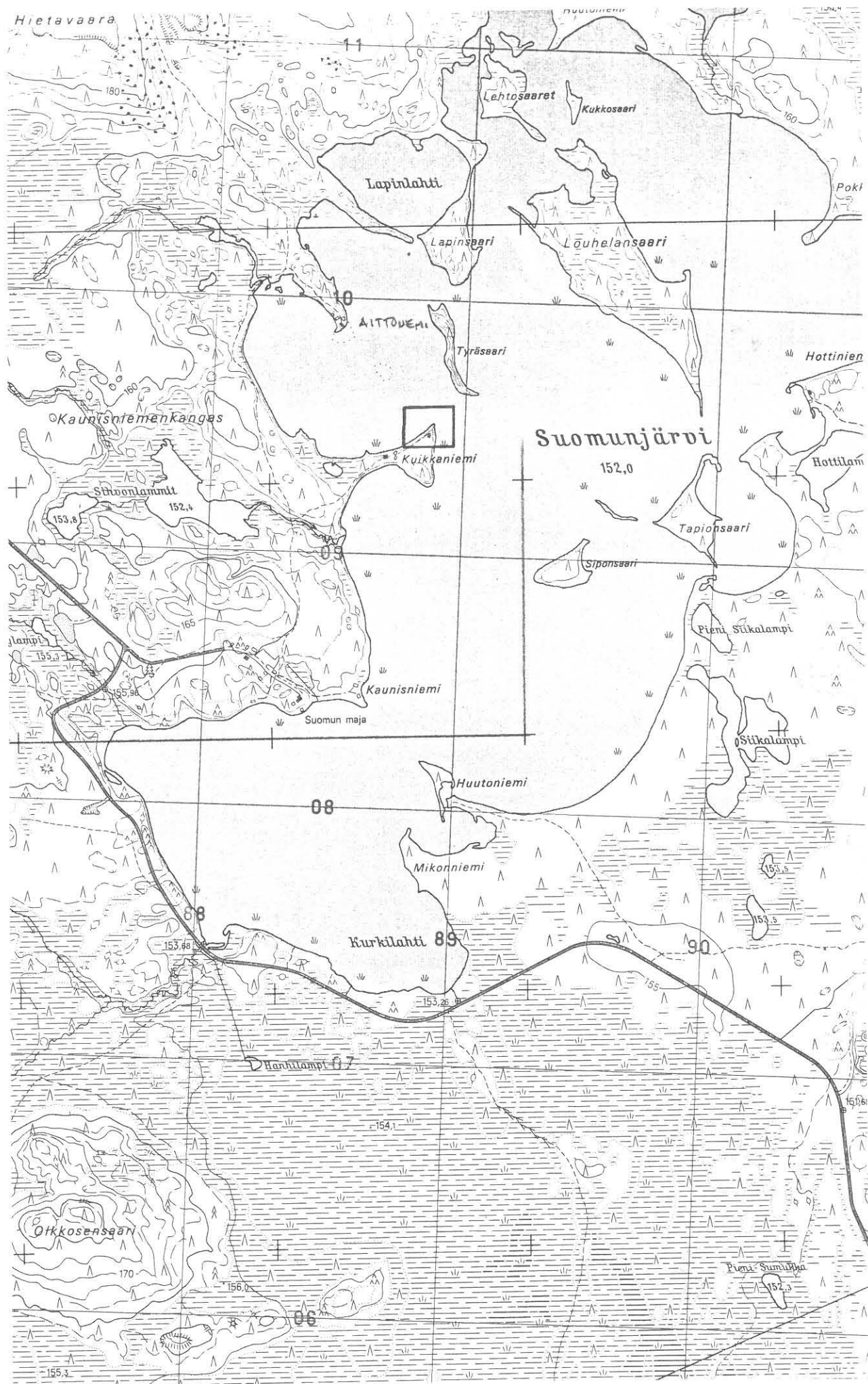
KEMI: AILINPIETI

Ailimpieti, kalastajien kämpä

Ailimpietin pohjapiirros. Museovirasto, rakennushistorian osasto.

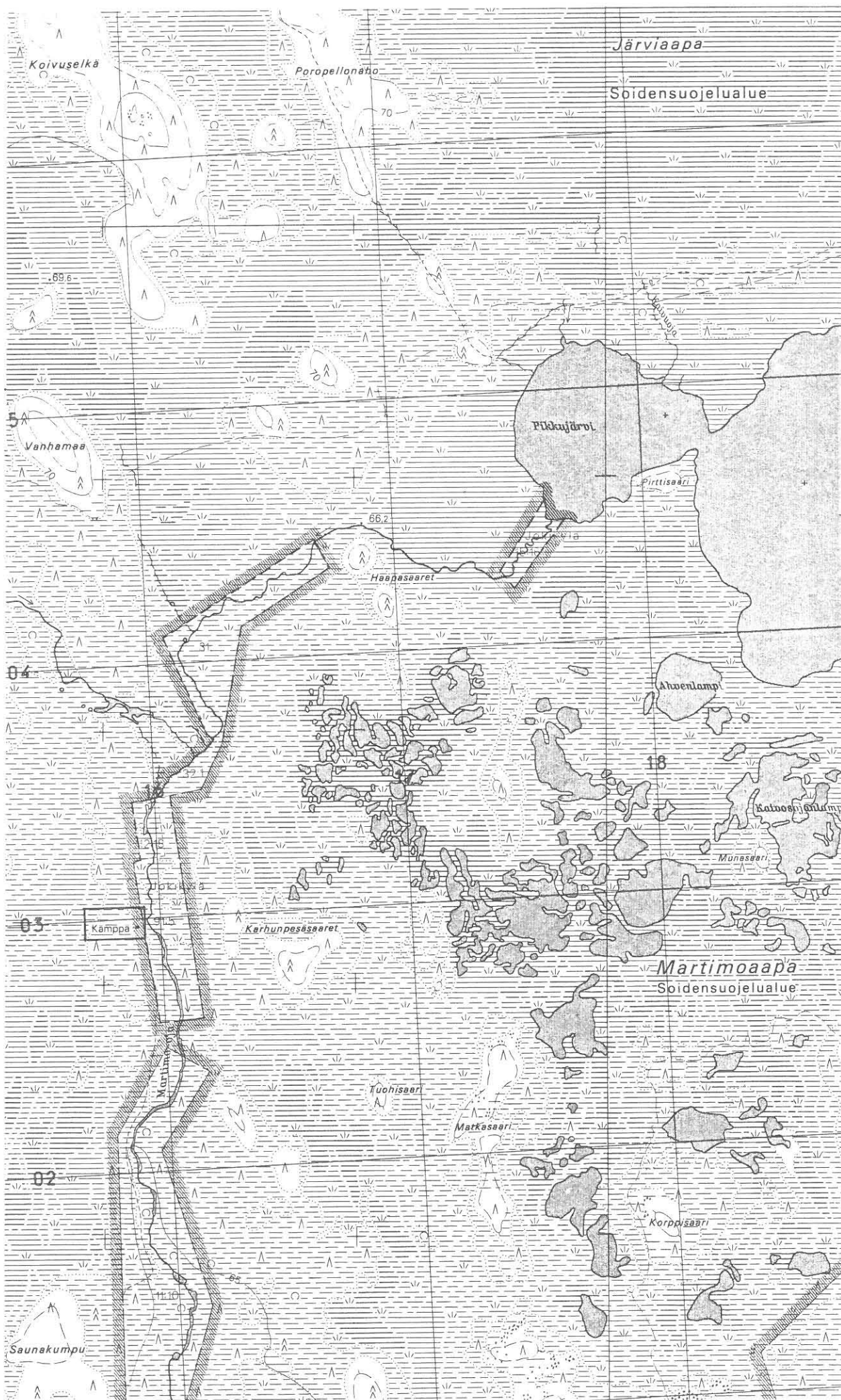
Lääni	Pohjois-Karjalan lääni	Kunta	Lieksa
Kohde	Kuikkaniemi, kalasauna	Sijainti	Patvinsuon kansallispuisto
Kiinteistörekisteritunnus			
Peruskartan nro	4331 12		
Valtion rakennusluettelon nro			
Suojelumääräys	Kalasauna / S1.		

Asetuksen (480/85) perusteella **suojellaan Kuikkaniemen kalasauna** Suomunjärven rannalla Patvinsuon kansallispuistossa.

S1 Kuikkaniemen kalasaunan rakensivat Hangasvaaran Härköset 1800-luvulla. Rakennus oli aikaisemmin Hangasvaaran pihasaunana. Osa nykyisen rakennuksen hirsistä on kuitenkin vahoja puomikeloja. Rakennus on kunnostettu vuonna 1989 yhteistyössä Pohjois-Karjalan maakuntamuseon kanssa.

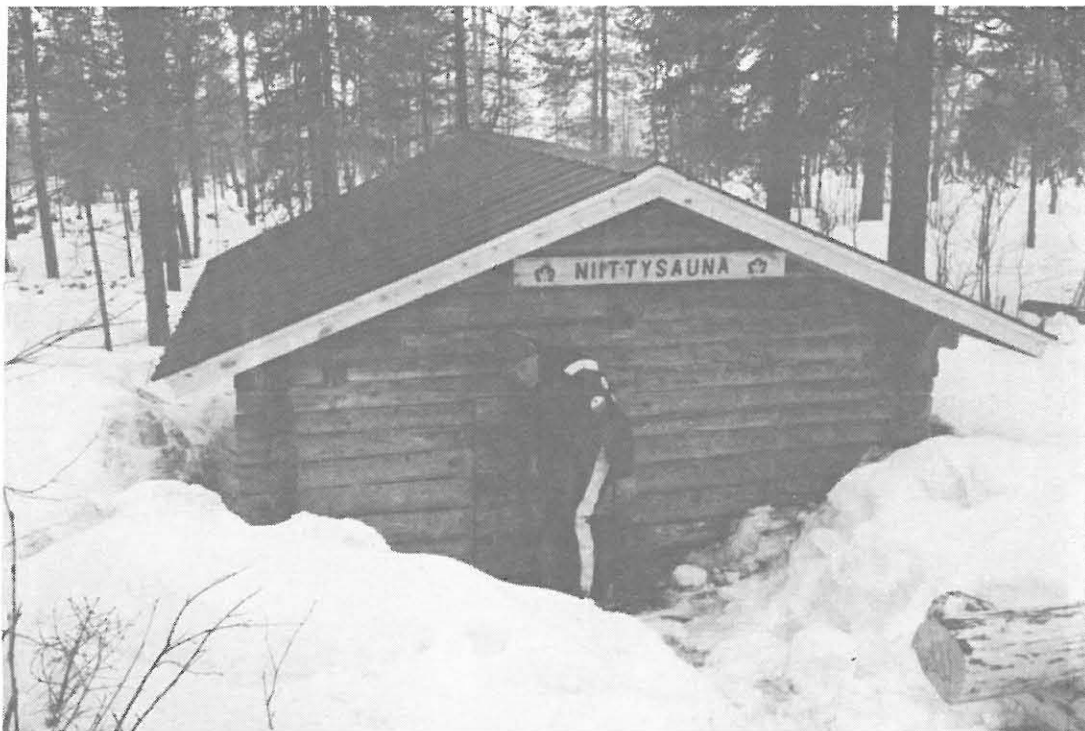

Kuikkaniemen kalasauna.

Lääni	Lapin lääni	Kunta	Simo
Kohde	Martimoaavan niittysauna	Sijainti	Martimoaapa, soidensuoj.alue
Kiinteistörekisteritunnus	151 Jokikylä 91:9 Niittyvaltio		
Peruskartan nro	2543 06		
Valtion rakennusluettelon nro			
Suojelumääräys	Niittysauna / S1.		

Asetuksen (480/85) perusteella **suojellaan Simossa, Martimoaavan soidensuojelualueella sijaitseva niittysauna**, joka on ollut paikallisten asukkaiden käytössä yöpymispaikkana suoniityillä käytäessä 1900-luvun alusta lähtien. Niittysaunaa on vuosien kuluessa kunnostettu siten, että se on pysynyt jatkuvasti käyttökunnossa.

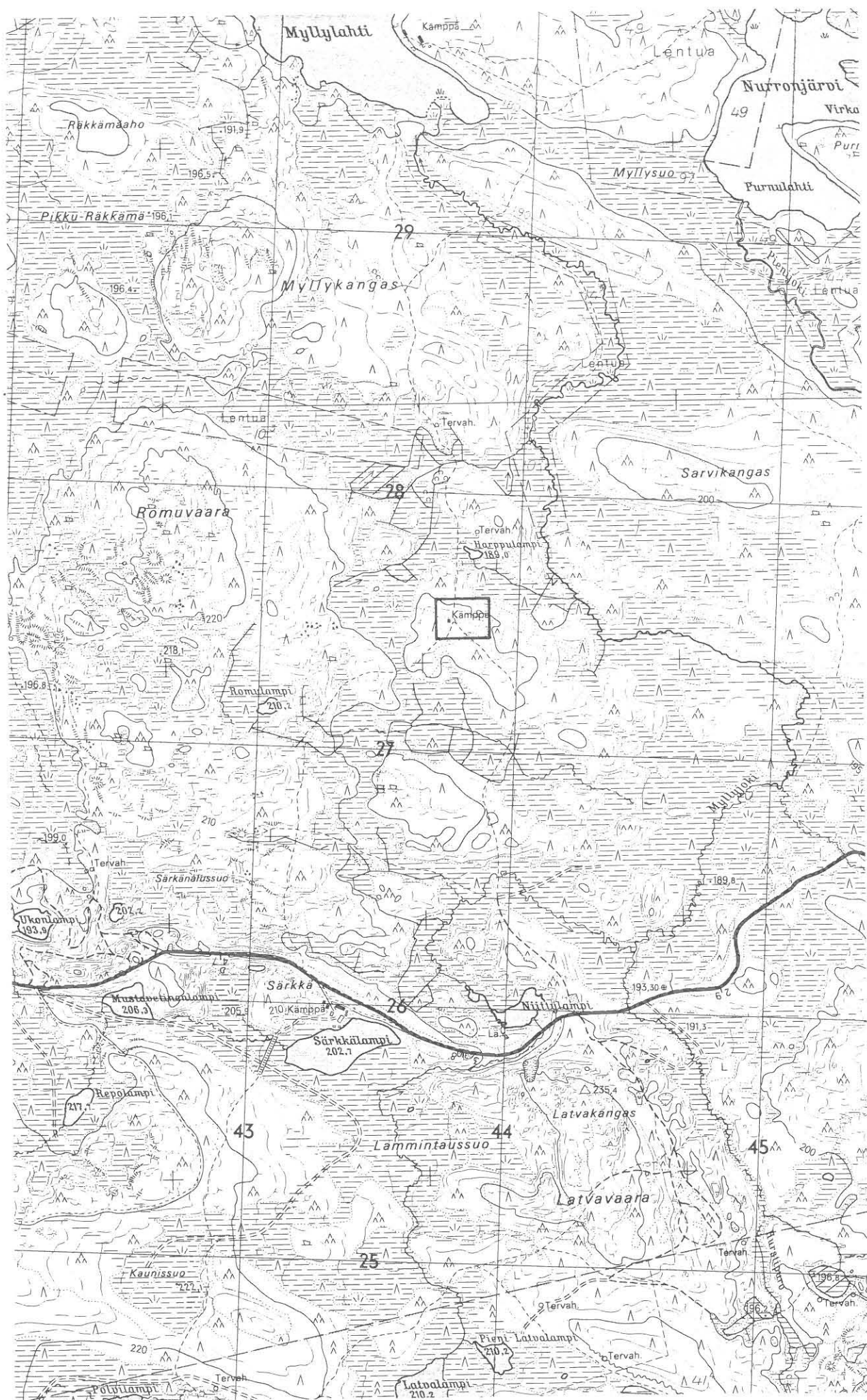
Martimoaavan niittysauna.

Lääni	Vaasan lääni	Kunta	Perho
Kohde	Kaulus, niittysauna	Sijainti	Salamajärven kansallispuisto
Kiinteistörekisteritunnus			
Peruskartan nro	2332 10		
Valtion rakennusluettelon nro			
Suojelumääräys	Niittysauna / S1.		

Asetuksen (480/85) perusteella **suojellaan Kauluksen niittysauna** Salamajärven kansallispuistossa vanhasta maankäytöstä kertovana rakennuksena, joita on säilynyt enää muutamia.

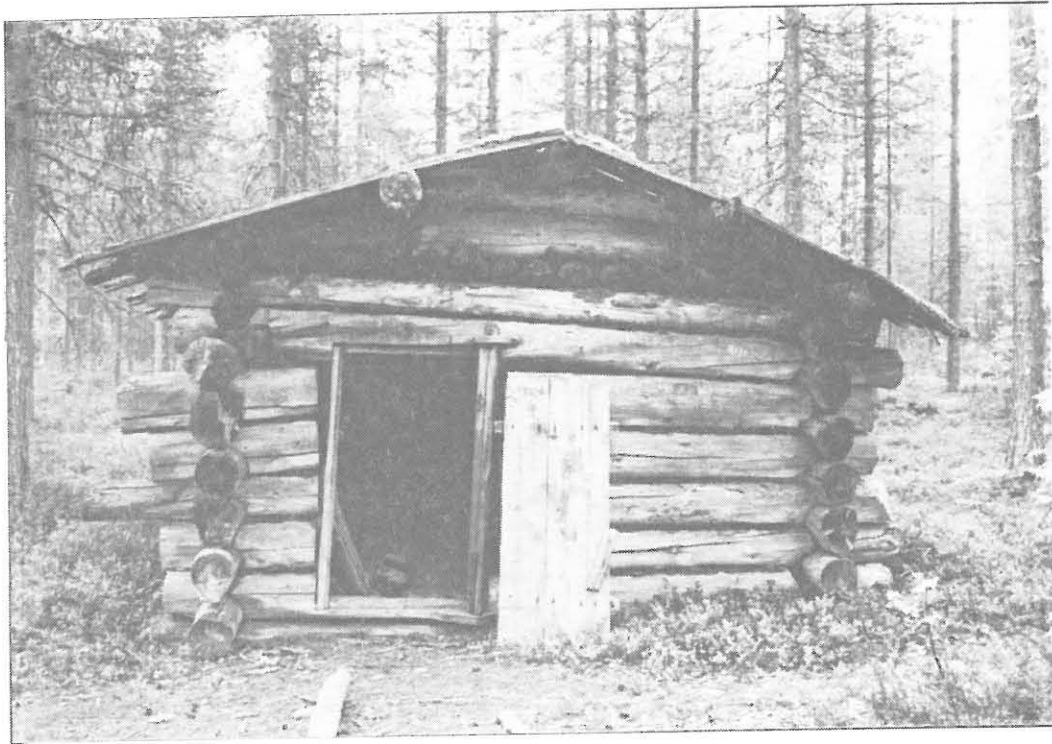
S1 Kauluksen kämpä on 8 hirsikertaa korkea, noin 3x2,7 m kokoinen savupirtti, joka on tehty kirveellä pyöreistä kelohirsistä. Alkuperäinen katto on ollut leveää lautta. Toinen katonlape on pitempi ja suojaa räystääänä polttopuita. Puusaranalla varustetun lautaoven vieressä on luonnonkivikiuas ja seinissä savuräppänät. Sivuseinällä kiuasta vastapäätä on alhaalla pieni ikkunaukko, jonka alla on pöytänä ikkunapenkki. Makuusijana on veistetyistä lankusta tehty laveri. Ovenpielissä on kaiverruksia 1900-luvun alusta.

Lääni	Oulun lääni	Kunta	Kuhmo
Kohde	Romuvaaran metsäsauna		
Kiinteistörekisteritunnus	893 Valtion metsämaat 11:1 Lentuan valtionmaa		
Peruskartan nro	4413 12		
Valtion rakennusluettelon nro			
Suojelumääräys	Metsäsauna / S1.		

Asetuksen (480/85) perusteella **suojellaan** Kuhmon **Romuvaaran metsäsauna**, vanha metsätyöasumus.

S1 Metsäsauna lieenee rakennettu 1930-luvulla. Ovenkamanaan on kaiverrettu vuosiluku 1934. Pieni ja matala, pitkänurkkainen hirsimökki edustaa metsätyökämppeien rakentamisessa vaihetta, jolloin siirryttiin osin maahan kaivetusta metsäsaunoista maan päälle pystytettyihin hirsirakennuksiin, joissa oli maalattia, makuutilat muutamalle miehelle ja kiuas lämmityslaitteena.

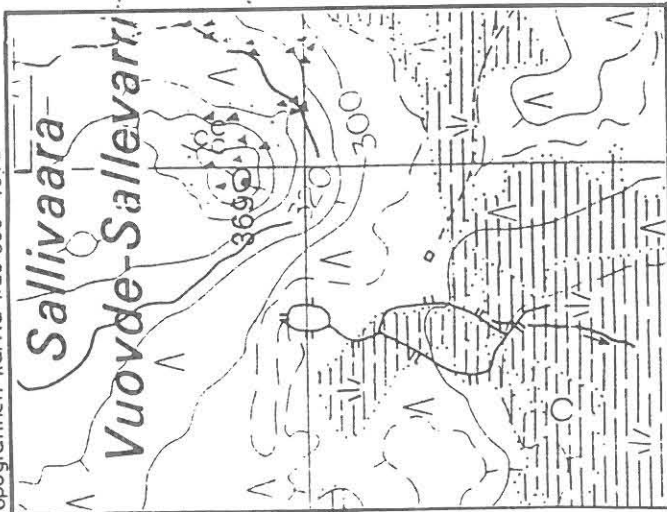

Romuvaaran metsäsauna

Romuvaaran metsäsauna

Topografinen kartta 1:20 000 1972

1:4000

0 10 50 100 200m

Museovirasto 1980 ©

Sallivaaran poroerotuspaikka

Inari

■ Benjami Kuru

■ Kirsti Pokka

■ Kaapo Aikio
■ Mikko Takalo
■ Antti Magga

■ Aslak Aikio

Isko
Näkkäläjärvi

■ poliisi

■ Olavi Magga

■ Maarit Länsman

■ Aslak Jomppanen

okola
Martti Mattias

lapin
pölkiskunta

■ Aslak Jomppanen

■ Antti Näkkäläjärvi

Lääni	Lapin lääni	Kunta	Inari
Kohde	Sallivaaran poroerotuspaikka	Sijainti	Lemmenjoen kansallispuisto
Kiinteistörekisteritunnus	893 Valtion metsämat 2:2 Lemmenjoen kansallispuisto		
Peruskartan nro	3811 12		
Valtion rakennusluettelon nro			
Suojelumääräys	Sallivaaran poroerotusaita, 9 kämppää: / S2.		

Asetuksen (480/85) perusteella suojellaan **Sallivaaran poroerotuspaikan erotusaita ja siihen liittyvinä 9 kämppää** elinkeino- ja kulttuurihistoriallisesti arvokkaina saamelaisen poronhoidon muistomerkkeinä.

Puu-uluista muodostuva varsin suuri porokaarre on tehty vuonna 1933. Siinä on kaksi pidätystä ja 22 konttoria. Edellinen aita tehtiin 1896, mutta poroerotusperinne ulottuu paikalla tätäkin kauemmas. Aikanaan alueella on sijainnut huomattavasti pienempi erotusaita.

Erotusaikana asuttiin aluksi laavuissa, sittemmin keila- ja harjakodissa. Ensimmäisen hirsikämpän rakensivat erotusaidan liepeille lismalainen Hannu Kitty ja kutturalainen Niila Magga vuonna 1879. Vähitellen useimmat varakkaista poronomistajista pystyttivät aidan läheisyyteen oman kämpän. Kaikkiaan alueella on ollut ainakin 18 kämppää tai muuta tilapäiseen asumiseen tarkoitettua suojaa. Niistä on kunnostettu yhdeksän, jotka suojellaan: **Kaapo Aikion ja Teuvo Lehtolan kämppää l. "Pirula", entinen Antti Maggan kämppää, Benjami Kurun kämppää, Maarit Länsmanin kämppää, Antti Näkkäläjärven kämppää, Iisko Näkkäläjärven kämppää, Kirsti Pokan ja Jouni Jomppasen kämppää (kahvikämppää), Mikko Takalon kämppää ja Lapin paliskunnan kämppää.**

Sallivaaraa on kunnostettu työllisyysvaroin museoviraston ohjauksessa vuosina 1985-90. Poroaita on ulommaisia siulanpäitä lukuun ottamatta rakennettu uudelleen vuoden 1933 mallin mukaan. Kämpät on kunnostettu käyttäen pääosin vanhaa rakennusmateriaalia. Museovirasto on luovuttanut poroaidan kämppeneen kunnostuksen jälkeen metsähallitukselle.

Sallivaaran poroerotuspaikka sisältyy ympäristöministeriön 1993 julkaisemaan Maisema-aluetyöryhmän mietintöön **Lapin läänin perinnemaisemana**.

INARI: SALLIVAARA

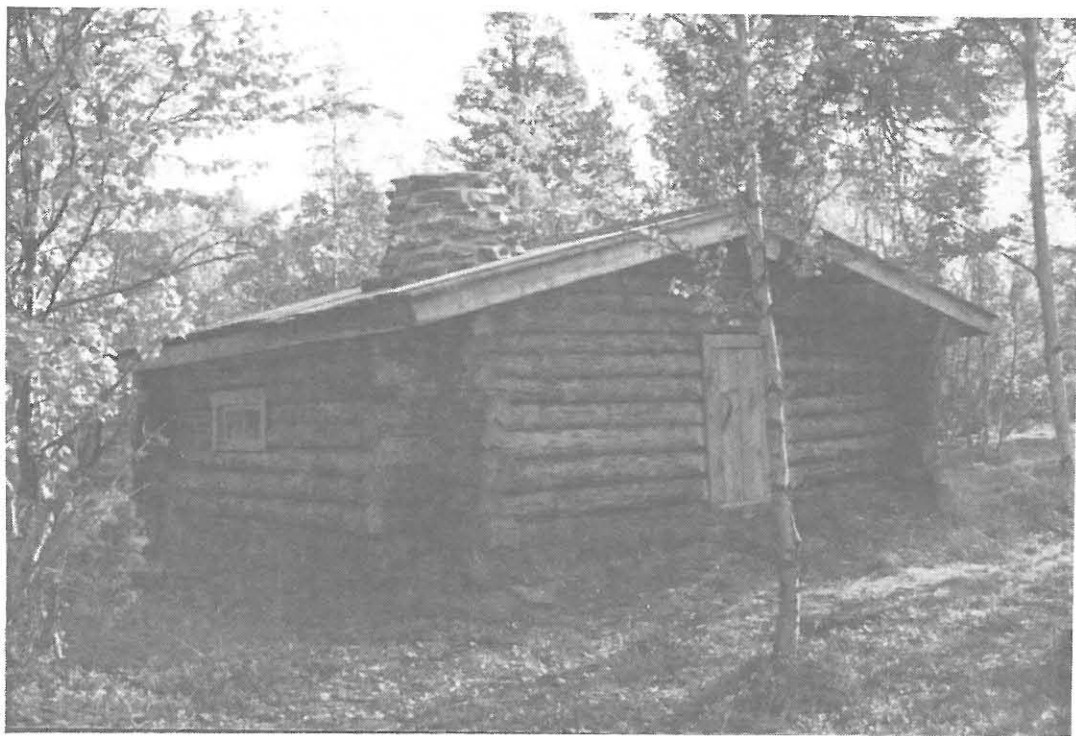

Kaapo Aikion ja Teuvo Lehtolan kämppä, "Pirula".

Entinen Antti Maggan kämppä.

INARI: SALLIVAARA

Mikko Takalon kämpppä.

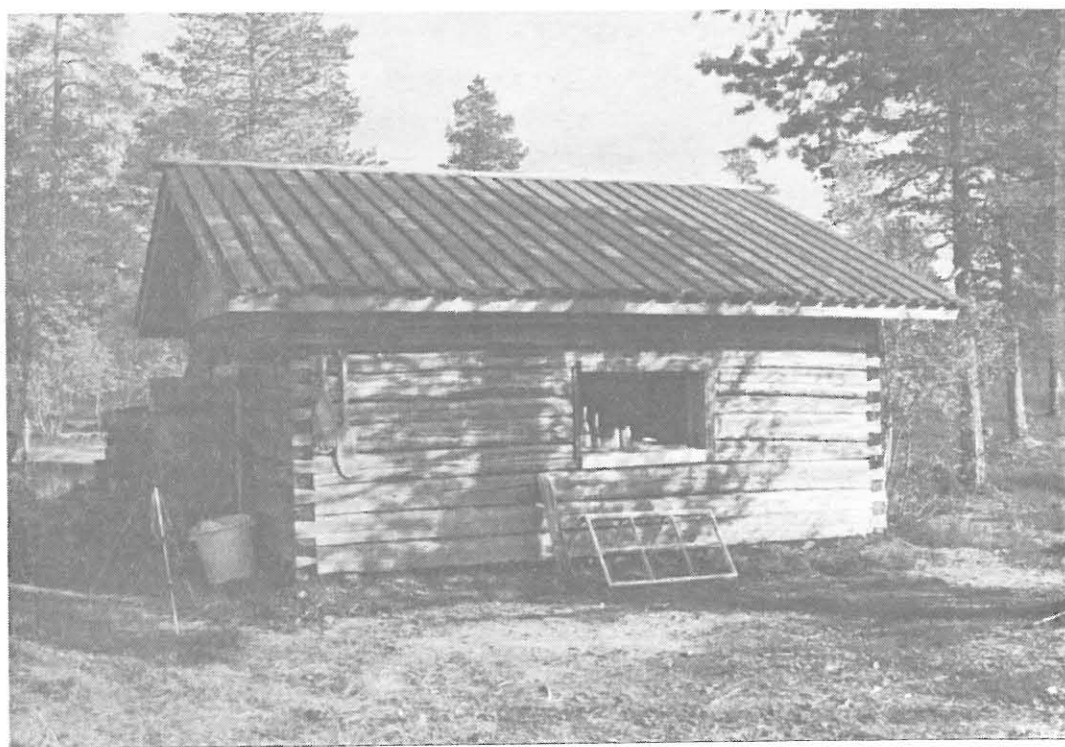

Kirsti Pokan ja Jouni Jomppasen kämpppä, kahvikämpppä.

INARI: SALLIVAARA

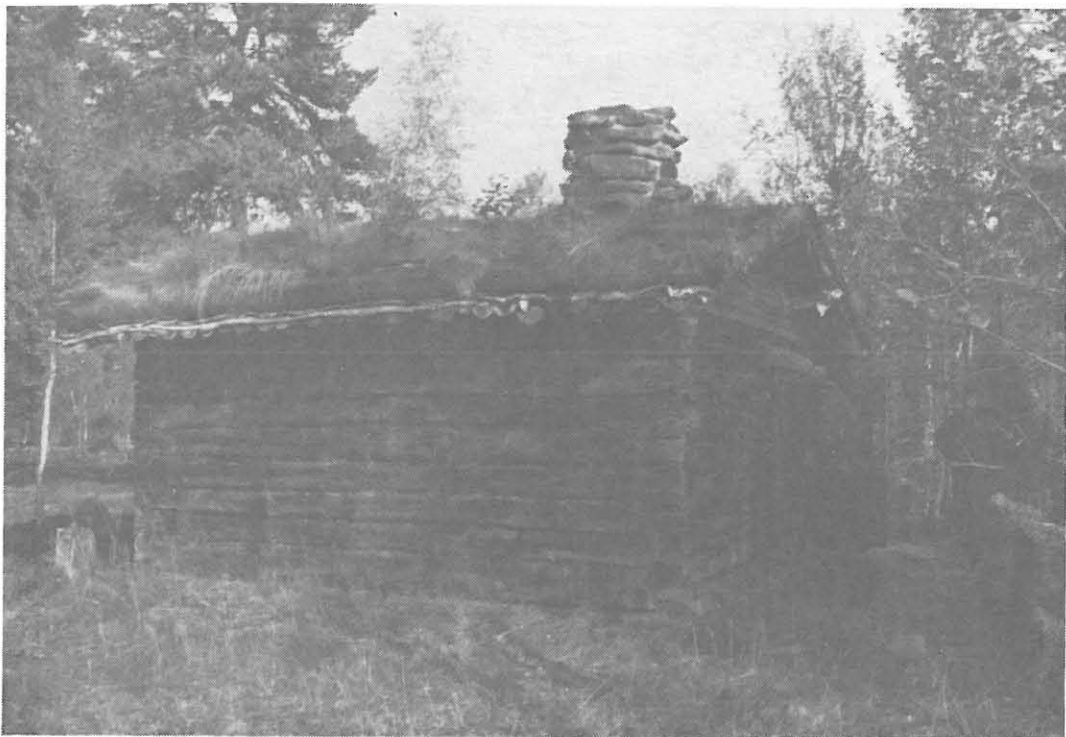
Benjami Kurun kämppä.

Iisko Näkkäljärven kämppä.

Maarit Länsmanin kämppä.

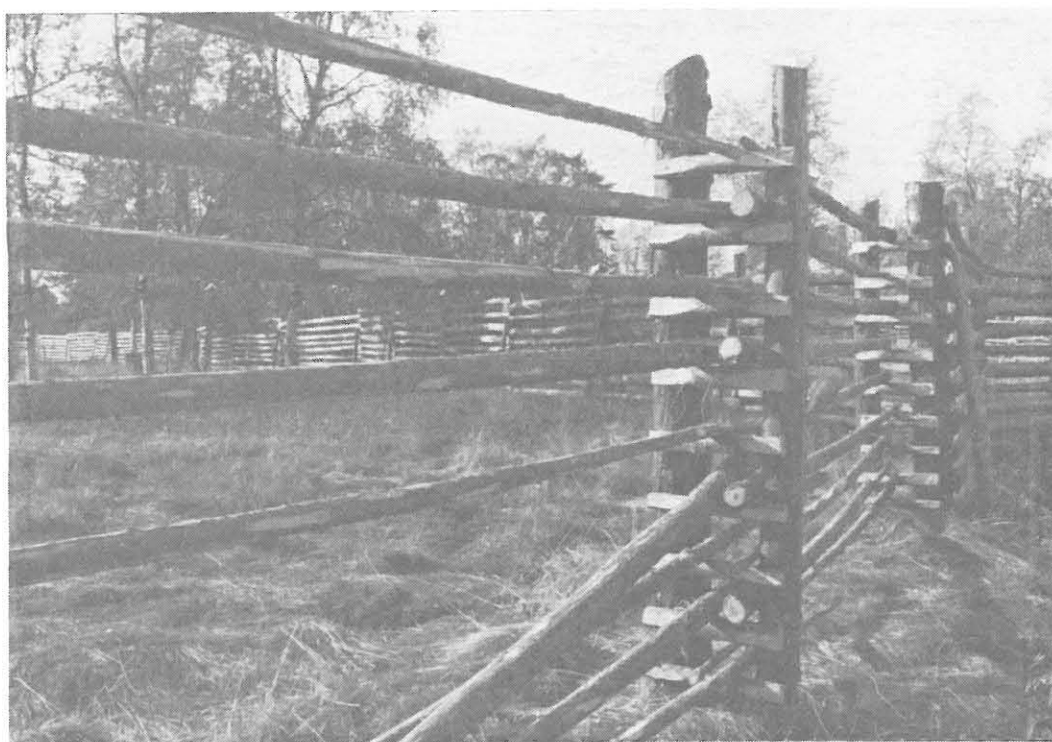

Antti Näkkäljärven kämppä.

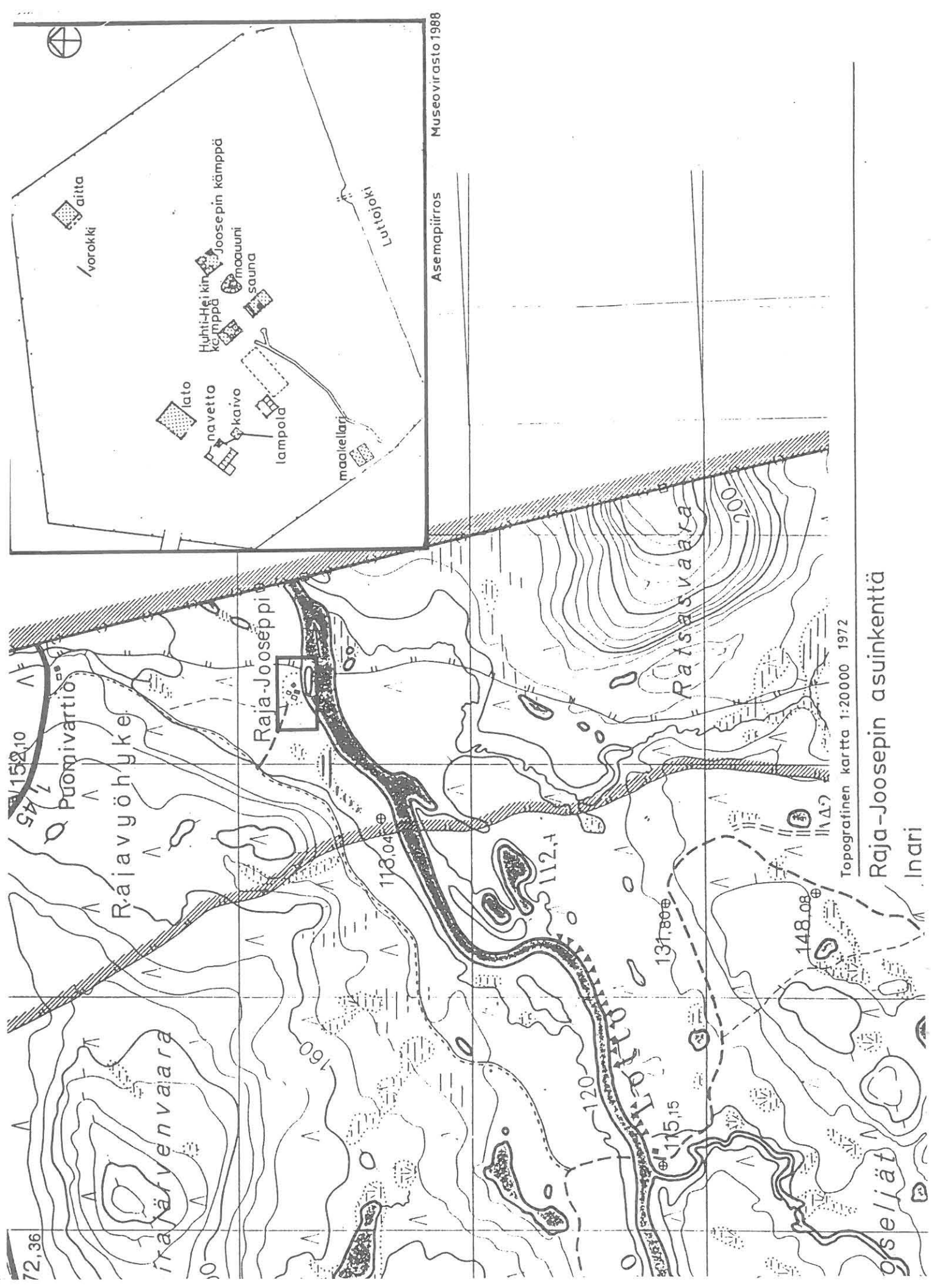
INARI: SALLIVAARA

Lapin paliskunnan kämppä.

Poroerotusaitaa.

Raja-Joosepin asuinkenttä
Inari

Lääni	Lapin lääni	Kunta	Inari
Kohde	Raja-Joosepin asuinkenttä	Sijainti	Urho Kekkosen kansallispuisto
Kiinteistörekisteritunnus	893 Valtion metsämaat 2:1 Urho Kekkosen kansallispuisto		
Peruskartan nro	3833 05		
Valtion rakennusluettelon nro			
Suojelumääräys	Raja-Joosepin asuinkenttä: asuinrakennus, sauna, navetta, lampola, lato, maakellari, ulkouuni, kaivo, kenttää kiertävä aita, HuhtiHeikin kämpä / S2.		

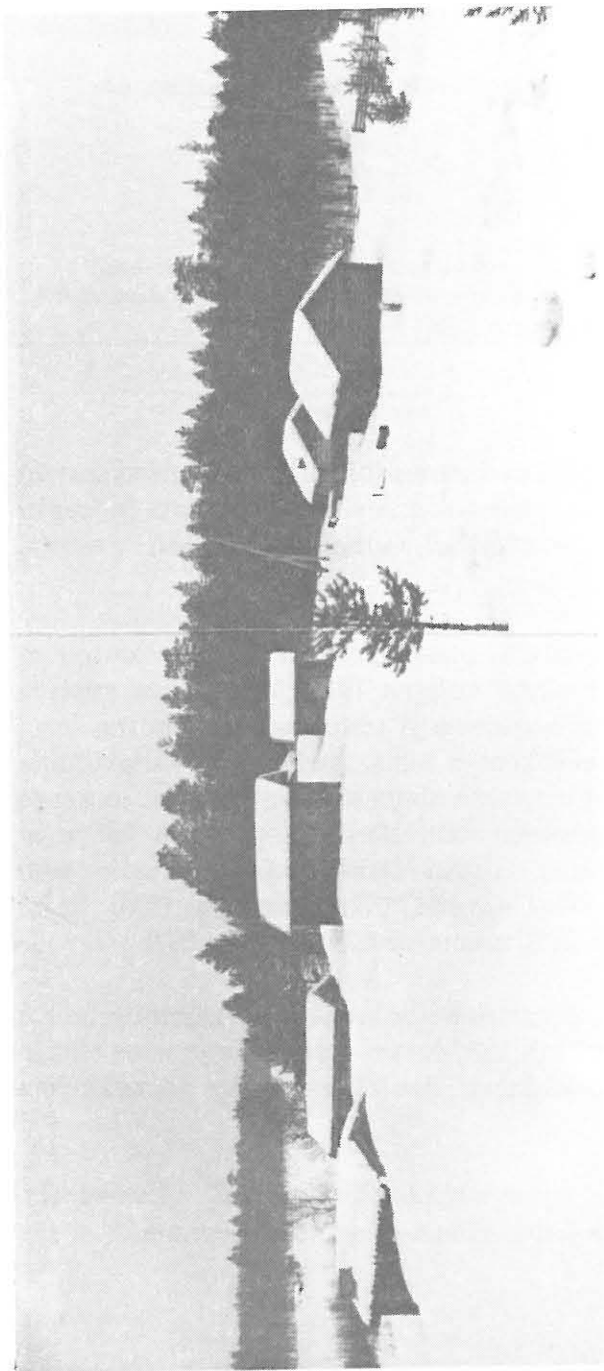
Asetuksen (480/85) perusteella **suojellaan** kulttuurihistoriallisesti merkittävän ja kulttuurimaisemallisesti arvokkaan kokonaisuuden muodostavina **Joosepin ja Huhti-Heikin kämpät, sauna, maakellari, ulkouuni, kaivo, navetta, lampola, lato ja kenttää ympäröivä aitaus.**

Kentän vanhin rakennus on puolittain maahan kaivettu turvekattoinen **hirsiasunto (S2)**, jonka tekivät porovahdit vuonna 1914. Seuraavana vuonna paikalle asettui asumaan entinen kullankaivaja ja uittomies Parkanosta, Josef Sallila (1977-1946), jonka nimestä sekä kentän editse virtaavasta valtakunnan rajana toimivasta Luttojoesta alue sai tunnetun nimensä Raja-Jooseppi. Jooseppi rakensi kentälle vähitellen monipuolisen talouskeskuksen, jossa oli uusi asuinrakennus (tuhoutui sota-aikana), **Huhti-Heikin kämpä (S2)**, osin jokitörmään kaivettu **maasauna (S2)**, **navetta (S2)**, **lampola (S2)**, kaksi heinäsuojaa, kaksi aittaa, **maakellari (S2)**, **ulkouuni (S2)**, ja **kaivo (S2)**.

Museovirasto on kunnostanut rakennuksia oululaisen arkkitehtitoimisto Huusko & Tepon suunnitelmien mukaan 1980-luvun alussa. Kunnostus tehtiin soveltuvilta osin vanhaa materiaalia käyttäen. Asuinkentän aitta on kokonaan uudelleen rakennettu.

Raja-Joosepin asuinkenttä sisältyy ympäristöministeriön 1993 julkaisemaan Maisema-aluejohdon mietintöön Lapin läänin perinnemaisemana.

INARI: RAJA-JOOSPIN ASUINKENTTÄ

Raja-Joosepin asuinkenttä. Kuva museovirasto/RHO.

INARI: RAJA-JOOSEPIN ASUINKENTTÄ

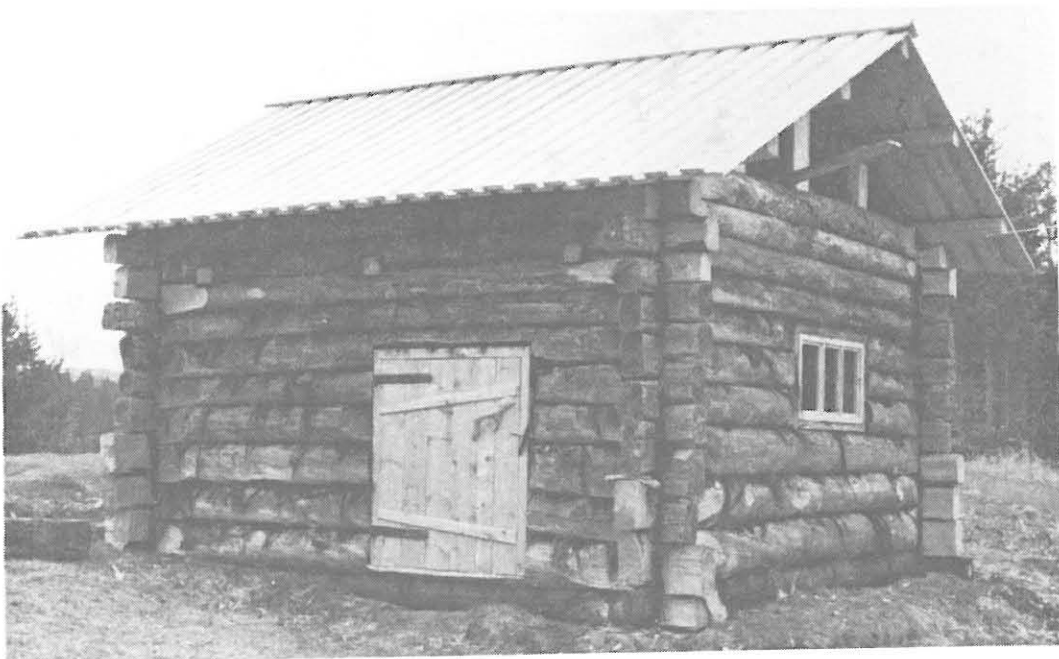
Joosepin kämpä. Kuva museovirasto/RHO.

Lato. Kuva museovirasto/RHO.

Navetta. Kuva museovirasto/RHO.

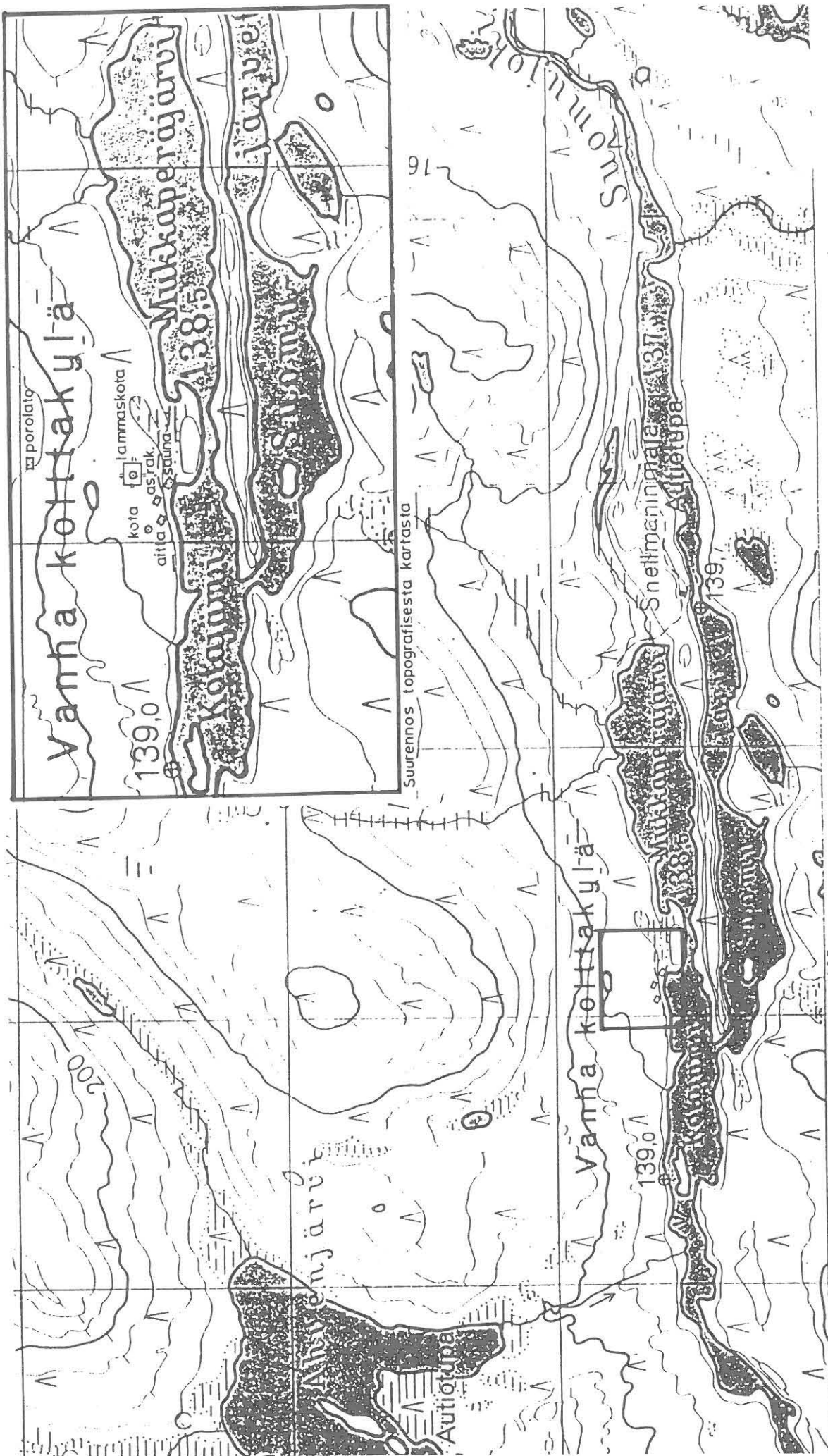
Lampola. Kuva museovirasto/RHO.

Huhti-Heikin kämppä ja maauuni. Kuva museovirasto/RHO.

Huhti-Heikin kämppä ja savusauna. Kuva museovirasto/RHO.

Topografinen kartta 1:20 000 1965
Museovirasto 1993

Suomujoen kottakenttä
Sodankylä

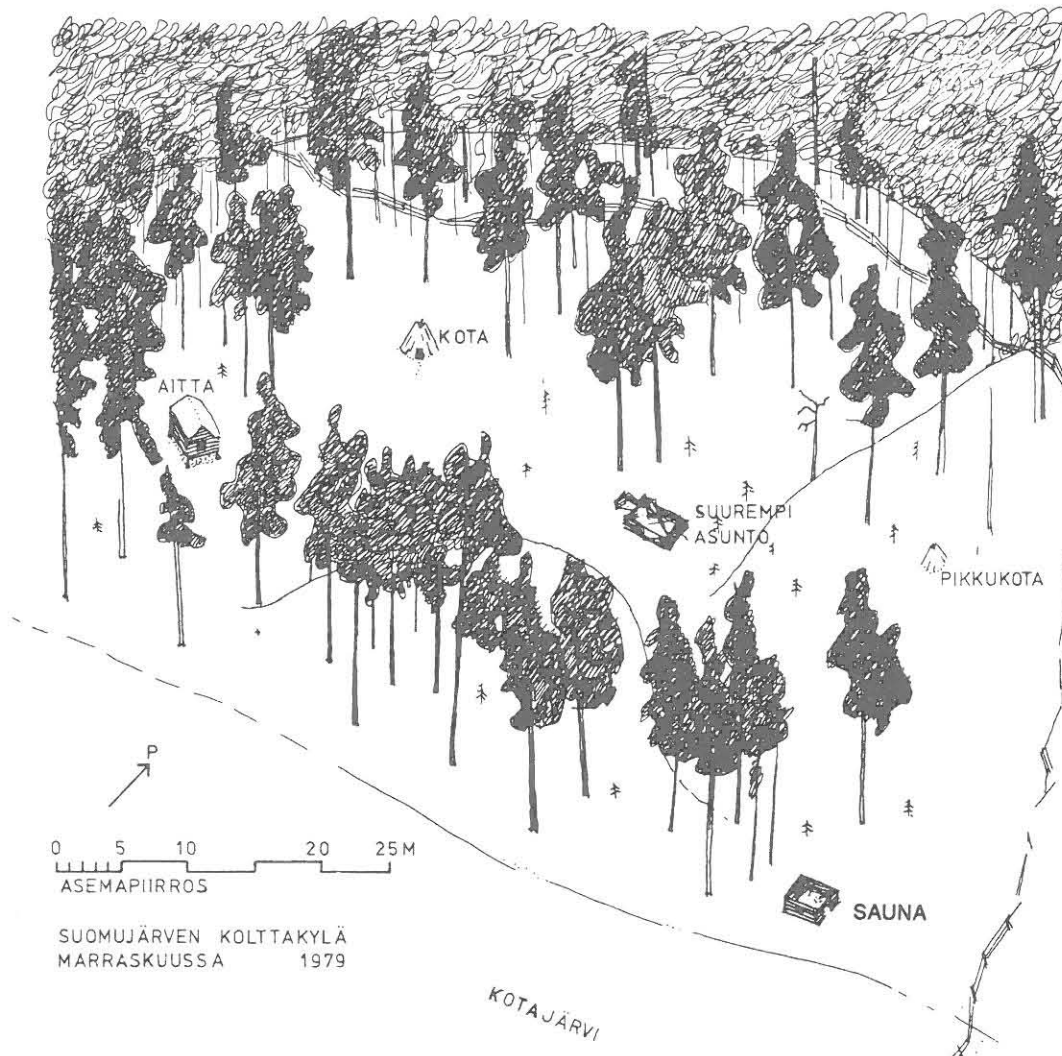
Lääni	Lapin lääni	Kunta	Sodankylä
Kohde	Suomujoen kolttakenttä	Sijainti	Urho Kekkosen kansallispuisto
Kiinteistörekisteritunnus	893 Valtion metsämaat 2:1 Urho Kekkosen kansallispuisto		
Peruskartan nro	3833 02		
Valtion rakennusluettelon nro			
Suojelumääräys	Suomujoen asuinrakennus, ulkouuni, keilakota, savusauna, patsasaitta, maakellari, lammaskota aitauksineen, porolato / S2.		

Asetuksen (480/85) perusteella suojellaan Suomujoen asuinkenttään kuuluvat kaksihuoneellinen, eteisellinen **asuinrakennus, ulkouuni, keilakota, savusauna, patsasaitta, maakellari, lammaskota aitauksineen** sekä itäpuolisella harjanteella sijaitseva **porolato** kulttuurihistoriallisesti arvokkaana esimerkkinä Suenjelin eli Suonikylän (Petsamo) kolttasaamelaisesta kesäasuipaikasta. Kenttä on kuulunut Inarin kunnan puolella Oskarinkoskella talvipaikkaansa pitäneelle Oudas Semenoffin perheelle 1945-48 näiden palattua evakosta Kalajoelta.

Maa- ja metsätalouden Säätiön Suomen osasto kunnosti rakennuksia ja rakennelmia vuonna 1983.

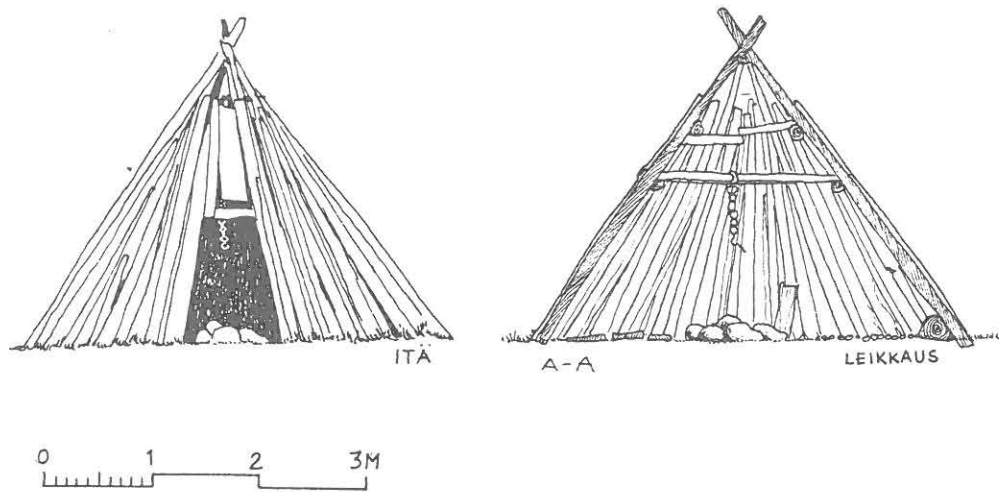
Suomujärven kolttakenttä sisältyy ympäristöministeriön v. 1993 julkaisemaan Maisema-alue työryhmän mietintöön **Lapin läänin perinnemaisemana**. Sen todetaan olevan "nykyisen Suomen alueella parhaiten säilynyt vanhan Suenjelin rakennusperinteen mukaan tehty rakennuskokonaisuus. Paikka on koltta-perinteen ja rakennushistorian kannalta arvokas."

SODANKYLÄ: SUOMUJOEN KOLTTAKENTTÄ

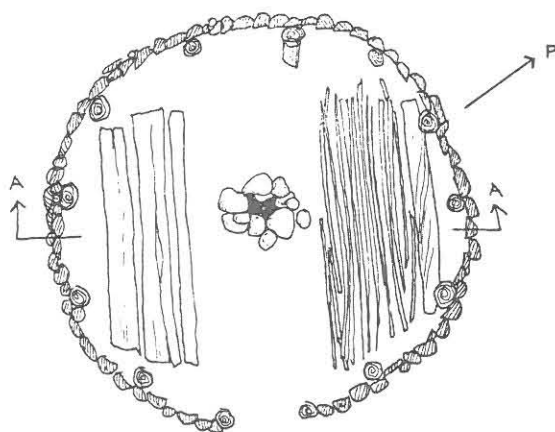

Suomujärven kolttakylä ennen kunnostusta. Asemapiirros R. Oikarinen - V-M Jumisko - J. Piispanen / Oulun yliopisto, arkkitehtuurin osasto 1979.

SODANKYLÄ: SUOMUJOEN KOLTTAKENTTÄ

Suomujärvi, keilakota. Piirrokset R. Oikarinen - V-M Jumisko - J. Piispanen 1979.

Suomujärvi, keilakodan pohja. Piirros R.Oikarinen - V-M Jumisko - J. Piispanen.

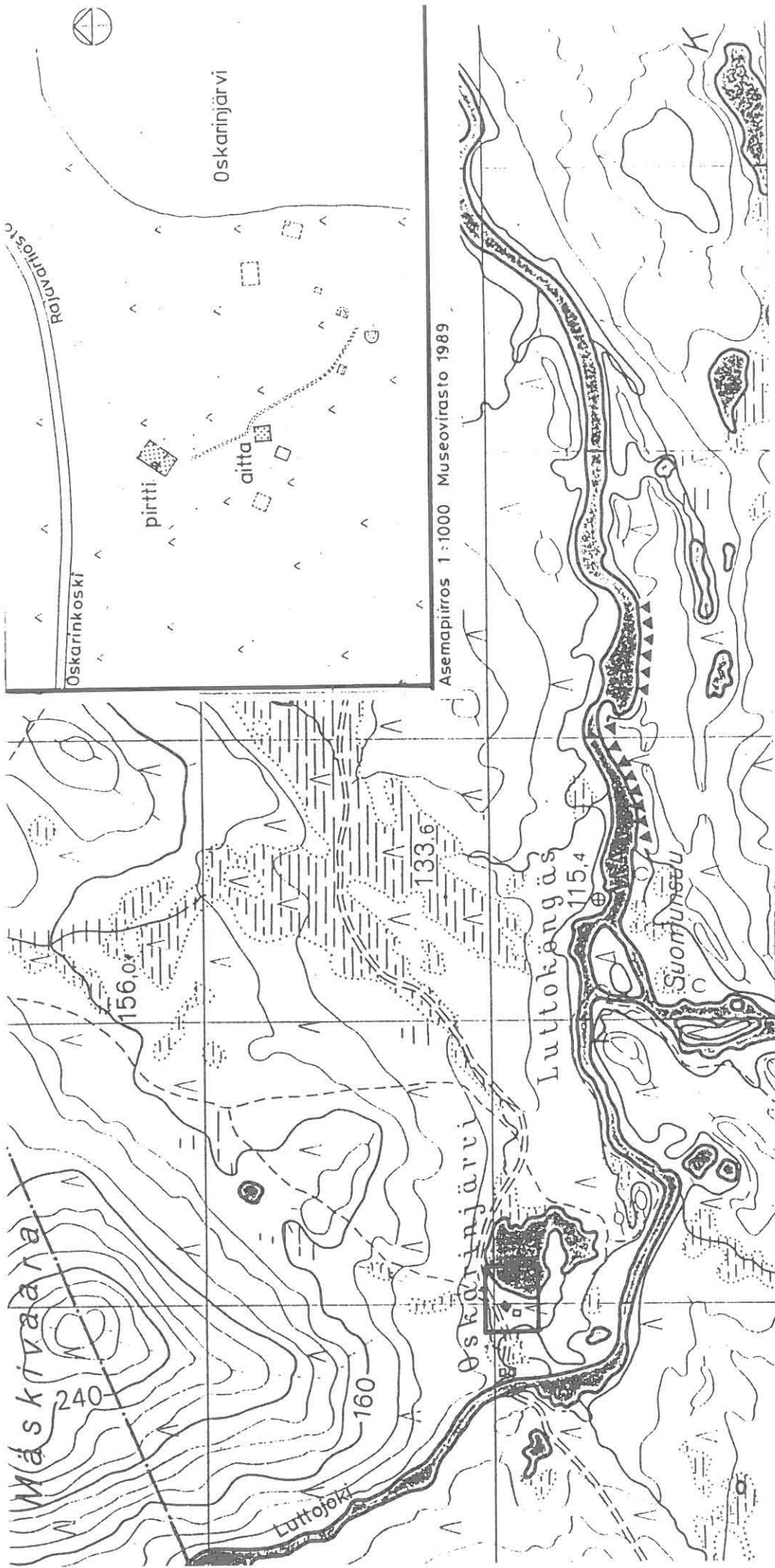
SODANKYLÄ: SUOMUJOEN KOLTTAKENTTÄ

Sauna. Kuva museovirasto/RHO.

Patsasaitta. Kuva museovirasto/RHO.

Topografinen kartta 1:20 000 1972 Museovirasto 1992

Oskarinjärven kolttakenttä

Inari

Asemapiirros 1:1000 Museovirasto 1989

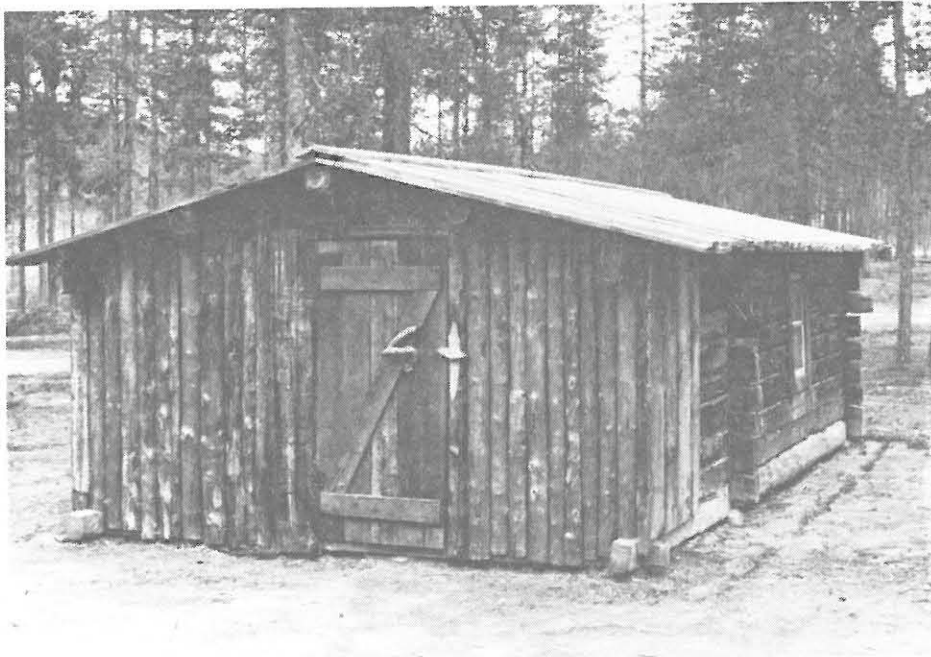
Lääni	Lapin lääni	Kunta	Inari
Kohde	Oskarinjärven kolttakenttä	Sijainti	Urho Kekkosen kansallispuisto
Kiinteistörekisteritunnus	893 Valtion metsämaat 2:1 Urho Kekkosen kansallispuisto		
Peruskartan nro	3833 05		
Valtion rakennusluettelon nro			
Suojelumääräys	Oskarinjärven pirtti ja aitta / S2.		

Asetuksen (480/85) perusteella **suojellaan** Inarin Luttojoella sijaitsevan **Oskarinjärven kolttakentän pirtti ja aitta** kulttuurihistoriallisesti arvokkaina kolttsaamelaisten asumistapaa kuvaavina rakennuksina.

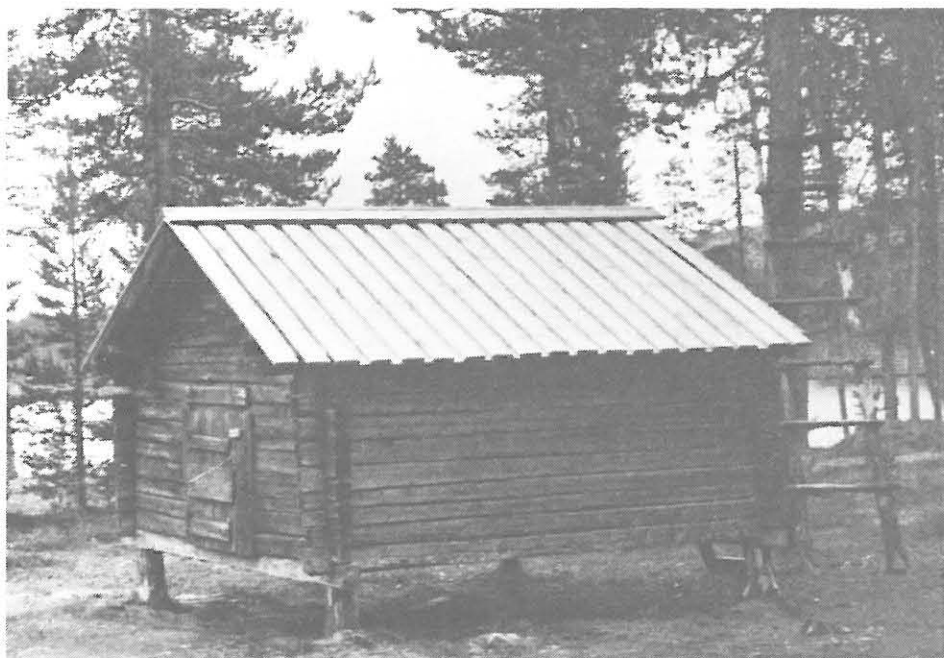
Eteisellinen pirtti (S2) ja patsasjalkainen aitta (S2) ovat kahden pihapiirissä sijaitsevan poronkiinnityskannon ohella ainoat säilyneet rakennukset siitä kolttakentästä, joka vuosina 1945-1948 toimi Petsamon Suonikylästä evakkoon Oskarinjärvelle siirtyneen Oskari Fofannoffin perheen syys- ja talviasuinpaikkana. Paikalta hävinneistä rakennuksista (kellari, käymälä, liiteri, sauna, ulkouuni, vaja ja valjasaitta) on vielä jälkiä kentässä.

Rakennukset on kunnostettu osin Maailman Luonnon Säätiön Suomen osaston, osin museoviraston toimesta. (Maailman Luonnon Säätiön Suomen osasto on rakentanut läheiseen niemeen poroitauksen ja poroladon rekonstruktion, joilla ei ole esikuvia alkuperäisessä rakennuskannassa.)

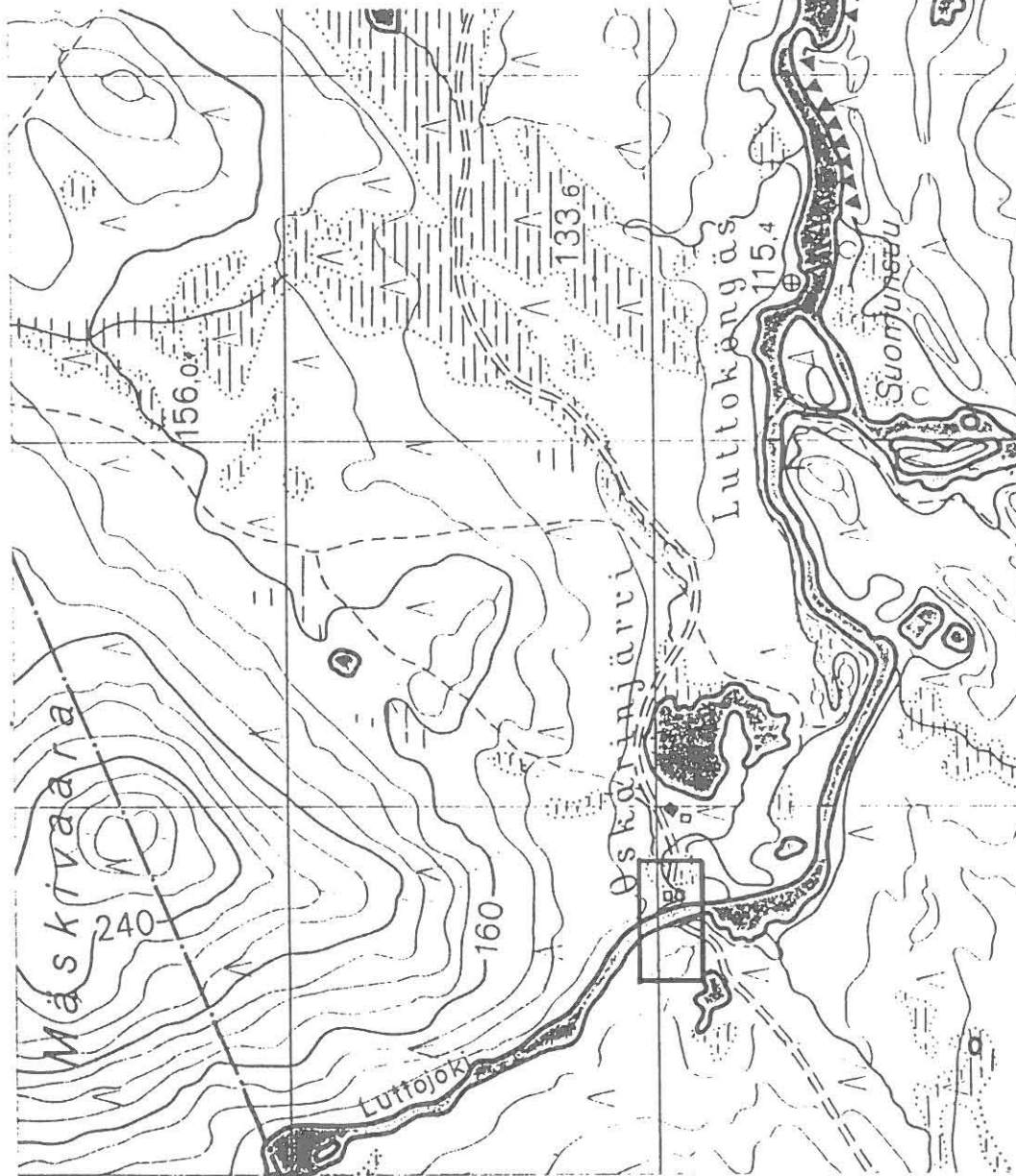
INARI: OSKARINJÄRVEN KOLTTAKENTTÄ

Pirtti. Kuva museovirasto/RHO.

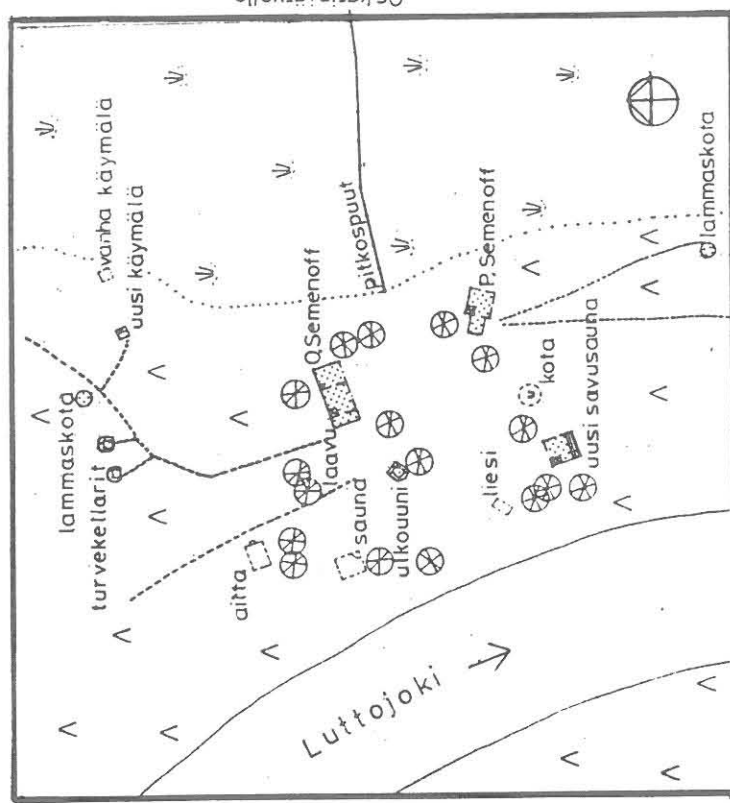
Aitta. Kuva museovirasto/RHO.

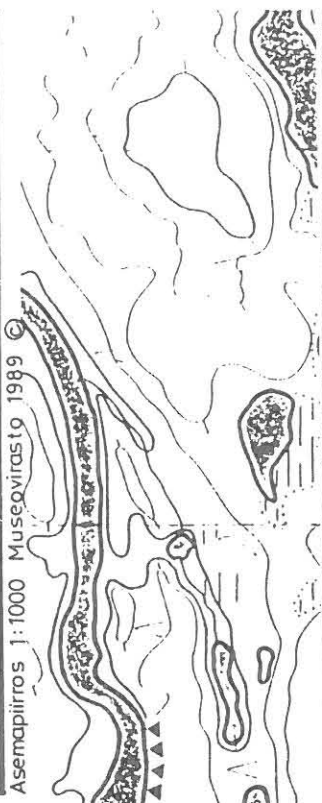
Topografinen kartta 1:20:000 1972
Museovirasto 1992

Oskarinkosken kolttakenttä

Inari

Asemapiirros 1:1000 Museovirasto 1989

Oskarinkosken kolttakenttä

Lääni	Lapin lääni	Kunta	Inari
Kohde	Oskarinkosken kolttakenttä	Sijainti	Urho Kekkosen kansallispuisto
Kiinteistörekisteritunnus	893 Valtion metsämaat 2:1 Urho Kekkosen kansallispuisto		
Peruskartan nro	3833 05		
Valtion rakennusluettelon nro			
Suojelumääräys	Yksihuoneinen, eteisellinen asuinrakennus, sauna, lammaskota (P. Semenoff), kaksihuoneinen asuinrakennus, ulkouuni, 2 kellaria, lamamaskota (O. Semenoff) / S2.		

Asetuksen (480/85) perusteella **suojellaan** Luttojoen varrella sijaitsevan Oskarinkosken kolttakentän kaksi asuinrakennusta eli pirttiä (S2), sauna (S2), ulkouuni (S2), kaksi maakellaria (S2) ja kaksi lammaskotaa (S2) kulttuurihistoriallisesti merkittävänä kohteina.

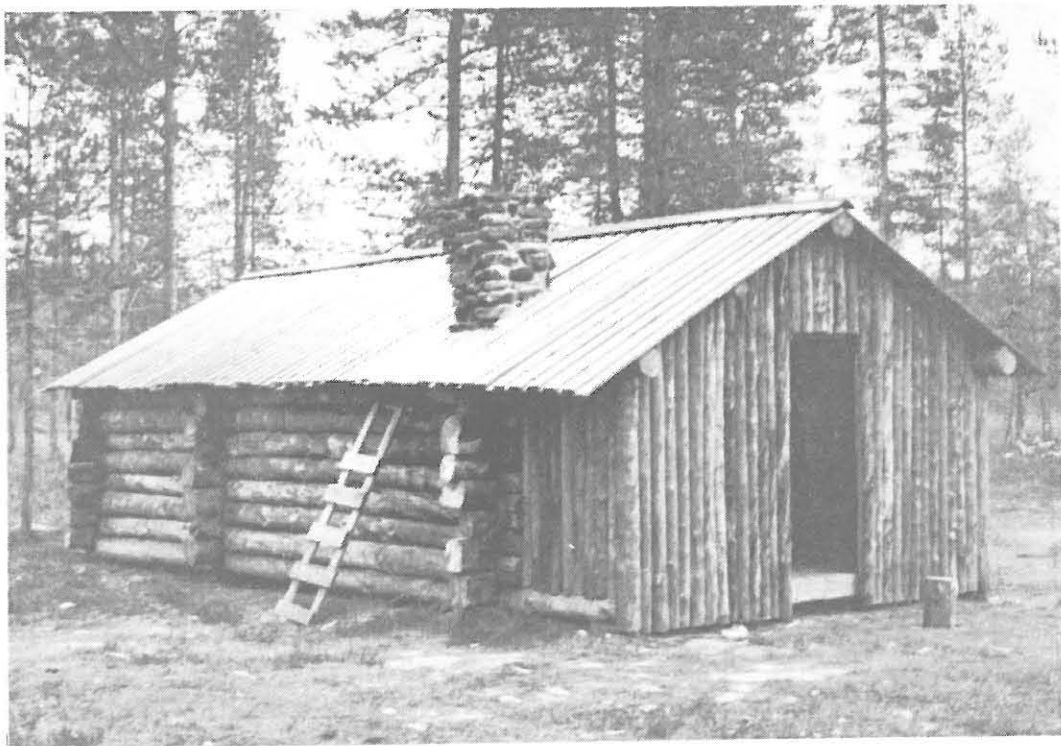
Jatkosodan päätyttyä Oudas ja Pietari Semenoffin perheet siirtyivät Petsamosta evakkoon Kalajoelle, josta he muuttiivat 1946 Inariin Luttojokivarteen, minne he rakensivat talviasumuksensa Oskarinkosken partaalle. Perheet asuivat siellä 1946-1948. Oudas Semenoffin kesäasuinpaikka oli Sodankylän puolella Suomujoella.

Kevytrakenteiset rakennelmat on kunnostettu Maailman Luonnon Säätiön Suomen osaston järjestämän talkooleirin, salvostekniikan taitamista vaatineet kohteet museoviraston toimesta. Kenttään aikoinaan kuuluneista rakennuksista ja rakennelmista on osa tuhoutunut, mutta niistä on jälkiä maastossa (aitta, kota, käymälä, liesi, laavu, sauna).

INARI: OSKARINKOSKEN KOLTTAKENTTÄ

Yksihuoneinen pirtti. Kuva museovirasto/RHO.

Kaksihuoneinen pirtti. Kuva museovirasto/RHO.

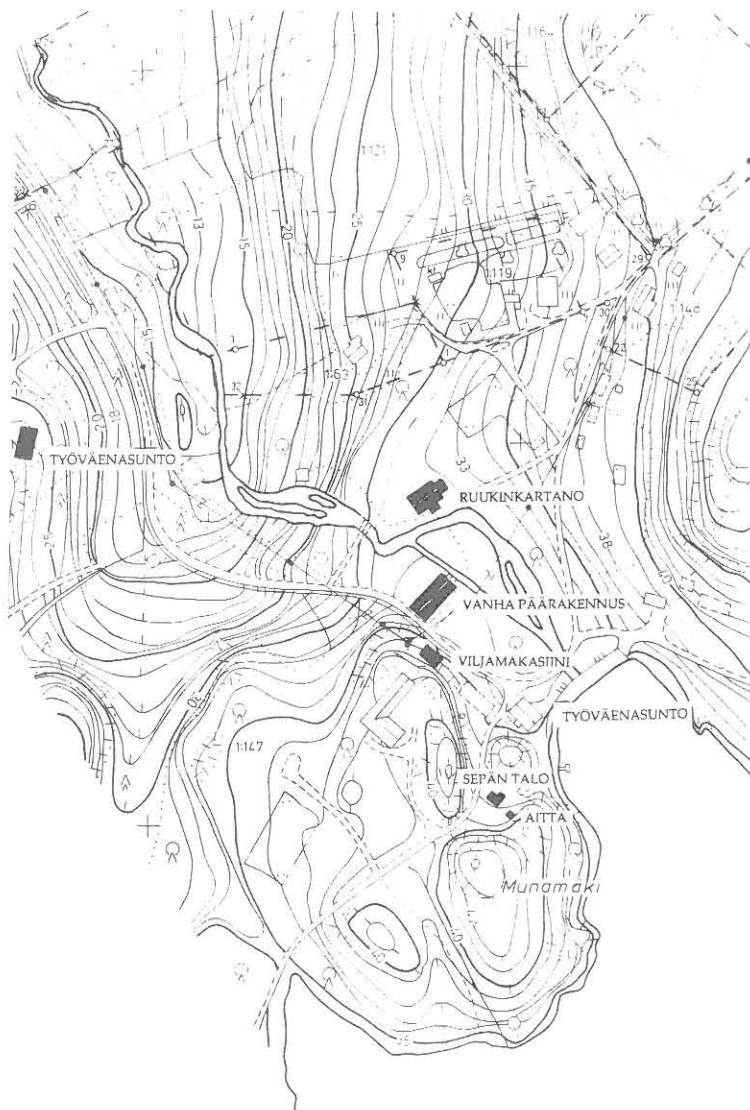
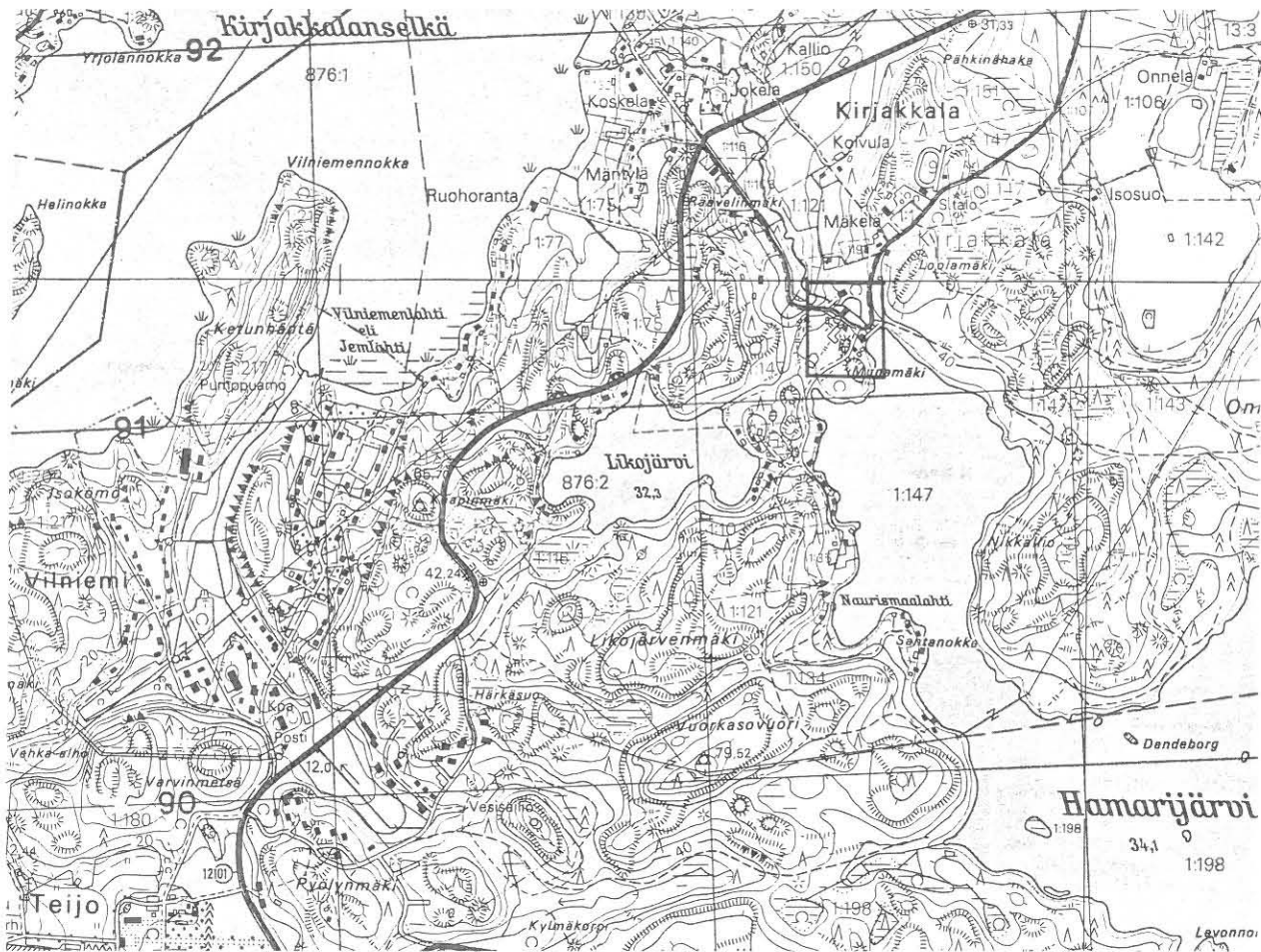
INARI: OSKARINKOSKEN KOLTTAKENTTÄ

Sauna. Kuva museovirasto/RHO.

Lammaskota. Kuva museovirasto/RHO.

Lääni	Turun ja Porin lääni	Kunta	Perniö
Kohde	Kirjakkalan ruukkialue	Sijainti	Teijon retkeilyalue
Kiinteistörekisteritunnus	487 Teijo yksinäistalo 2:2 Teijon retkeilyalue		
Peruskartan nro	2021 07		
Valtion rakennusluettelon nro	586 018 001		
Suojelumääräys	Kirjakkalan entinen ruukin alue karttarajauksen mukaan / S4; ruukinkartano, vanha päärakennus, viljamakasiini, sepän asunto, 2 työväenasuntoa, aitta / S2..		

Asetuksen (480/85) perusteella **suojellaan** 1680-luvulla toimintansa aloittaneen **Kirjakkalan ruukin alue** teollisuus- ja kulttuurihistoriallisesti arvokkaana kohteena.

Turkulainen teollisuusmies Joseph Bremer osti Teijon ja Kirjakkalan ruukit vuonna 1794. Hän rakennutti Kirjakkalaan uuden, kivisen vasarapajan. 1800-luvulla Kirjakkalan kankirauta oli tärkeä raaka-aine erityisesti Teijon manufaktuuripajalle. Ruukin monet erilaiset tuotteet myytiin pääasiassa kotimaahan, mutta myös Riikaan ja Tallinnaan.

Bremer-suvun hallussa ollut ruukki myytiin vasta perustetulle Tykö (Teijo) Bruksbolagille 1800-luvulla ja Teijon takkiraudan jalostus siirrettiin Kirjakkalaan, josta tuli nopeasti yksi Suomen suurimmista kankiraudan ruottajista. Ruukin tuotanto oli suurimmillaan 1870-luvulla. Vuoden 1879 alussa Kirjakkalan ruukilla oli toiminnassa ainakin viisi lancashireahjoa, höyryvasara, kolme kankirautavasaraa, kaksi nippuvasaraa, yksi naulavasara ja valssilaitos.

Kirjakkalan kankiraudantaonta lopetettiin kannattamattomana vuoden 1908 lopulla. Kankirautavasaroiden ja ahjojen tilalle asennettiin uudet koneet. Toisen maailmansodan jälkeen teollinen toiminta lopetettiin vähitellen.

Kirjakkalasta on purettu kaikki teollisuusrakennukset ja useimmat työväenasunnoista

S2 Entinen **ruukinkartano**, puinen kaksikerroksinen rakennus villiintyneen, suuria jalopuita kasvavan puiston keskellä, kosken yläpuolella. Tarkka rakennusvuosi ei ole tiedossa, todennäköisesti viime vuosisadan keskivaiheilla.

S2 Kosken vastakkaisella rannalla suurehko, yksikerroksinen, punamullattu hirsirakennus, **vanhempi päärakennus**, jossa on myöhemmin toiminut konttori ja päädyssä kauppa. Rakennus on todennäköisesti 1700-luvulta.

S2 Tiilestä muurattu kaksikerroksinen **viljamakasiini**.

Alueella ovat säilyneet seuraavat hirsirakenteiset, todennäköisesti 1800-luvun loppupuoliskolla rakennetut asuin- ja talousrakennukset:

S2 **Sepän asunto.**

S2 **Työväenasunto.**

S2 **Työväenasunto.**

S2 **Aitta**

Vesivoimansa ruukki on saanut pienestä joesta, joka laskee Hamarijärvestä Kirjakkalanselälle. Kosken putousvoima on suuri mutta sen vesivoima on vähäinen. Vähäisen vesivoiman takia ruukin pato Hamarijärven rannalla on tavallista komeampi. Harmaakivisessä, noin 50 metriä pitkässä, kuusi metriä paksussa padossa on vain yksi aukko.

Padon lisäksi alueella on kivettyjen voimakavien ja rakennusten raunioita, jotka ovat muinaismuistolain suojelemia kiinteitä muinaisjäänköksiä.

Vanha ruukin päärakennus. Kuva museovirasto/RHO.

Entinen ruukinkartano (uudempi päärakennus). Kuva museovirasto/RHO.

Entinen ruukinkartano (uudempi päärakennus). Kuva museovirasto/RHO.

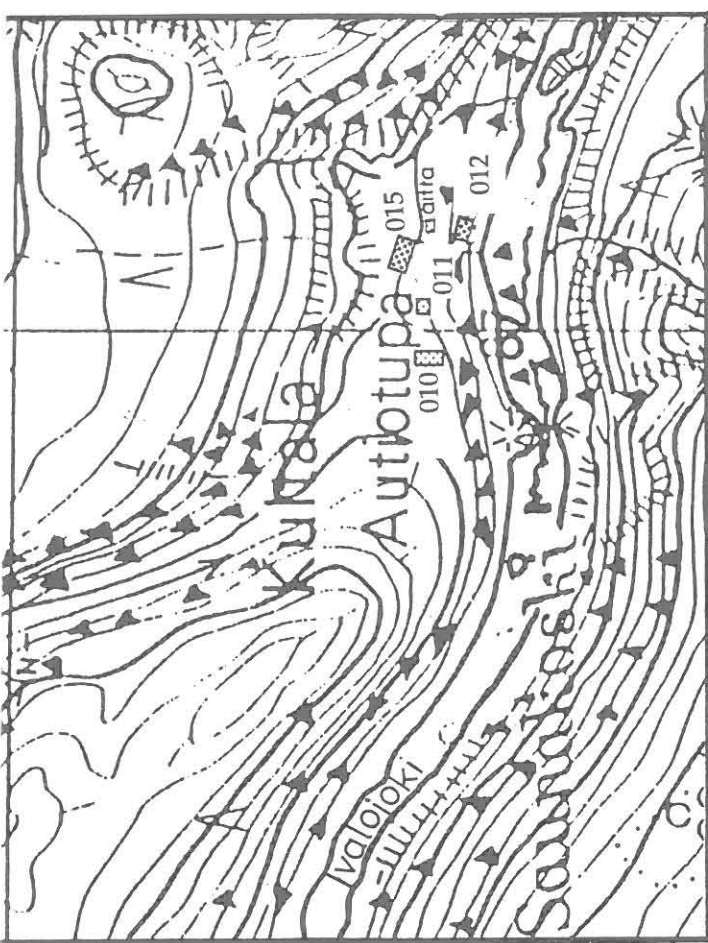
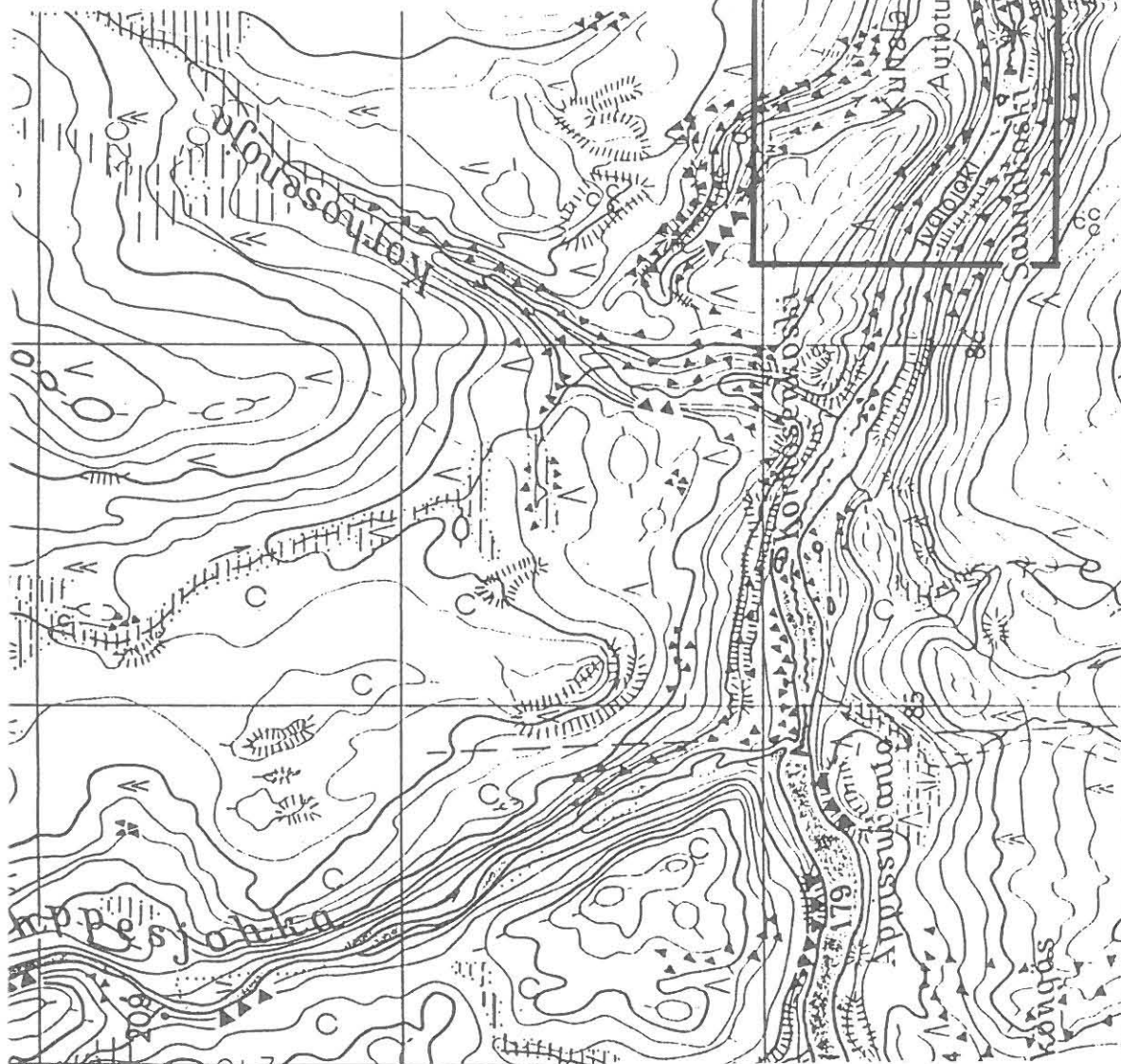
Viljamakasiini. Kuva museovirasto/RHO.

Työväenasunto. Kuva museovirasto/RHO.

Sepän talo. Kuva museovirasto/RHO.

Rakennusten sijainti, suurennos topografisesta kartasta

topografinen kartta 1:20 000 1963, Museovirasto 1992

Kultalan Kruunun Stationi
Inari

Lääni	Lapin lääni	Kunta	Inari
Kohde	Kultalan kruunun stationi	Sijainti	Hammas- tunturin erämaa
Kiinteistörekisteritunnus	893 Valtion metsämaat 15:1 Ivalojoeki		
Peruskartan nro	3813 09		
Valtion rakennusluettelon nro	148 074 001, 148 210 001		
Suojelumääräys	Kultalan päärakennus (148 074 001 015) , savusauna (148 210 001 012) / S1; väentupa (148 210 001 010), leipomo (148 210 001 011). maakellari, tavara-aitta / V2		

Asetuksen (480/85) perusteella **suojellaan Kultalan päärakennus ja savusauna** Lapin kullankaivuun kulttuurihistoriallisesti ainutlaatuisina muistomerkkeinä sekä **varjellaan Kultalan pihapiirissä sijaitsevat, osittain uusitut väentupa, leipomorakennus, maakellari ja tavara-aitta.**

015/S1 Päärakennus on valtion rakennuttama v. 1870. Paikalla asui Ivalojoen kullankaivuuta johtanutta ja valvonutta valtion virkamieskuntaa v. 1870-1900. Päärakennuksessa on viisi huonetta: etuhuone, ase- eli takkahuone, keittiö, papinhuone, santarmihuone ja toimistohuone.

012/S1 Savusauna on myös valmistunut v. 1870. Rakennukset ovat säilyneet suhteellisen hyvin alkuperäisessä asussaan. Museovirasto on suorittanut niissä restaurointitöitä 1970- ja 1990-luvuilla.

010/V2 Kultalan pihapiirin länsipuolella sijaitsee kaksihuoneinen, kellarilla varustettu ns. **wäentupa**, jossa majaili Kultalan alkuvuosina järjestystä valvoneita santarmeja.

011/V2 Pihamaan länsisivustalla on kiviseinäinen, osin maahan kaivettu **leipomorakennus**, jota on eräiden tietojen mukaan käytetty myös jääkellarina.

V2 Leipomon vieressä pihan puolella sijaitsee eteisellinen **maakellari**.

V2 Pihan itäreunalla on hirsiseinäinen **tavara-aitta**, jota on käytetty myös tilapäisesti majoitukseen.

Neljällä viimeksi mainitulla, varjeltavalla rakennuksella on tärkeä merkitys sekä kulttuurimaisemallisista syistä että Lapin kullankaivuun historian varhaisvaiheiden kannalta. Varjeltavat rakennukset olivat päässeet siinä määrin rapis-

tumaan, että vuonna 1972 aloitetuissa kunnostustöissä suurin osa kantavista rakenteista jouduttiin tekemään uudestaan, jolloin osa autenttisuudesta menetettiin.

Päärakennus. Kuva museovirasto/RHO.

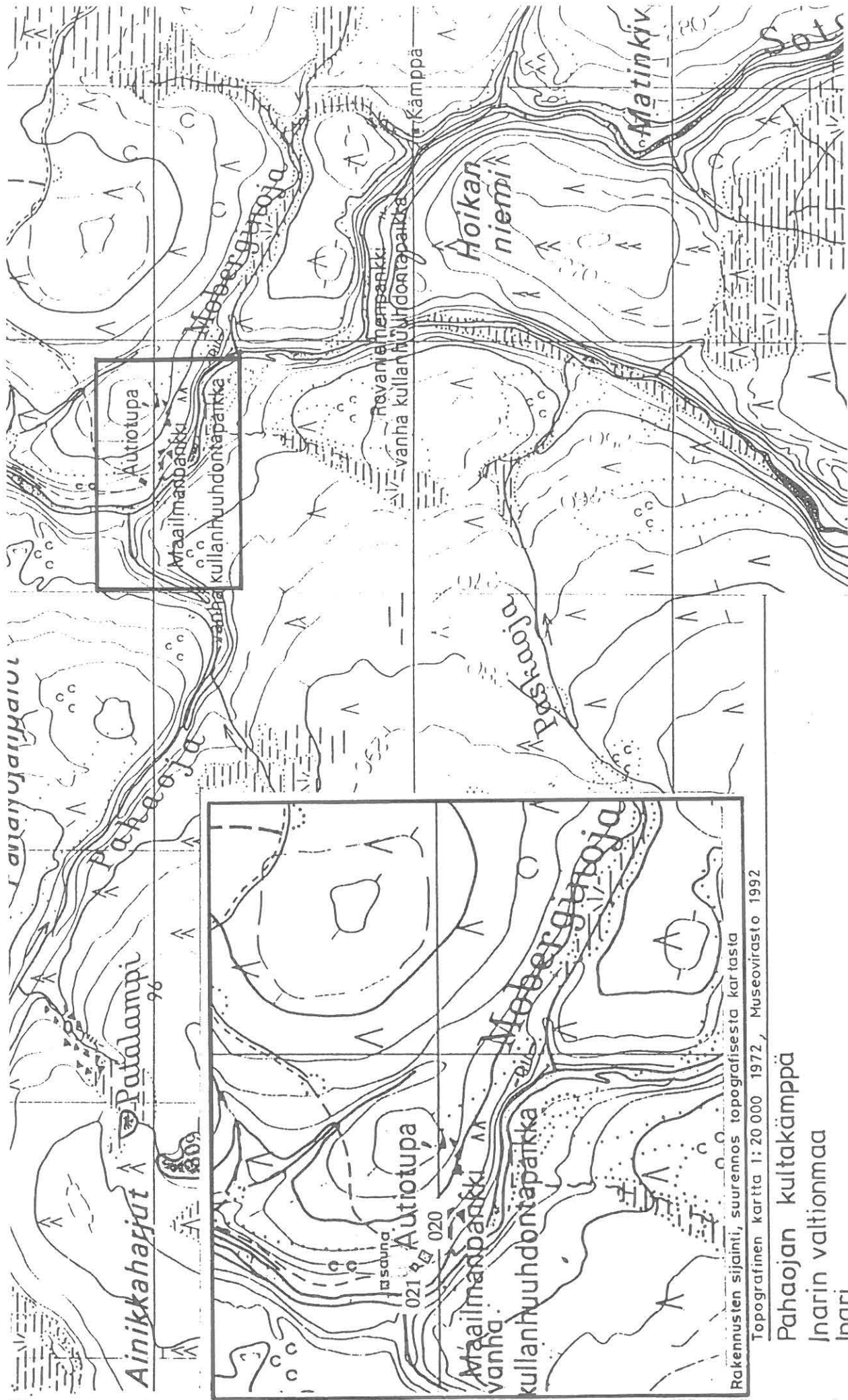
INARI: KULTALAN KRUUNUN STATIONI

Leipomo ja maakellari. Kuva museovirasto/RHO.

Savusauna. Kuva museovirasto/RHO.

Lääni	Lapin lääni	Kunta	Inari
Kohde	Pahaojan kultakämpä	Sijainti	Hammas- tunturin erämaa
Kiinteistörekisteritunnus	893 Valtion metsämaat 15:1 Ivalojoiki		
Peruskartan nro	3813 11		
Valtion rakennusluettelon nro	148 210 001		
Suojelumääräys	Kämpä (020), aitta (021), savusauna / V2.		

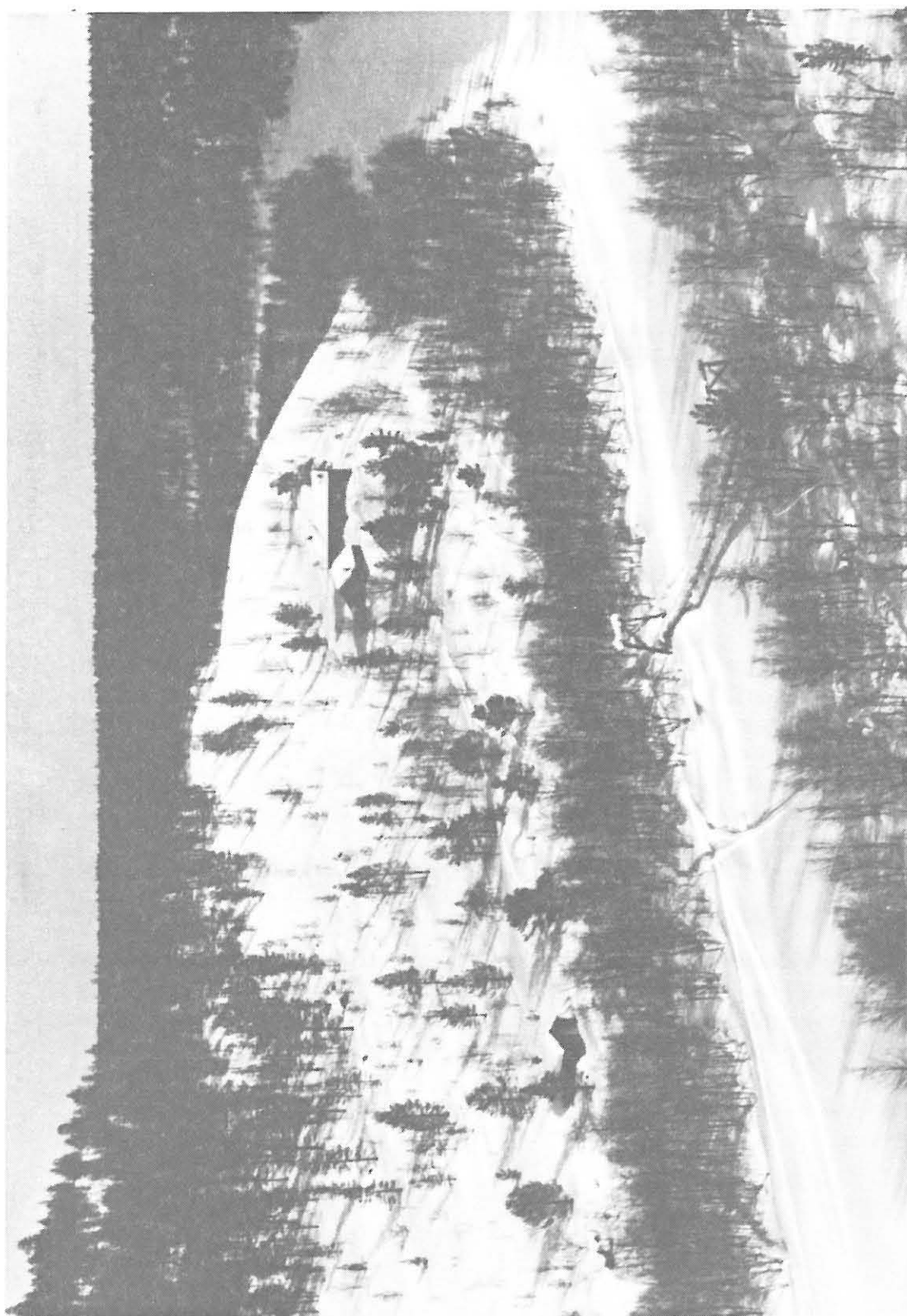
Varjellaan Pahaojan kultakämpä, aitta ja sauna Suomen kullankaivuun historiaan liittyvinä, kulttuurihistoriallisesti arvokkaina rakennuksina.

020/V2 Kämpän rakennutti vuonna 1925 Heikki Kivekäs Lapin Kulta Oy:n laskuun ensimmäisten koneellisten kullankaivuuyritysten tukikohdaksi. Kämpän joenpuoleisen osan hirret on tuotu uittamalla Vuijemihaaran suulta puretusta kämpästä (v:lta 1884), toinen puoli on salvottu lähiympäristöstä kaadetuista hirsistä. Toisessa huoneessa on lämmityslaitteena takka, toisessa leivinuuni, jonka perä työntyy keskellä sijaitsevan eteisen puolelle.

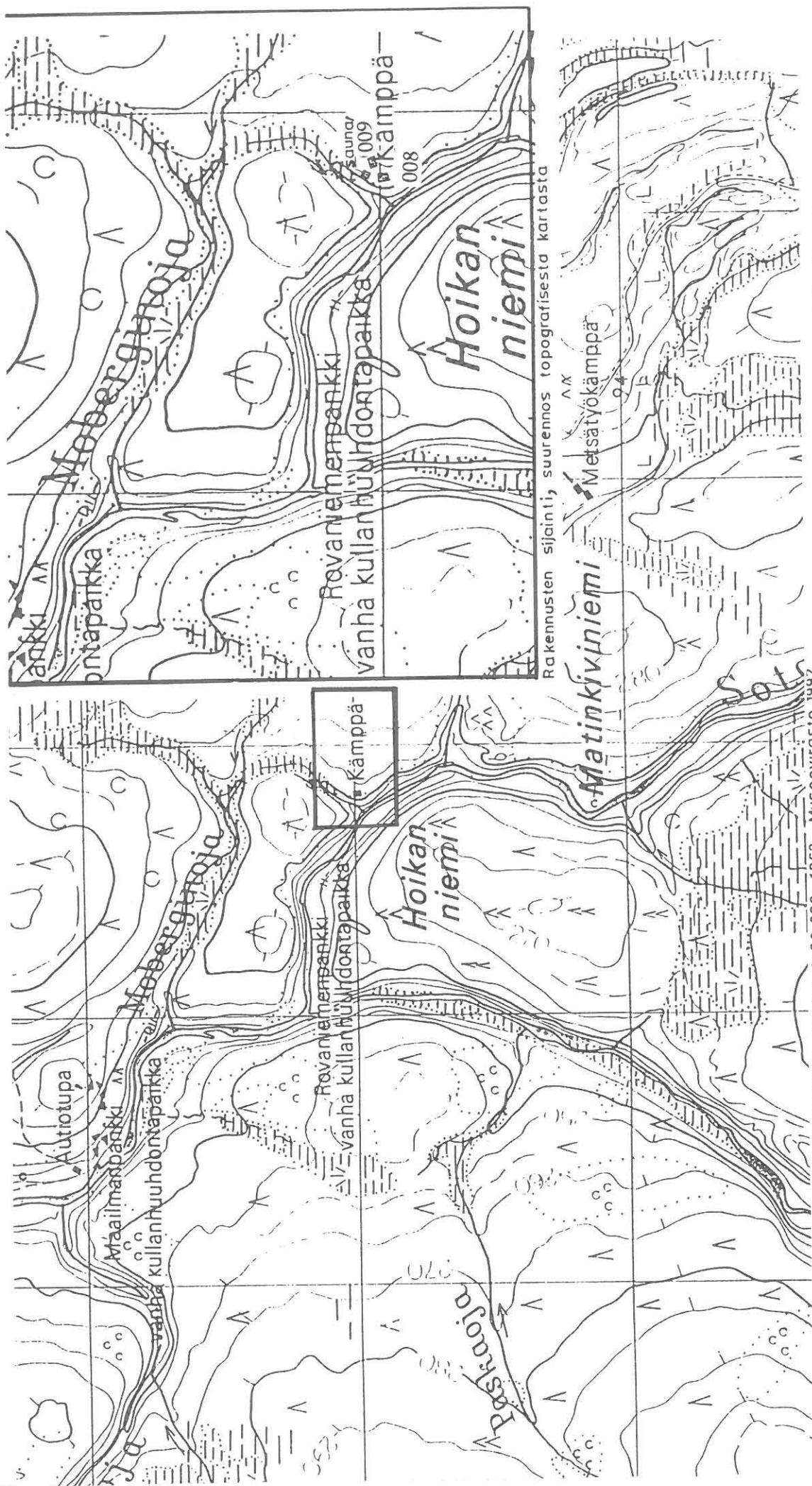
021/V2 Päätyovellinen, tuuletusputkella varustettu **aitta** sijaitsee pihamaan itä-laidalla.

V2 Pyöröhirsistä rakennettu nykyinen **savusauna** sijaitsee loitommalla pää-rakennuksesta lounaaseen. Samalla paikalla oli alkujaan kämpä, jonka raunioille rakennettiin aikanaan paja. (Ensimmäinen paja sijaitsi Sotajoen vastarannalla.) Nykyinen rakennus edustaa siten kolmatta käyttövaihetta.

Museovirasto kunnosti rakennukset 1970-luvun puolivälissä Kultala-säätiön aloitteesta.

Pahaojan kultakämpä ja aitta, rannassa sauna. Kuva museovirasto/RHO.

Topografinen kartta 1:20 000 1963, Museovirasto 1992

Mobergin kämpät
Inarin valtionmaa
Inari

Lääni	Lapin lääni	Kunta	Inari
Kohde	Moberginon kämppät ja sauna	Sijainti	Hammas- tunturin erämaa
Kiinteistörekisteritunnus	893 Valtion metsämaat 15:1 Ivalojoki		
Peruskartan nro	3813 11		
Valtion rakennusluettelon nro	148 210 001		
Suojelumääräys	Kultakämpä (008), kultakämpä (009), sauna / V2.		

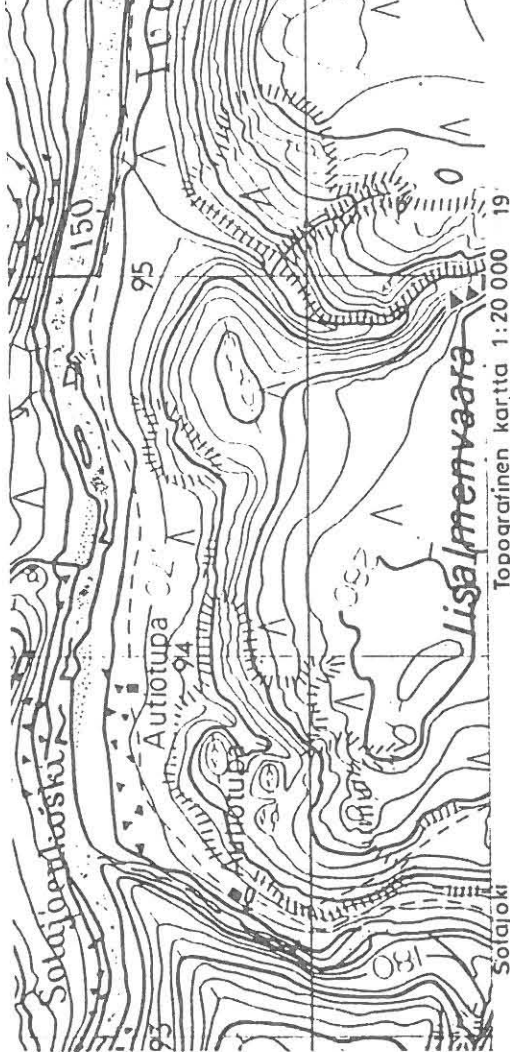
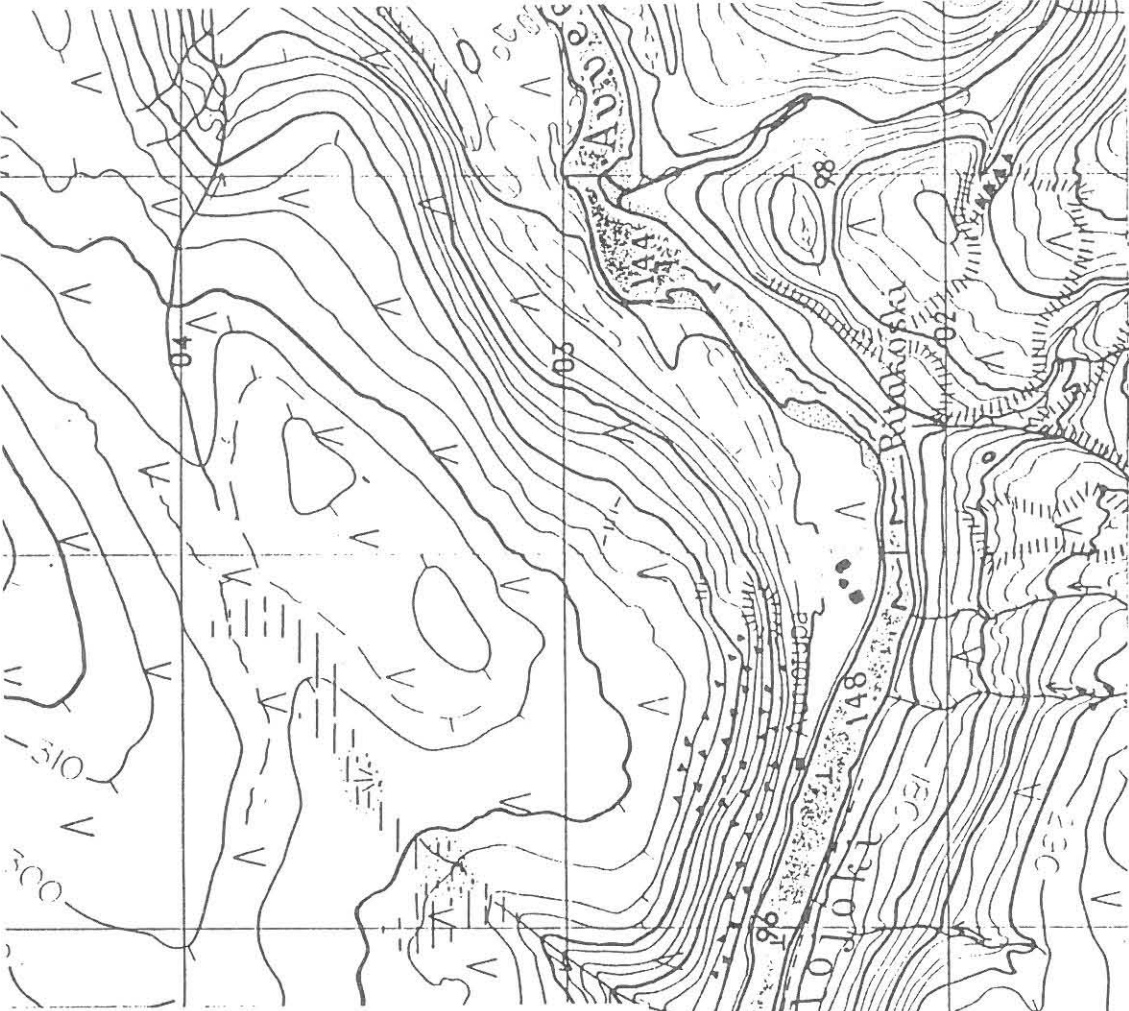
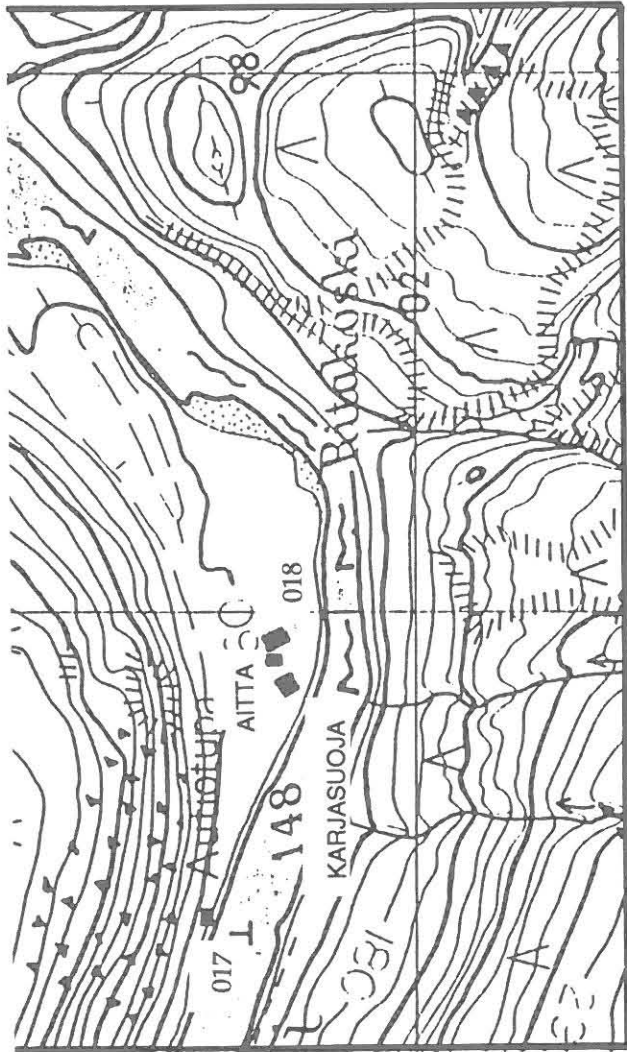
Varjellaan Ivalojoen Moberginon kaksi kultakämpää (008/V2 ja 009/V2) ja sauna Lapin kullankaivuun historiasta kertovina muistomerkkeinä.

Rakennukset ovat satulakattoisia ja hirsirunkoisia, perinteistä rakennustapaa edustavia. Sauna on poikkeuksellisen suuri - noin 20 kylpijälle tarkoitettu - sillä paikka oli aikanaan suuri tutkimustukikohta.

Moberginojalla aloitettiin kaivostoiminta jo vuonna 1888, mutta nykyisin jäljellä oleva rakennuskanta periytyy 1900-luvun alusta. Vuonna 1907 Prospektor Oy:n omaisuuden joutuessa valtiolle kuului kenttään asuinrakennus (huone ja pirtti), sauna, varastohuone ja paja. Sittemmin kaksi viimeksimainittua ovat hävinneet, mutta tilalle on rakennettu toinen kämpä.

Museovirasto on restauroinut rakennukset Lapin Kultala -säätiön aloitteesta 1970-luvun jälkipuolella, jolloin osa seinähirsistä, katot ja tulisijat uusittiin.

Moberginojan kultakämppä. Kuva museovirasto/RHO.

Topografinen kartta 1:20 000 19
Museovirasto 1993

Ritakosken kultakämpät

lnari

Lääni	Lapin lääni	Kunta	Inari
Kohde	Ritakosken kultakämpät	Sijainti	Hammas- tunturin erämaa
Kiinteistörekisteritunnus	893 Valtion mtsämaat 15:1 Ivalojoen		
Peruskartan nro	3813 12		
Valtion rakennusluettelon nro	148 210 001		
Suojelumääräys	Ritakosken alapuolinen kämppä (016), Ritakosken yläpuolinen kämppä (017), Ritakosken kultakämppä (018), varastoaitta, karjasuoja, koirankoppi / V2.		

Varjellaan Ivalojoen Ritakosken kultatukikohdan rakennukset koneellisen kullankaivuun alkuaian kulttuurihistoriallisesti arvokkaina rakennusmuistomerkkeinä:

018/V2 Kultakämppä on kolmihuoneinen, umpikuistillinen **asuinrakennus**, jossa on keskellä kylmä huone.

V2 Varastoaitta, jota lienee käytetty ajoittain myös tallina.

V2 Karjasuoja, josta on kunnostettu vain navetan ja tallin käsittävä osa (latopääty hävinnyt).

V2 Koirankoppi, joka on kunnostettu kannonpähän.

016/V2 Ritakosken alapuolisen eli ns. Mopen kämpän on rakennuttanut 1930-luvulla toiminut Boliden-yhtymä. Kämppä on saanut nimensä kultamailla oleskelleen entisen sirkusprinsessan Laura Bonon lempinimen mukaan.

017/V2 Ritakosken yläpuolella on lahtelaisen insinöörin **Toivo Liljeqvistin** Sotajoen törmälle vuonna 1948 rakentama kämppä. Liljeqvist konstruoi koneellista kullankaivuuta varten ponttoneilla uivan ruoppaajan, "Dinosauruksen", joka on nostettu rannalle tehdylle alustalle nähtävyydeksi.

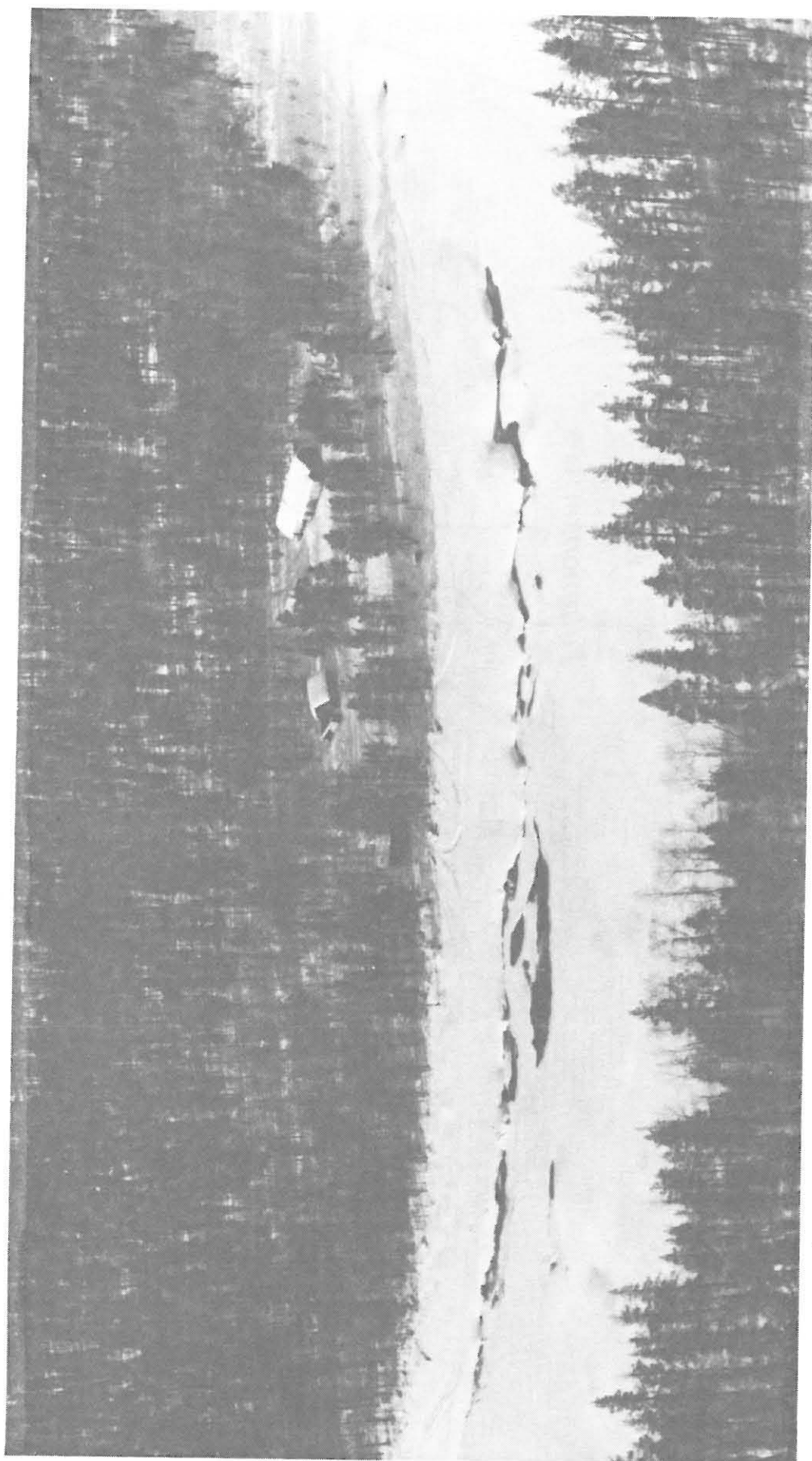
Ritakosken ensimmäinen kullankaivaja oli pietarilainen Feodor Oesterreich, tunnetuin Heikki Kivekäs (1863-1928), joka otti paikan haltuunsa 1914. Hän pystytti paikalle nelihuoneisen suuren asuinrakennuksen, tallin, navetan, pajan, aitan ja saunan sekä raivasi hieman myös peltoa ja kasvimaata. Pientä maataloustilaa muistuttanut Ritakosken tukikohta olikin varautunut tavan-

omaista parempaan työntekijöiden ruokahuoltoon. Alueella kaivoi 1920-luvun puolivälissä pari vuotta myös Ivalojoki Oy.

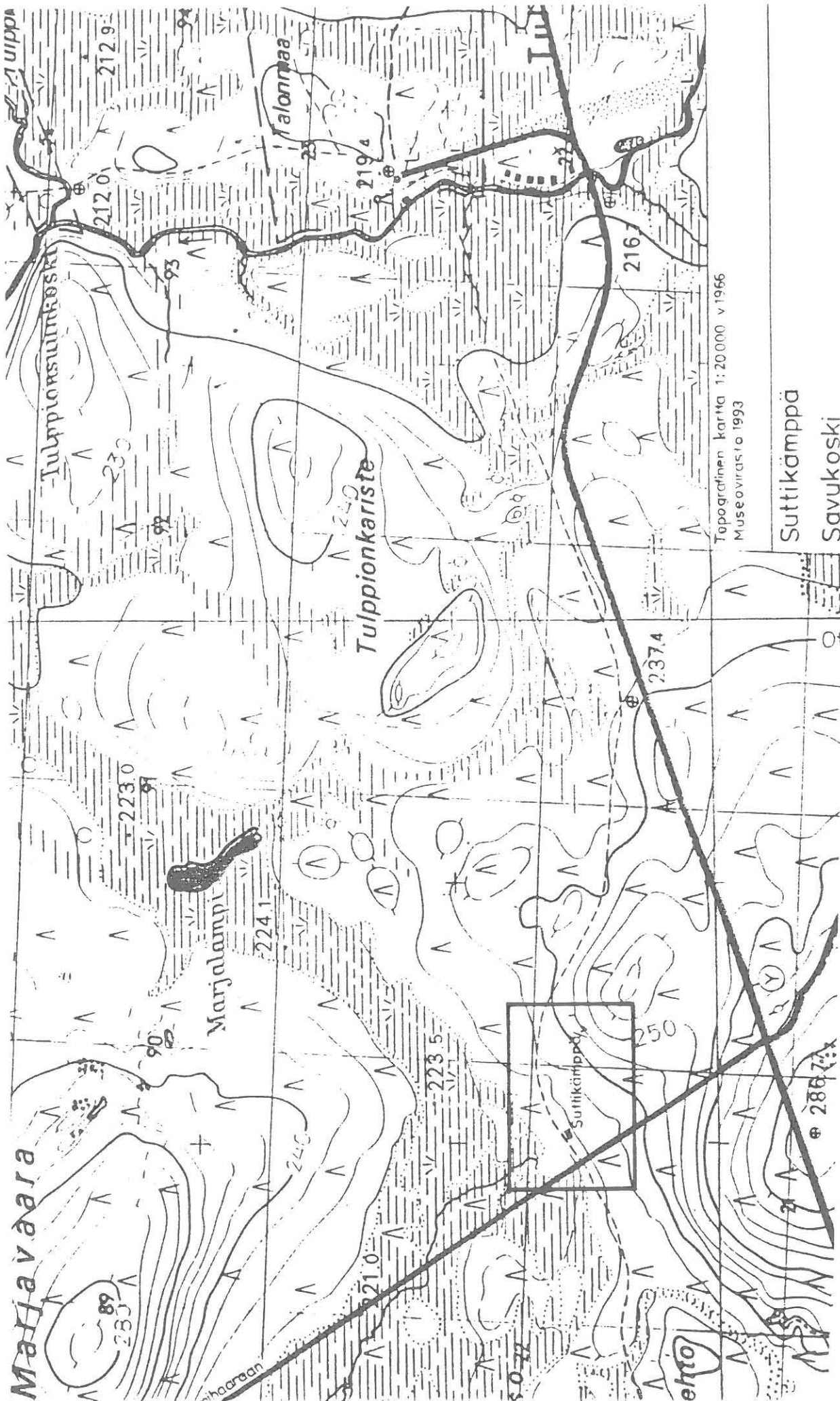
Museovirasto kunnosti rakennukset Lapin Kultala -säätiön aloitteesta 1970- ja 1980-lukujen taitteessa. Saatuaan rakennukset huostaansa 1989 metsähallitus on v. 1991 korjannut Ritakosken pääkämpän lattian ja kiinteän sisustuksen.

018 Ritakosken kultakämpä (v. 1931). Kuva museovirasto/HKA.

Ritakosken kultatukikohta Ivalojoen rannalla. Kuva museovirasto/RHO.

Topografinen kartta 1:20 000 v.1966
Museovirasto 1993

Suttikämpä
Savukoski

Lääni	Lapin lääni	Kunta	Savukoski
Kohde	Suttikämpä		
Kiinteistörekisteritunnus	893 Valtion metsämaat 11:1 Savukosken valtionmaa II		
Peruskartan nro	4723 01		
Valtion rakennusluettelon nro			
Suojelumääräys	Suttikämpä / V2.		

Varjellaan Suttikämpä Tulppion konesavottaan (1912-1916) liittyvänä kulttuurihistoriallisesti merkittävänä kohteena.

Kemi OY:n metsäpäälikkö Hugo Richard Sandberg ("Iso-Samperi") rakennutti Tulppiosta Kemijokivarteen ulottuneen, puutavaran kuljetukseen käytetyn veturitien varteen ns. **Suttikämpän (V2)**. Suttit olivat jänkäheinästä punottuja lenkkejä, jotka asennettiin veturin vetämien, täyteen lastattujen tukkirekien jalaksiin estämään vauhdin liiallista kiihtymistä alamäissä. Suttikämpä toimi tukikohtana sekä jänkäheinää kesällä kerätessä että sutteja punottaessa kuin myös niitä talvella rekien jalaksiin asennettaessa.

Museovirasto kunnosti suttikämpän vuonna 1990, jolloin sen vesikatto ja kiinteä sisustus uusittiin.

Lääni	Lapin lääni	Kunta	Utsjoki
Kohde	Kenestuvan ja Mierastuvan autiotuvat		
Kiinteistörekisteritunnus			
Peruskartan nro	3932 01 (Kenestupa), 3931 02 (Mierastupa)		
Valtion rakennusluettelon nro			
Suojelumääräys	Kenestupa, talli / S1; Mierastupa / V1.		

Asetuksen (480/85) perusteella **suojellaan** Utsjoen ja Kaamasen vanhan postitien varrella sijaitseva **Kenestupa ja sen talli sekä varjellaan Mierastupa**.

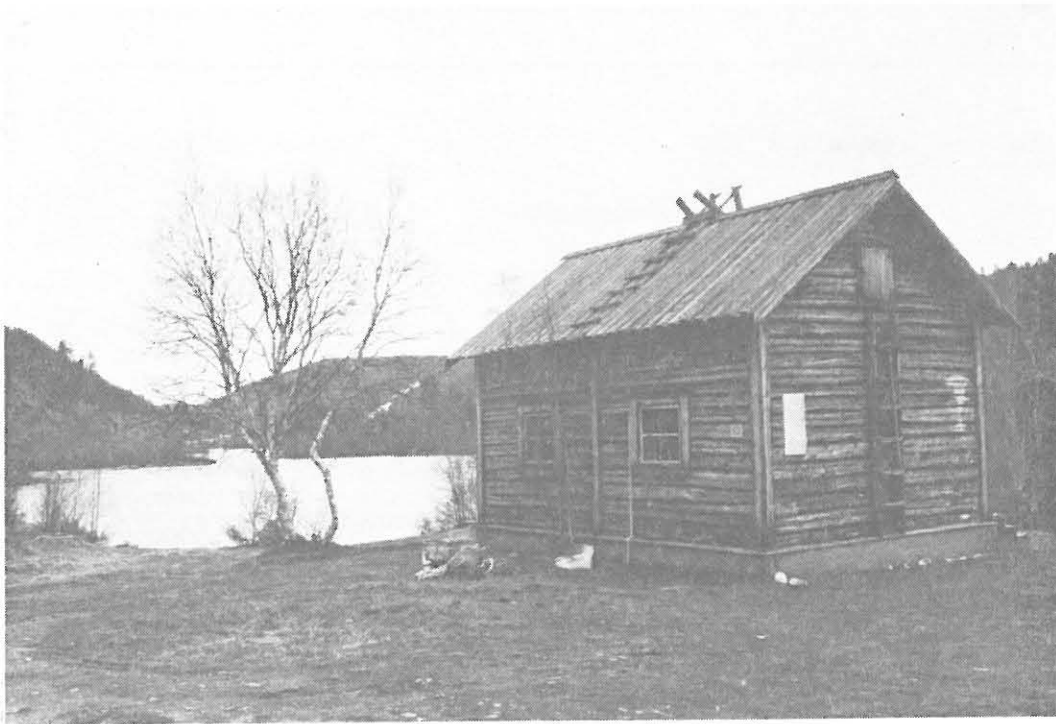
Vanha polkutie kulki Kaamasesta Utsjoen kirkolle ja siitä edelleen Tenojokivarteen. Polku oli käytössä ainoana kirkolle johtavana tienä 1950-luvulle asti. Postitien varrella oli paikallisten asukkaiden talojen ohella autiotupia, joissa saattoi yöpyä tai odotella huonon sään vaihtumista paremmaksi. Autiotupia on säilynyt neljä.

S1 Kenestupa ja siihen kuuluva **talli** sijaitsevat Kenesjärven eteläpäässä, Kenesvaaran yli vievän postipolun varrella. Hirsirakenteisessa, lautakattoisessa autiotuvassa on kaksi huonetta. (Kenestuvan kenttään kuuluva sauna on yksityisomistuksessa.)

V1 Mierastupa on 1870-luvulla rakennettu, lapinpiisillä varustettu pitkänurkkainen hirsirakennus, jonka museovirasto on kunnostanut 1990-luvun alussa. Se sijaitsee Mierasjärven itärannalla, 150 km Kenestuvasta etelään.

Kohteet sijaitsevat **Utsjoen laaksossa**, joka sisältyy v. 1993 julkaistuun Maisema-alueityöryhmän mietintöön **Lapin läänin arvokkaana maisema-alueena**.

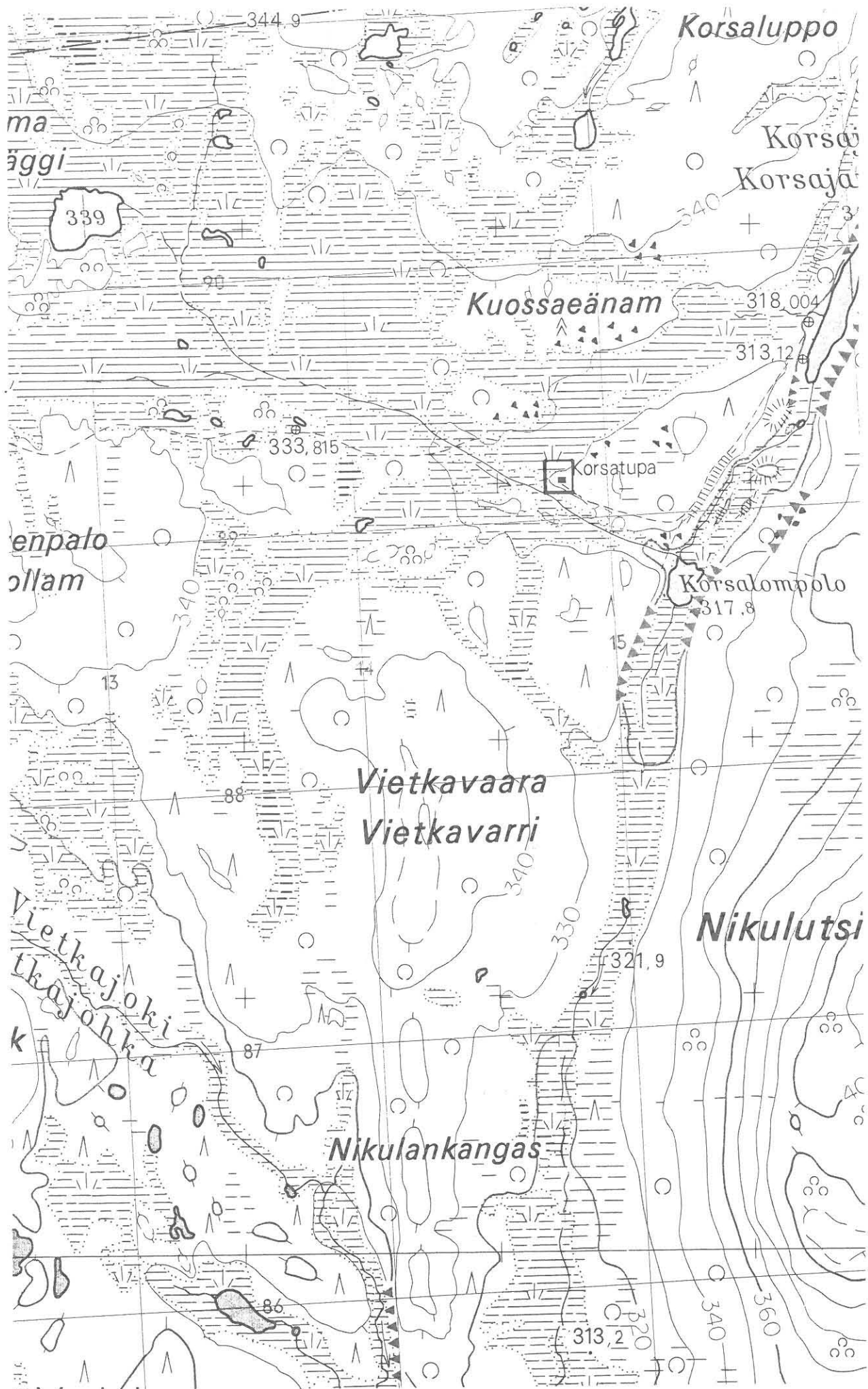
UTSJOKI: KENESTUPA JA MIERASTUPA

Kenestupa. Kuva museovirasto/RHO.

Mierastupa. Kuva museovirasto/RHO.

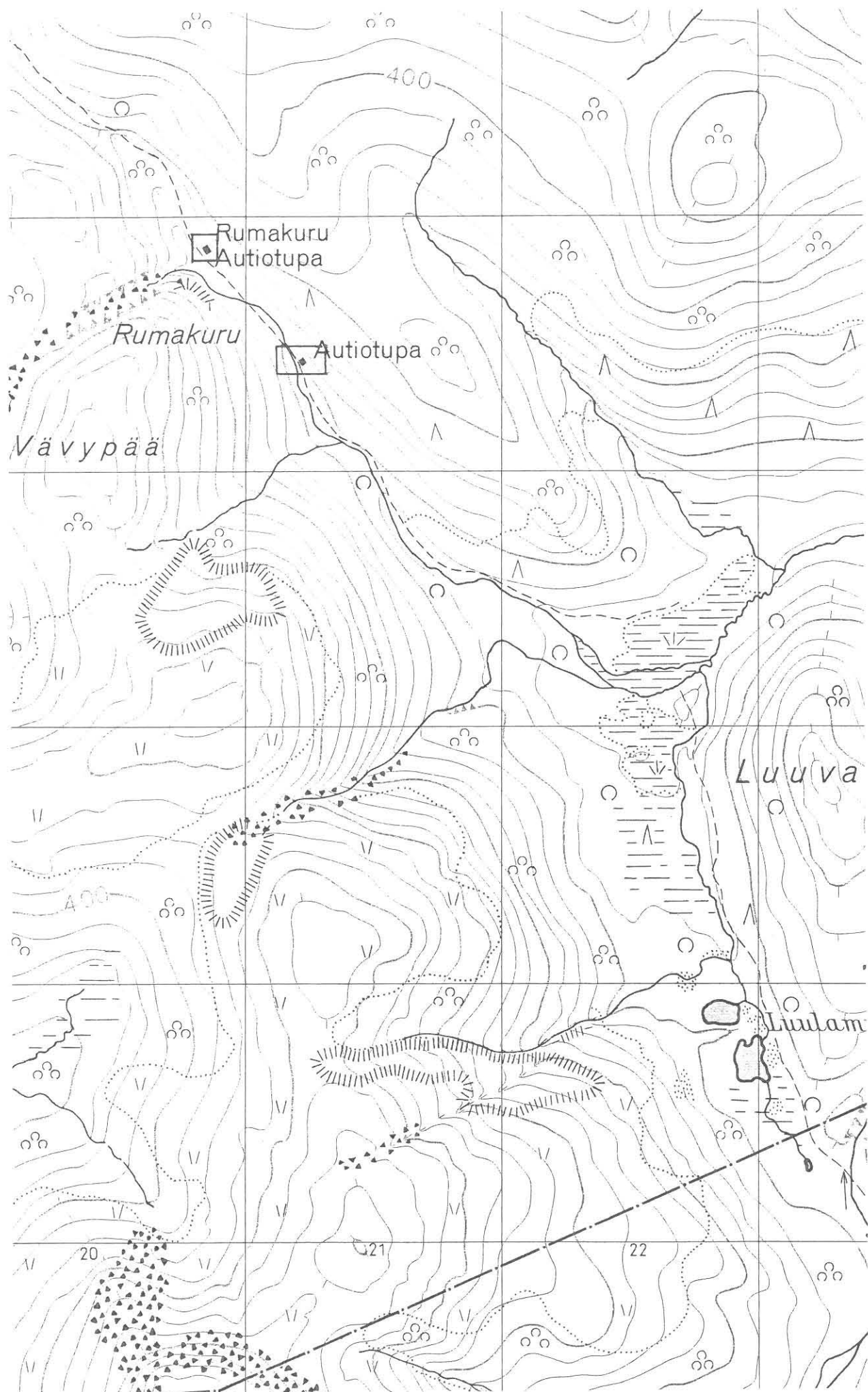
Lääni	Lapin lääni	Kunta	Kittilä
Kohde	Korsatupa, autiotupa		
Kiinteistörekisteritunnus	893 Valtion metsämaat 11:1 Kittilän valtionmaa II		
Peruskartan nro	2831 10		
Valtion rakennusluettelon nro	261 145 001		
Suojelumääräys	Korsatupa / S2.		

Asetuksen (480/85) perusteella **suojellaan Korsatuvan autiotupa** Kittilän Korsatunturin juurella.

009/S2 Korsatupa on metsähallituksen hallintaan vuonna 1967 autiotuvaksi siirtynyt entinen ns. nimismiehentupa, jollaisia nimismiehen oli Lapissa rakennettava ja ylläpidettävä hänelle myönnetyllä määrärahalla. Lapissa matkaavat virkamiehet ja muutkin alueella liikkuvat käyttivät päivämatkan päässä toisistaan sijaitsevia erilaisia autiotupia yöpymiseen. Nimismiehen tuvat lakkautettiin 1960-luvulla. Hirsirakenteisessa Korsatuvassa on lautaeteinen ja tupa, jonka peräseinällä on ikkuna ja sivuseinillä laverit.

009 Korsatupa.

Lääni	Lapin lääni	Kunta	Inari
Kohde	Rumakurun autiotuvat	Sijainti	Laanilan tutkimusalue
Kiinteistörekisteritunnus	893 Valtion metsämaat 15:2 Laanilan tutkimusalue (Maa-alue metsäntutkimuslaitoksen, rakennukset metsähallituksen hallinnassa.)		
Peruskartan nro	3831 07		
Valtion rakennusluettelon nro	148 004 001		
Suojelumääräys	Rumakurun (uudempi) autiotupa (008), Rumakurun vanha autiotupa / S2.		

Asetuksen (480/85) perusteella **suojellaan** Kiilopään pohjoispuolella, metsäntutkimuslaitoksen Laanilan tutkimusalueella sijaitsevat, metsähallituksen hallussa olevat **Rumakurun kaksi autiotupaa**.

008/S2 Rumakurun uudempi autiotupa on valmistunut vuonna 1960 ja se edustaa metsähallituksen 1960-luvulla aloittamaa, retkeilykäyttöön tarkoitettujen autiotupien rakennusvaihetta. Uudet autiotuvat noudattivat rakennusmateriaaliltaan, muodoltaan ja kooltaan pääasiassa perinteistä autiotupatyyppiä, materiaalina oli usein kelohirsi. Autiotupien ulkoasu sai vaikutteita loma-asunnoista, kuten hirsihuiloista ja kesämökeistä, mikä näkyi julkisivuissa. Esimerkiksi ikkunat tehtiin suuremmiksi, lautakaton korvasi huopakate.

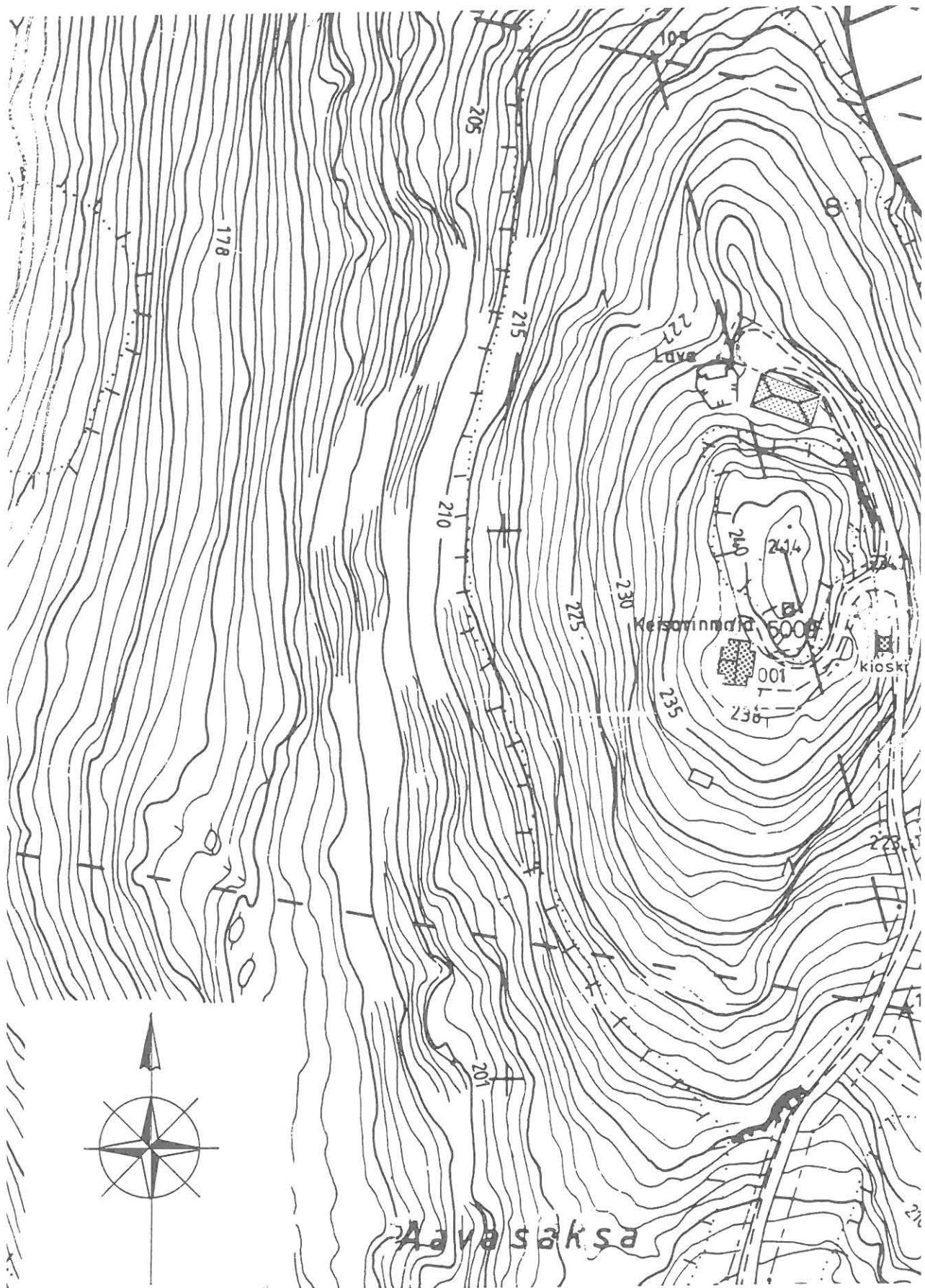
S2 Rumakurun vanha autiotupa on tehty 1900-luvun alkupuolella ja se on esimerkki Lapin matkailun varhaisvaiheen yksinkertaisista autiotuvista.

008 Rumakurun uudempi autiotupa, taustalla Rumakuru.

008 Uudempi Rumakurun kämpä, julkisivu.

Suuri kura (ihmisiä
västämällä) tähän poi-
littain, viitokkella oleva
teksti alle: Rumakurun
vanha autiotupa."

Rumakurun vanha autiotupa.

1:2000

0 10 50 100m

Museovirasto 1992
Pohjakartta Ylitornion kunnan
tekninen virasto/ mittausosasto

Kruununpuisto (osa)
Aavasaksa
Ylitornio

Lääni	Lapin lääni	Kunta	Ylitornio
Kohde	Aavasaksan matkailumaja		
Kiinteistörekisteritunnus	409 Närkki 5:1 Aavasaksa		
Peruskartan nro	2632 05		
Valtion rakennusluettelon nro	976 013 002		
Suojelumääräys	Matkailumaja (001) / S1, kioski, lava / V2.		

Asetuksen (480/85) perusteella **suojellaan** kulttuurihistoriallisesti merkittävänä kohteena vuonna 1882 rakennettu **matkailumaja Ylitornion Aavasaksalla ja varjellaansen läheisyydessä olevat kioski ja lava.**

Noin 242 metriä merenpinnasta kohoava Aavasaksa tuli kuuluisaksi näköalastaan jo 1500-luvulla Olaus Magnuksen matkan myötä. Varsinaisesti sen maine kasvoi Ranskan tiedeakatemian retkikunnan matkan jälkeen 1736-37. Retkikunnan jäsenten tehtävänä oli maapallon muodon määrittäminen mittaus-ten avulla. Aavasaksa oli yksi mittauspiste, minkä vuoksi retkikunta tutustui siihen ja sen ympäristöön. Myös italialainen tutkimusmatkailija Giuseppe Acerbi kävi Aavasaksalla, v. 1799.

Aaavasaksalla vierailevia matkailijoita palvelemaan valtio osti vuonna 1876 Aavasaksan ylätasanteelta maa-alueen paviljongin rakentamista varten. Rakennusta on kutsuttu Keisarinmajaksi, vaikka sillä ei olekaan mitään historiallisia yhteyksiä keisariin.

001/S1 Arkkitehti Hugo E. Saurénin vuonna 1880 suunnittelema **pyöröhirsi-rakennus** on saanut vaikutteita arkkitehtuuriinsa lähinnä kansallisromanttisista virtauksista. Rakennuksessa on tupa, kamari ja keittiö sekä avokuisti. Maja on korjattu 1980 alkuperäiseen asuunsa.

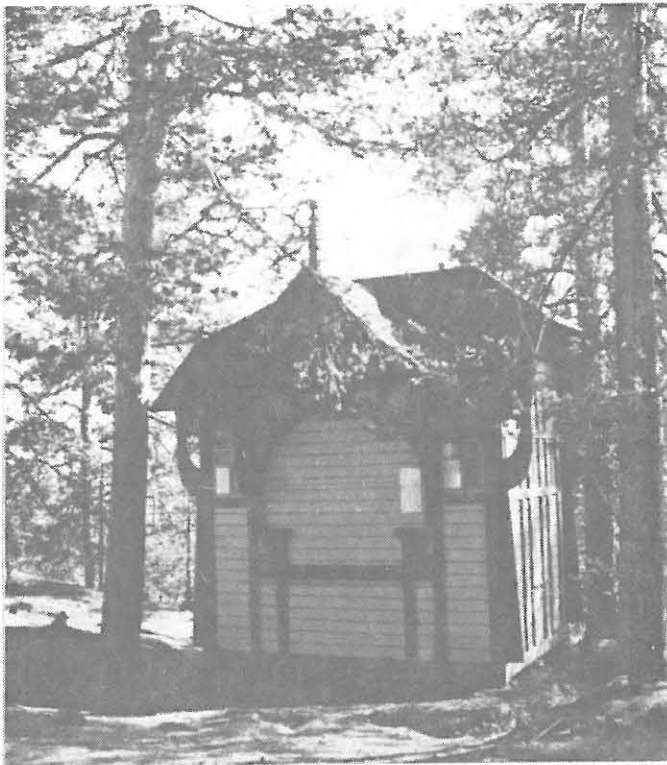
V2 Matkailumajan lähistölle on v. 1959 siirretty koristeellinen, jugend-vaikutteinen **kioski** Tornion. Sen rakennutti 1910-luvun alussa apteekkari Hans Borg. Tornion kaupunki osti kioskin vuonna 1936 ja lahjoitti sen 1959 Aavasaksa. Kioski on kunnostettu 1982.

V2 **Tanssilava** on mahdollisesti yleisten rakennusten ylläpidossa arkkitehti Wald. Wileniusen vuonna 1927 tekemien suunnitelmien mukainen ns. matkailijakatos.

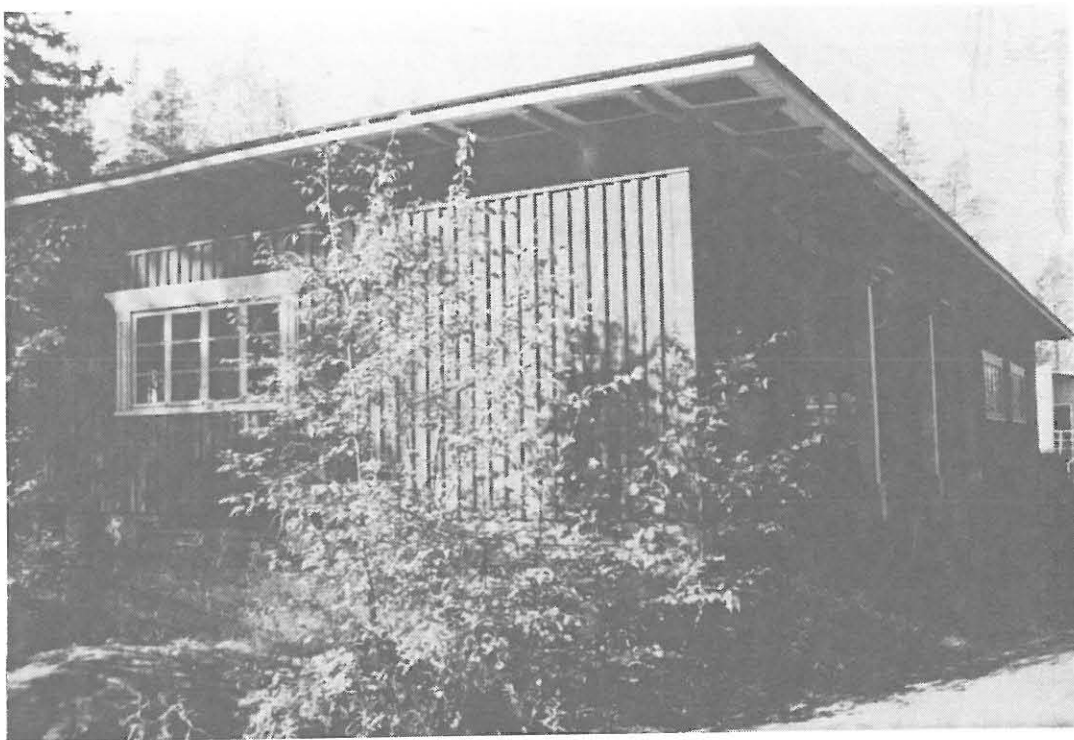
Aavasaksa sisältyy ympäristöministeriön 1993 julkaisemaan Maisema-alueetyöryhmän mietintöön **Lapin läänin arvokkaana maisema-alueena**.

001 Matkailumaja. Kuva museovirasto/RHO.

Aavasaksan kioski. Kuva museovirasto/RHO.

Tanssilava. Kuva museovirasto/RHO.

Lääni	Lapin lääni	Kunta	Rovaniemen maalaiskunta
Kohde	Marasen tupa, A.E. Järvisen entinen eräkämppä		
Kiinteistörekisteritunnus	Valtion metsämaat 14:1 Rovaniemen maalaiskunnan valtionmaa V		
Peruskartan nro	3614 06		
Valtion rakennusluettelon nro	699 295 001		
Suojelumääräys	Marasen tupa (020), koirankoppi / V1		

Varjellaan Marasen tupa, entinen A.E. Järvisen eräkämppä, kulttuurihistoriallisesti merkittävänä, Lappiin suuntautuvan eräretkeilyharrastuksen alkuvaiheen rakennuksena.

Marasen tuvan rakennutti tuotteliaana eräkirjailijana tunnettu metsähallituksen Perä-Pohjolan piirikunnan arvioimistoimiston päällikkö A.E. Järvinen vapaa-ajankäyttöönä eräkämpäksi.

020/V1 Hietakankaalle ilman perustuksia rakennettu pieni **pyöröhirsitupa** valmistui kesällä 1933 ja tuli metsähallituksen hallintaan vuonna 1991 A.E. Järvisen tuvan hoitokunnalta.

V1 Tuvan lisäksi suojellaan pihapiiriin kuuluvana rakenteena vanha **koirankoppi**.

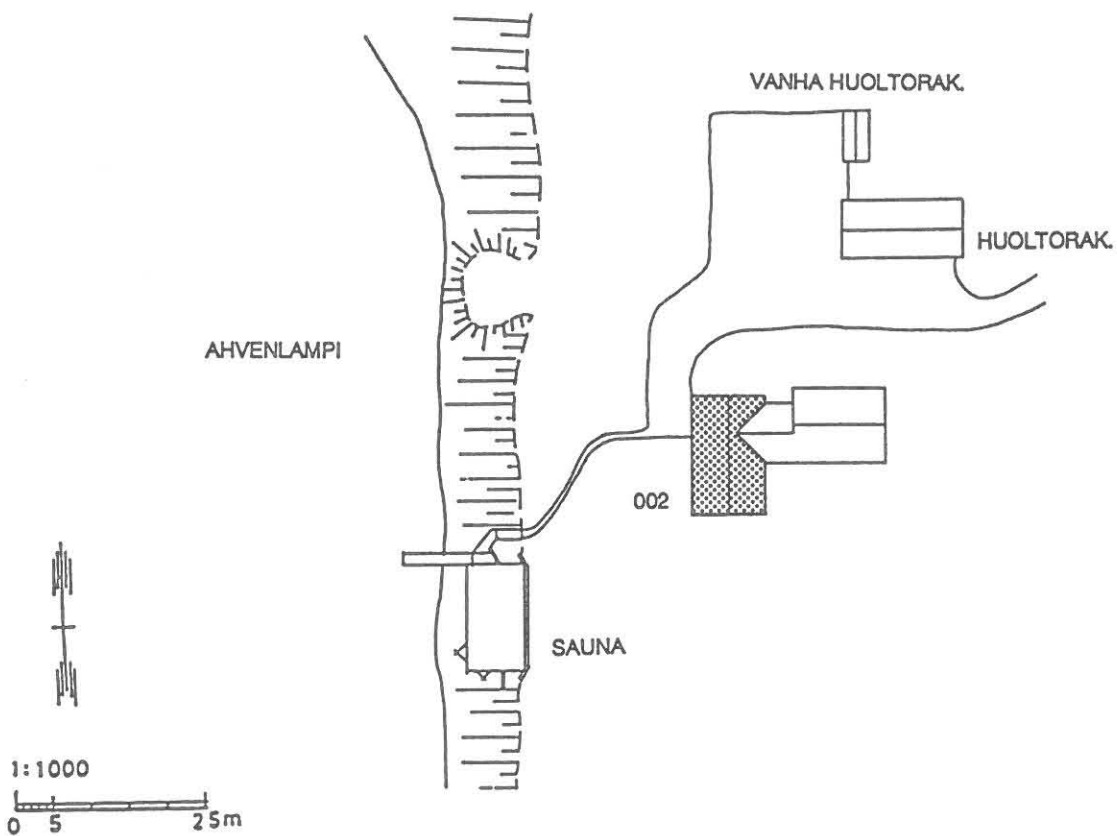
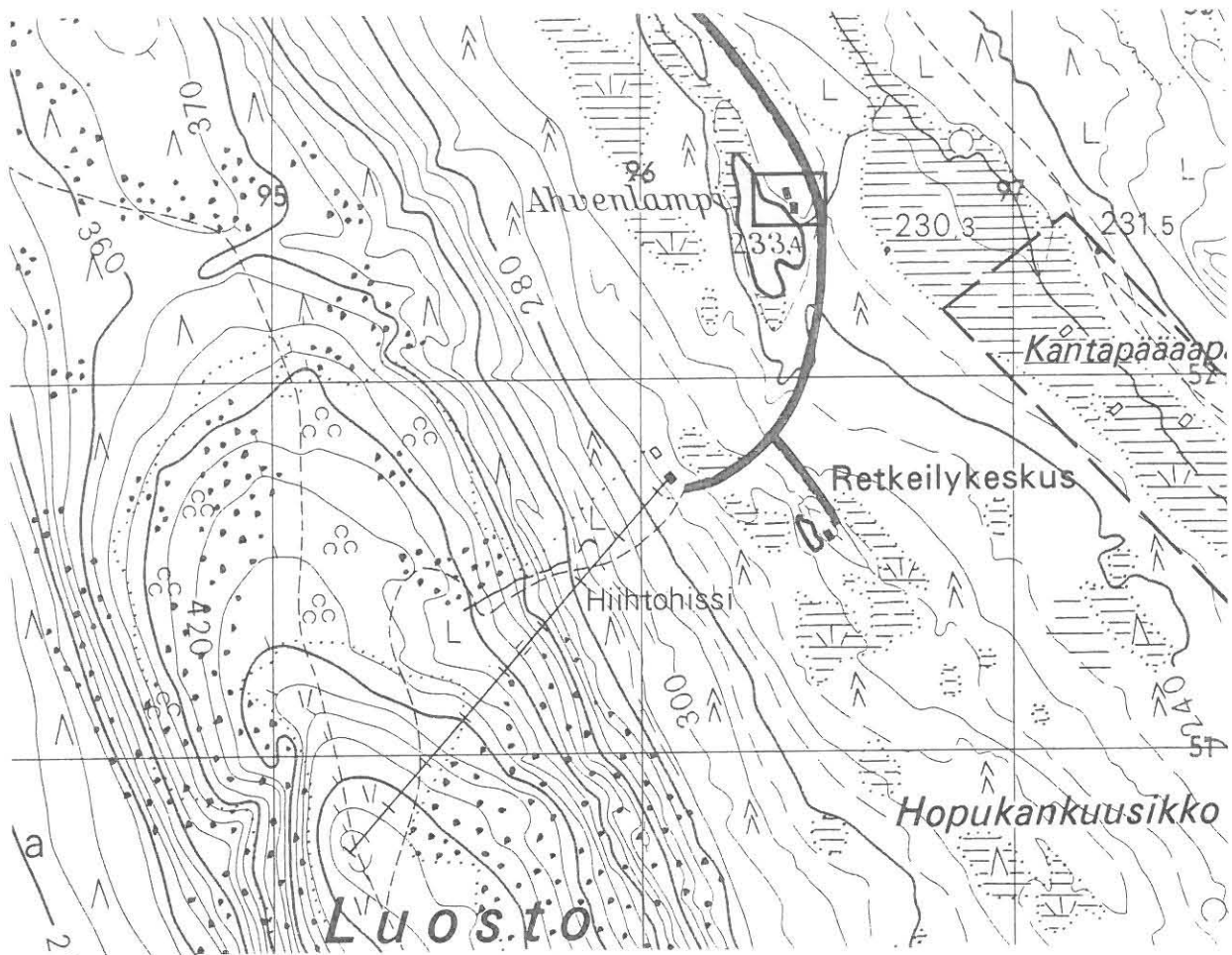
020 Marasen tupa, A.E. Järvisen eräkämppä.

020 Marasen tupa, taustalla Marasenslampi.

Marasen tuvan koirankoppi.

Arkkitehtuuristo E.Lehmola 1984 / Museovirasto 1993

METSÄ - LUOSTO

SODANKYLÄ

Lääni	Lapin lääni	Kunta	Sodankylä
Kohde	Metsä-Luosto, vapaa-ajan rakennus		
Kiinteistörekisteritunnus	893 Valtion metsämaat 16:1 Sodankylän valtionmaa VII		
Peruskartan nro	3624 12		
Valtion rakennusluettelon nro	758 247 001		
Suojelumääräys	Vapaa-ajan rakennus (002) / S2		

Asetuksen (480/85) perusteella **suojellaan Metsä-Luoston vapaa-ajan rakennuksen vanhin, v. 1970 valmistunut osa**. Metsä-Luosto on ensimmäisiä kelorakentamisen uuden vaiheen toteutuksia.

Aikaisemmin keloja oli käytetty vaatimattomien ja nopeasti käyttöön tarvittavien kämppien rakennusaineena, koska sitä oli helposti saatavilla, se oli valmiiksi kuivaa hirttä eikä sillä ollut metsätaloudellista arvoa.

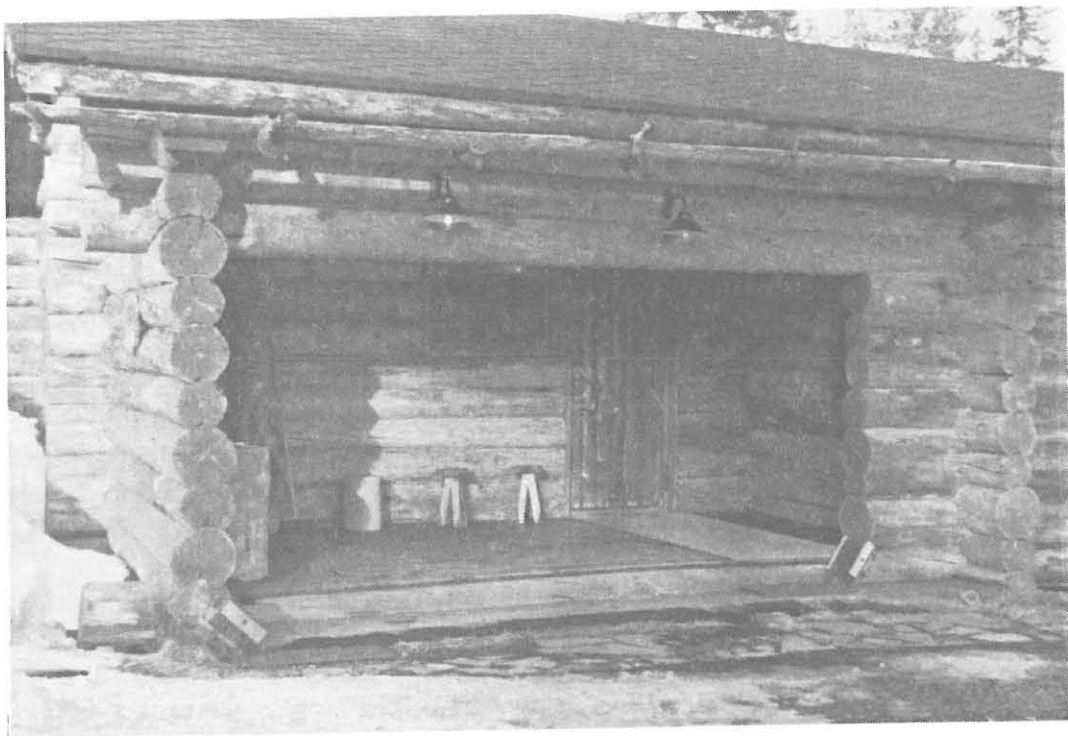
Metsä-Luosto sijaitsee Sodankylän kunnan ja metsähallituksen vapaa-ajan käyttöön 1960-luvun lopulla kaavoittamalla alueella, jossa on pyritty pienimuotoiseen ja ulkoasultaan yhtenäiseen rakentamiseen, mm. ottamalla kelopuu rakennusaineeksi.

002/S2 Metsä-Luoston kelohonkaisen majoitusrakennuksen vanhin osa on valmistunut vuonna 1970. Rakennuksen on suunnitellut metsähallituksen henkilökunnan kurssi- ja virkistyskäyttöön Rovaniemellä toimiva Esko Lehmolan arkkitehtitoimisto. Rakennusta suunniteltaessa haluttiin yhdistää vaatimaton, luontoon sopiva ulkoasu ajanmukaisiin, korkeatasoisiin sisätiloihin. Esikuvana olivat metsätyökämpät ja huonejako oli alunperin suunniteltu pitkälti perinteistä kämppää vastaavaksi - rakennuksessa oli suuri sali, emännän huone, keittiö ja makuuhuoneita. Ulkoasun vanhahtavia piirteitä olivat kelon käyttö, malkakatto ja ikkunaluukut. Ikkunat sen sijaan suunniteltiin suuriksi ja varustettiin tuuletusritilällä.

Malkakatto on myöhemmin vaihdettu huopakatoksi paloturvallisuuden vuoksi ja ikkunaluukut on poistettu. Huonejakoa on muutettu, kun rakennukseen tehtiin uusi majoitussiipi 1970-luvun puolivälissä. 1970- ja 1980-luvuilla pihapiiriä on täydennetty kelohonkaisilla rakennuksilla: suurella rantasaunalla, autotallilla ja vajalla.

002 Metsä-Luosto, edessä vanha osa.

002 Metsä-Luoston sisäänkäynti.

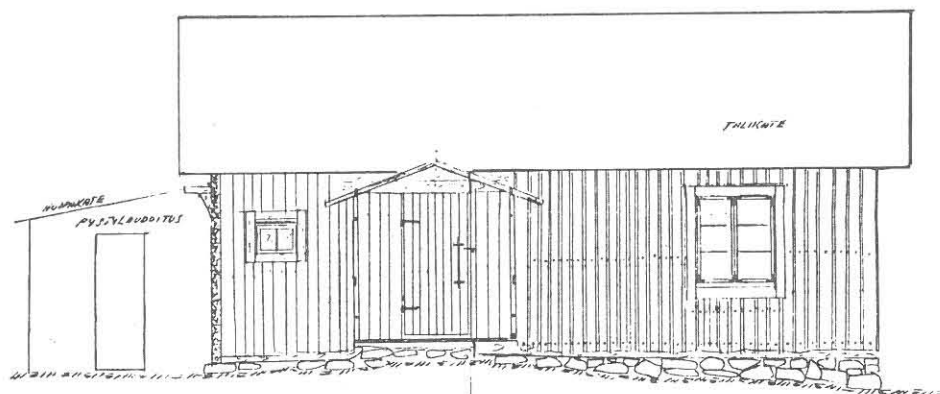
Lääni	Uudenmaan lääni	Kunta	Tammisaari
Kohde	Kullakoja, luotsin asunto	Sijainti	Tammisaaren kansallispuisto
Kiinteistörekisteritunnus			
Peruskartan nro	2013 05		
Valtion rakennusluettelon nro			
Suojelumääräys	Kullakoja / S1.		

Asetuksen (480/85) perusteella **suojellaan Kullakojan tupa** Jussarön saarella Tammisaaren kansallispuistossa.

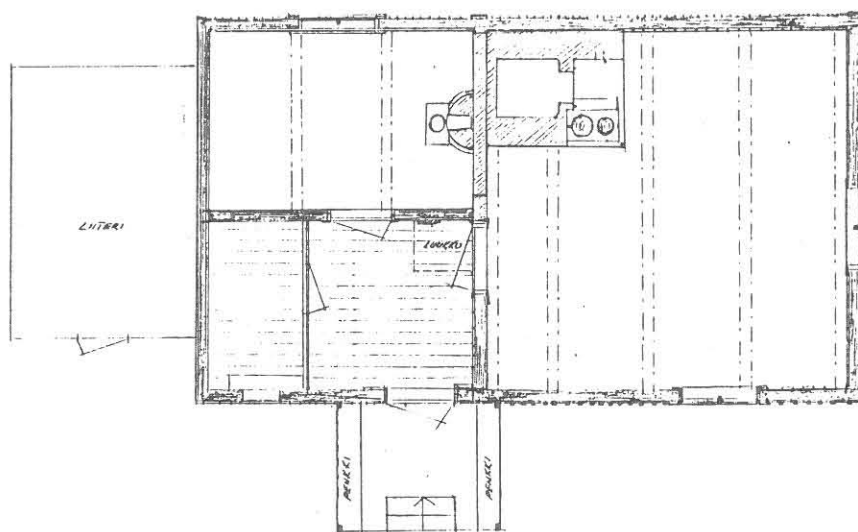
Kullakoja on ainoa säilynyt rakennus Jussarön pohjoispuolella sijainneesta luotsien kylästä. Rakennusryhmään on kuulunut aiemmin myös navetta.

S1 Kullakojan tupaosa on mahdollisesti rakennettu jo 1850-luvulla. Siihen on vuosisadan vaihteeseen mennessä lisätty Vänöstä tuotu kamari. Rakennus on kunnostettu v. 1993 yhteistyössä museoviraston kanssa.

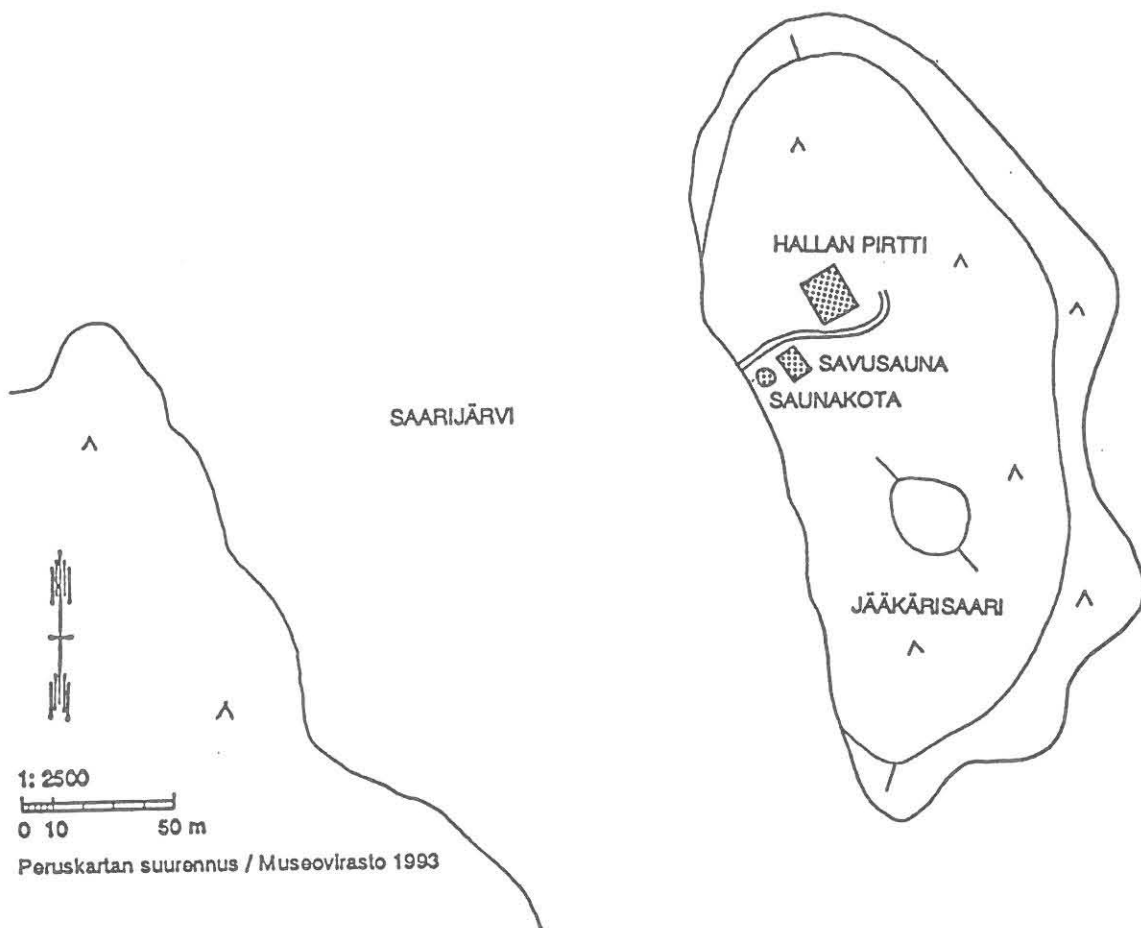
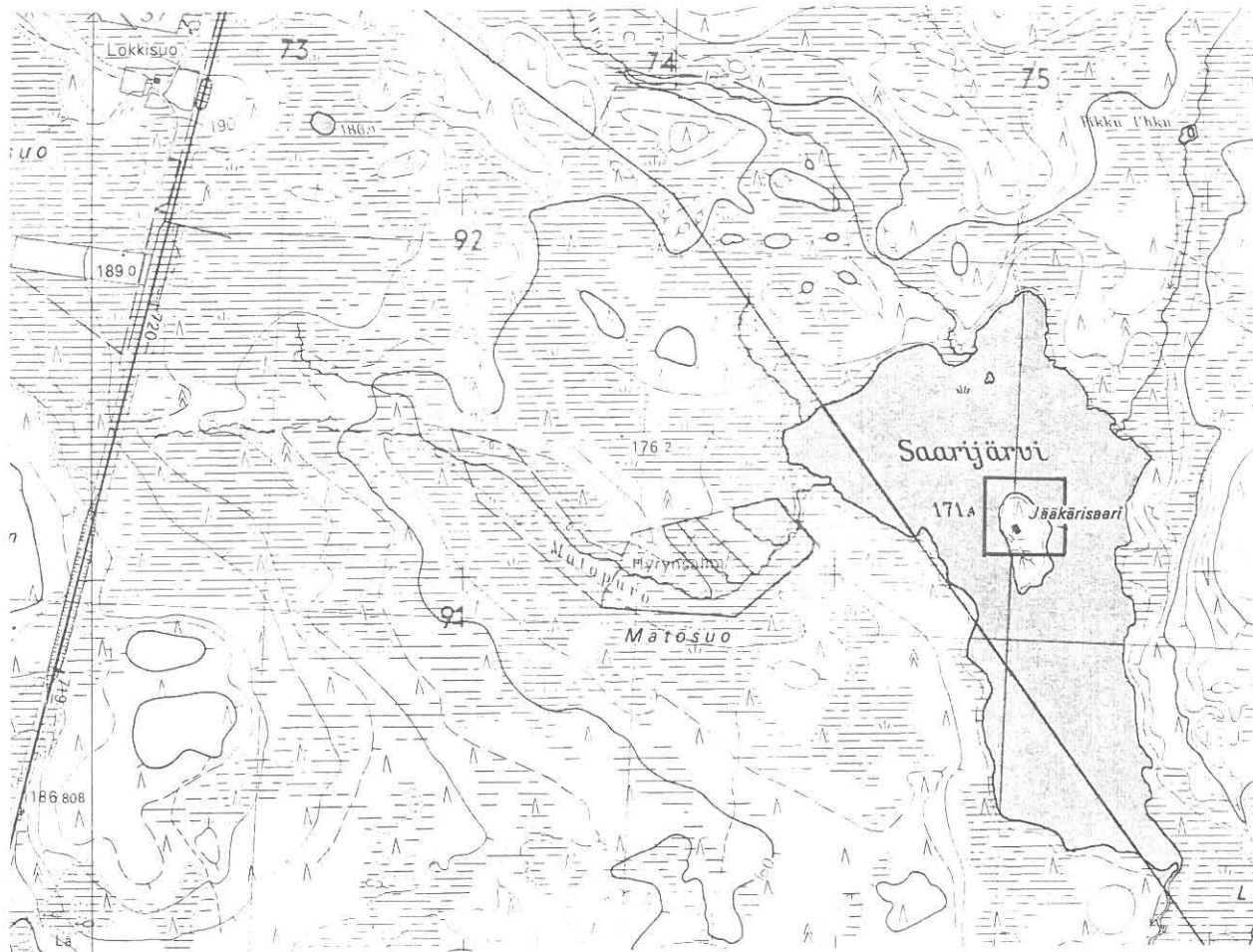
TAMMISAARI: KULLAKOJA

Kullakojan julkisivu. Piirros museovirasto/RHO 1993. (Mittakaava 1:100.)

Kullakojan pohjapiirros. Museovirasto/RHO 1993. (Mittakaava 1:100.)

HALLAN PIRTTI

SUOMUSSALMI

Lääni	Oulun lääni	Kunta	Suomussalmi
Kohde	Hallan pirtti		
Kiinteistörekisteritunnus			
Peruskartan nro	4422 04		
Valtion rakennusluettelon nro			
Suojelumääräys	Pirtti, savusauna / S1; saunakota / V1.		

Asetuksen (480/85) perusteella **suojellaan Hallan pirtti ja sen sauna ja varjellaan saunakota** kulttuurihistoriallisesti merkittävänä kohteina.

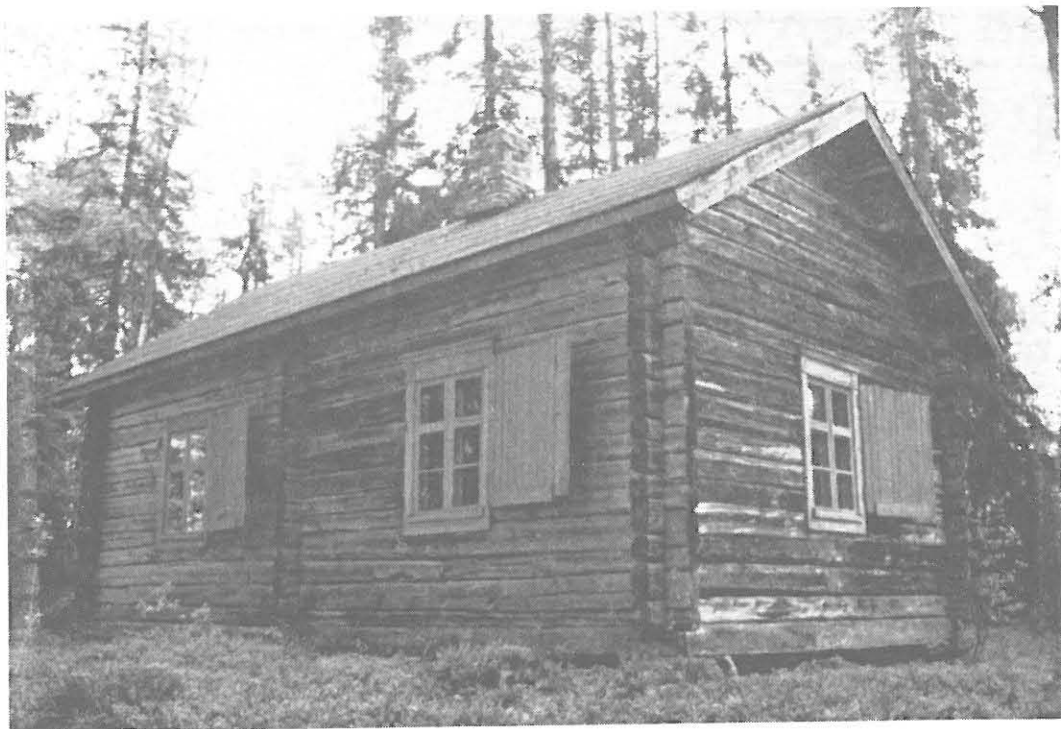
Hallan pirtin rakennutti v. 1914 Suomussalmen Saarijärvestä sijaitsevaan saareen Hallan ukkona tunnettu maanviljelijä ja kansanedustaja Juho Heikkinen (1863-1938), joka omisti maa-alueet. Hallan pirtti oli yksi niistä etappi- ja piilopaikoista, joita Suomen itsenäistämistä suunnittelevat jääkärit käyttivät pyrkiessään venäläisiltä viranomaisilta salaa sotilaskoulutukseen Ruotsin kautta Saksaan.

S1 Hallan pirtti on kelohirsirakenteinen, maalaamaton rakennus, joka sisältää tuvan ja alunperin maalattialla varustetun sivuhuoneen, johon on myöhemmin tehty lautalattia. Kelopuut otettiin saaresta ja kirvesmiehenä toimi Lauri Turpeinen, muurarina Kalle Kemppainen. Uunin kivet ovat peräisin Löytöjoen koskesta. Tuvan katossa on luodinreikiä muistona jääkäri K.M. Walleniuksen ampumista laukauksista, joilla 30.12.1916 juhlittiin matkaanlähtöä.

S1 Savusauna on valmistunut v. 1926 ja on säilyttänyt perinteisen asunsa.

V1 Saunakota sijaitsee savusaunan vieressä rannassa.

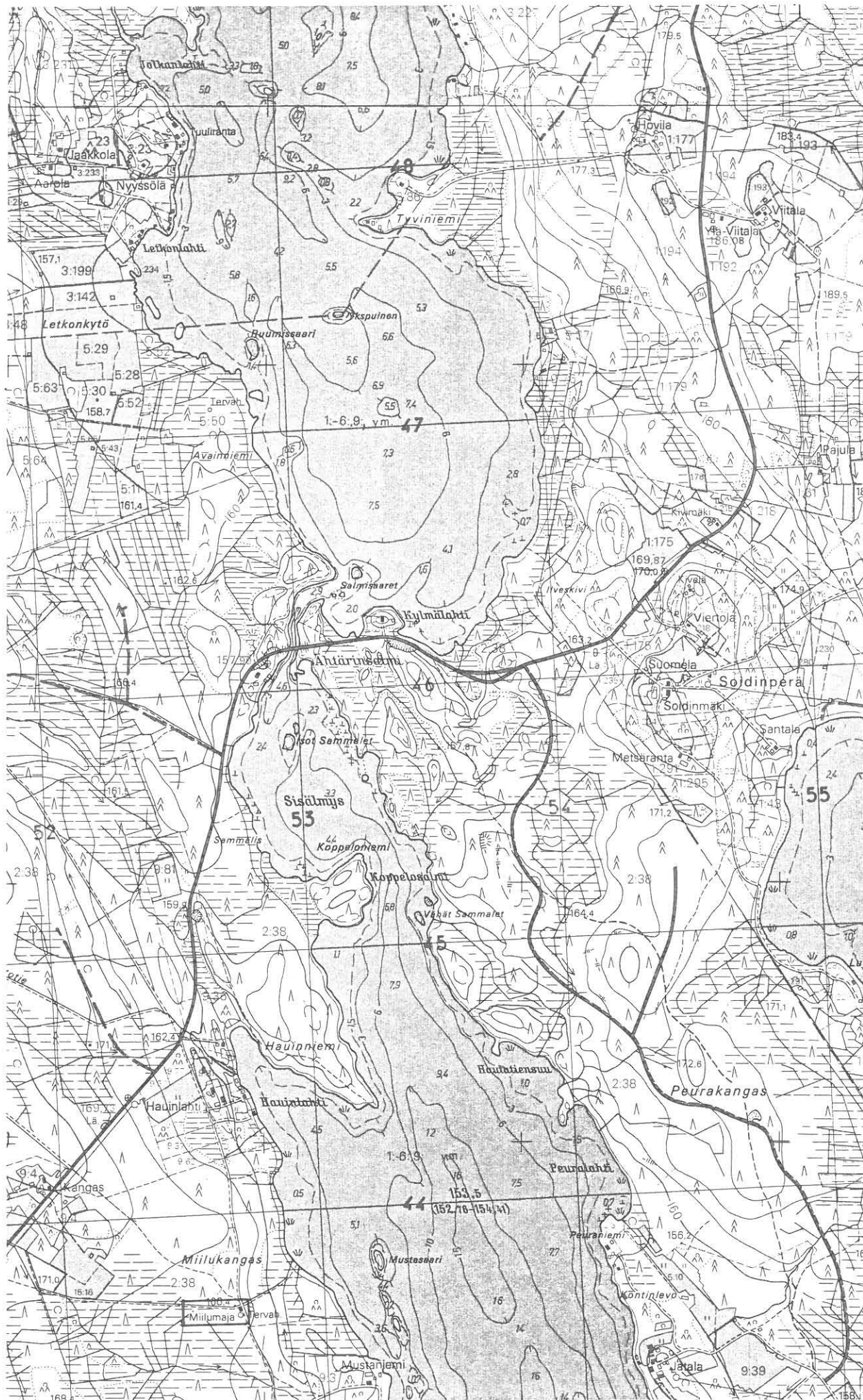
SUOMUSSALMI: HALLAN PIRTTI

Hallan pirtti.

Savusauna ja saunakota.

Lääni	Vaasan lääni	Kunta	Ähtäri
Kohde	Lönnrothin museokämpä, ns. Miilumaja		
Kiinteistörekisteritunnus	402 Hankavesi 2:42 Tuomarniemi		
Peruskartan nro	2241 03		
Valtion rakennusluettelon nro	989 015 001		
Suojelumääräys	Lönnrothin museokämpä / V2.		

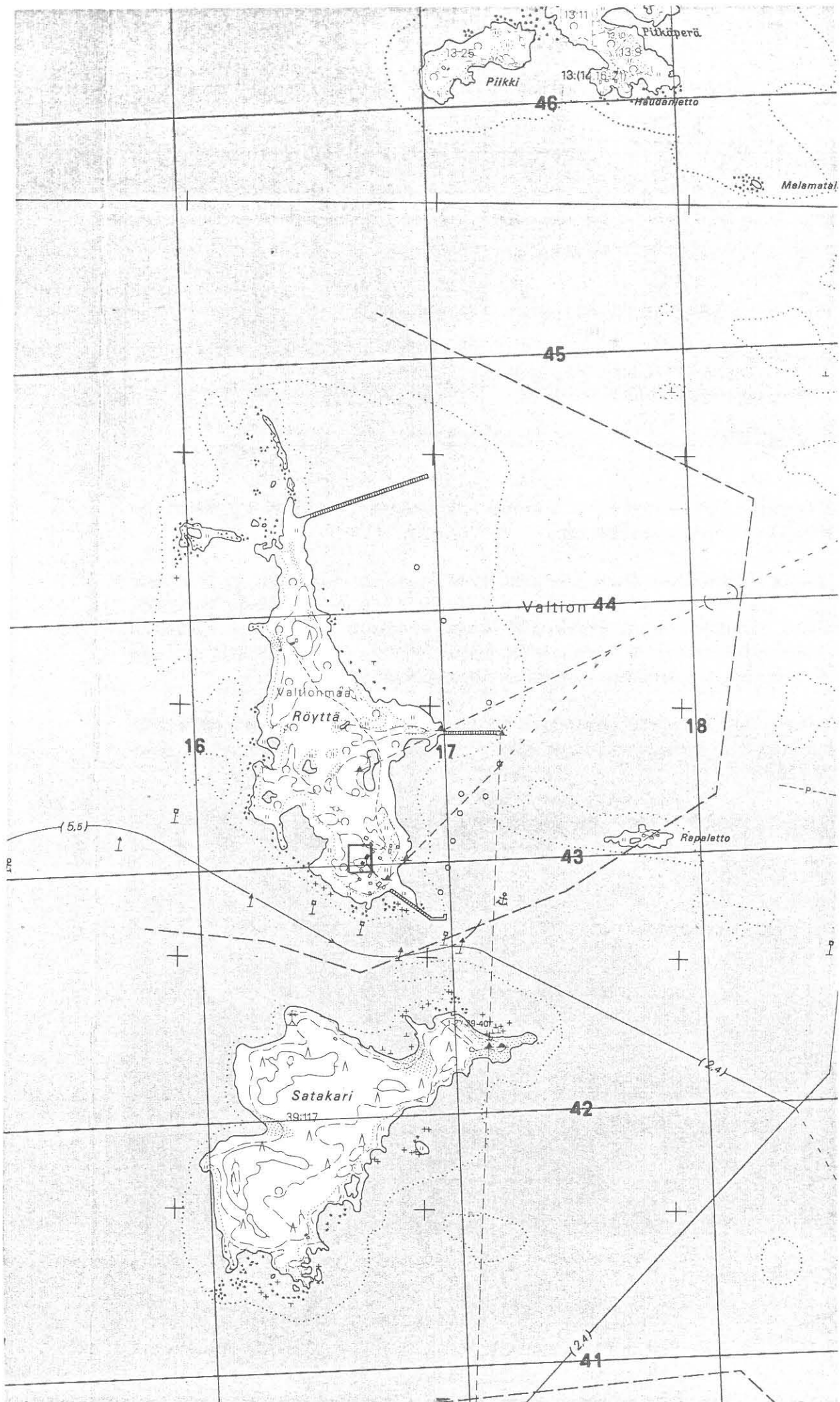
Varjellaan Tuomarniemen metsäoppilaitoksen historiaan liittyvänä rakennuksena **Lönnrothin museokämpä**.

004/V2 Lönnrothin museokämpän eli Miilumajan rakennutti v. 1918 Erik Lönnroth, joka oli v. 1905-09 toiminut Tuomarniemen metsäoppilaitoksen opettajana. Lönnroth oli myöhemmin Helsingin yliopiston metsänarvioimistieteen professori ja yliopiston rehtori. Miilumajaa käytettiin miilunpolttajien taukotupana ja yöpymispaikkana, kun majan lähellä poltettiin tervahautoja.

Tuomarniemen metsäoppilaitoksen muut, opetushallituksen hallussa olevat rakennukset on suojeltu asetuksen 480/85 perusteella valtioneuvoston päätöksellä 4.12.1991.

004 Miilumaja.

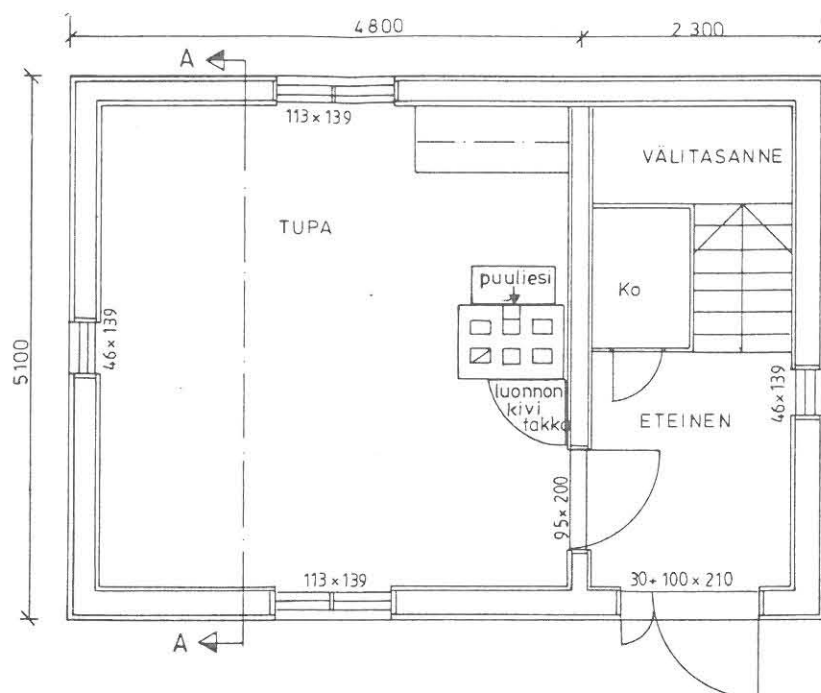
Lääni	Oulun lääni	Kunta	Ii
Kohde	Röyttä, entinen luotsin asuintalo		
Kiinteistörekisteritunnus	893 Valtion metsämaat: Perämeren saaret		
Peruskartan nro	2533 06		
Valtion rakennusluettelon nro	139 011 001		
Suojelumääräys	Entinen luotsin asuintalo (002) / S2.		

Asetuksen (480/85) perusteella **suojellaan** Perämerellä, **Röytän** saarella sijaitseva **entinen luotsitalo**.

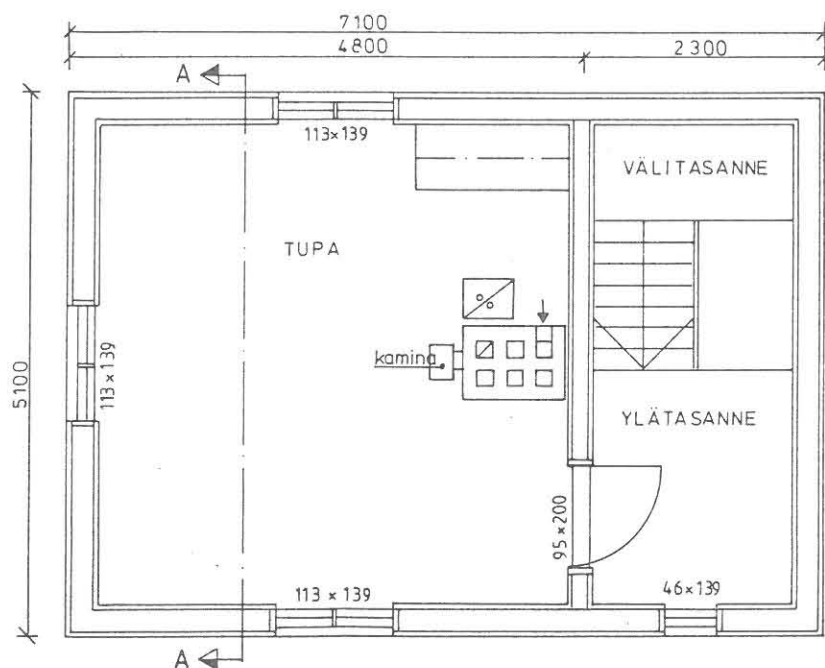
002/S2 Luotsitalo on valmistunut 1930-luvun alussa. Se on kaksikerroksinen, laudoitettu hirsirakennus, jossa on alakerrassa tupa ja eteinen, yläkerrassa tupa. Röytän luotsila oli tukikohtana luotsien valvoessa lijoen suun laivaliikennettä ja uitetun puutavaran lastausta.

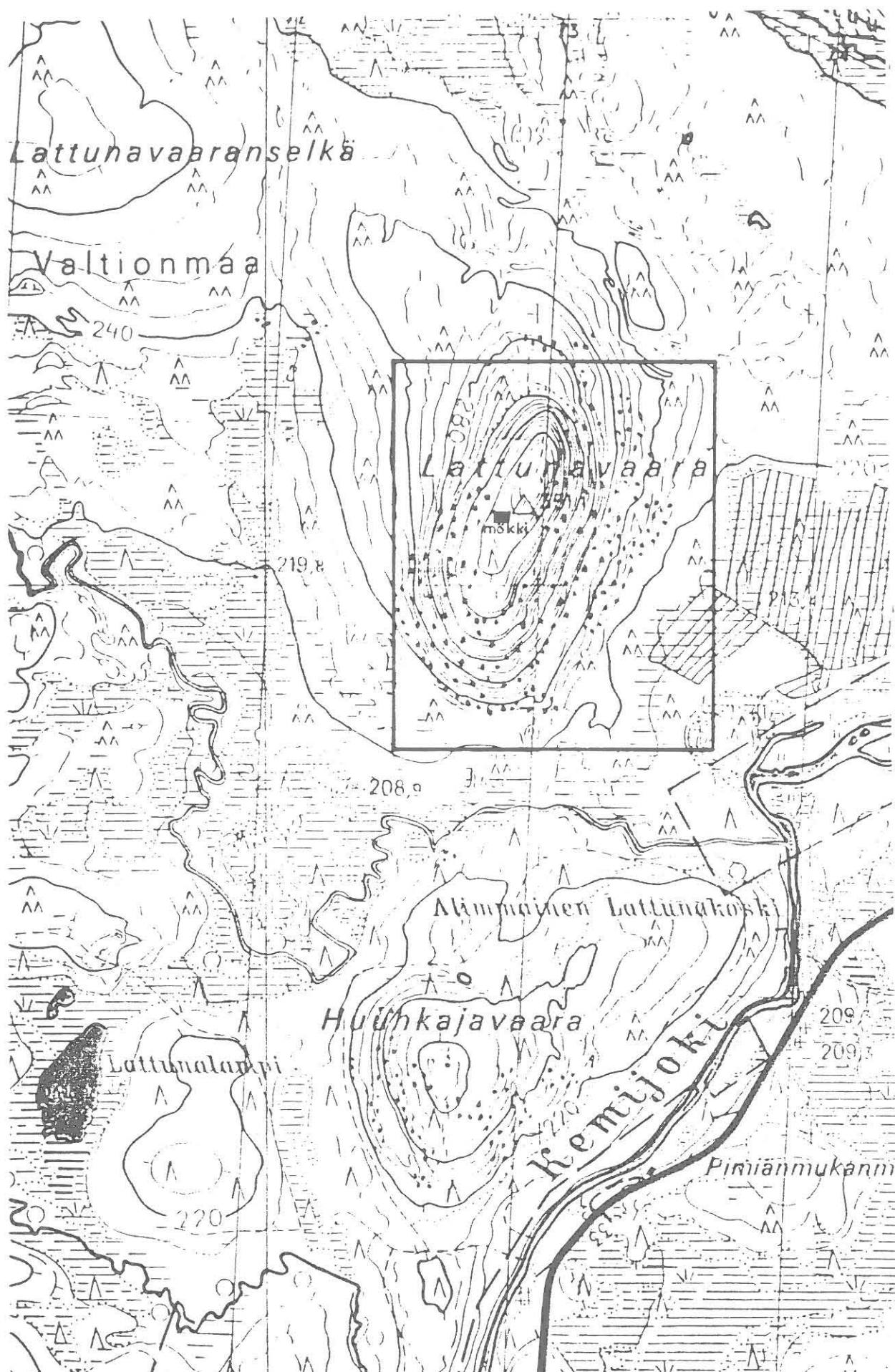
002 Röytän luotsitalon julkisivu. Mittakaava 1:100.

002 Röntgen luotsitalon yläkerran pohjapiirros.

002 Röntgen luotsitalon alakerran pohjapiirros.

Topografinen kartta 1:20 000
Museovirasto 1993

Palovartijan mökki
Lattuna
Savukoski

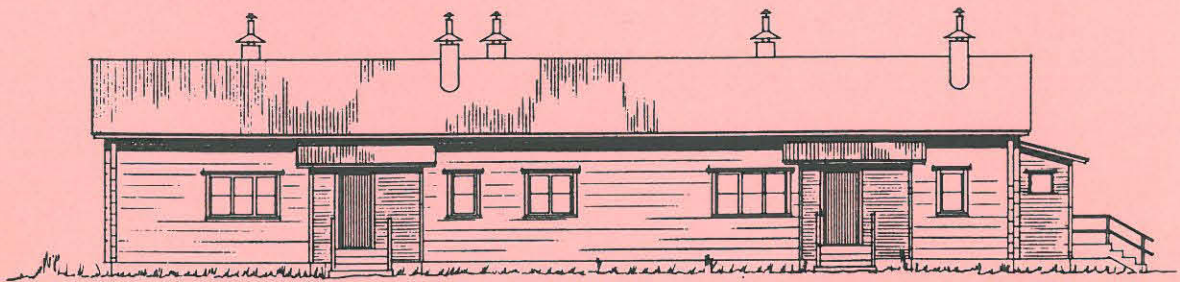
Lääni	Lapin lääni	Kunta	Savukoski
Kohde	Palovartijan mökki, Lattuna		
Kiinteistörekisteritunnus	893 Valtion metsämaat 10:1 Savukosken valtionmaa I		
Peruskartan nro	4712 09		
Valtion rakennusluettelon nro			
Suojelumääräys	Vanha palovartijan mökki / V2.		

Varjellaan Savukosken Lattunavaaralla sijaitseva palovartijan mökki kulttuurihistoriallisesti arvokkaana rakennuksena. Sitä on käytetty toisen maailmansodan aikana myös ilmavalvonnan tukikohtana. Rakennuksen vieressä on puinen kolmiomittaustorni ja uusi, 1974 rakennettu palovartijan mökki. Museovirasto on kunnostanut hirsimökin v. 1990 kengittämällä ja kattamalla rakennuksen uudestaan alkuperäiseen asuunsa.

Palovartijan mökit Lattunavaaralla, vanha mökki etualalla.

luett. mää

METSÄHALLITUKSEN ESITYS
SUOJELTAVISTA RAKENNUKSISTA
- perustelut

T

© METSÄHALLITUS
1993

inventointi, alueet, Uho-Sami

SISÄLLYS

1	METSÄHALLITUKSEN RAKENNUKSET.....	7
1.1	Katoava metsätalouden kulttuurimaisema	7
1.2	Valtion rakennusten suojelu	7
1.2.1	Rakennussuojelulaki ja asetus valtion omistamien rakennusten suojelusta	7
1.2.2	Valtion rakennusten suojelu tähän asti	8
1.2.3	Metsähallituksen rakennusten suojelutilanne vuonna 1993.....	8
1.3	Metsähallituksen rakennusten suojeluesitys	9
1.3.1	Rakennussuojelussa käytetyt kriteerit.....	9
1.3.2	Suojeluesityksen perusteet	11
1.3.3	Suojeluesityksen kohteet.....	12
1.3.3	Suojeluluokituksen perusteet	12
1.4	Lähteet	13
1.4.1	Metsähallituksen rakennukset	13
1.4.2	Kadonnut tupakka-askin kansi	14
1.5	Selvityksessä käytetyt nimet ja lyhenteet.....	14
1.6	Ulkoasu.....	14
2	METSÄHALLITUS	15
2.1	Metsämaat osana asutuspolitiikkaa.....	15
2.2	Tulosohjattu liikelaitos	16
3	RAKENTAMISEN OHJAAMINEN	17
3.1	Lait ja asetukset.....	17
3.1.1	Laki metsähallituksesta 1859.....	17
3.1.2	Kämppälait, asetukset ja sosiaaliministeriön ohjeet.....	17
3.1.2.1	Vuoden 1928 kämppälaki.....	17
3.1.2.2	Vuoden 1947 kämppälaki.....	18
3.1.2.3	Vuoden 1967 kämppälaki.....	19
3.2	Rakennushallitus	20
3.2.1	Metsänhoitajien virkatalon tyyppipiirustukset	22
3.2.2	Metsänvartijan virkatalon tyyppipiirustukset.....	24
3.3	Metsähallituksen oma ohjaus	25
3.3.1	Kämppätoimikunta	26
3.3.2	Vuokrasopimukset	28
3.3.3	Virkistyskäytön mallipiirustukset	29
3.3.4	Luonnonsuojelun mallipiirustukset.....	30
4	METSÄHALLITUKSEN RAKENTAJAT	31
5	METSÄHALLITUKSEN RAKENNUTTAMAT RAKENNUKSET	33
5.1	Metsähallinnon rakennukset	34

5.1.1	Metsänvartijatorppa.....	34
5.1.2	Metsänhoitajan virkatalo	35
5.1.3	Metsäteknikontalo	36
5.2	Metsätyömiesten majoitusrakennukset.....	38
5.2.1	Kämppä.....	38
5.2.1.1	Hevoskunnan kämppä	39
5.2.1.2	Metsäpirtti – useamman hevoskunnan majoitustila	40
5.2.2	Kämppäkartano	41
5.2.2.1	Ruukinpirtti	41
5.2.3.2	Sotakorvaussavotat	43
5.2.3	Metsähallituksen tyyppikämppä.....	45
5.2.3.1	Rakenne.....	46
5.2.3.2	Tilajako.....	46
5.2.3.3	Lämpö, vesi ja valaistus.....	48
5.2.3.4	Talli.....	49
5.2.3.5	Sauna.....	50
5.2.3.6	Työ- ja kuivaustilat.....	50
5.2.3.7	Muut rakennukset.....	51
5.2.4	Asuntovaunut.....	52
5.2.5	Metsuririvitalot.....	53
5.3	Toimisto.....	53
5.3.1	Pääkonttori.....	53
5.3.2	Piirikuntakonttorit.....	53
5.3.3	Hoitoalueiden toimistot	54
5.4	Taimitarhat ja karistamot.....	54
5.5	Suonkuivaus.....	55
5.6	Metsäkoulut	55
5.7	Teollisuus	56
5.7.1	Sahat	56
5.7.2	Veitsiluodon saha ja selluloosatehdas	56
5.7.3	Muut teollisuuslaitokset	57
5.8	Liikenne ja kuljetukset	58
5.8.1	Uitto	58
5.8.1.1	Uittorakenteet.....	58
5.8.1.2	Uittorakennukset.....	59
5.8.2	Rautatiet	60
5.8.3	Varikot ja varastot	60
5.9	Matkailu	61
5.9.1	Aavasaksan matkailumaja.....	61
5.9.2	Autiotuvat	62
5.9.3	Virkistys- ja palvelurakenteet.....	62
5.9.4	Lomakylät	62
5.10	Opetus ja tutkimus	63
5.10.1	Opastuskeskukset.....	63
5.10.2	Opastustuvat.....	64
5.10.3	Ulko-opasteet.....	64

6 VANHAN MAANKÄYTÖN SYNNYTTÄMÄT RAKENNUKSET.....	65
6.1 Kruununmetsätorppa.....	65
6.2 Myllyt	66
6.3 Kalamajat.....	67
6.4 Metsäsaunat	67
6.5 Niittyladot ja -saunat.....	67
6.6 Porotalouden rakenteet.....	68
6.7 Postituvat.....	68
7 OSTOALUEIDEN RAKENNUKSET	69
7.1 Maatalouden pihapiirit	69
7.2 Yhtiöiden kämpät	69
7.3 Teollisuusrakennukset	69
7.3.1 Kirjakkalan ruukki	70
7.3.2 Kultakämpät	70
7.3.3 Tulppion konesavotta	71
7.4 Kesämökit.....	71
8 MUIDEN VIRANOMAISTEN RAKENNUKSET METSÄHALLITUKSEN MAILLA	72
9 YKSITYISTEN RAKENNUKSET VALTION MAILLA	73
10 VIITTEET	74
11 LÄHTEET	79
Liite 1 Asetus valtion omistamien rakennusten suojelusta 14.6.1985/480.....	87
Liite 2 Sopimus museoviraston ja metsähallituksen välillä rakennusten suojelussa ja varjelussa noudatettavasta luokittelusta	90
Liite 3 Metsähallituksen rakennussuojeluprojektissa tarkastetut kohteet	94
Liite 4 Seutukaavaliittojen rakennusperintökohteet, jotka ovat metsähallituksen hallinnassa.	97
Liite 5 Seutukaavaliittojen kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, jotka ovat metsähallituksen hallussa	98
Liite 6 Museoihin siirretyt rakennukset metsähallituksen mailta	99
Liite 7 Metsähallituksen hallinnassa olevat arvokkaat maisema-alueet, joilla on rakennuksia	100
Liite 8 Metsähallituksen hallinnassa olevat arvokkaat perinnenmaisemat, joilla on rakennuksia.....	101

1 METSÄHALLITUKSEN RAKENNUKSET

1.1 Katoava metsätalouden kulttuurimaisema

Metsätalouden rakennuksia tai rakenteita ei ole Suomessa suojeltu. Metsähallituksen rakennuskanta on arkkitehtonisesti vaatimatonta ja edustaa häviävää puuntuotannon kulttuurimaisemaa. Valtion metsissä on säilynyt myös jäänteitä erätalouden pienipiirteisestä kulttuurimaisemasta. Rakennusten suurin arvo on kulttuurihistoriallinen ja maisemallinen.

*lainsäädäntö-
n alla*

1.2 Valtion rakennusten suojelu

1.2.1 Rakennussuojelulaki ja asetus valtion omistamien rakennusten suojelusta

Metsähallituksen rakennuksia koskee yleinen rakennussuojelulaki (60/85) sekä erityisesti asetus valtion omistamien rakennusten suojelusta (480/85). Asetuksen mukaan valtion omistamien rakennusten suojelun tarkoitus on säilyttää kansallista kulttuuriperintöä. Tämän turvaamiseksi asetuksella voidaan suojella kulttuurikehityksen tai historian kannalta merkittäviä valtion omistamia rakennuksia, rakennusryhmiä ja rakennettuja alueita.

Suojelun kohteilla tulee olla kulttuurihistoriallista merkitystä rakennushistorian, rakennusaineen, rakennustekniikan, erityisten ympäristöarvojen, rakennuksen käytön tai siihen liittyvien tapahtumien taikka rakennuksen ainutlaatuisuuden tai tyypillisyyden kannalta.

Asetuksella voidaan suojella myös rakennuksen osaa ja kiinteää sisustusta sekä siltaa, kaivoa, aitaa taikka muuta sellaista rakennelmaa. Samoin voidaan suojella rakennukseen liittyvää puistoa taikka muuta vastaavaa aluetta, joka on muodostettu rakentamalla tai istuttamalla.

Rakennussuojelulain mukaan rakennusta, jossa tai jonka kiinteässä sisustuksessa on vanhoja maalauksia, kirjoituksia tai rakennustaiteellisia koristuksia, ei saa purkaa tai muuttaa ennen kuin aiotusta toimesta on ilmoitettu museovirastolle. Tämä koskee kaikkia rakennuksia.

1.2.2 Valtion rakennusten suojelu tähän asti

Museovirasto on tehnyt 1980-luvun alusta lääneittäin esityksen suojeltavista valtion rakennuksista. Näiden suojeluesitysten ulkopuolelle on jätetty suuret haltijaryhmät kuten metsähallitus ja puolustusvoimat.

Taulukko 1. Valtion omistamien rakennusten suojeluluettelo (as 480/85) läänikohtaiset esitykset 6.10.1993. Lähde Museovirasto.

Lääni (päättös)	Suojelu- kohteita	Suojeltu alueita S3/S4	Suojeltu rakennuksia S1/S2	Varjeltu kohteita	Varjeltu rakennuksia (osin S3/S4 alueilla)
Helsinki (18.9.1980, 24.5.1984)	59			89	
Uusimaa (7.9.1989)	20	4/5	87	6	23
Kymi (18.10.1990)	10	-/5	31/29	3	36
Vaasa (4.12.1991)	13	-/2	16/20	2	10
Pohjois-Karjala (1.4.1992)	3	-	-/3	3	3
Keski-Suomi (15.10.1992)	6	-/1	7/17	1	5
Mikkeli (17.6.1993)	15	2/5	7/43	4	30
Häme	19	-/11	30/83	5	36
Kuopio	8	3/1	38	2	10
Oulu	13	2/2	43	1	13
Turun ja Porin lääni	20	3/7	19/64	4	26
yhteensä	186	14/39	627	31	223

Valtionyhtiöistä Enso-Gutzeit on omalla päätöksellään suojellut 25 kämppä-rakennusta. Näistä 12 on ns. museokämppiä, jotka säilytetään mahdollisimman alkuperäisessä asussa tuleville sukupolville. Ne on valittu edustamaan aikansa tyypillistä rakentamista. Museokämppiä täydentää 13 säilytettävää kämppää.¹

1.2.3 Metsähallituksen rakennusten suojelutilanne vuonna 1993

Metsähallituksen hallinnassa ei nykyisin ole yhtään lakisääteisesti suojeltua rakennusta. Metsähallituksen rakennusten suojelutarve on ymmärretty pitkään. Lauri Putkonen tutustui kesinä 1976–1979 metsähallituksen rakennuskantaan tarkoituksenaan etsiä suojeltavia rakennuksia. Lisäksi metsähallituksen hoito-alueet ja piirikuntakonttorit sekä rakennustoimi ovat esittäneet kohteita alueellisiin ja valtakunnallisiin suojeluesityksiin.

Metsähallituksella ja museovirastolla on yhteistyötä vanhojen ja arvokkaiden rakennusten korjaussuunnittelussa ja dokumentoinnissa. Museovirasto on etenkin Pohjois-Suomessa korjannut useita metsähallituksen mailla olevia arvokkaita rakennusryhmiä työllisyysvaroin.

Metsähallituksen rakennuksia sisältyy seutukaavaliittojen rakennusperintö- ja maisemallisesti arvokkaisiin kohteisiin (ks liitteet 4 ja 5). Alueellisesti merkittäviä kohteita on suojeltu myös kaavamerkinnoin.

Metsähallituksen mailta on myös siirretty rakennuksia ulkomuseoihin. Kohteet eivät ole suojeltuja, mutta ne tulevat säilymään museon osina (katso liite 6).

Lakisääteisillä suojelualueilla säilytettävät ja kunnostettavat rakennukset on mainittu alueen ns. hoito- ja käyttösuunnitelmassa. Nämä ympäristöministeriön hyväksymät suunnitelmat eivät kuitenkaan anna rakennuksille lakisääteistä suojaa.

Rakennussuojelu kuuluu metsähallituksen työjärjestyksen mukaan luonnon-suojelun tulostoiminnolle.

1.3 Metsähallituksen rakennusten suojeluesitys

Metsähallitus perusti talvella 1992 työryhmän kartoittamaan rakennuksia, joilla olisi rakennussuojelulain ja valtion rakennusten suojlua koskevan asetuksen tarkoittamaa suojeluarvoa. Tavoitteena on ollut tehdä asetuksen 5 §:n mukainen haltijan suojeluesitys (asetus on liitteenä 1).

Työryhmään ovat kuuluneet tutkija Sinikka Joutsalmi museovirastosta sekä insinööri Paavo Särkelä, ylitarkastaja Anu Vauramo ja projektiin palkattuna suunnittelijana Tiina Grahni metsähallituksesta. Työ aloitettiin työryhmän ja rakennustoimen seminaarilla Kajaanissa, jossa pohdittiin suojeluesityksen perusteita. Tiina Grahni kokosi keväällä 1992 muistitietoa metsähallituksen rakentamisesta ja rakentajista. Metsähallinnon rakennustoimi teki alustavat esitykset suojeltavista rakennuksista ja oli yleensä mukana kohteiden tarkastuksissa.

1.3.1 Rakennussuojelussa käytetyt kriteerit

Museoviraston Rakennuskulttuurin luettelointi oppaassa annetaan rakennussuojelun perusteiksi seuraavat määritelmät:

1 Edustavuus, tyypillisuus

Kohde edustaa aikakaudelle, tietylle historialliselle vaiheelle tai paikkakunnalla luonteenomaista rakennusta tai rakennettua aluetta.

2 Harvinaisuus

Kohde edustaa katoavaa kulttuuriympäristöä.

3 Alkuperäisyys

Kohteen alkuperäinen asu on säilynyt poikkeuksellisen hyvin tai muutokset siihen ovat luontevasti tehtyjä.

4 Historiallinen merkitys

Kohteella on merkitystä jonkin historiallisen tapahtuman tai kehityksen kuvaajana. Se voi olla myös tärkeä taloudellisen, poliittisen tai sosiaalisen historian kannalta tai liittyä esim. teollisuus-, liikenne-, kulttuuri- tai henkilöhistoriaan.

5 Yhtenäisyys

Alueen historiallinen rakennuskanta on eri ikäistä ja kuvastaa sen moni-ilmeistä historiallista kehitystä. Myös yksittäisen rakennuksen eri-ikäiset rakennusvaiheet voivat heijastaa paikkakunnan rakennuskulttuuria ja arvostuksia.

6 Kerroksellisuus

Alueen rakennuskanta on eri-ikäistä ja kuvastaa sen moni-ilmeistä historiallista kehitystä. Myös yksittäisen rakennuksen eri-ikäiset rakennusvaiheet voivat heijastaa paikkakunnan rakennuskulttuuria ja arvostuksia.

Määritelmiä on oppaassa tarkennettu kansainvälisen käytännön (ICOMOS) mukaan seuraavasti:

Rakennushistoriallisesti tärkeällä kohteella on rakennustaiteellista tai rakennusteknistä arvoa. Se voi myös edustaa aikakaudelleen tai jollekin alueelle luonteenomaista rakennustapaa tai olla merkittävä sosiaaliryhmien rakennusperinteen esimerkkinä.

Historiallisesti arvokas kohde voi liittyä koko maan tai kyseisen paikkakunnan vaiheisiin tai johonkin keskeiseen historialliseen tapahtumaan. Tällaisia ovat esimerkiksi henkilö-, sivistys-, talous-, oppi- tai sosiaalishistoriaan liittyvät rakennukset tai muistomerkit.

Maisemallisesti tärkeä kohde on osa merkittävää kulttuurimaisemaa tai kaupunkikuvaa. Se voi olla myös ympäristössään huomattava kiintopiste.

Ympäristöministeriön Rakennusuojeluneuvottelukunta on korostanut aluekokonaisuuksien suojelemista ja säilyttämistä elinvoimaisena sekä kansallisesti arvokkaiden uhanalaisten ympäristötyyppien säilyttämistä.² Tämän vuosisadan

rakennuskannan arvottamista ja suojelun perusteita on pohtinut Laura Tuomi-nen.³

1.3.2 Suojeluesityksen perusteet

Metsätalouden rakennuksia tai maisemaa ei ole suojeltu lakisääteisesti. Tähän esitykseen on pyritty löytämään valtakunnallisesti tärkeitä kohteita.

Metsähallituksen rakennussuojeluesitykseen on pyritty sisällyttämään **omalle ajalleen tyypillisiä sekä mahdollisimman alkuperäisessä ympäristössä ja asussa olevia rakennuksia**. Rakennusryhmät edustavat myös ajallisesti kerrostunutta rakentamista eli eri aikana samaan pihaan rakennettuja rakennuksia. Käytännössä nämä ovat metsähallinnon oman virkakunnan asuin- ja toimistorakennuksia sekä metsätyöväen majoitusrakennuksia.

Kohteiden etsimisessä on keskitytty metsähallinnon **omaan historiaan ja itse kehitettyihin rakennustyyppeihin**. Eniten kohteita on kämppäkulttuurista. Metsätyöväen yhteismajoitusrakennuksien kulttuurihistoriallinen arvo on suurempi kuin niiden arkkitehtoninen arvo. Kämpistä on esitetty suojeltavaksi lähes kaikki ennen vuotta 1948 rakennetut rakennuskannaltaan täydelliset tai lähes täydelliset kohteet. Uusimmat ovat metsähallituksen omien tyyppipiirustusten mukaan tehtyjä ajan ”ihannekämppejä”.

Kelohongan käyttö **rakennusmateriaalina** virkistysrakentamisessa on metsähallituksen käytännöstä syntynyt innovaatio, joka on levinnyt myös muuhun virkistysrakentamiseen.

Arkkitehtonisten arvojen perusteella estyksessä on muutamia metsähallituksen hallintaan siirtyneitä rakennuksia.

Kulttuurihistoriallisten syiden vuoksi on esitetty suojeltavaksi myös vanhan maankäytön myötä syntyneitä rakennuksia ja rakenteita. Näistä on pyritty löytämään yhtäältä aikoinaan tyypillisiä mutta nyt katoavia rakennuksia (esim. niittysauna) ja toisaalta alueellisesti erikoisia kohteita (esim. Perämeren kalastuskylä). Lapin läänissä metsähallituksen hallintaan on joutunut myös muiden viranomaisten ja yritysten kulttuurihistoriallisesti merkittäviä kohteita (esim. kultakentät).

Metsähallituksen mailla näkyy myös luonnon virkistyskäytön ja matkailun kasvu. Suojelun ja ulkoilun rakenteet ja rakennukset on jätetty tämän esityksen ulkopuolelle muutamaa vanhaa autiotupaa lukuunottamatta.

Suojeltavaksi esitettävien rakennusten lähetyvillä on usein kiinteitä muinaisjäännöksiä. Niiden hoidosta on tehty oma opas (Kiinteiden muinaisjäännösten hoito-opas, Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja, sarja B numero 2). Mo-

net suojeltavaksi esitettävät kohteet sijaitsevat myös arvokkailla maisema-alueilla (katso liitteitä 7 ja 8).

1.3.3 Suojeluesityksen kohteet

Suojeltavaksi esitettävät kohteet esitellään yksityiskohtaisemmin lausuntokappaleessa, Metsähallituksen esitys suojeltavista rakennuksista – kohteiden esittely.

Suojeluesityksen kohteet on valittu metsähallituksen rakennustoimen (nyk. kiinteistöpalveluiden) ehdottamista kohteista sekä työryhmälle muualta tulleista ehdotuksista (kohteet liitteessä 3).

Esityksen Lapin läänissä sijaitsevista kohteista museovirasto on valmistellut seuraavat: Kultalan kruunun stationi, Mobergin kämpät, Pahaojan kultakämppä, Ritakosken kultakämppä, Sallivaaran poroerotuspaikka, Tulppion konesavottaan liittyvä Suttikämppä, Lattunan palovartijan mökki, Raja-Joosepin asuinkenttä, Riekkohaudan uittopirtti, Suomujoen, Oskarinkosken ja Oskarinjärven kolttakentät sekä Aavasaksan matkailumaja.

Valtioneuvoston suojeltaviksi hyväksymät kohteet on tarkoitus liittää (liikelaitos) Metsähallituksen kansallisomaisuuteen.

1.3.3 Suojeluluokituksen perusteet

Suojelukriteerien mukaan kohteet on arvotettu suojeltuihin ja varjeltuihin. Museovirasto ja metsähallitus ovat vuonna 1993 tehneet sopimuksen rakennusten suojelussa ja varjelussa noudatettavasta luokittelusta (katso liitettä 2). Sopimuksen mukaan asetuksen 480/85 perusteella suojellut kohteet jaetaan neljään suojeluluokkaan (S1-S4). Lisäksi ovat varjeltavat rakennukset, joita ei voi muttaa ilman museoviraston lausuntoa. Museovirasto on aikaisemmin tehnyt saman sisältöisen sopimuksen rakennushallituksen kanssa.

Tässä esityksessä suojeltaviksi kohteiksi on pyritty löytämään mahdollisimman täydellisiä esimerkkejä suojeltavista kohteista, esim. kämppäkartanoista sellaisia, joissa kaikki rakennukset ovat tallella. Tällöin esitään suojeltavaksi koko rakennusryhmä, jos rakennukset keskenään ovat samanarvoisia.

Yksittäisiä rakennuksia on esitetty suojeltaviksi vain, jos ne ovat rakennus- tai kulttuurihistoriallisesti merkittäviä tai harvinaisia esimerkkejä vanhakantaisesta rakentamisesta (esim. niittysaunat). Näin on menetelty myös silloin kun alue ei ole säilynyt yhtenäisenä esimerkiksi uudisrakentamisen vuoksi.

Varjeltavaksi esitetään myös uudempia kohteita käyttötarkoituksensa tai rakennustapansa edustajana. Varjeltavaksi esitetään niinkään joitain kopioita jo tu-

houtuneista rakennuksista, jos ne ovat arvokkaita kohteita jonkin rakennuskokonaisuuden osina.

Siirettyjä ympäristöönsä kuuluvia rakennuksia ei ole jaoteltu suojeltuihin ja varjeltuihin, sillä ajallisesti kerroksellinen rakentaminen oli olennaista maaseuturakentamiselle ja kämppäkulttuurille.

Lakisääteisillä luonnonsuojelualueilla rakennettua aluetta ei ole kokonaisuutena suojeltu, koska muuten ei voitaisi palauttaa esimerkiksi vanhoja pihapiirejä. Suojelualueilla esitetään suojeltavaksi rakennusryhmän kaikki rakennukset (myös ulkoniittyjen ladot yms.).

1.4 Lähteet

1.4.1 Metsähallituksen rakennukset

Metsähallituksen mailla on noin 2400 rakennusta.⁴ Luku on harhaanjohtava, sillä luetteloista puuttuu yleensä vaatimaton rakennuskanta.⁵ Metsähallituksella ei ole hallinnassaan suojeltuja rakennuksia.

Metsähallituksen rakennuskanta koostuu sen itsensä rakennuttamista, eränkäynnin tuottamista ja ostoalueiden mukana tulleista rakennuksista. Lisäksi metsähallituksen mailla on jonkin verran muiden viranomaisten, pääosin rajavartioiden rakennuksia.

Metsähallituksen rakennukset ovat metsähallituksen hoidossa ja hallinnassa. Vain suuret opastuskeskukset ja Aavasaksan matkailumaja ovat rakennushallituksen korjaushuollossa.

Rakennusvuodeksi on merkitty se vuosi, joka on Valtion rakennusrekisterissä tai sen puuttuessa kämppäkortin antama rakennusvuosi. Mikäli nämäkin tiedot puuttuvat, on turvauduttu muistitietoon ja rakennushistorialliseen ajoittamiseen. Rakennusten siirtämisten vuoksi osa rakennuksista (esim kämpät) saattavat olla rakenteellisesti vanhempia kuin ilmoitettu rakennusvuosi. Metsähallituksen hallinnassa ei ole ennen vuotta 1750 rakennettuja rakennuksia. Kirjakallan ruukin vanha päärakennus on ajoitettu rakennushistoriallisiin menetelmin 1700-luvun lopulle.

Kohteiksi valitut rakennukset ovat muutamaa poikkeusta lukuunottamatta edelleen käytössä ja kohtuullisessa kunnossa. Kohteet ovat metsähallituksen mailla lukuunottamatta Rumakurun kämppiä, jotka sijaitsevat metsäntutkimuslaitoksen alueella.

1.4.2 Kadonnut tupakka-askin kansi

Suojeluesityksen aineistona on metsähallituksen nykyisin hallinnassa oleva rakennuskanta. Tämä vaikeuttaa kokonaiskuvan luomista etenkin metsähallituksen kämppä rakentamisesta. Metsähallituksen rakentamaa mutta pois myytyä tai purettua rakennuskantaa käsitellään sikäli kuin siitä on jäänyt valokuvia tai rakennuspiirustuksia.

Kohteista osa on tarkastettu käymällä paikan päällä. Näistä kohteista on olemassa valokuvia ja perustiedot, vaikka ne eivät olekaan mukana rakennussuojeluesityksessä. Aineisto on talletettu metsähallituksen arkistoon.

Erityisenä ongelmana on ollut metsähallituksen rakentamisen arkistointi. Metsähallituksen arkistoista, valtionarkistosta tai maakunta-arkistoista ei rakentamisen asiakirjoja juurikaan löydy. Tyyppipiirustuskokoelma on säilynyt Rovaniemellä Hirvaan kehittämisjaoston arkistossa. Kehittämisjaoston tiedotteet ovat aukollisia myös Metsäkirjastossa.

1.5 Selvityksessä käytetyt nimet ja lyhenteet

Selvityksessä käytetään niitä nimiä, joilla kohteet esiintyvät metsähallituksen rakennustoimessa. Joillain kohteilla on myös paikallisia nimiä kuten Pelkoseniemen Puustellilla, joka on mainittu Lapin rakennusperintö -teoksessa nimellä Iso Otava.

Rakennustyypeistä käytetään nykyisiä nimiä (esim. Aavasaksan matkailumaja - ei matkailijamaja, metsänvartijatila - ei metsänvahdintorppa). Myös viranomaiset kuten rakennushallitus esitetään nykyisillä nimillään. Vain aikalaislainauksissa käytetään kohteiden ja viranomaisten tuon aikaisia nimiä.

1.6 Ulkoasu

Selvitys metsähallituksen suojeltavista rakennuksista on tarkoitus julkaista Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja sarjassa. Esitys on muokattu sarjan julkaisuasuun.

Suojeltavaksi esitetyt rakennukset on tekstissä lihavoitu.

2 METSÄHALLITUS

Metsähallitus perustettiin vuonna 1859 suojelemaan ja hoitamaan valtion mailla olevia metsiä. Valtion metsämaat pyrittiin saamaan valvotun hoidon piiriin muodostamalla niistä kruununpuistoja. Tarkoitus oli, että yhtenäiset metsätaloudelle omistetut kruununpuistot jäisivät asutustoiminnan ulkopuolelle.⁶

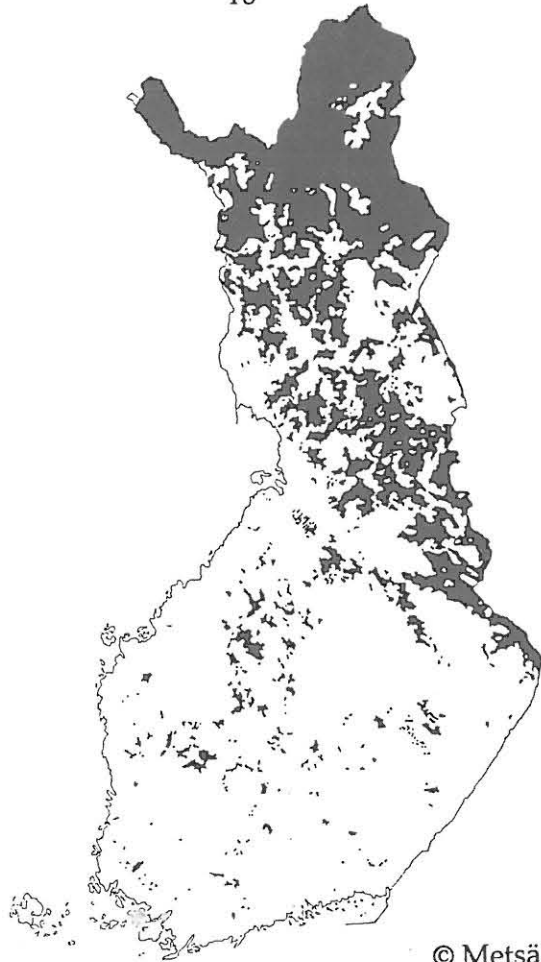
Metsähallituksen ohjesäännössä valtion metsät jaettiin kruununpuistoista ja muista valtion maista koostuviin tarkastuspiireihin, joiden hoidosta vastasi ylimetsänhoitaja. Hänen alaisenaan työskenteli metsänhoitajia, jotka vastasivat hoitoalueista. Jokainen hoitoalue oli jaettu vartiopiireihin joissa asui sitä valvova metsänvartija.⁷ Metsähallituksen organisaatio on pysynyt samana vuoteen 1992, vain tarkastuspiirien (myöhemmin piirikuntakonttoreiden) ja hoitoalueiden rajat ovat vaihdelleet.

2.1 Metsämaat osana asutuspolitiikka

Metsähallitus on aina ollut sidoksissa valtion maankäyttötavoitteisiin. Sen kanta metsämaiden asutukseen on ollut kahtalainen: toisaalta on nähty tarpeellisuutta asuttaa korpia työvoiman saamiseksi puuntuotantoon ja toisaalta yksityinen maatilatalous on nähty uhkaksi metsien järkevälle hoidolle.

Asutus aiheutti ristiriitoja 1800-luvun lopulla. Jo olemassa olleen asutuksen hallintamuodoksi kehitettiin kruununmetsätorppajärjestelmä. Uusia torppia ei haluttu perustaa. Vuodesta 1872 kruununmetsätorppia käytettiin asutuksen levittämiseen Pohjois-Suomessa. Tuolloin torpan perustamislupa oli kuitenkin annettava metsähallinnolta. Kruununmetsätorpat itsenäistyivät 1930-luvulla torpparilakeihin kuuluneen lain perusteella (laki valtion metsämaiden asuttamisesta ja niillä olevien vuokra-alueiden lunastamisesta).

Toisen maailmansodan jälkeen valtion mailta jaettiin runsaasti asutustiloja Pohjois- ja Itä-Suomessa. Suuri osa näistä tiloista on ostettu takaisin valtiolle.

© Metsähallitus

Kuva 1. Metsähallituksen maiden sijainti.

2.2 Tulosohjattu liikelaitos

Metsähallituksesta tuli vuoden 1992 alusta tulosohjattu liikelaitos. Metsähallituksella on viisi tulostoimintoa, joita ovat metsätalous, luonnonsuojelu, virkistyspalvelut, siemen- ja taimituotanto sekä taitotietopalvellut. Tukitoimintoina toimivat hallinto- ja kiinteistöasiat.

Metsähallituksen tavoitteena on hoitaa, käyttää ja suojella valtion metsä-, maa- ja vesiomaisuutta luonnon kannalta kestävästi ja yhteiskunnan kannalta parhaalla mahdollisella tavalla.

Metsähallituksen maaomaisuus on pääosin Pohjois- ja Itä-Suomessa. Metsähallituksen hallinnassa on yhteensä 8,4 miljoona hehtaria maata. Näistä taloustoiminnan piirissä on kasvullista metsämaata 3,2 miljoona hehtaaria ja lakisääteisiä luonnonsuojelualueita 1,3 miljoonaa hehtaaria.⁸

Hallitus on esittänyt metsähallituksen muodostamista valtion liikelaitokseksi vuoden 1994 alusta.

3 RAKENTAMISEN OHJAAMINEN

3.1 Lait ja asetukset

3.1.1 *Laki metsähallituksesta 1859*

Metsähallituksen rakentamista ohjasi alusta alkaen metsähallituksen perustamislaki ja -asetus. Metsävirkamiesten virkatalojen – niin metsänhoitajan puustellin kuin metsänvartijan torpankin – tuli sijaita vartiopiirissä. Torppaan kuuluivat tarpeelliset pelto- ja niittymaات sekä rakennukset. Metsänhoitajan virka-asunnossa tuli taas olla huoneisto, jonka laatu määrettiin talouesesittelyissä.⁹

Virkataloja valvottiin katselmuksilla. Metsänvartijan torppaa valvoi metsänhoitaja. Hänen tuli valvoa torpan kuntoa ja vaatia sen kunnostusta, mikäli se näytti laiminlyödyltä. Lisäksi pidettiin asukkaan vaihtuessa tulo- ja lähtökatselmus.¹⁰

3.1.2 *Kämppläit, asetukset ja sosiaaliministeriön ohjeet*

3.1.2.1 *Vuoden 1928 kämpplälaki*

Ensimmäinen kämpplälaki säädettiin vuonna 1928. Se velvoitti työnantajat rakentamaan työntekijöilleen majoitusrakennukset ja työntekijöiden hevosille tallit hyvissä ajoin ennen töiden alkua. Rakennusten tuli vastata tilapäisasunnolle kohtuudella asettavia vaatimuksia. Kylpemismahdollisuus oli varattava miehille, mikäli he joutuivat asumaan kämpällä niin kauan, että se tuli tarpeelliseksi.¹¹ Sosiaaliministeriö tarkensi lakia omilla ohjeillaan.

Kämpplälakia täydennettiin sosiaaliministeriön yksityiskohtaisilla ohjeilla.¹² Niissä todettiin, että kämpän tuli sijaita kuivalla paikalla ja että sen lähettävillä tuli olla juotavaksi kelpaavaa vettä. Pysyvän asumuksen korkeuden tuli olla vähintään 2,55 metriä niiltä kohdin, joilla ei ollut makuutiloja. Seinien piti olla kuivasta puusta tehty, tiivit ja tilkityt. Katon tuli pitää lämpöä ja vettä. Puulattian alla tuli olla täytepohja tai multaiset. Ikkunat tuli asetella tiiviisti ja talvikäytössä olevissa rakennuksissa piti olla kaksinkertaiset ikkunat. Oven piti olla riittävän suuri ja tiivis ja rakennuksessa piti olla eteinen ja tuulikaappi.¹³

Yhteen rakennukseen sai majoittaa enintään 20 metsä- ja ajotyössä olevaa miestä. Makuusijan tuli olla vähintään 0,40 metriä lattiasta ja metri katon alapuolella. Sen tuli olla kaksi metriä pitkä ja vähintään 0,65 metriä leveä. Mikäli käy-

tettiin lavitsaa, niin se tuli erotella yhden tai kahden miehen sijoihin. Kahden hengen lavereiden leveyden tuli olla yhteensä 1,20 metriä. Talvella käytettävissä kämpissä ei makuusijaa saanut sijoittaa ikkunan alle.¹⁴

Kämpän sisustukseen piti kuulua tarpeellinen määrä pöytiä, hyllyjä ja raheja. Tulisijan tuli olla uloslämpiviä ja sen vierellä tuli olla hella. Tulisijan lähelle piti laittaa vaatteiden kuivatustila. Ruualla, vaatteilla ja työkaluilla piti olla erilliset säilytystilat. Lisäksi piti olla kellari, jos maan laatu sen salli.¹⁵

Tallit piti sijoittaa niin että ne eivät voineet pilata juomavettä. Niiden tuli olla erillisiä rakennuksia. Tallien yhteyteen tai viereen piti tehdä rehusuoja. Pilttuiden piti olla vähintään kaksi metriä korkeita ja puolitoista metriä leveitä.¹⁶

Kahden viikon työmaa edellytti majoitustilaa. Työmaa sai sijaita enintään kolmen kilometrin päässä kämpältä.¹⁷

3.1.2.2 Vuoden 1947 kämppälaki

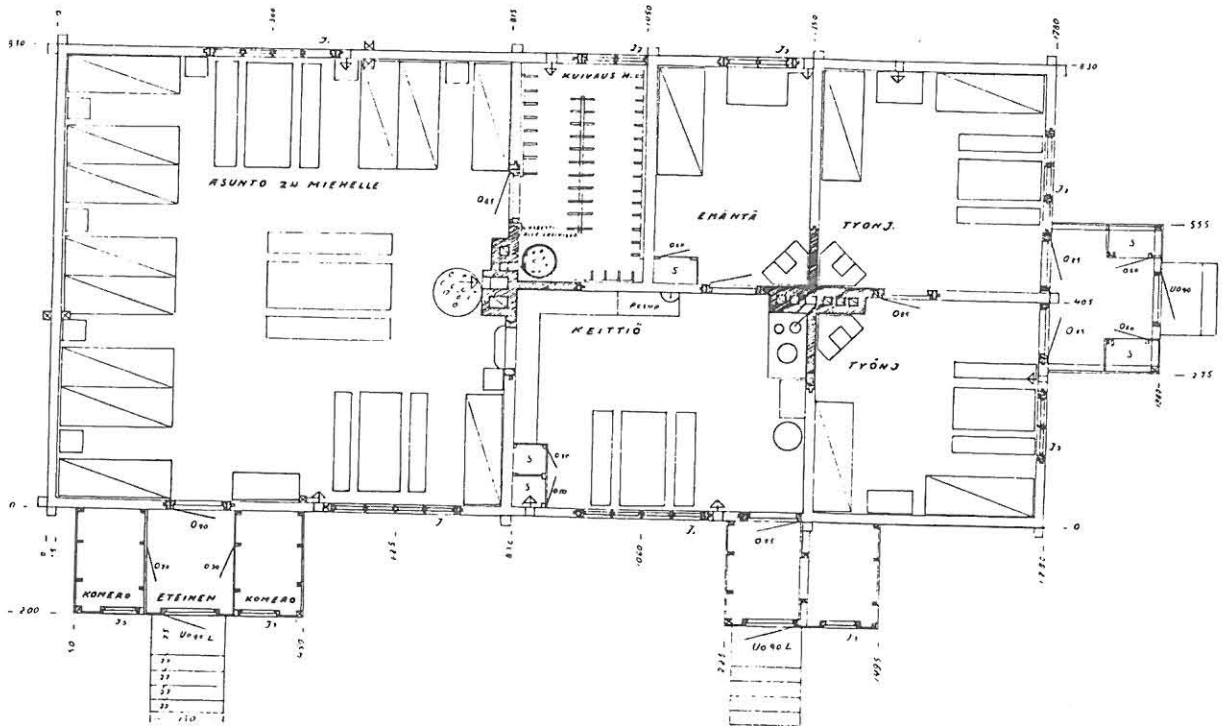
Vuoden 1947 kämppälaki oli edeltäjänsä täsmällisempi. Kämpä tuli rakentaa, jos työntekijän työmatka lähimmästä mahdollisesta majoituspisteestä oli yli neljä kilometriä. Rakennuksen sijoittelun piti olla sellainen, että sen asukkaille ei aiheutunut terveydellisiä haittoja. Yhteisasunnon tuli olla riittävän tilava ja hyvä suoja kylmyyttä ja kosteutta vastaan. Työntekijällä tuli olla myös mahdollisuus lepoon. Vaatteiden, jalkineiden ja käsineiden sekä valjaiden kuivaamiseen tuli olla sopivat tilat ja laitteet.¹⁸

Mikäli työntekijät joutuivat asumaan yli kolme viikkoa kämpällä, hirsikämppien seinät piti tehdä kuoritusta tai veistetystä puusta ja seinät tuli tilkitä. Pihamaa piti pitää siistinä ja siihen tuli sijoittaa käymälä ja roskien säilytyspaikka. Majoitetuilla piti olla käytössään sauna.¹⁹

Kämppien puhtaanapito, lämmitys ja valaistus sekä syöpäläisten torjunta kuului työnantajan velvollisuuksiin. Samoin juomaveden kuljettaminen, mikäli kaivo oli puolta kilometriä kauempana.²⁰

Pitkäaikaismajoituksessa sai yhteen huoneeseen sijoittaa enintään 25 henkilöä. Lattian tuli olla täytelattia. Rakennuksessa tuli olla kuivaushuone. Asunnon välittömässä läheisyydessä tuli olla kellari tai muu ruoka-aineiden säilytykseen sopiva paikka. Rakennuksessa piti olla myös liesi.²¹

Sosiaaliministeriön päätös tarkensi tätäkin lakia. Kämpästä vain neljännes sai olla alle 2,25 metriä korkeata tilaa. Lisäksi tuli kiinnittää huomiota ilmanvaihtoon. Kullekin majoitettavalle tuli olla käytössään helposti seinästä irroitettava kaappi tai oma lukitava lokero. Kaapin tilavuuden tuli olla 0,1 kuutiota. Kalusteista mainittiin entisten lisäksi naulakot ja hyllyt sekä pesutelineet ja astiat. Kaksikerrokset makuulavitsat kiellettiin mutta kerrossängyt sallittiin.²²

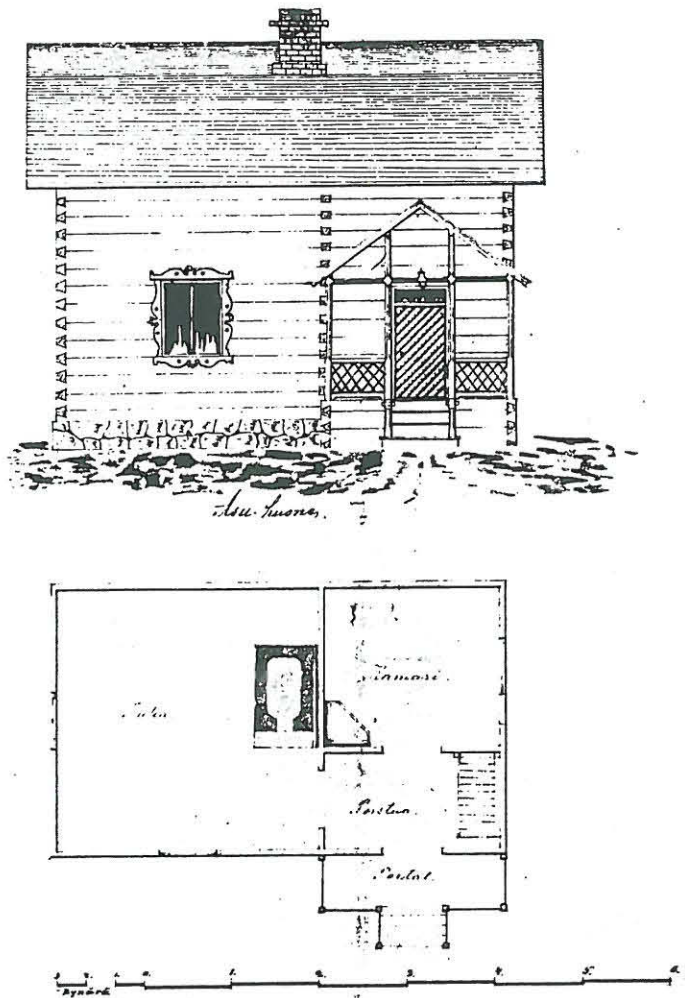
Kuva 2. Kämpän tyyppipiirustus 24 miehelle vuodelta 1956. Metsähallituksen Heretyn kämppä rakennettiin vuonna 1948 samalla pohjakaavalla.

Tallissa piti olla välikatto ja myös laualattia, mikäli katsottiin tarpeelliseksi. Pilttuita suurennettiin 2,6 metriä pitkiksi ja 1,6 metriä leveiksi. Pilttuiden seinien tuli ulottua vähintään metrin korkeudelle lattiasta. Tallin käytävän piti olla 2,5 metriä leveä. Talliin piti tehdä myös ikkuna ja ilmanvaihto.²³

3.1.2.3 Vuoden 1967 kämppälaki

Vuonna 1967 säädettiin kolmas kämppälaki. Siinä edellytettiin, että työntekijälle piti maksaa erillinen korvaus, mikäli hänen oletettiin asuvan kämpällä. Kämpän sai poikkeuksellisesti rakentaa ilman rakennuslupaa. Laki salli vain kahdeksan ihmisen majoittamisen samoihin tiloihin. Emännällä tuli olla oma keittiöstä erillinen makuuhuone. Kämpille edellytettiin saunaa ja erillisiä kuivaustiloja.²⁴

Asuinhuoneen korkeudeksi määrättiin 2,20 metriä. Sosiaaliministeriön ohjeiden mukaan kullekin majoitettavavalle tuli antaa erillinen vuode patjoineen sekä tyyny ja peite. Kämpissä tuli olla myös astiasto.²⁵ Suurilla työmailla tuli järjestää asunnosta erilleen moottorisahojen ja muiden työkalujen huoltotila, jota voitiin talvella lämmittää. Kämpällä tuli olla erilliset käymälät miehille ja naisille. Jätteille piti järjestää oma kaatopaikka.²⁶

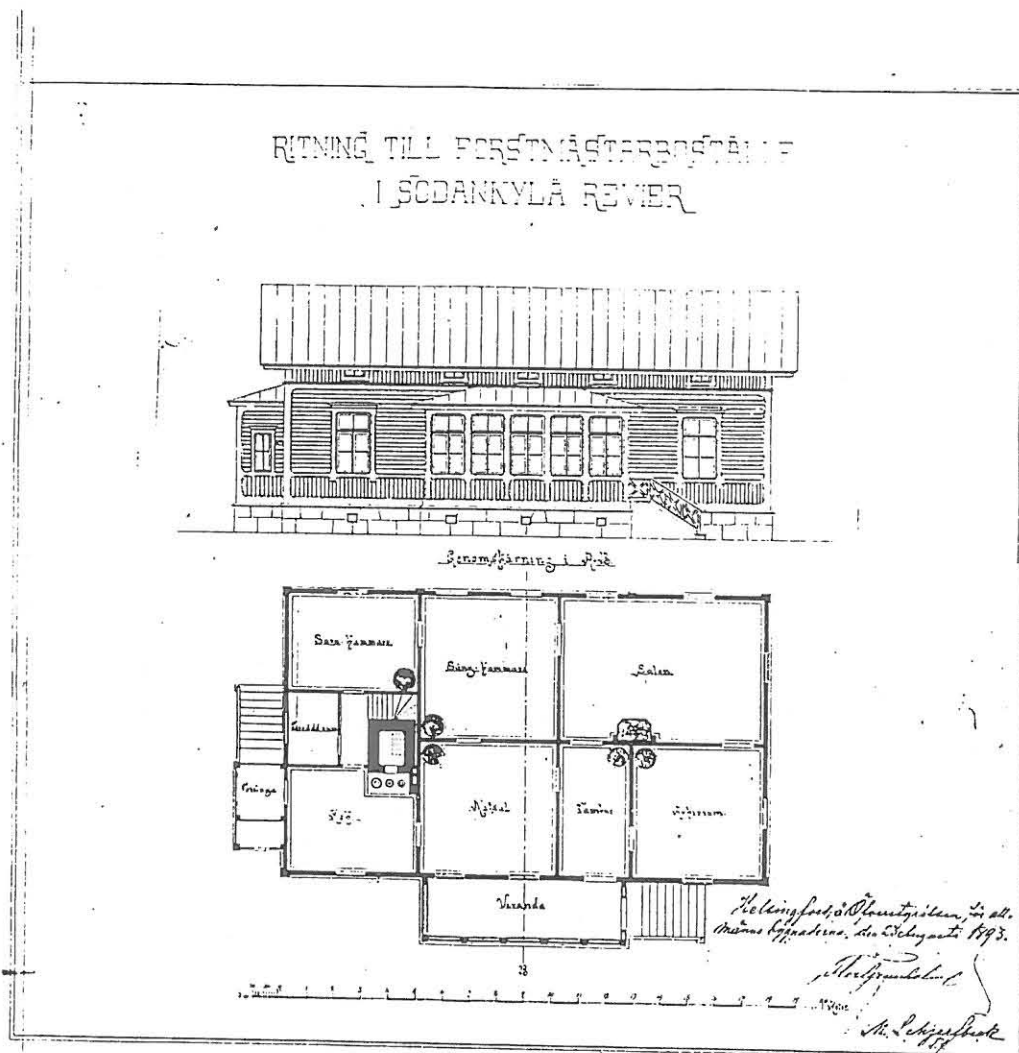
Kuva 3. Asu-huone metsänvartijalle.

3.2 Rakennushallitus

Rakennushallitus (tuolloinen Suomen intendentinkonttori) perustettiin vuonna 1811. Sen tehtävänä oli tarkastaa kaikkien kirkkojen ja sekä niin kruunun kuin muilla julkisilla varoilla rakennettavien julkisten rakennusten suunnitelmat. Intendentin konttorin tuli joko hyväksyä suunnitelmat, tehdä niihin tarpeelliset korjaukset tai laatia kokonaan uudet suunnitelmat. Lopullisesti suunnitelmat vahvisti senaatti ja joissain tapauksissa myös keisari. Vuoden 1848 organisatiouudistuksessa perustettiin läänien rakennuskonttorit.²⁷

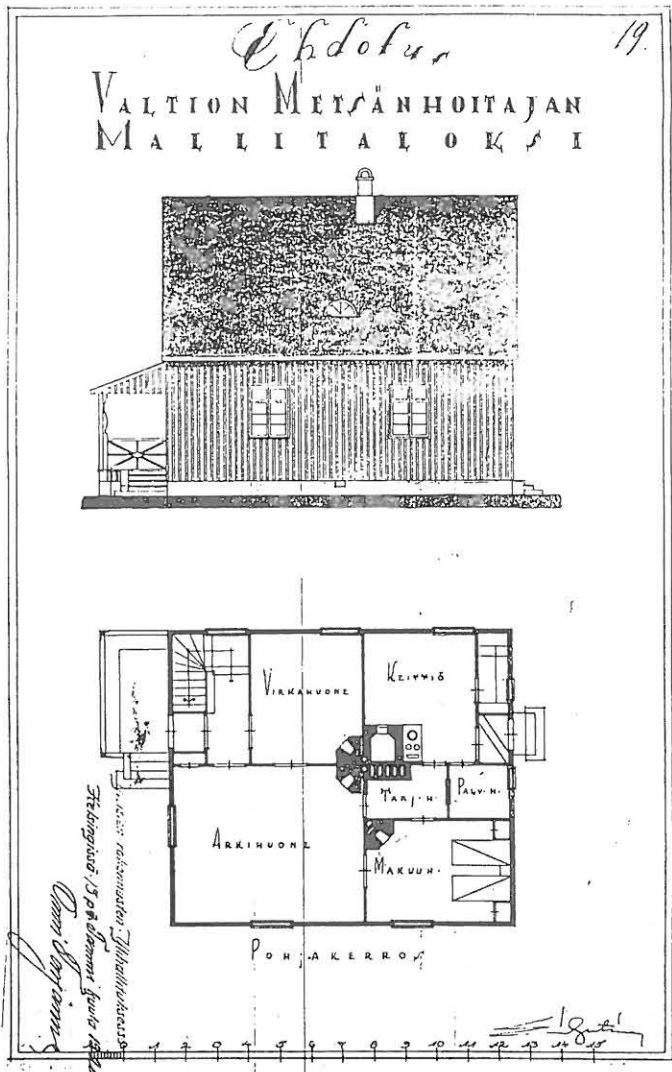
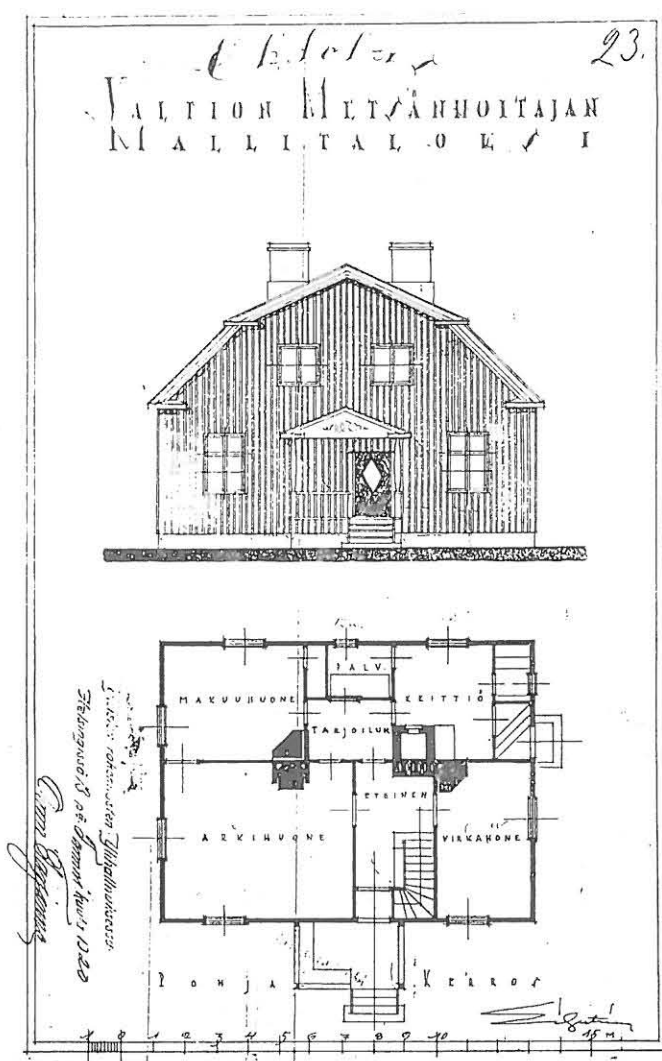
Turun maakunta-arkistosta on löytynyt Erik Sederholmin suunnitelma metsänvartijatorpalle vuodelta 1878. Torppaan piirettiin päärakennuksen lisäksi yhden katon alla oleva talli-navetta rakennus.²⁸ Metsähallituksen hallinnassa ei ole suunnitelman mukaan toteutettuja torppia.

huutt

Kuva 4. Sodankylän aluemetsänhoitajan virkatalo.

Rakennushallitus suunnitteli mm. aluemetsänhoitajien taloja 1800-luvun lopulla. Toteutus ei aina liene vastannut suunnitelmia. Magnus Schjerfbeck suunnitteli Sodankylän aluemetsänhoitajan virkatalon uuden päärakennuksen vuonna 1893. Säilyneiden valokuvien perusteella rakennus ei ollut aivan suunnitelmien mukainen. Rakentamisen valvominen takamailla ei ollut kovin tehokasta, sillä lääninarkkitehti Amatus Tötterstöm tutki rakennuksen noin kymmenen vuotta sen valmistuksen jälkeen ja määräsi joitain korjauksia.²⁹ Myös metsähallituksen oma valvonta oli hidasta, sillä metsänhoitaja G.W. Forsström ehti asua Emausta perheineen liki neljä vuotta ennenkuin pidettiin asianmukainen tulo- ja lähtö-tarkastus.³⁰

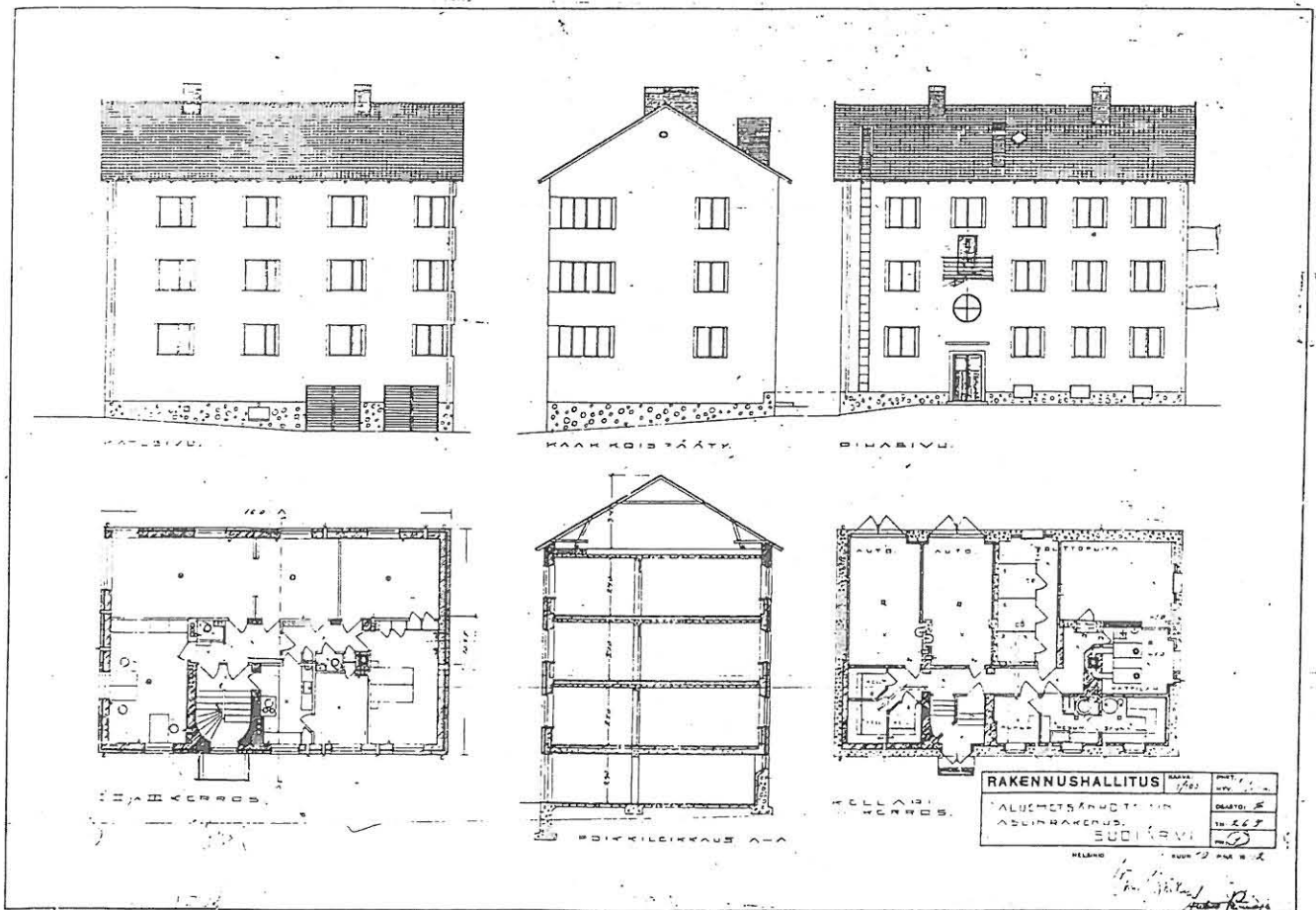

Kuva 5. Ehdotukset Valtion Metsänhoitajan Mallitaloksi.

3.2.1 Metsänhoitajien virkatalon tyyppiirustukset

Metsähallitus pyysi rakennushallitusta vuonna 1919 suunnittelemaan asuinrakennuksen maalla asuvalle metsänhoitajalle. Suurin tarve metsänhoitajien asunnoista oli Pohjois- ja Itä-Suomessa. Metsähallitus muistutti, että sillä oli käytettävissään vain rajoitetusti varoja, mutta kustannusarviossa toisaalta sai ottaa huomioon sen, että rakennuspuut ja niiden paikalle vetäminen ei muodostanut kustannuksia.³¹

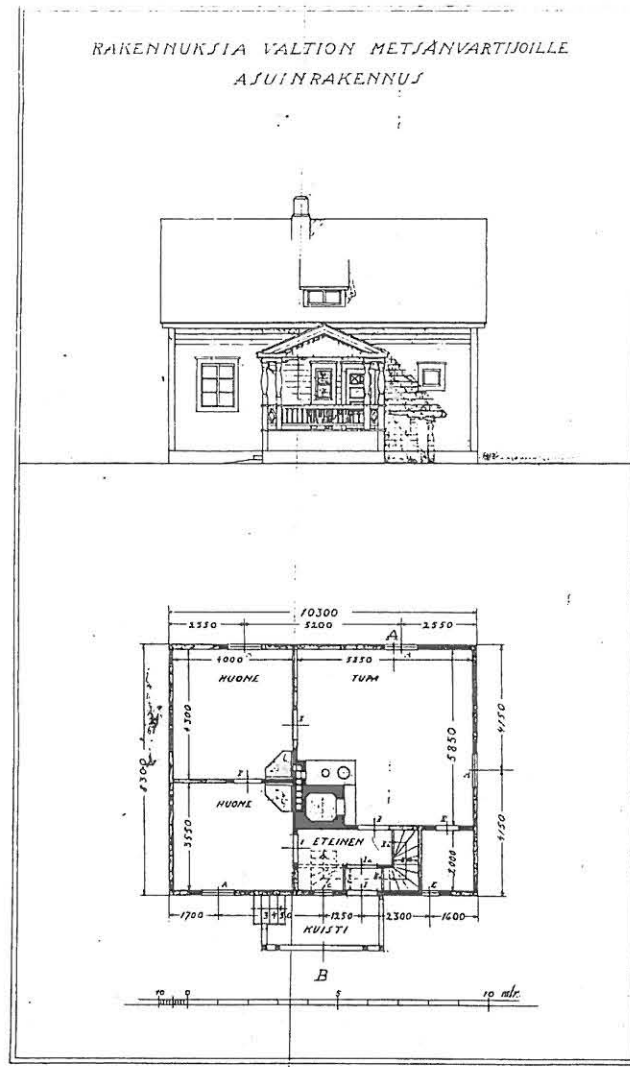
Rakennushallitus lähettikin jo tammikuussa 1920 kaksi vaihtoehtoista ehdotusta mallitaloiksi. Ehdotukset sisälsivät suunnitelmat vain asuinrakennuksesta. Rakennukset olivat puolitoistakerroksisia. molemmissa oli kaksi sisäänkäyntiä. Pääsisäänkäynnin eteishallista oli suora yhteys erilliseen virkahuoneeseen. Keittiöpuolen erotti asuinhuoneista pieni tarjoiluvälikkö.³²

Kuva 6. Ehdotus Suojärven Aluemetsänhoitajan asuinrakennukseksi. Aluemetsänhoitajan asunto vei koko kerroksen. Huoneistossa oli erillinen toimistohuone omalla sisäänkäynnillään. Keittiön ja palvelijanhuoneen erotti herrasväestä edelleen pieni tarjoiluvälikkö.

Metsähallituksen hallinnassa ei ole näiden piirustusten mukaan rakennettuja rakennuksia.

Arkkitehtien suunnittelemat talot eivät aina tyydyttäneet niiden asukkaita. Metsänhoitaja Reuter ihmetteli Lapin kinoksiin rakennettua virkataloa, jonka oven eteen oli suunniteltu avoin porraskivi. Samassa rakennuksessa oli pimeään ulkoporstuan sisällä neljä porrasta. Saunojen korkeudet ja tilavuudet oli mitoitettu taas niin, että talvella niitä jouduttiin lämmittämään pari päivää ennen kylpemistä, jotta lattia saatiin lämpimäksi. Reuter vaati ammattihenkilön, ei harjoittelijoiden, tekemiä tyyppipiirustuksia metsähallinnon uudisrakennuksiin.³³

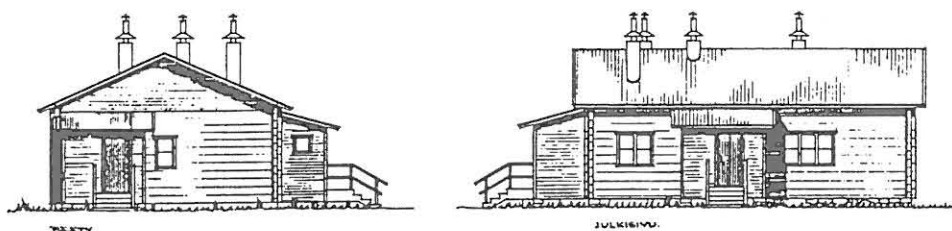

Kuva 7. Rakennuksia valtion metsänvartijoille, asuinrakennus.

3.2.2 Metsänvartijan virkatalon tyyppipiirustukset

Metsähallituksen arkistosta on löytynyt piiros ehdotuksesta metsänvartijatorpaksi Suomen valtion metsissä. Piirros esittää avointa pihapiiriä, jossa rakennukset oli sijoiteltu vapaasti. Metsänvartijan tilaan kuului asuinrakennus, tallinavetta rakennus sekä aitta pienellä sivukatoksella. Pitkänurkkaiset rakennukset olivat hirsipinnalla. Pihaa koristivat komeat pihapuut.

Rakennushallituksen arkistosta on löytynyt myös päiväämättömän suunnitelma Valtion metsänvartijoiden rakennuksiksi. Piirustukset lienee tehty samoihin aikoihin kun metsänhoitajan asuinrakennuksen tyyppipiirustukset. Metsänvartijan virkatalon rakennusryhmään kuului ainakin asuinrakennus, aitta, kotieläinsuoja ja sauna. Päärakennus oli suunniteltu puolitoistakerroksiseksi yhden palomuurin ympärille. Vain aitta ja sauna olivat hirsipinnalla pitkänurkkaisina.

Kuva 9. Metsäkämppä Tyyppi N:o 10 julkisiou ja pääty.

3.3.1 Kämppätoimikunta³⁴

Metsähallituksen kämppätoimikunta työskenteli vuosina 1956–1966. Se oli osin jatkoa sosiaaliministeriön vuonna 1954–1956 toimineelle kämppätoimikunnalle. Sosiaaliministeriön kämppätoimikunta julkaisi oppaan Metsätyömaiden kämppämajoituksesta vuonna 1956.

Metsähallituksen kämppätoimikunnan tavoitteena oli kämppärakennustoiminnan ohjaaminen järkeviin ja yhtenäisiin uomiin. Kämppäkysymys nähtiin ensisijaisesti tuotannollisena ja toissijaisesti sosiaalisena kysymyksenä. Tavoitteeksi asetettiin rakennusten tyypittäminen, rakenteiden kehittäminen, rakentamisen ohjeistaminen ja erikoislaitteiden tutkiminen ja suosittaminen.³⁵ Metsähallitus jatkoi sosiaaliministeriön kämppätoimikunnan rakentamisen tyypittämistä.

Kämppätoimikuntaan kuuluivat J.E. Arnkil, Yrjö Timonen, Paavo Valve, E. Heiskanen ja M. Perttala sekä sihteerinä toiminut rakennusmestari Vilho Säkkinen.³⁶ 1960-luvun alussa toimikuntaa täydennettiin Aholla ja Virkkusella. Tyyppipiirustukset toteutti Vilho Säkkinen.

Rakennukset muokattiin tyyppipiirustuksiksi. Ensimmäisiä kohteita olivat majoituskämpät ja moottorisahojen kunnostusrakennukset. Ennen hyväksymistä rakennukset koerakennettiin ja niitä käytettiin jonkin aikaa. Tällöin pyrittiin löytämään rakenteelliset viat ja suunnitelmia parannettiin tarpeellisilta osin. Metsähallituksen tyyppipiirustuksia annettiin korvausta vastaan puutavarayhtiöiden käyttöön.³⁷

Taulukko 2. Terävän pään standardin jakautuminen

tyyppi	konttorihuone/ vuoteita	vara- vuoteita	Mittamiesten huone/ vuoteita	vara- vuoteita	numero- tunnus
A	2	2	4	2	1
B	2	2	8	2	2
C	2	4	10	4	3
D	2	2	-	-	4

Taulukko 3 . Metsähallituksen tyyppipiirustusten luokitus.

sarja	tyyppi	koko /miestä	lämmitys	majoitus hlö/huone
10	kämppä	24	kamina	24
20	kämppä	24	keskuslämmitys	12
30	kämppä	24	keskuslämmitys	8
40	kämppä	48	kamina	
50	kämppä	48	keskuslämmitys	
60	asuntovaunu	8		8
70	sauna			
75	kauppa			
80	talli			
901, 902, 905	moottorisahakoppi			
907	moottorisahojen ja työkalujen kunnostuskoppi			
911	varastorakennukset			
912	halkosuoja			
920	kellari			
930	käymälä			
932	jätekaivo			
933	vedenheittopaikka			
950	aegrikaattikoppi			
70	sauna			
75	kauppa			
80	talli			
901-905	moottorisahakoppi			
80	talli			

Ensimmäinen standardoimiskortti oli Kaminantorven standartisoimiskortti KR-519.1. Myöhemmin tehtiin mallipiirustukset mm. kämpän pöytää ja penkkiä, radio- ja lehtihyllyä varten. Kämpätyyppien peilikuvat ilmaistaan kirjaimella P (esim. 12P).

Kämpätoimikunnan työssä näkyi metsätyömaan muuttuminen, vaikka lainsäädäntö säilyi ennallaan. Toimikunta aloitti työnsä vuonna 1956, jolloin keskityttiin kiinteiden talvikauden kämppien ohjeistamiseen. Jo vuonna 1959 pääpaino oli siirrettävien vaunujen käytössä. Vuodesta 1960 keskityttiin 24 miehen kämppien järjestelyihin ja kesäaikaiseen tilapäismajoitukseen. 1960-luvun puolivälissä pohdittiin metsätyön jakautumista kotoa tehtävään työhön kylien ympäristössä ja kairaon, jonne täytyi vielä rakentaa majoitustiloja tai mopoteitä.

Uusien rakennusten tekemisen lisäksi kämpätoimikunta huolehti myös entisten kunnostamisesta lain vaatimalle tasolle ja kämppien siirtojen kehittämisestä. Tuolloin syntyi kämppäkartanoita, joissa vanhassa hirsiympäristössä oli uusia lautarakenteisia moottorisahakoppeja ja mahdollisesti siirrettäviä tallivaunuja. Useimmat ratkaisuihin pyrkivät joko standardoitaviin siirrettäviin rakenteisiin tai niin kevyeen ja halpaan rakentamiseen, että rakennukset voitiin hylätä yhden käyttökerran jälkeen.

Kämppe-toimikuntaa huoletti vanhojen kämppeiden korjaaminen, joka useimmiten oli hyvin kallista.³⁸ Kämppe-toimikunnan toiminnan ja rakentamisen määrästä saa kuvan seuraavasta kuvasta

Taulukko 4. Kämppe-rakennustoiminta piirikunnittain vuonna 1959.

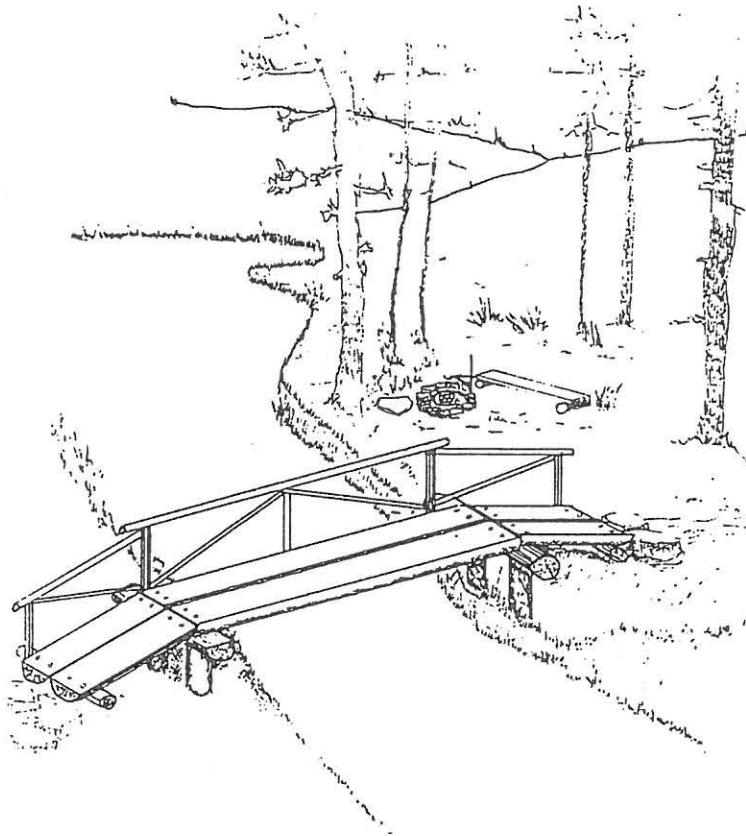
	Perä-Pohjolan pkk	Pohjanmaan pkk	Itä-Suomen pkk	Länsi-Suomen pkk	yhteensä
Uusia kämppeä					
kpl	0	0	1	1	2
miehille	0	0	28	30	58
hevosille	0	0	22	12	34
Asuntovaunuja					
kpl	6	1	0	0	7
miehille	40	8	0	0	48
hevosille	16/16	0	0	0	16
Kämpän siirtoja					
kpl	14	4	1	0	19
miehelle	532	218	24	0	874
hevoselle	174	87	0	0	261
peruskorjauksia					
kpl	1	1	3	3	8
miehelle	24	34	72	70	200
hevoselle	0	0	0	6	6

Uusista ohjeista tiedotettiin julkaisussa Metsähallituksen teknisiä tiedotteita B. Toimikunnan työn ohessa syntyi metsähallituksen kämppekortisto. Sitä pidettiin yllä siten, että piirikuntakonttorit lähettivät kortit hankintakauden lopussa hoitoalueisiin täydennettäväksi.³⁹

3.3.2 Vuokrasopimukset

1970-luvulla rakennettiin Luoston lomakylä metsähallituksen maalle Sodankylään. Tonttien vuokrasopimuksissa metsähallitus edellytti rakennuspiirrustusten hyväksyttämistä metsähallituksessa. Aluemetsänhoitaja Lifländer esitteli asian metsähallituksessa ja merkitsi rakennuspaikan maastoon.⁴⁰

Käytännössä tämä johtisiihen, että Luostolle ei hyväksytty rakennettavaksi muita kuin kelohonkarakennuksia. Vanhoissa metsäkämpissä keloja käytettiin rakennusaineena, koska kuiva puu oli arvotonta.⁴¹ Luostolla tämä vaatimattomien kämppeiden rakennusaine jalostui symboloimaan erähenkeä ja luonnonmukaisuutta.⁴² Kelohongan jalostaminen vapaa-ajan asuntojen rakennusmateriaaliksi lienee metsähallituksen merkittävin panos suomalaiseen rakentamiseen.

PORRAS

Porras tehdään tukivista, latvaläpimitaltaan väh. 125 mm joko veistetyistä tai sahatuista puista tukivien matukien varaan. Kaiteena käytetään väh. 5 cm läpimittaista riukua.

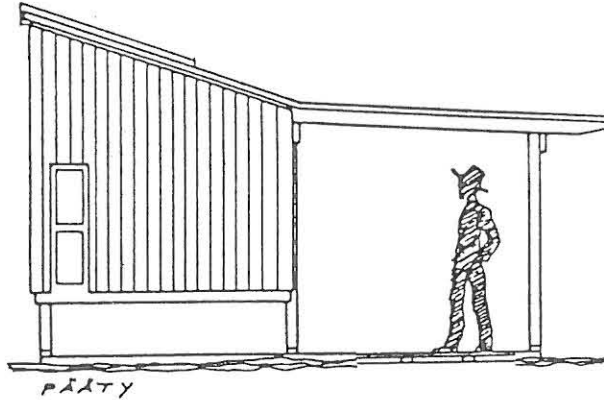
Kuva 10. Portaan rakennepiirustus Virkistyskäytön rakennepiirustuksista vuodelta 1974.

3.3.3 Virkistyskäytön mallipiirustukset

Vilho Säkkinen teki ensimmäiset virkistyskäytön rakenteiden mallipiirustukset 1970-luvulla. Niissä on mallit tulipaikasta, pitkoksista ja silloista.

Vuonna 1988 aloitettiin Perä-Pohjolan piirikuntakonttorissa suojelun ja ulkoilun rakenteiden uusiminen metsätalousinsinööri Erkki Tuovisen johdolla. Työryhmän tehtävänä oli tehdä ehdotuksia suositeltavista rakenteista ja käyttökohteista käytännön suunnittelu- ja toteutustyön helpottamiseksi. Työ viimeisteltiin Länsi-Lapin virkistyspalveluissa vuonna 1993.⁴³

Ulkoilun ja suojelun rakenteet -ohjeisto sisältää retkeilyn ja opastuksen tavantomaiset rakennukset. Päämateriaalina on hirsi. Arkkitehtonisesti kokoelma on saanut vaikutteita paikallisesta rakentamisesta.

Kuva 10. Opastuskatos luonnonsuojelun mallipiirustuksista.

3.3.4 Luonnonsuojelun mallipiirustukset

Metsähallituksen luonnonsuojelualueiden uudisrakentaminen on painottunut opastus- ja palvelurakenteisiin. Tavoitteena on ollut yhtenäinen "metsähallituksen tyyli", jonka pyrkimyksenä on ollut maastoon ja ympäristöön sopeutuva yksinkertainen ja jämerän kestävä yhtenäinen rakennustapa. Rakennusten tuli olla myös helppo käyttää ja hoitaa. Rakenteet pystytettiin yleensä hoitoalueen väen voimin, jolloin perusratkaisujen tuli olla helposti toteutettavissa. Opastusmateriaali ja muut osat, joita hoitoalueissa ei voitu tehdä, olivat standardoituja.⁴⁴

Hyväksi havaittuja rakenteita alettiin 1980-luvulla koota mallipiirustuskokoelmaan (Suojelun ja ulkoilun rakenteet, ohje- ja mallikokoelma). Mallikokoelma syntyi osittain tilattujen kohteiden mukaan, osin siihen on otettu mukaan hyväksi havaittuja rakenteita. Ehdottomaan yhdenmukaisuuteen ei kuitenkaan pyritty, vaan paikallisille ideoille ja perinteiselle rakennustavalle on jäänyt tilaa.

Luonnonsuojelualueiden rakentamisen yleisuunnittelun uusi vaihe on ollut Perämeren kansallispuiston suunnittelu. Metsähallitus tilasi Arkkitehtitoimisto Antti Pihkalalta alueen rakentamisohjeet. Siinä annetaan ohjeet rakennuksen sijoittelusta, rakennustavasta ja pintamateriaaleista.⁴⁵

4 METSÄHALLITUKSEN RAKENTAJAT

Metsähallintoa koskevat lait ja asetukset eivät ennen itsenäisyyden aikaa sisältäneet yksilöityjä määräyksiä metsähallituksen rakennustöitten suorittamisesta eikä metsähallituksessa ollut virkamiestä, jonka tehtäviin olisi erikseen mainittu kuuluvan rakennusten suunnittelu ja rakentaminen. Metsähallituksen edellytettiin kuitenkin pääasiassa itse huolehtivan ylimetsänhoitajien ja mestänhoitajien puustellien rakentamisesta: "ja owat nämä puustellit ainoastansa wähitellen sekä parhaastansa metsänhoito-ammatin omalla työwäellä kuntoon pantawat".⁴⁶ Ennen kuin virkatalo oli rakennettu, oli em. virkamiehillä oikeus tietyn suuruiseen vuokratuuhun.⁴⁷

Metsähallituksen viroista annettiin laki vuonna 1921,⁴⁸ ja asetus metsähallinnosta määritteli viraston tehtävät ja osastojaon. Maankäyttöosasto hoiti metsähallituksen alaisen valtionmaan käyttöä ja sen tuli lisäksi pitää huolta siitä, että metsähallinnon virka- ja palvelusmiesten asunotilat pidettiin kunnossa.⁴⁹ Varsinaisesta rakennustyöstä vastaamaan perustettiin insinööriosasto, jonka tuli suorittaa uittoon, tienrakennukseen ja huoneenrakennukseen liittyvät työt metsähallituksen vuosittain hyväksymän osaston yleisen toimintaohjelman mukaan.⁵⁰ Osastossa oli tie- ja vesirakennusinsinööri, jolle uitto- ja tienrakennustöitten lisäksi kuului tehtyjen päätösten mukaisesti suunnitella, toimeenpanna ja valvoa huoneenrakennustöitä sekä huolehtia rakennusten korjauksista.⁵¹ Aluetasolla rakentamisesta vastasivat neljän piirikuntakonttorin piiri-insinöörit rakennusmestareineen.⁵² Metsähallituksen johtosäännön mukaan piiri-insinööri saattoi harkintansa mukaan uskoa töitä alaisilleen tai jättää aluemetsänhoitajan suoritettaviksi hoitoalueissa, mutta piiri-insinööri oli kuitenkin aina itse vastuussa töitten suorittamisesta.⁵³ Johtosäännössä määrättiin myös kustannusarvion laatimisesta ja hyväksymisestä sekä rakennustyön lopputarkastuksesta.⁵⁴

Virat ja työtehtävät säilyivät vuosikymmeniä samoina. Koska tienrakennus ja uittoon liittyvä rakentaminen veivät suuren osan piiri-insinöörin työajasta, aluemetsänhoitajat toimivat useilla hoitoalueilla itsenäisyyden ajan alkuvuosikymmeninä talonrakennusasioissa melko itsenäisesti ja rakennuttivat myös kämppiä hakkuualueille. Itse rakennustyön suorittivat urakkana ammattitaitoiset työmiehet, myöhemmin urakoitsijat tai velvoitetyöllistettävät. Metsähallituksella ei ole ollut varsinaista rakennustyön suorittavaa omaa henkilökuntaa.

1940-luvun loppupuolella koitti metsähallituksessa vilkas talonrakennuskausi, kun varsinkin Lapin lääniin oli rakennettava runsaasti virkataloja ja kämppiä. Rakennushallitus vastasi virasto- ja toimitilarakentamisesta silloin, kun tarvittiin yhteiset tilat useammalle valtion viranomaiselle, pelkästään metsähallituksen käyttöön tulevat rakennukset metsähallitus rakensi itse.⁵⁵ Metsähallituksen Perä-Pohjolan piirikuntakonttorissa oli kaksi rakennusmestaria: Arvid Ruikka

ta. Rakennuspiirustuksia tekivät rakennusmestarit itse tai he muokkasivat metsähallitukselle lähetettyjä rakennushallituksen ja sosiaaliministeriön mallipiirustuksia kuhunkin rakennuskohteeseen sopiviksi.⁵⁶ 1940- ja 1950-lukujen taitteessa metsähallituksen rakennustoiminnassa alettiin siirtyä lautarakenteisiin taloihin ja uusia lämmitysmenetelmiä ja standardimittaisia rakennusosia ryhdyttiin käyttämään.⁵⁷ 1950-luvun loppupuolella perustettiin kämpppätoimikunta suunnittelemaan ja standardoimaan metsähallituksen kämppämallit. Kämppätoimikuntaa ja metsähallituksen omaa rakentamisen ohjausta käsitellään tarkemmin luvussa 3.3.

Rakentamisen painopisteet muuttuivat ajan myötä. 1970-luvulla tärkeimpinä rakennuskohteina olivat metsähallituksen uudet työsuhdeasunnot, kuten metsurien rivitalot, 1980-luvulla alkoi runsas luonnonsuojelun ja virkistykseen tarpeisiin liittyvä rakentaminen kansallispuistoissa ja retkeilyalueilla, mikä on jatkunut 1990-luvulla.⁵⁸ 1920-luvun alusta asti pääpiirteissään voimassa ollutta organisaatiota muutettiin vuonna 1992 siten, että vanha piirikuntajako poistettiin ja piiri-insinöörit ja rakennusmestarit ovat metsähallituksen tukitoimintoihin kuuluvan kiinteistöpalvelun henkilökuntaa.

Kuva 11. Metsähallituksen kiinteistöpalveluiden rakennustyömaa Jussarössä Tammisaaren kansallispuistossa kesällä 1993. Kuva: metsähallitus.

Kuva 12. Taivalkankaan kämppä vuonna 1934. Kuva: metsähallitus.

5 METSÄHALLITUKSEN RAKENNUTTAMAT RAKENNUKSET

Metsähallituksen rakennuksille, etenkin virkataloille, ovat ominaisia luonnonkauniit rakennuspaikat vesistön lähellä. Vanhempi hirsirakentaminen on saanut vaikutteita paikallisesta rakentamisesta. Tämän vuosisadan rakennuksissa on havaittavissa vaikutteita yleisistä arkkitehtuurin suuntauksista.

Vanhimmat metsähallinnon rakennukset ovat metsänvartijatiloja. Metsänhoitajien virkatalot, joissa oli myös metsähallinnon konttoritilat, tehtiin hitaammin. Vuonna 1911 käytiin läpi metsähallinnon omistama rakennuskanta ja pyrittiin saamaan kiistattomaan omistukseen esim. kaikki metsänvartijaloilla olleet rakennukset.

Näkyvin metsähallituksen rakennuskanta oli kämppärakentaminen, joka korvasi taloissa ja etenkin syrjäseuduilla kruununmetsätorpissa majailun. Puun-
tuotannon rakennuksia ovat myös uiton osin muiden rakentamat rakennukset ja rakenteet. Metsätyöväen asuntojen rakentaminen päättyi metsurivitaloihin.

Metsähallituksen alkuaikoina oli tavoitteena hoitoalueen sisäisten yhteyksien parantaminen. Teitä rakennettiin osin kruununmetsätorppareiden taksvärkinä, osin palkka- tai työllisyystöinä. Tierasitus koski vuodesta 1883 myös kruununpuistoja. Vasta vuoden 1921 tielain mukaan joutuivat maantiet valtion ylläpidettäviksi. Metsähallitus on sotien jälkeen ollut edelleen merkittävä maarakentaja: metsäautotieverkko on tavoittanut yhä etäisempiä korpia.

Virkistys- ja opastusrakenteet ovat autiotupia lukuunottamatta syntyneet vasta 1970-luvulta alkaen.

5.1 Metsähallinnon rakennukset

5.1.1 Metsänvartijatorppa⁵⁹

Metsänvartijan torppa oli yleensä tavallinen maalaisrakennus. Torpan ulkonäköön vaikutti 1800-luvulla enemmän paikallinen rakentamistapa kuin metsähallitus, vaikka metsähallitus myönsikin rakennusapua. 1900-luvulla alettiin kiinnittää huomiota puunkäyttöön ja tulisijoihin. Vuosisadan alkupuolella tulevat myös metsänhoitajien majoitustilat.

Ohjesäännön mukaan metsänvahdin torpan tuli olla vartio-osuuden sisällä. Metsänvahtien vartio-osuus oli tuhannesta kolmeen tuhanteen tynnyrinalaan eli noin 500-1500 hehtaaria. Mikäli oli vaihtoehtoisia sijoitusmahdollisuuksia, torppa tuli sijoittaa mahdollisimman lähelle kylää, valtatieta tai kulkureittiä, koska niiden lähetyvillä arveltiin olevan enemmän vartioimista. Torppaan piti kuulua tarpeelliset pelto- ja niittymaat sekä huoneet.⁶⁰

Metsänvartijalla oli oman palstansa ja vahtitorppansa tuotteiden lisäksi oikeus metsästää, kalastaa, pyytää otuksia ja ottaa kotitarpeiksi nautittujen puiden latvoja ja oksia sekä tuulen murtoja vartio-osuudellaan. Metsänhoitajan luvalla sai myös ottaa kasvavia puita ja laidunaa.⁶¹

Torpasta luopuessaan metsänvartija sai pyytää seuraavalta metsänvartijalta korvauksen torpassa tehdyistä töistä. Vanhuuden tai työssä loukkaantumisen vuoksi luopuvan metsänvartijan virka siirrettiin soveliaalle läheiselle miespuoliselle perilliselle, joka lupasi ottaa eronneen elätettäväksi. Metsänhoitaja saattoi erottaa osan torpan maista eroavalle metsänvartijalle muona(syytinki)maana.⁶²

Metsähallituksen hallinnassa olevista metsänvartijatorpiksi rakennetuista kohteista vanhin lieenee **Korteniemi** Liesjärven kansallispuistossa. Etelä-Suomessa on säilynyt myös yksityisessä omistuksessa Mustajärven metsänvartijatila, joka oli Evon valtionpuiston metsänvartijatila. Nykyiset Korteniemen rakennukset ovat 1800-luvun lopulta. Pihapiiriin kuului asuinrakennuksen lisäksi talli, na-

vetta, sauna, riihi ja aitta sekä perunakuoppia. Päärakennuksen metsähallitus lunasti kokonaisuudessaan vasta vuonna 1911. Tätä ennen ns. uusipuoli oli metsänvartijan pojan perheen käytössä. Metsähallitus lunasti sen ns. herrojen kamariksi, jolle jäi erillinen sisäänkäynti.⁶³

Pohjois-Suomessa Muonionjoen varrella sijaitsevat **Naapankivaara** ja **Aarea** ovat hyvin erityyppisiä. Naapankivaara on vauraan maatalouteen suuntautuneen torpan esikuva 1860-luvulta. Aarea taas on vaatimaton metsänvartijan itsensä rakentama kokonaisuus 1920-luvulta.

Juhanala Leivonmäellä edustaa metsänvartijatilaa, joka on aiemmin ollut kruununmetsätorppa. Juhanalan komeat rakennukset on tehty pääosin kruununmetsätorppakaudella.

Kuva 13. Alakittilän aluemetsänhoitajan virkatalo vuonna 1958. Kuva: metsähallitus.

5.1.2 Metsänhoitajan virkatalo

Metsänhoitajan virkatalo sisälsi yleensä toimiston omalla sisäänkäynnillään ja asunnon. Pihapiirissä oli varastotiloja sekä toisinaan myös pienet karjasuojat.

Metsähallituksen asetuksessa 1859 määrättiin, että metsähallituksen metsänhoitajille ja ylimetsänhoitajille tuli varustaa virkapuustellit. Sopivien asuntojen löytäminen oli hankalaa. Metsähallitus pyrki osin ostamaan soveliaat tilat osin rakennutti niitä itse. Ainoa ylimetsänhoitajan virkatalo oli Kittilän kirkonkylässä sijainnut Foudila vuoden 1914 tilastoissa.⁶⁴

Pitkään virassaan toimineille metsänhoitajille virkataloista tuli koti, jota kaiva-
ten muisteltiin eläkepäivinä. Emauksen virkatalon pitkäaikainen asukas, alue-
metsänhoitaja Forsstöm, muisteli kaiholla virkapuustelliaan. Erityisesti hän piti
salongista, joka oli kuin ritarisali. Se veikin noin neljänneksen koko rakennuk-
sesta. Muistoihin pääsivät myös konttori ja kulmakamari, jossa asuivat avus-
tavat metsänhoitajat, sekä ruokasali jossa loisti joulukuusi.⁶⁵

Vasta itsenäistyneessä Suomessa asuntopulaa yritettiin ratkaista ostamalla
pientaloja. Tämä ei kuitenkaan ratkaissut ongelmaa. Rakennushallitus teki met-
sähallitukselle tyyppipiirustukset metsänhoitajan virkataloksi.⁶⁶ Yhtään niiden
mukaan rakennettua virkataloa ei ole metsähallituksen hallinnassa.

Pelkosenniemen puustelli on pihapiireineen vanhimpia metsähallituksen hal-
linnassa säilyneitä aluemetsänhoitajan virkataloja. Sen ulkoasu on säilynyt en-
nallaan täydentäen hyvin säilynyttä kylämaisemaa. Vanhoista, yhä käytössä
olevista kohteista ajallisesti kerrostuneimmat lienevät **Ranuan hoitoalueen**
toimisto- ja asuintilat. Pihapiiriä on rakennettu vuosisadan alusta 1960-luvulle.
Eri ajan rakennukset muodostavat omia pihojaan. Komeimpia metsähallituksen
hallinnassa olevia metsänhoitajanvirkataloja on **Lieksan aluemetsänhoitajan**
talo. Viimeinen yhä toimistona ja asuntona toimiva aluemetsänhoitajan talo on
Savonlinnassa.

Jatkosodan ja ns. Lapin sodan jälkeen metsänhoitajien virkataloista oli jäljellä
vain puolet. Vuonna 1956 saavutettiin sotia edeltävä taso. Uutuuksia olivat
apulaismetsänhoitajien talot.⁶⁷ Sodan jälkeisen rakentamisen hyviä esimerkkejä
ovat Hyrynsalmen ja Kuhmon hoitoalueet.

5.1.3 Metsäteknikontalo

Ensimmäiset määräykset työnjohtajien virka-asunnoista ovat metsähallituksen
vuoden 1908 johtosäännössä.⁶⁸ Vuonna 1934 perustettiin 169 uutta metsäntyön-
johtajan tointa ja metsänvartijapiirien tilalle ryhdyttiin muodostamaan työnjoh-
tajapiirejä. Työnjohtajien virkanimike muuttui metsäteknikoksi 1940-luvulla.⁶⁹

Säilyneissä työnjohtajan/metsäteknikon rakennuksissa näkyy vuosisadan alun
maatilojen tyyppipiirustusten vaikutus. Asuinrakennukset tehtiin yhden palo-
muurin ympärille. Rakennustapa oli lähempänä omakotitaloa kuin perinteistä
maalaistaloa. Myöhemmin jälleenrakennuskauden aikana harjakattoiset, puoli-
toistakerroksiset puiset omakotitalot levisivät tyyppitaloina koko maahan.⁷⁰

Osa vanhoista metsänvartijatiloista yksinkertaisesti purettiin ja tilalle raken-
nettiin metsäteknikon arvolle sopiva virkatalo. Näin tapahtui nykyisin Koivu-
suon luonnonpuistossa olevassa Pirhonvaarassa vuonna 1932 ja Ylitornion
Hannukkalanniemessä vuonna 1939. Uudisrakennuksiin tehtiin erillinen työ-
huone, johon oli eteisestä oma sisäänkäynti.

Hannukkalanniemen metsäteknikontaloa rakennettiin vuodesta 1939. Virkatalon rakennukset muodostavat erittäin hyvin säilyneen kokonaisuuden, johon kuuluvat yksityiseen asumiseen ja virkatehtävien hoitoon liittyneet rakennukset. Kohteessa on käytetty osittain metsähallituksen tyyppipiirustuksia.

Niemelä on sodan jälkeen rakennettu pihapiiri. Tuon ajan omakotitaloista sen erottaa erillinen työhuone. Metsähallituksen rakennuksiin verrattuna uutena piirteenä on suurehko olohuone takkoineen.

Kuva 14. Metsäteknikon tiloilla aidalla rajattiin yksityistä tilaa. Esimerkiksi Hannukkalanniemessä venevalkama on aidan sisällä, mutta käpykaristamo aidan ulkopuolella. Kuva: metsähallitus.

Kuva 15. Hietajärven kämppä vuonna 1955. Kuva: metsähallitus.

5.2 Metsätyömiesten majoitusrakennukset

5.2.1 Kämppä

Savotat kestivät marraskuulta maalis-huhtikuulle. Valmistelutyöt alkoivat yleensä syyskuussa. Niihin kuului hakkuu- ja ajotöiden valmistelu sekä kämppien rakentaminen. Asumukset ja huoltorakennukset olivat usein käytössä vain yhden talven, joten rakenteet tehtiin tilapäisiksi.⁷¹ Vuoden 1928 lain jälkeen kämppien rakentaminen kuului työnantajalle.

Kämpät sijaitsivat yleensä muutaman kilometrin päässä palstoilta. Yhdessä kämpässä asui tavallisesti noin viisi ajomiestä ja heidän hakkuumiehensä.⁷² Pienimmät kämpät olivat yhden hevostalven käytössä, suurimpiin majoittui useita hevostalvia eli kymmeniä miehiä.⁷³

1930-luvulla metsätyöntekijöistä puolet asui kämpillä. Ne sijaitsivat yleensä alle kolmen kilometrin päässä leimikolta. Hakkuukaudella 1938-39 tehdyn tutkimuksen mukaan työnantaja kustansi lakisääteisten velvoitteiden lisäksi kämppien lämmitykseen käytetyt polttopuut ja yleensä myös valaistukseen käytetyn lamppuöljyn.⁷⁴

Kuva 16. Pieni kämppä 1920-luvulta Kannuksessa Lestin hoitoalueessa. Kuva: metsähallitus.

5.2.1.1 Hevoskunnan kämppä

Yhden hevoskunnan kämpät olivat satulakattoisia hirsirakennuksia. Kämpän ainoassa huoneessa oli korkeutta juuri sen verran, että keskilattialla mies mahtui seisomaan. Lämmityslaitteena toimi nurkkaan muurattu piisi tai myöhemmin kamina, jolla myös valmistettiin ruoka. Vuoteena oli halastuista hirsistä tehty yhteisvuode eli peska tai pelkästään kuusenhavut lattialla. Kämpän toisessa päässä oli hevostalli.⁷⁵

Hatarissa kämpissä piti pukeutua nukkumaan mentäessä. Kaikilla ei ollut vaihtovaatteita, joten kastuneita vaatteita yritettiin kuivatella kämpän orsilla yötä ja seuraavaa päivää varten. Kämpän pihoilla ei ollut kaivoa, joten peseytymismahdollisuudet olivat alkeelliset. Saunomassa saattoi käydä pääpirtillä ja sieltä löytyi usein myös kauppa.⁷⁶

Ensimmäinen kämppälaki salli edelleenkin tallin rakentamisen ihmisasumuksen kupeeseen. Näin meneteltiin usein, mutta tällöin rehusuoja sijoitettiin asunnon ja tallin väliin. Yleensä lakisääteinen rehusuoja puuttui vielä 1930-luvulla, vaikka sen rakentaminen oli esim. yleisesti käytettyä aumastoa nopeampaa ja halvempaa.

Kaikkein vanhimpia yksinäisiä kämppiä ei metsähallituksen rakennuskannassa ole säilynyt. **Korpiniemen kämppä** Karvialla on esimerkki 1930-luvulla rakennetusta pienkämpästä, jossa makuu- ja ruuanvalmistustilat eivät olleet eriytyneet.

Kuva 17. Metsäpirtti 1920-luvun alusta Kannuksessa, Lestin hoitoalueessa. Kuva: metsähallitus.

5.2.1.2 Metsäpirtti – useamman hevoskunnan majoitustila

Metsäpirtti oli hirsinen satulakattoinen rakennus. Sen majoitustila oli suurempi. Rakennuksessa saattoi olla erilliset tilat keittiölle ja työnjohdolle. Mikäli kämpällä oli ruuanlaittaja, hänelle erotettiin pahvilla oma nurkkaus.⁷⁷ Talli oli joko erillinen rakennus tai kiinni kämpässä.

Kellari tehtiin maakuoppaan. Tavallisesti se tehtiin maasaunojen tapaan hirsistä salvaamalla ja kuntalla vuoraten. Kellari tuuletettiin katon läpi tukevalla hormilla. Pienet kellarit tehtiin toisinaan nostettavan kannen alle kaivon tapaan.⁷⁸

Hevosia oli savotalla kolmannes miesten määrästä.⁷⁹ Ensimmäisen kämppälain jälkeen ryhdyttiin 1930-luvulla rakentamaan salvotusta hirrestä talleja, joissa jokaisella hevosella oli oma pilttuu ja valjaille naulakko.⁸⁰ Tällöin ilmestyi talleihin myös jo aiemmin käytetyn harjakaton alle välikatto.⁸¹

Vuoden 1947 kämppälaki määrittelee jo hyvin tarkasti ne vaatimukset joita asetetaan tallille. Ratkaiseva ero edelliseen kämppälakiin oli se, että tallia ei enää saanut rakentaa työmiesten asumuksen yhteyteen.

Seitsemisen kansallispuistossa oleva **Pitkäjärven kämppä** on harvinainen alkuperäisellä rakennuspaikallaan oleva kämppä. Sen rakennusmateriaalina on myös käytetty kämppien rakentamiseen tyypillistä kelohirttä. Rakennus on maalaamaton.

Kuva 18. 1930-luvun kämppä Koillismaalta. Kuva: metsähallitus.

5.2.2 Kämppäkartano

5.2.2.1 Ruukinpirtti

Useampia hakkuukausia kestäväää savottaa varten voitiin rakentaa jo pysyvämpiäkin asumuksia. Ruukinpirttiin kuului pääkämpän lisäksi talli, makuusiini, jossa sattoi olla kauppa ja rehulato, sauna, liiterikellari ja käymälä. Ruukinpirteistä uittokämpät erosivat siinä, että ruukinpirteillä ei näyttänyt olevan niin suurta tarvetta näyttävään arkkitehtuuriin kuin uittokämpillä⁸².

Ruukinpirtti rakennettiin huolellisemmin kuin tilapäisasunnoiksi kyhätyt maa-saunat ja -kämpät. Pirtin seiniin lisättiin hirsikertoja, jolloin siellä voitiin seistä kaikkialla. Hirret veistettiin aina ainakin sisäpuolelta, usein myös ulkopuolelta ja nurkkiin tehtiin salvokset. Vesikatto katettiin päreillä tai tuohilla ja välikatto taas sammaleella tai kuntalla sekä mullalla. Lattia tehtiin halaistuista tai veistetyistä kelleksistä tai sahatuista soiroista tai laudoista.⁸³

Pirtti käsitti useita eri tiloja, joissa kaikissa oli ikkunat. Hirsistä tehty väliseinä jakoi tilan kahteen pääosaan: terävään ja tylsään päähän. Terävässä päässä si-

jaitsi keittiö helloineen sekä työpäälliköiden asunto ja työnantajan konttori. Suurempi tila, ns. päivälaipuoli eli karhunkoppi oli varustettu omalla sisäänkäynnillä. Tilaa hallitsi huoneen keskellä seisova avotakka eli uuni. Usein päivälaipuolelle ja terävään päähän kuljettiin päreillä, tuohilla, riuilla tai laudoilla katetun ulkoeteisen kautta. Työnjohdon ja päivälaipuolen välillä oli usein ovi, samoin terävän pään ja keittiön välillä.

Emäntien yleistyessä 1920-luvulla rakennettiin karhukopin ja keittiön väliin tarjoiluluukku, ns. elämänluukku, jonka kautta ruoka tarjoiltiin työmiehille. Keittiössä oli aluksi oma sisäänkäynti, jonka katteena oli ruokavarastona toimiva eteinen. Emäntien huoneita arvosteltiin pimeiksi ja niiden säilytys- ja pesutiloja puutteellisiksi. Suurena ongelmana pidettiin kuivaushuoneesta tullutta hajua, jota heikot väliseinät eivät voineet estää.⁸⁴

1930-luvulla parannettiin kämppien tasoa ja varustusta. Ruukin pirteillä oli työnjohtajilla ja mittamiehillä omat huoneet ja paikoin oli vielä erilliset vierashuoneet.⁸⁵

1930-luvun lopulla metsähallitus ja muut suuret puutavarayhtiöt rakensivat kämppiinsä keittiöt ja ruokalait Itä- ja Pohjois-Suomen suurille metsätyömaille. Muutamat työnantajat suosivat yhteisruokailua kustantamalla ruokakunnille keittiökalustot ja asiastot sekä emännän rahapalkan. Työntekijät olivat erittäin tyytyväisiä näin ratkaistuun yhteisruokailuun.⁸⁶

Suuremmilla savotoilla oli oma sisäänlämpiävä sauna. Saunan läheisyyteen oli yleensä pystytetty joko pisto- tai harjakota, jossa vesi lämmitettiin. Joillakin savotoilla saunaa käytettiin myös teiden jäädyttämisessä tarvittavien vesiasistoiden eli vesipasojen sulattamiseen. Tällöin oviaukko tehtiin niin leveäksi, että reki säiliöineen mahtui siitä sisään.⁸⁷

Kämpärakentamista arvosteltiin kalliiksi ja tuhlailevaksi. Metsänhoitaja Vuoristo laski, että rakennukset tehtiin niin yksinkertaisesti, että ne kestivät käytännössä asumista vain noin kolme vuotta. Tällöin kämpän seinät tehtiin pyöröhirsiä ja tilkittiin vain sammaleella, katteena oli septaliinia tai tervapahvia, joka vietiin pois töiden päätyttyä. Näin makasiinin, saunan ja noin kuuden hevosen tallin käsittävän pääpirtin rakennuskustannuksiksi tuli vuonna 1936 noin 20 000 markkaa. Sivupirtit maksoivat samaan tapaan rakennettuna noin 350-400 markkaa hevoskuntaa kohden. 30 hevoskunnan savotan rakennuskustannukset olivat siten noin 30 000 markkaa. Metsänhoitaja Vuoristo ehdotti, että metsäkämppien rakentaminen siirtyisi valtiolle, joka vuokraisi ne edelleen. Tällöin voitaisiin keskittyä myös kämppien rakennustavan kehittämisen.⁸⁸

Kuva 19. 1950-luvun kämppä Koillismaalta. Kuva: metsähallitus.

5.2.3.2 Sotakorvaussavotat

Heti sodan jälkeen kämppien rakentaminen vaikeutui rakennustarvikkeiden puutteen vuoksi. Lapin sodan jälkeen kerättiin ns. palonauloja poltetuilta alueilta. Naulojen säästämiseksi pärettä venytettiin 90 senttiin.⁸⁹

Sodan jälkeen kaukana asutuilta paikoilta sijainneet pystyleimikot vähenivät. Lisääntyvien lyhytaikaisten hakkuu- ja ajotyömaiden majoitusoloihin alettiin etsiä käytännöllisiä siirrettäviä kämppiä.⁹⁰ Samalla tehostettiin tutkimus- ja neuvontatyötä.

Sosiaaliministeriö asetti toimikunnan pohtimaan kämppien kehittämistä. Toimikunta tutki sekä osina että kokonaisiana siirrettäviä kämppiä: Osinasiirrettävät kämpät sekä levykämpät että parakkikämpät tuottivat ristiriitaisia tutkimustuoksia. Kokonaan siirrettävät kämpät olivat käytännössä erilaisia asuntovaunuja.⁹¹

1950-luvun puolivälissä metsähallituksen kämpissä oli tavallisesti yksi majoitushuone työntekijöitä varten. Siihen oli majoitettuna 21 miestä, samaan aikaan yhtiöiden kämpissä majoitettiin samaan huoneeseen keskimäärin 17 miestä.⁹²

Kämppätoimikunnan suositusten mukaan pitkäaikaisille kämpille tuli rakentaa ruokailuhuoneet.⁹³

Kämppien siisteyttä ja ympäristöä yritettiin kohentaa neuvomalla. Emännille järjestettiin erilaisia kursseja ja tehtiin opaskirjoja. Kämppäemännän kirjassa vuodelta 1948 kauhisteltiin sitä, että vielä löytyi savotoita, joilla ei ollut käymälöitä. Käymälöitä pidettiin yleisen hygienian kannalta välttämättöminä. Kirja neuvoi yksityiskohtaisesti, että käymälässä tuli olla tiiviit seinät ja ovi sekä istuin, jolla oli etuseinä. Istuimen viereen neuvottiin laittamaan valmiiksi leikatuja sanomalehtiä naulaan. Emännille teroitettiin käymälän päivittäistä siivoamista, jotta kävijät totuisivat puhtauteen ja siisteyteen. Käymälässä tuli olla myös kuiviketta, jotta paperit eivät lennelleet ovenpieliin.⁹⁴

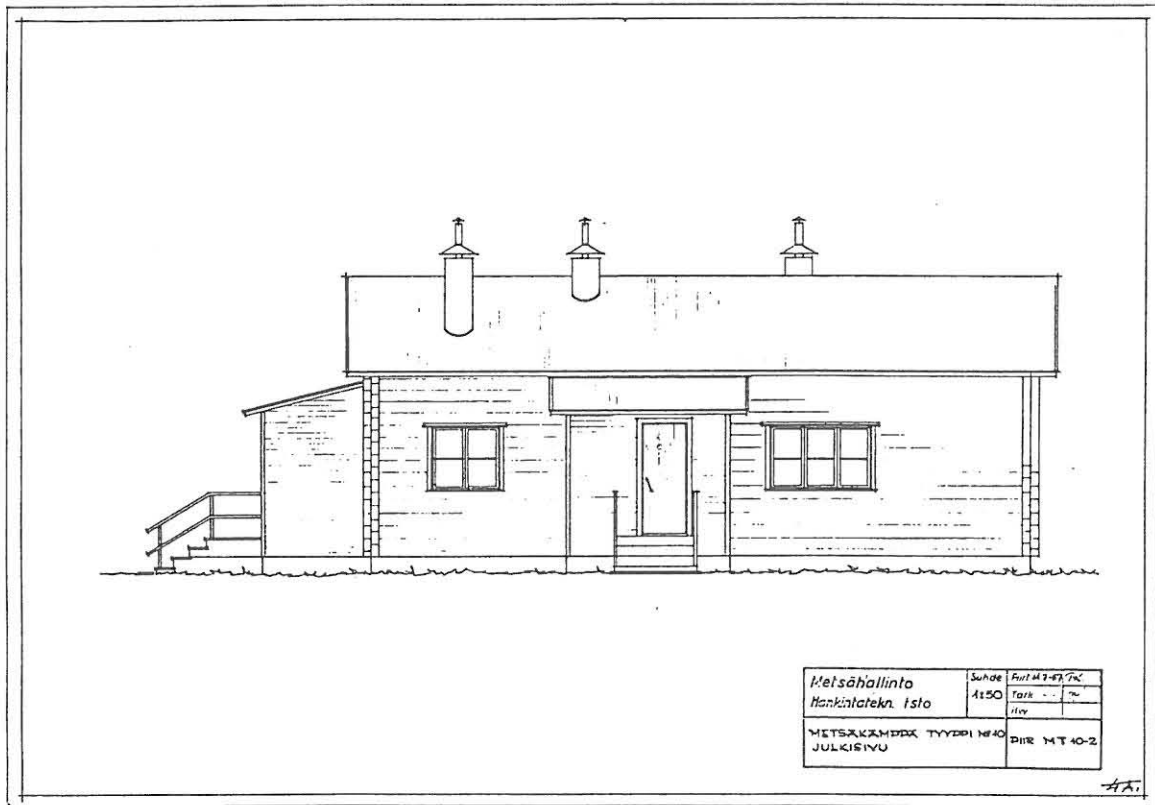
Ympärivuotiselle kämpälle emäntiä neuvottiin istuttamaan kukkia silmän iloksi. Mikäli maaperä oli suotuisaa saattoi pihamalle laittaa myös pienen puutarhan. Se tuli aidata hevosilta.⁹⁵

Isojärven kansallispuistossa oleva **Heretyn kämppäkartano** on ensimmäisiä, jossa on otettu huomioon vuoden 1947 lain rakenteelliset vaatimukset: kuivaushuone ja tuulikaapit. Muotokieleltään rakennus on tyypillinen hirsirakenteinen kämppärakennus. Tilajako on erittäin tyypillinen: terävä pää konttorihuoneineen, emännän huone ja keittiö sekä tylsä pää ovat oman sisäänkäynnin takana. Emännän tilan ja tylsän pään välillä on elämänluukku. Pihapiirissä ovat säilyneet kaikki kämppäkartanon rakennukset.

Jäppilän salokämpä on erikoinen rakennus, jonka terävä pää on sijoitettu toiseen kerrokseen. Sen edustalla on myös kämppärakentamisessa harvinainen kuisti. Pihapiiriä on myöhemmin täydennetty metsähallituksen tyyppipiirustusten mukaan tehdyillä rakennuksilla.

Laklajärven kämppäkartano Lieksassa edustaa tyypillistä suurta hirsirakenteista kämppäkartanoa. Miehistökämpä sisältää 10 huonetta. Terävä pää on erillisenä rakennuksena. Pihapiiriä on täydennetty erilaisilla 1950 ja 1960-luvuille ominaisilla huoltorakennuksilla kuten vedenheittopaikoilla ja moottorisahakopeilla. **Särkän kämppäkartano** Kuhmossa on samanaikainen rakennusryhmä. Miehistökämpässä on myös ruokala.

Auvojärven kämppäkartano Sodankylässä edustaa kämppäkartanoa, johon kuuluu siirrettyjä ja tarkoituksenmukaiseksi muutettuja rakennuksia. Miehistökämpä on poikkeuksellisesti kaksikerroksinen. Erillinen pääpirtti, jossa on terävä pää ja keittiö ruokailuhuoneineen, on liki 200 neliöinen ns. törmäyskämpä, jossa kaksi liki samankokoista rakennusrunkoa sijaitsee kohtisuoraan toisiinsa nähden ja liittyy yhdestä nurkastaan yhteen. Katto ei kuitenkaan ole yhteinen vaan kummallakin siivellä on omansa. Rakennusten pintakäsittelynä on säilynyt vaatimaton karbolitervapinta.

Kuva 20. 24-miehen kaminakämpä vuodelta 1957 (MT 10-2).

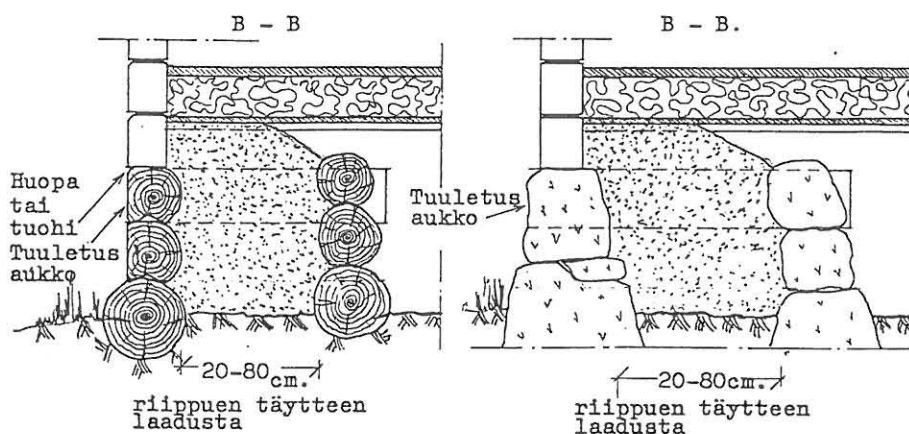
5.2.3 Metsähallituksen tyyppikämpä

Metsähallituksen kämppätoimikunta päätyi kehittämään 24- ja 48-miehen kämpistä tyyppipiirustuksiksi. Myös piirikuntakonttorit pitivät näitä majoitus-kokoja tarkoituksenmukaisimpina. Eräät aluemetsänhoitajat olisivat halunneet kehittää suurempia, 75-200 miehen kämppiä, mutta kämppätoimikunta epäili niiden kannattavuutta pitkien kuljetusmatkojen vuoksi.⁹⁶

Tyyppikämpää kehitettiin 24-miehen majoitushuoneiden pohjalta. Toimikunta käytti mittayksikkönä kirvestä, joka sisälsi työntekijät pois lukien terävän pään. Kämpän tilankäytöksi henkeä kohti laskettiin kaminalämmitteisessä kämpässä 2.60-2.70 neliötä ja keskuslämmityskämpässä 2.6 neliötä. Näiden lisäksi kirveelle kuului 0.4-0.5 neliötä kuivaushuonetta.⁹⁷

1960-luvun alussa pohdittiin majoitettavien määrän pudottamista 24:stä 20:een tai 12:sta 10:een, jotta kämppiin saataisiin lisää säilytystilaa. Tällöin myös aputilat, etenkin kuivaushuoneet, olisivat olleet edullisempia. Samalla pohdittiin miehistön iltavaatteiden säilytystä.⁹⁸

Paloturvallisuuden kannalta kiinnostavia kysymyksiä olivat kuivaushuoneiden kamiinoiden suojaverkot, sillä kaminan yläpuolelle "laittomiin" nauloihin ripustetut vaatteet olivat sytyttäneet tulipaloja. Rakennusten suojaväli jäi avoimeksi. Sopivaa palosuojeluvälineistöä etsittiin pitkään.

Kuva 21. Reunatäytteinen hirsi- ja luonnonkiviperustus. Metsähallituksen KR-kortti MR 12-8/8 vuodelta 1959.

5.2.3.1 Rakenne

Parru syrjäytti hirren tyyppikämpän rakenteena jo 1950-luvulla.⁹⁹ Kattomateriaalissa peltikatto todettiin huopaa edullisemmaksi.¹⁰⁰ Hankintakustannuksiltaan parrukämppä oli 1960-luvun alussa edullisempi kuin parakkikämppä tai asuntovaunu. Muutama siirto teki asuntovaunuista kuitenkin edullisimman vaihtoehdon.¹⁰¹

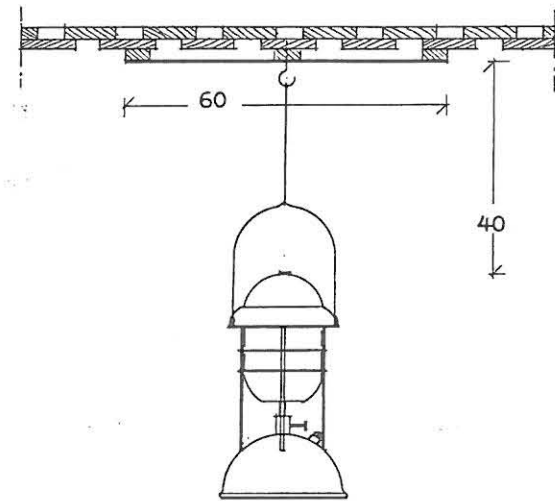
Ensimmäiseksi kämppätoimikunta standardoi ikkunaruuudun jonka mitoiksi tuli 50 x 50 cm. Majoitusrakennusten ovien tuli olla kooltaan 85 x 200 cm tai 70 x 200 cm.

Kesäkämppeä rakennettiin 1960-luvun alussa koemielessä kovalevystä. Niihin suunniteltiin majoitustiloja 3-8 henkilölle. Kämppeä ei kuitenkaan saanut käyttää kämppälain kiertotienä.¹⁰²

5.2.3.2 Tilajako

Tyyppikämppään haluttiin kiinteä terävä pää. Siihen kuului toimistohuone ja mittamiesten huone eli karhukoppi. Erillistä vierashuonetta ei pidetty tarpeellisena muuten kuin salo-olosuhteissa. Muutoin vierasvuoteet tuli sijoittaa toimistohuoneeseen.¹⁰³ Terävän pään kooksi suunniteltiin työnjohtohuoneeseen kahta vakinaista ja kahta varavuodetta. Karhukopissa oli neljä, kahdeksan tai kymmenen vakinaista vuodetta ja kaksi varavuodetta.¹⁰⁴

Keittiöiden ahtauteen vaikutti oleellisesti työnjohdon ruokaileminen keittiössä, vaikka sen olisi pitänyt tapahtua ruokailu- tai majoitushuoneissa. Tyyppikämpissä keittiöiden pinta-alaa katsottiin voitavan järkeistää siirtämällä terävän pään ruokailu mahdollisiin ruokailuhuoneisiin.¹⁰⁵ Tyyppikämpän keittiöiden

Kuva 23. Välikaton suojaus voimavalolampun yläpuolella. Metsähallinnon KR-kortti Mr 19-1/1 vuodelta 1961.

5.2.3.3 Lämpö, vesi ja valaistus

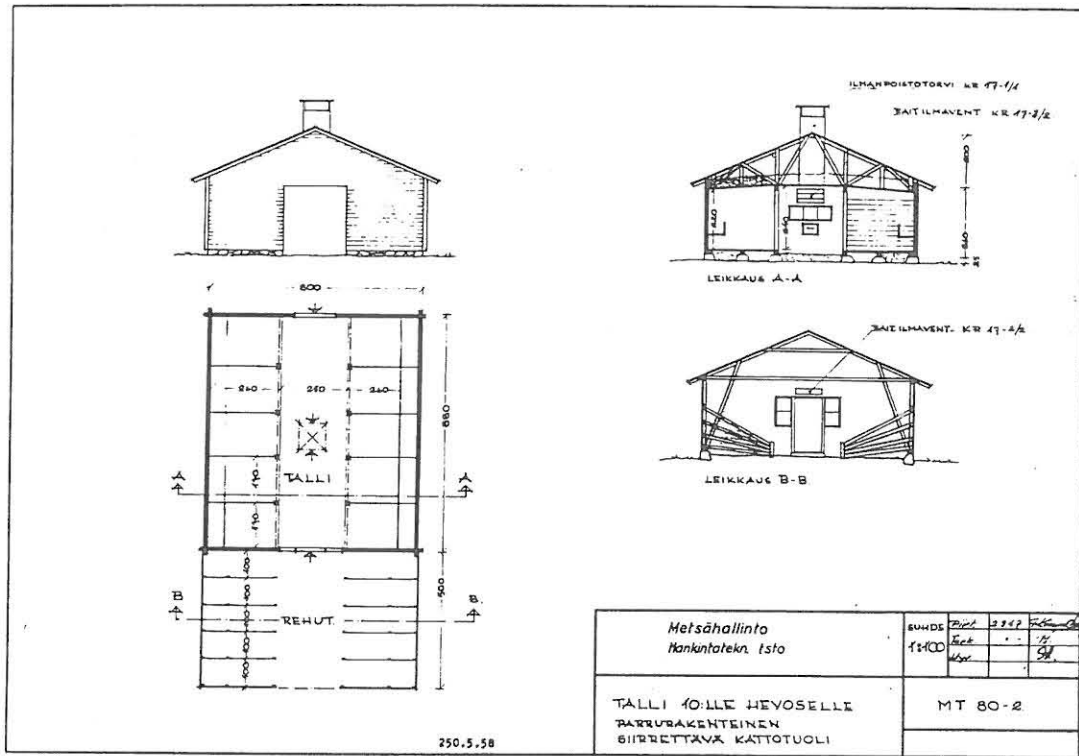
Lämmityksessä todettiin suuria eroavaisuuksia. Vuolukivi-uuni osoittautui parhaaksi etenkin pienissä kämpissä ja asuntovaunuissa. Vain pienissä kiinteissä kämpissä hellakeskuslämmitys ylsi samaan tehokkuuteen. Keskuslämmitystä päädyttiin suosittamaan vain kämpille, joilla oli ympärivuotista toimintaa. Kämpissä pitäydttiin puulämmityksessä, sillä hakelämmityksen erikoisrakenteet olivat kallita.¹¹⁴ Vuolukivi-uunit ja kenttäuunit voitiin pystyttää ilman muuraria. Muurarin tekemiä pönttökiukaita suositeltiin vain kiinteille kämpille.¹¹⁵

1960-luvun puolivälissä polttoöljy syrjäytti puulämmityksen. Sen kustannukset kiinteiden kämppien keskuslämmityksessä olivat vain kolmannes tai viidennes puulämmityksen kustannuksista.¹¹⁶

Viemäri ja vesijohto todettiin työtehon ja viihtyisyyden kannalta tärkeäksi. Ensisijaisena pidettiin ympärivuotisten ja suurien kämppien viemäröinnin järjestämistä. Toimikunta päätti, että viemäri kuuluu niihin kämppiin, jossa majoitus oli jokseenkin ympärivuotista. Vesijohto, "tuomari", tuli tehdä harkinnan mukaan vain vain suuriin kämppiin.¹¹⁷

Pesukaappimajoituksessa oltiin vielä pitkään, mutta kiinteille kämpille suositeltiin myös pesualtaan sijoittamista kuivaushuoneeseen. Huippumajoituskaudella myös saunassa tuli olla lämmintä vettä ja peseytymismahdollisuus.¹¹⁸

Valaistuksessa ylivoimaisimpana pidettiin nestekaasua, vaikka voimavalolamppuvalaistus olikin pienillä kämpillä siirrettävyytensä ansiosta taloudellisin. Aggrekaattia pidettiin kallina ja uusien hankkimisesta pitäydttiin.¹¹⁹ 1960-luvulla asuntovaunuihin asennettiin myös nestekaasukeittimiä.¹²⁰

Kuva 24. Kymmenen hevosen parrurakenteinen keskikäytävä talli (MT 80-2).

5.2.3.4 Talli

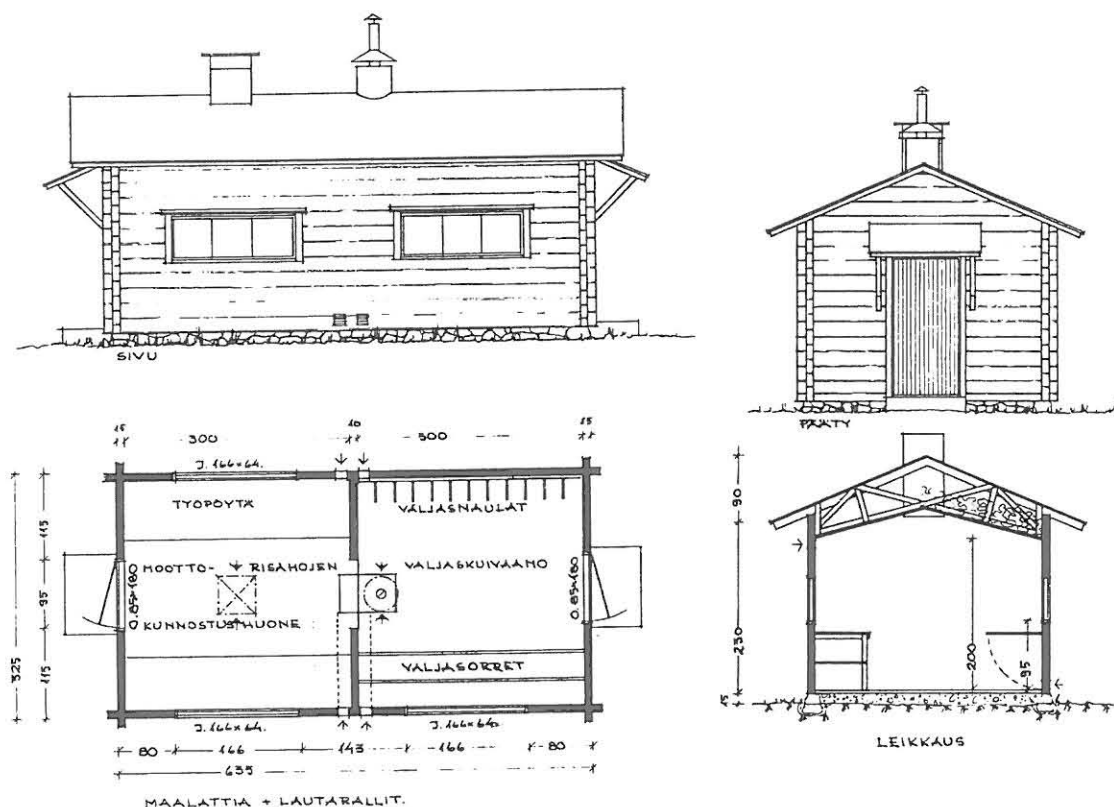
Tallien kehittämiseen paneuduttiin perusteellisesti sillä ne olivat kalliita rakennuksia.¹²¹ Tallien standardoinnissa vertailtiin sivu- ja keskikäytävämalleja. Sivukäytävä malli todettiin 35 % kalliimmaksi kuin keskikäytävämalli. Eroa hevosta kohti tuli 9 740 markkaa.¹²²

Kämppätoimikunta luokitteli myös tallit kolmeen luokkaan. Kiinteään (A), siirrettävään (B) ja tilapäistalliin (C). Viimeksi mainittuja ns. rysäystalleja oli tehty Pohjanmaalla. Samalla sallittiin lattian laitto talliin, vaikka kämppälait eivät sitä edellyttäneetkään.¹²³ Tallin lattiasta keskusteltiin myöhemminkin. Lankkulattiaa suojaavaa suojalaudoitusta pidettiin tapaturmavaarallisena. Rakennusmestari Säkkinen suositteli sijalle pölkylattia.¹²⁴

Tallikysymyksen muuttivat ensin maataloustraktorit ja myöhemmin metsätraktorit. Talvella 1957 pidettiin traktorikysymystä ajankohtaisena. Luonnosten pohjalta keskusteltiin, mutta rakennetta yritettiin saada halvemmaksi. Ensimmäiset tallivaunut koerakennettiin vuonna 1959.¹²⁵

5.2.3.5 Sauna

Saunan tyyppiluonnoksissa päädyttiin kahteen malliin. Saunaan kuului löylyhuone ja saunakamari sekä avokuisti, jossa oli myös ripustusnauloja. Ongelmana oli kiukaan teho.

Kuva 25. Moottorisahojen kunnostus- ja valjaiden kuivaushuoneet (MT 901-4) vuodelta 1957.

5.2.3.6 Työ- ja kuivaustilat

Kämpin kuivaushuoneet haluttiin 1950-luvulla varata miehistön vaatteiden säilytykseen. Tällöin valjaiden kuivatus tuotti ongelmia.¹²⁶

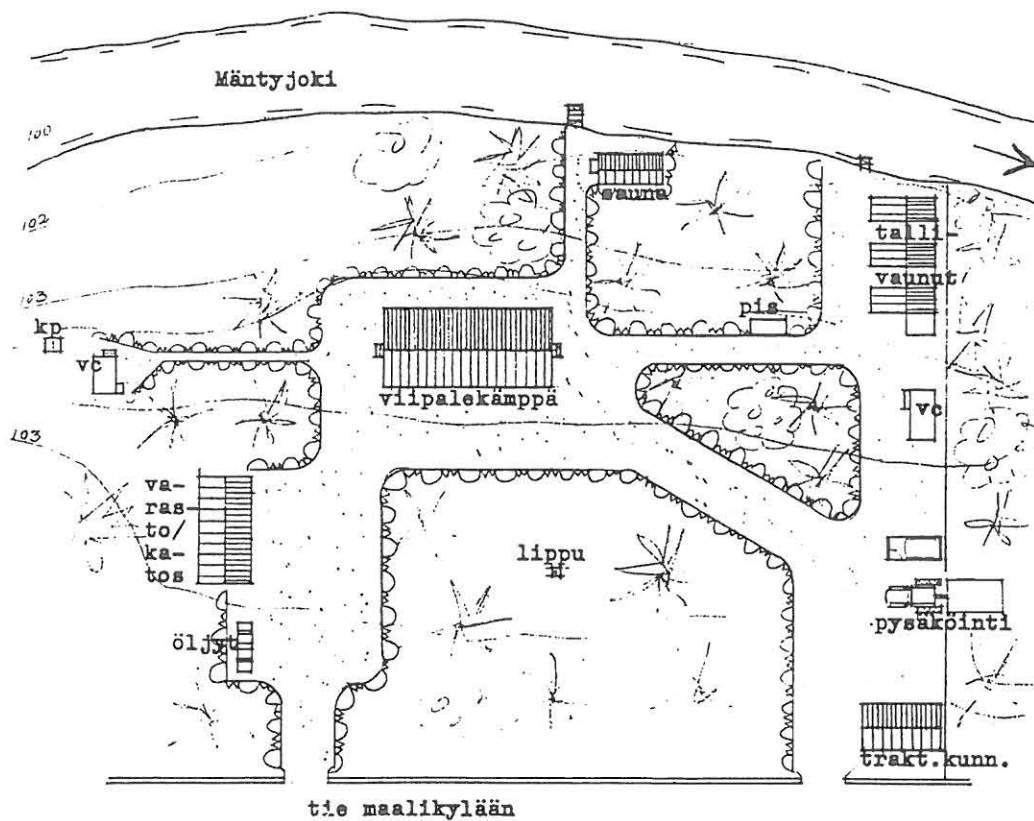
1950-luvun lopulla tekivät moottorisahat tuloaan kämpille. Niiden huoltopaikalta edellytettiin paloturvallisuutta. Muukin työvälineiden kunnostus vaikeutui kämpissä, joissa oli jo maalattuja tai höylättyjä lattiaita.¹²⁷ Moottorisahakoppien koerakennukset tehtiin talvella 1956 Saarijärven hoitoalueeseen.¹²⁸

5.2.3.7 Muut rakennukset

Kämppäkartanoon kuuluivat myös käymälät, joista suunniteltiin kaksikin erimallia: vedenheittopaikka ja käymälä.

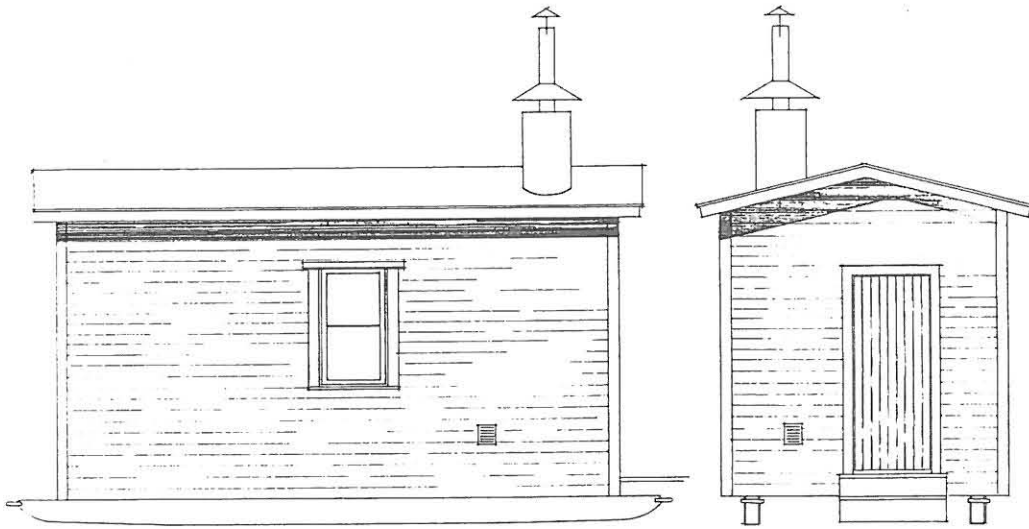
Kaupparakennuksille tehtiin myös oma piirustus.

Hoskon kämppäkartano on metsähallituksen tyyppipiirustusten mukaan tehty kämppäkartano. 1960-luvulla rakennetussa kämppäkartanossa ovat säilyneet kaikki rakennukset.

Kämppeärakennus pyritään sijoittamaan hallitsevalle ja korkeimmalle paikalle ja "ylävirran" puolelle. Sauna ja tallit yms. "alavirran" puolelle. Viipalekämpän ympärille on varattava tilaa viipaleiden tuontiin ja poissiirtämiseen.

Kuva 26. Kaaviopiirros viipalekämppekartanon sijoittamisesta maastoon vuodelta 1964.

Kuva 27. Neljän miehen asuntovaunu (MT 61-2).

5.2.4 Asuntovaunut

Tyypikämppien rinnalla aloitettiin asuntovaunujen kehittäminen. Asuntovaunuihin majoitettiin kahdeksan miestä.¹²⁹ Tyypipiirustuksia kehitettiin Pohjanmaan piirikuntakonttorin rakentamista vaunuista. Ensimmäiset vaunut rakennettiin jalasten päälle. Itse vaunu oli lautarakenteinen satulakattoinen. Ulkoseinät naulattiin galvanoiduilla nauloilla. Lattiassa oli rossipohja. Ikkunat ja ovet olivat tehtaalta tilattujen standardien mukaisia.¹³⁰

Vaunut sisustettiin työpöydällä, astiankuivauskaapilla ja vaatekaapilla. Sängyt olivat lauta- tai putkisänkyjä, joissa oli vieteri- tai puupohjalla. Ensimmäisissä oli lämmityslaitteena tavallinen kamiina. Koekappaleissa lattia ja seinät lakattiin. Katto liimattiin ja maalattiin lateksilla.¹³¹ Lämmityslaitteissa siirryttiin myöhemmin vuolukiviuuneihin.¹³² Ulkopinnat maalattiin ohjeen mukaan voimakkaalla värillä. Ovet ja ikkunat tuli lakata.¹³³ Asuntovaunut numeroitiin.¹³⁴

Myöhemmin rakennettiin myös ruokala-, sauna-, talli- ja kauppavaunuja, joista voitiin koota oma kämppäkartano.

Metsähallituksessa kokeiltiin myös keveitä asuntovaunuja. Kehittämisjaoston käytössä olleista kolmessa vaunussa ei kuitenkaan ollut kämppälain vaatimaa seisomakorkeutta. Saunavelvoite oli tässä yhteismajoituksessa ratkaistu maksamalla työntekijöille saunamatka kerran viikossa.¹³⁵

Yhteismajoitukseen soveltuvia vaunuratkaisuja tai kämppien käyttöön muuten sovellettuja vaunuja ei esitetä suojeltavaksi. Metsähallituksen oman kehittely-

työn tuloksena syntyneiden vaunujen säilyminen olisi kuitenkin tärkeää. Niitä voisi koota esimerkiksi suojeltavaksi esitettyjen kämppien pihapiiriin.

5.2.5 Metsuririvitalot

1950-luvulla oli pulaa metsätyöväestä. Tällöin alettiin suunnitella ns. metsätyömiieskyliä Ruotsin mallin mukaan. Niistä vakituiset metsätyöntekijät olisivat voineet käydä töissä kotona asuen. Ehdotus vaati teiden kunnostamista ja työn tuottavuuden lisäämistä moottorisahan avulla. Metsätyömiesten kylien rakennuksien tuli olla itse rakennettavia kuten puolitoistakerroksiset omakotitalot. Kylien tuli olla myös niin suuria, että niissä olisi koulu.¹³⁶

Metsähallitus ei rakentanut metsätyömiieskyliä. Viimeistä vaihetta metsähallituksen työntekijöiden majoituksessa edustavat ns. metsuririvitalot. Niitä alettiin rakentaa 1970-luvun puolivälissä. Vain metsureiden vaatteille rakennettu pieni kuivaushuone erotti ne tyypillisestä tuon ajan rivitalorakentamisesta.¹³⁷

5.3 Toimisto

Metsähallituksen toimisto oli pitkään alumetsänhoitajan asunnon yhteydessä. Yleensä sille oli oma sisäänkäynti. Toimistoon kuului pienen eteisen lisäksi yksi tai kaksi työhuonetta.

Sotien jälkeen valtionhallinnon tilojen uudelleen rakentamiseen ei ollut varoja. Valtioneuvostossa laadittiin keskitetty virastorakennussuunnitelma, jonka piiriin metsähallituskin pääsi.¹³⁸

5.3.1 Pääkonttori

Metsähallituksen pääkonttori sijaitsi Helsingissä Erottajalla vuoteen 1991 saakka. Se kooostui vanhoista asuinhuoneistoista. Pääkonttori siirtyi vuokratiloihin Vantaan Tikkurilaan syksyllä 1991. Talon on suunnitellut arkkitehtitoimisto Helin ja Siitonen.

5.3.2 Piirikuntakonttorit

Piirikuntakonttorit Kuopiossa, Oulussa ja Rovaniemellä ovat toimineet useissa tiloissa.

Perä-Pohjolan piirikuntakonttori Rovaniemellä ja Etelä-Suomen piirikuntakonttori Kuopiossa muuttivat sodan jälkeen uusiin virastotaloihin. Muissa tuon ajan rakennuksissa oli vielä erilliset asuintilat toimistojen yhteydessä.¹³⁹

5.3.3 Hoitoalueiden toimistot

Hoitoalueen toimisto toimi pitkään aluemetsänhoitajan asunnon yhteydessä. Viimeisin lienee **Savonlinnan puistoalueen toimipaikka**, joka on ollut hoitoalueen toimistona ja aluemetsänhoitajan asuntona vuoteen 1993.

Vuodesta 1934 metsänhoitajalle maksettiin pieni korvaus toimiston kalustamisesta, valaisemisesta ja siivoamisesta. Hoitoalueiden kalustot olivat pitkään puutteellisia. Vuonna 1938 todettiin, että monista hoitoalueista puuttui lasku- ja kirjoituskoneet. Hoitoalueiden useimmat koneet olivat metsänhoitajien yksityisomaisuutta. Kallisarvoisen lisän metsähallituksen toimistokalusto sai sotien aikana toimineen hiilitoimiston konttorivälineistöstä.¹⁴⁰

Hoitoalueille on rakennettu erillisiä toimistoja, mutta usein ne ovat toimineet valtion tai kunnan virastotalossa.

5.4 Taimitarhat ja karistamot

Ensimmäiset taimitarhat syntyivät 1800-luvun lopulla Pällilän hoitoalueeseen Galiznon eli Leipäsuon ja Perkkajärven aseman lähetyville.¹⁴¹ Taimien tuottaminen suurissa tarhoissa todettiin edullisimmaksi. Vuonna 1954 metsähallitus perusti kaksi suurta taimitarhaa, Nuojuan ja Imarin.¹⁴²

Ensimmäisiä valtion metsissä suoritettuja kylvöjä lienevät Evon opiston kylvöt vuonna 1860. Karistetuista käpymääristä on tietoja metsähallituksen tilastoissa vuodesta 1911. Karistamojen laadusta ja määrästä ei ole tietoja. Vuonna 1914 Sodankylän aluemetsänhoitaja karistutti männynsiemeniä omassa riihessään.¹⁴³

Metsähallituksen karistamot olivat 1930-luvulle saakka ns. karistusriihiä. Tuoloin tulivat ensimmäiset osittain sähköistetyt keskuslämmitysperiaatteen mukaan toimivat riihet. Vuonna 1953 metsähallituksella oli 29 karistamoa. 1950-luvulla osa karistamoista muutettiin sähkökäyttöisiksi vientimaksuvarojen turvin.¹⁴⁴ Suurimmat keskuskaristamot sijaitsivat Tuomarniemellä, Rahkeella ja Rovaniemen Imarissa.¹⁴⁵

Käpykaristamoja on suojeltavaksi esitetyissä rakennusryhmissä **Hannukkalan niemen** metsätöyryjohtajan tilalla ja **Heretyn kämppäkartanolla**.

Kuva 28. Suonkuivausmetsänhoitajia retkeilyllä Hallavaaran kampällä. Kun rakennus siirrettiin ja uudistettiin se sai uuden paikan mukaan nimen Petäjäjärvi. Kuva. metsähallitus.

5.5 Suonkuivaus

Suonkuivaus valtionmailla aloitettiin hätäaputöinä suurten nälkävuosien 1867-68 aikana. Ensimmäiset suonkuivausmetsänhoitajat nimitettiin vuonna 1907. Vuonna 1930 suonkuivaus oli laajentunut niin, että sen hoitamista varten perustettiin suonkuivausosasto.¹⁴⁶ Laajimmat uudistusojitukset tehtiin vuosina 1968-1979.¹⁴⁷

Suonkuivausosasto toimi hyvin itsenäisesti. Suonkuivausmetsänhoitajat käyttivät toki olemassa olevia majoitusmahdollisuuksia¹⁴⁸, mutta osasto rakensi myös omia majoitustilojaan. Niiden tyyppipiirustukset muistuttivat luhtiaittaa, joka oli suosittu kesäasunnon muoto vuosisadan alussa.

Suonkuivaajien rakentamista rakennuksista ovat jäljellä vain Hyypiön kämppä Liesjärven kansallispuistossa ja Petäjäjärvi Sotkamossa. Säilyneet rakennukset ovat tyyppipiirustusten mukaelmia.

5.6 Metsäkoulut

Metsähallituksen alkuvuosina metsänhoitajien apuna olivat vain metsänvartijat. Heiltä vaadittiin luku- ja kirjoitustaitoa, mutta mitään ammatillista koutusta heillä ei ollut. Ensimmäinen metsäkoulu - tuolloinen metsänvartijakoulu - aloitti toimintansa Evolla vuonna 1876. Tuomarniemi perustettiin vuonna 1903,

Antti

1R
1v
Nikkarila ja Rovaniemen Hirvas vuonna 1905. ruotsinkielinen metsäopetus alkoi Sipoossa vuonna 1908, mutta siirtyi myöhemmin Tammisaareen. Viimeiset Valtion metsäkoulut olivat Kuru (1937) ja Tammela (1958).¹⁴⁹

Metsäkoulujen rakennuskanta oli yleensä vaatimatonta. Vanhimmat koulut - Evo, Tuomarniemi ja Nikkarila - on suojeltu asetuksella museoviraston tekemissä läänikohtaisissa suojeluesityksissä. Metsähallituksen hallinnassa on enää Lönnrothin miilumaja Tuomarniemessä

5.7 Teollisuus

5.7.1 Sahat

1800-luvun lopulla laajentunut rataverkko vaati luotettavaa puutavaran toimittajaa. Sahat sijaitsivat rautieasemien läheisyydessä ja ne varustettiin toimittamaan puutavaraa ratapölkkyjä ja halkoja rautateiden tarpeisiin. Evon metsäopiston höyrysaha, joka rakennettiin vuonna 1881, oli ensimmäinen metsähallinnon alainen sahalaitos.¹⁵⁰ Metsähallitus perusti Siuron sahan vuonna 1905. Se oli pieni yksiraaminen laitos, joka toimi höyrykoneen voimalla.¹⁵¹

Vuonna 1909 metsähallitus osti Pankakoski Oy:ltä Lieksajoen suulla olleen Kevätniemen sahan. Tulipalon jälkeen vuonna 1910 se uusittiin ja hankittiin höyläyskone sekä halkokoneet polttopuiden valmistamista varten. Vuonna 1920 saha oli uusittu lähes kokonaan. Lisäksi hankittiin pikaraami apukoneineen ja toinen kiramo tukkien maalle nostoa varten. Samalla jatkettiin saharakennusta ja tehtiin uusi nostosilta ja sulavesiallas.¹⁵²

Savonradan huoltoon metsähallitus rakensi 1909 Sukevan aseman lähelle sahan. Sahalla oli aluksi halkosirkkeli ja pölkkyysaha, muuta myöhemmin kalustoa täydennettiin pikaraamilla ja höyläkoneella.¹⁵³

5.7.2 Veitsiluodon saha ja selluloosatehdas

Ensimmäisen maailmansodan jälkeen alettiin tehostaa Pohjois-Suomen metsien käyttöä. Vuonna 1920 tehtiin päätös oman sahan perustamisesta Kemin Veitsiluotoon. Saha valmistui vuonna 1922. Se oli varustettu kuudella pikaraamilla ja kaikilla asianmukaisilla apukoneilla. Teollisuusrakennusten lisäksi aiemmin autioon Veitsiluotoon oli rakennettava kaikki asuin- ja huoltorakennukset.¹⁵⁴

Veitsiluodon saha ei voinut käyttää kaikkea puutavaraa. Sen rinnalle valmistui vuonna 1930 selluloosatehdas. Veitsiluoto Oy perustettiin metsähallituksesta irallisena vuonna 1932. Metsähallitus luovutti uudelle yhtiölle myös Kevätniemen sahan.¹⁵⁵

Kuva 29. Metsähallituksen halkosaha Kannuksessa. Kuva: metsähallitus.

5.7.3 Muut teollisuuslaitokset

Halkolaitoksia perustettiin ensimmäisen maailmansodan aikana tyydyttämään polttopuuntarvetta Pietarissa. Näitä olivat mm. Uuksun halkolaitos Salmissa ja Uimaharjun halkolaitos Enossa.¹⁵⁶

Kuva 30. Meltauksen hoitoalueen Haarainvaaran työmaa toukokuussa 1953. Kuva: metsähallitus.

5.8 Liikenne ja kuljetukset

Metsähallitukseen perustettiin vuonna 1921 erillinen insinööriosasto, jonka tarkoituksena oli vastata maa- ja vesirakentamisesta.

5.8.1 Uitto

Vesilain mukaan käytöstä poisjääneiden uittoväylien uittosäännöt tulee kumota. Se on käytännössä johtanut uittorakenteiden purkamiseen ja poistamiseen.¹⁵⁷ Uittorakenteiden suojelu on ollut satunnaista.

5.8.1.1 Uittorakenteet

Metsähallitus aloitti uittoväylien kunnostustyön 1860-luvulla. Pienimuotoinen kunnostustyö jatkui vuosisadan vaihteeseen. 1900-luvun alussa kunnostettiin Itä-Suomen ja Kainuun vesistöjen latvaosia.¹⁵⁸

Livojärvelle rakennettiin vuonna 1909 ensimmäinen tukinsiirtolaitos. Se siirsi tukit Kitkajärvestä vedenjakajan yli Iijoen latvavesiin. Nippusiirtolaitoksia rakennettiin Merikosken voimalaitokselle ja Puntarkoskeen. Kajaanin Kuluntalahteen metsähallitus rakensi puutavaran siirtoradan.¹⁵⁹ Lisäksi metsähallituksen hallinnassa on tukinuittotunneli Pispalan harjun alitse Näsijärvestä Pyhäjärveen.

Kuva 31. Akanlahden tukinsiirtosiirtolaite Posiolla vuonna 1936. Siirtolaitteella nostettiin puut uittoränniin. Kuva: metsähallitus.

Akanlahden tukinsiirtolaitos on kolmas niistä laitoksista, joiden avulla tukkeja on kuljetettu Yli-Kitkasta vedenjakajan yli Livojärveen. Tämä tukinsiirtolaitos rakennettiin vuosina 1935-36. Sähköistettynä laitos toimi 1960-luvulle saakka. Metsähallitus on kunnostanut kohteen vuonna 1990.

5.8.1.2 Uittorakennukset

Lapissa aloitettiin kämppien rakentaminen uittotyöläisille vuosisadan vaihteessa. Ensimmäiset kämpät rakennettiin vuonna 1900-1904. Muualla Suomessa uittokämppeä alettiin rakentaa vasta 1920-luvulla.¹⁶⁰ Vuoteen 1933 uittokämppien rakentamisesta vastasivat ainostaan metsäyhtiöt.¹⁶¹

Ensimmäiset kämpät olivat valkoiseksi maalattuja toisin kuin paikalliset punaiseksi maalatut talot. Niiden sivulla oli koko rakennuksen pituinen veranta, jota ei tunnettu maalaisarkkitehtuurissa. Rakennuksessa oli yleensä kolme toisistaan eroteltua tilaa: pirtti, keittiö ja konttori. Kuhunkin tilaan oli oma sisäänkäynti. Tiloja yhdistäviä ovia ei ollut. Emäntä asioi työväen kanssa vain elämänluukun läpi. Miehet nukkuivat yhteisritseillä, peskoilla, joihin mahtui 40 miestä. Rakennuksissa oli suora savujohto.¹⁶²

1920-luvulta alkaen rakennettiin vain pienellä porstualla varustettuja rakennuksia. Rakennusten väritys muuttui punaiseksi. Keittiöihin tuli rautakamiinat tai keittolevyt. Käytännössä rakennukset olivat hyvin pitkälle toimistorakennuksia, mutta niitä kutsuttiin kämpiksi.¹⁶³

Uittotyöläiset käyttivät yösjanaan laavua yleisesti vielä ensimmäisen kämppalain jälkeen, koska se soveltui mainiosti heidän liikkuvaan elämänmuotoonsa. Toisaalta uittaja oli siihen vuoden aikaan jolloin ei tarvittu lämpimämpää asuusta. Uittajien laavun oli palveltava jatkán ainoana kotina jopa useita kuuksia. Niinpä pelkkää vinokatosta kehitettiin edelleen täydentämällä sitä tukiin väliin ladotuista vaakariuuista tai pelkistä haoista tehdyillä sivuseinillä.

Kemijoen ensimmäiset kämpät sijoitettiin paikkoihin, joissa vaadittiin jatkuvaa paikallaoloa tai suuria määriä työväkeä kuten padoille tärkeiden uittojärvien rannoille.¹⁶⁴ **Riekkohaudan uittopirtti** oli vaatimaton Kemijoen latvauiton pirtti Kairijoen varressa. **Selkäsaaren kämpä** oli Kemijoen uiton päätepiste. 1940-luvulla rakennettuun kaksikerroksiseen kämppärakennukseen majoitettiin 50 miestä. **Lounatkoski** Hossassa Tolosenvirran rannalla on pieni, vuonna 1950 rakennettu uittopirtti.

5.8.2 Rautatiet

Eskolan metsärataa Sievissä rakennettiin vuodesta 1920 alkaen. Huonot maantie olosuhteet Keski-Pohjanmaalla pitivät radan kannattavana, kunnes maantiekuljetukset nopeutuivat 1950-luvulla. Rata purettiin vuonna 1961.¹⁶⁵

Radan rakennuskannasta ei ole jäljellä muuta kuin asemanseudun rakennukset sekä vanha veturitalli, joka on kunnostettu kylätaloksi.¹⁶⁶ Radan varrelle rakennettu Saariveden kämpä on nykyisin leirikeskuksena.¹⁶⁷

5.8.3 Varikot ja varastot

Metsähallituksen konekannan lisääntyessä sotien jälkeen kävi korjaus- ja huoltovarikkojen perustaminen välttämättömäksi. Kuluntalahden varikko perustettiin vuonna 1950 Kajaanin lähelle. Itä-Suomen varikko perustettiin Uimaharjuun vuonna 1952. Viimeisenä ja täydellisimmin varustettiin Hirvaan varikko vuonna 1956.¹⁶⁸

Kuva 32. Aavasaksan matkailumaja. Kuva: metsähallitus.

5.9 Matkailu

Lapin turismi kasvoi 1930-luvulta. Matkailijoiden lisääntymisen mahdollisti parantuneet liikenneyhteydet. Innostuksen vaikuttivat myös koulujen hiihtolomien alkaminen ja suurten hiihtokisojen innostava voima. Väsyneille ja hermostuneille kaupunkilaisille alettiin myös markkinoida tuntureiden luonnon hiljaisuutta.¹⁶⁹

5.9.1 Aavasaksan matkailumaja

Aavasaksa on Suomen vanhimpia matkailukohteita. Se mainitaan jo 1500-luvulla Olaus Magnuksen matkakertomuksessa. 1700-luvulla sen mainetta lisäsivät Ranskan tiedeakatemian tutkimukset maapallon muodon määrittämisestä.¹⁷⁰

Matkailijoita palvellakseen valtio osti vuonna 1876 maa-alueen näköalapaviljonkia varten. Aavasaksan matkailumajasta tehtiin useampia suunnitelmia. Vuonna 1882 rakennettu matkailumaja on Hugo Saurenin piirtämä. Rakennuksessa oli matkailijoiden levähdystila sekä metsänvartijan käytössä olleet huone

ja keittiö. Rakennuksen kansallisromanttiset koristeaiheet kuten lohikäärmeenpäävät ovat vaikuttaneita muinaisnorjalaisesta rakennustyylistä.¹⁷¹

5.9.2 Autiotuvat

Nykyiset autiotuvat rakennettiin palvelemaan tunturiretkelijöiden ensimmäisinä tukikohtina.¹⁷² Ensimmäiset valtion rakentamat autiotuvat tehtiin Syysjärven ja Uutsjoen välille.¹⁷³ Autiotupa on hirsirakenteinen kämpä, jossa on tulisija. Vanhimmat 1950-luvun lopulta, mutta lähes kaikki on kunnostettu myöhemmin. **Rumakurun uusi ja vanha kämpä** Urho Kekkosen kansallispuistossa edustavat hyvin yöpymismahdollisuuksien muutosta. Vanha kämpä lienee kullankaivajien osin maan sisään kaivama rakennus. Lapin Lasten Ystävät pystyttivät 1950-luvun alussa talkoovoimin luhistumassa ollen rakennuksen uudelleen.¹⁷⁴

5.9.3 Virkistys- ja palvelurakenteet

Retkeilijöitä palveleva virkistys- ja palvelurakentaminen alkoi metsähallituksessa 1960-luvulla. Luonnonsuojelun ja virkistysalueille on rakennettu levähdyspaikkoja polkujen, teiden tai muiden kulkureittien viereen. Ne ovat huollettuja.

Levähdyspaikkaan kuuluu tavanomaisesti tulipaikka, polttopuukatos ja kuivakäymälä sekä roskapiste. Toisinaan kohdetta on täydennetty laavulla tai autiotuvalla. Rakennuskanta vaihtelee eri puolilla maata.

Metsähallituksella ei ole Oulangan kansallispuiston lisäksi leirintäalueita. Mutta monin paikoin telttailijoille on osoitettu telttojen paikkoja levähdyspaikkojen läheisyyteen. Telttailualueisiin rinnastettavia ovat saariston rantautumispaikat, joihin veneilijöille on tehty laiturirakenteita, kiinnitysrenkaita ja poijuja. Yleensä myös näihin liittyy levähdyspaikka.

5.9.4 Lomakylät

Metsähallituksen maille on etenkin Tunturi-Lappiin rakennettu lomakylä. Metsähallitus on niissä useimmiten vain maanvuokraajana, ei rakennuttajana.

Luoston maanvuokrasopimuksissa vaadittiin rakennuspiirustusten hyväksyttämistä metsähallituksessa. Aluemetsänhoitaja tarkastutti rakennukset Esko Lehmollalla. Hyväksytyiksi tulivat vain kelohongasta rakennetut rakennukset. Huoltorakennukset, vajat yms yhdistettiin yhteen rakennukseen. Ulospäin näkyvät muuraukset tehtiin luonnonkivestä ja ikkunoihin tuli puitejako. Luoston alue kaavoitettiin vuonna 1983. Tällöin kaavamääräykset edellyttivät edelleen kelohongan ja luonnonkiven tms materiaalin käyttöä.¹⁷⁵

Kuva 33. Metsä-Luosto alkuperäisessä asussaan. Kuva: metsähallitus.

Metsä-Luoston ensimmäinen rakennusvaihe oli mielenkiintoinen vanhan kämppäarkkitehtuurin sovellus virkistysrakentamiseen. Pieni malkakattoinen kelohongasta rakennettu kämppä sisälsi myös perineiset kämpän sisätilat, emännän huoneen ja kuivaustilan, edustavan tuvan ja erillisten makuuhuoneiden lisäksi. Metsä-Luostoa on laajennettu myöhemmin.

Lisäksi metsähallitus on vuokrannut matkailuyrittäjille noin 20 tunturikahvilaa. Laajimmat metsähallituksen rakentamat virkistyskohteet ovat Ruunaan ja Hos-san retkeilyalueiden majoitus- ja huoltotilat.

5.10 Opetus ja tutkimus

5.10.1 Opastuskeskukset

Opastuskeskuksia alettiin rakentaa kansallispuistoihin tai niiden lähetyville matkailijoiden tietokeskuksiksi 1980-luvun alussa. Opastuskeskuksissa on yleensä näyttelytilat, joiden yhteydessä on auditorio sekä mahdollisesti kahvila. Majoitus- ja varastotilat ovat usein erillisessä rakennuksessa samassa pihapiirissä.

Kansallispuistojen lisäksi opastuskeskuksia on rakennettu myös valtion retkeilyalueille kuten Hossaan.

5.10.2 Opastustuvat

Luonnonsuojelulla on lisäksi muita opastukseen liittyviä rakennuksia kuten opastustupia ja -kohteita, mutta nämä ovat muutamaa poikkeusta lukuunottamatta rakennettu vanhaan rakennuskantaan. Mielenkiintoinen uusi opastustupa on Hautajärvellä, jonne on rakennettu arkkitehtitoimisto Laation suunnitelmien mukaan opastustupa vanhaan hiekkakuoppaan.

5.10.3 Ulko-opasteet

Pienin ulko-opaste on kokoa A4. Luonnonsuojelulla on mallipiirustuksissaan opastustaulu, johon mahtuu A0 kokoinen opaste. Mallipiirustusten opastuskatos on arkkitehti Ormion piirtämä. Siihen voi kiinnittää kolme yksikköä standardoituja opastustauluja. Siihen on usein liitetty "ulkoauditorio", porrastettuja istuinpaikkoja rinteeseen.

6 VANHAN MAANKÄYTÖN SYNNYTTÄMÄT RAKENNUKSET

Metsähallituksen maiden merkittävin vanha maankäyttö on ollut erätalous. Vaatimattomia metsä- ja kalasaunoja on vielä muutamia, mutta laavut ja kammit ovat tuhoutuneet ajan myötä. Vanhimpien leiripaikkojen historiaa voi seurata kivikaudelle.

Luontaiselinkeinojen tuottamia kohteita on vielä etenkin Lapissa. Metsähallituksen mailla on myös muutamia poroerotuspaikkoja.

Metsän talouskäyttöä ennen metsähallitusta esiintyy vain kiinteinä muinaisjäännöksinä. Näistä voi nähdä jäänteitä tervahaudoissa tai vanhoilla asuinkentillä.

6.1 Kruununmetsätorppa

Kruununmetsätorpissa näkyi vahvasti paikallinen rakennuskulttuuri. Metsähallitus vaikutti torppien olemukseen vuoden 1872 jälkeen. Tuolloin se sai määrätä mihin torppia sai perustaa. Vuokraoikeuden jatkuminen riippui myös tilan kunnossapitamisesta, johon viljely- ja mahdollisen raivausvelvoitteen lisäksi kuului rakennusten kunnossapito.

Vastineeksi metsähallitus avusti torppien rakentamista antamalla vapaavuosia vuokranmaksusta. Lisäksi metsänhoitaja osoitti torppareille rakennuspuita valtionmetsistä. Ilmainen rakennusaine johti syytöksiin ylenpalttisesta ja liian komeasta rakentamisesta. Rakentamisesta saatu verovapaus kannusti aikalaisten mielestä torppia rakentamaan aina, kun oli mahdollista.¹⁷⁶

Kiistat puunkäytöstä kuvaavat myös rakentamisen tasoa. Lopen hoitoalueen metsätalouden tarkastuksessa vuonna 1914 metsänhoitaja Moring moitti torppien puunkäyttöä tuhlailevaksi. Aidaksiksi käytettiin tuuheita kuusia. Torppien puunkäyttöä voitiin Moringin mielestä muuttaa neuvonnalla. Tarkastajan mielestä piti tukea puuta säästäviä rakenneratkaisuja: kaksinkertaisia ikkunoita, polttopuukatoksia, rakennusten yhdistämistä saman katon alle ja aitausten supistamista.¹⁷⁷

Myös Pekkalan tutkimuksessa Kurun, Parkanon ja Ikaalisten kruununtorpista vuodelta 1917 todetaan, että torppien rakennukset olivat alueen yleiseen rakentamiseen nähden suuria ja tuhlailevasti tehtyjä. Tämä johtui osin siitä että vanhoja rakennuksia ei purettu uusien tekotarpeiksi, osin siitä, että rakennettiin

huonosti. Maalattia ja multapenkkirakentaminen lahosi nopeasti ja vaati paljon korjausta ja kunnostusta.¹⁷⁸

Pekkalan mukaan puuta käytettiin surutta: jopa halkoliiterit ja niittyladot tehtiin tukkipuista vaikka huonompikin olisi kelvannut. Lisäksi hatarat rakennukset kuluttivat paljon polttopuuta. Tuolloin yleistyneet liiteritkään eivät säästäneet paljoakaan polttopuuta.¹⁷⁹

Kruununmetsätorpat olivat tärkeitä metsätyömiesten majoittajia ennen toista maailmansotaa ja kämppien yleistymistä. Metsäsaunaa viihtyisämpää oli majoittua kruununmetsätorppaan, jonne hevosen sai myös hyvään suojaan. Torpan naisväki avusti mielellään ruuanlaitossa pientä korvausta vastaan. Nuukemmatkin sortuivat toisinaan ostamaan tuoreita elintarvikkeita.

Tämä näkyy selvästi esimerkiksi **Koveron** kruununmetsätorpan mittasuhteissa. Tupa rakennettiin alun alkaen majoitustarpeita varten. Muistitiedon mukaan tuvassa on majoillut ainakin 40 savottamiestä.

Metsähallituksen hallussa on kolme vanhaa kruununmetsätorppaa: Seitsemisen kansallispuistossa sijaitseva **Kovero**, Leivonmäellä oleva **Juhanala** ja Pyhä-Häkin kansallispuiston vierellä oleva Poika-aho. Juhanala muutettiin metsänvartijatilaksi. Poika-aho on ollut yksityisessä omistuksessa ja on korjauskelvoton. Kohteiden rakennuskanta on hienoa.

Kruununmetsätorpissakaan rakentaminen ei aina ollut komeaa. Esimerkkinä tällaisesta on yksityisessä omistuksessa oleva Saarijärvellä sijaitseva Riippilehto, jonka vaatimaton rakennuskanta on paitsi kulttuurihistoriallisesti arvokasta myös katoavaa ja alkuperäistä kulttuuriympäristöä.¹⁸⁰

6.2 Myllyt

Myllyillä korvattiin ihmistyövoimaa. Parituhatta vuotta sitten keksitty vesimylly on säilynyt hyvin elinvoimaisena Suomessa. Nuorimmat myllyt tehtiin toisen maailmansodan jälkeen.¹⁸¹ Metsähallituksen kohteita museoviraston myllyprojektissa olivat Hukkajoen myllyt Suomussalmella sekä Levän ja Kuusamonkosken mylly Kuhmosta.¹⁸²

Metsähallituksen mailla on yksi tuulimylly. Tämä Joutsan Parosessa sijaitseva varvasmylly toimi myös pärehöylänä.¹⁸³

6.3 Kalamajat

Vesistöjen äärelle syntyneet kalamajat olivat kalastajien tilapäisasuntoja. Metsähallituksen mailla on säilynyt muutamia vanhoja kohteita. Perämeren kansallispuistossa on viime vuosisadalla syntynyt Selkäsarven kalastajakylä. Sen vanhimpia rakennuksia on **Ailinpietin kämppä**. Patvinsuon kansallispuistossa Suomujärven rannalla oleva **Kuikkaniemen kalasauna** on myös viime vuosisadalta.

Hallan Jääkärikämppä rakennettiin kiireellä vuonna 1914 jääkärien etappipaikaksi. Syrjäisessä saaresta ollutta pirttiä kutsuttiin kalamajaksi.

6.4 Metsäsaunat

Metsäsauna, maanpäällisen kämpän ja kodan välimuoto, oli yleisin metsätyöväen asumus 1900-luvun alussa ennen ensimmäistä kämppälakia.¹⁸⁴ Metsäsauna rakennettiin aluksi lähes kokonaan maan alle, jolloin kaivannon takaseinä muodosti asumuksen peräseinän ja pohja maasaunan lattian. Maasaunoissa ei ollut ikkunaa, vaan tuuletus tapahtui oviaukon tai savunpoistoa varten tehdyn räppänän avulla.¹⁸⁵

Alkeellisimmat metsäsaunat olivat sisäänlämpiäviä hirsisaunoja. Uunia lämmitettäessä miesten piti olla ulkosalla, missä he myös keittivät ruokansa joko avotulilla laavun edustalla tai häthätää kyhätyissä kodissa.¹⁸⁶

Hevosten olot olivat perin kehnot kunnes laki asetti vaatimukset hevossuojille. Sitä ennen hevosten hoito oli täysin ajomiehen henkilökohtaisen viitseliäisyyden ja kekseliäisyyden varassa. Joskus hevoset viettivät yönsä jopa samassa huoneessa miesten kanssa. Yleisempää oli että rakennettiin havutalli tai tasakattoinen vaakahirsistä rakennettu talli pirtin tai metsäsaunan kylkiäiseksi. Tällöin lämpö pääsi siirtymään hataran väliseinän kautta ihmisasunnon puolelta hevossuojaan. Toisaalta hevosten oma ruumiinlämpö lämmitti tilaa. Rehuvaraa ei ollut.¹⁸⁷

Vanhoista metsäsaunoista on säilynyt vain **Romuvaaran metsäsauna**, joka lieinee 1930-luvulta. Vieremänsuon soidensuojelualueella on kaksi perinteiseen tapaan ilmeisesti 1950-luvulla rakennettua metsäsaunaa.

6.5 Niittyladot ja -saunat

Kaukoniityille rakennettiin niittysaunoja ja latoja. Ladot ovat katoavaa kulttuurimaisemaa. Tässä suojeluesityksessä ei esitetä yksittäisiä latoja suojeltavaksi.

Koveron ja Korteniemen vanhoihin tiloihin kuuluneet ladot ovat mukana suojeluesityksessä kokonaisuuden osina.

Metsähallituksen hallinnassa on Salamajärven kansallispuistossa oleva **Kaulus** ja Martimonaavan soidensuojelualueella sijaitseva **Miettusen niittysauna**, joka on lienee viime vuosisadalta.

6.6 Porotalouden rakenteet

Metsähallituksen hallinnassa on Pohjois-Suomessa luontaiselinkeinojen synnyttämiä rakennuksia ja rakenteita. Näistä merkittävimpiä ovat poroaidat. Siitä on kirjallisia tietoja 1700-luvulta. **Sallivaaran poroerotuspaikka** ja siihen liittyvät kämpät edustavat saamelaista rakentamista 1800-luvun lopulta. Museovirasto on kunnostanut kaikki kohteet.

Suomujoen kolttakenttä on kolttasaamelaisten kesäasuinpaikka. Sitä on pidetty nykyisen Suomen alueella parhaiten säilyneenä vanhan rakennusperinteen esimerkkinä. **Oskarinkosken kolttakenttä** on kolttasaamelaisten talviasunto. **Oskarinjärven kolttakentästä** on jäljellä asuinrakennus ja aitta.

6.7 Postituvat

Vanhin majoitusmuoto Lapissa on ollut yöpyminen paikallisten asukkaiden taloissa, saamelaisalueella kodissa. Erämaataipaleiden varrelle alettiin jo 1700-luvulla rakentaa autiotupia, joissa postinkantajat, virkamiehet ja satunnaiset matkailijat saattoivat yöpyä.¹⁸⁸

7 OSTOALUEIDEN RAKENNUKSET

Ostoalueiden rakennukset muodostavat hyvin sekalaisen ryhmän. Ne ovat tyypillisimmillään asutustiloja, jotka on ostettu valtiolle. Vanhemmissa rakennuksissa on nähtävissä paikkakunnan rakennushistorian tyypillisiä piirteitä.

7.1 Maatalouden pihapiirit

Metsähallituksen hallinnassa ei ole kovin paljon ehjiä pihapiirejä. Etenkin siemenpuiden istuttaminen on tuhonnut pihapiirejä. Usein huonokuntoiset rakennukset on turhien kustannusten poistamiseksi purettu.

Maatalouden pihapiirit ovat esimerkkejä alueensa yleisestä rakentamisesta. Pohjois- ja Itä-Suomessa metsähallitus on ostanut takaisin aikoinaan asutustarkeituksiin luovutettuja maita rakennuksineen. Metsähallituksen mailla on myös yksittäisiä esimerkkejä jälleenrakennuskauden asutustiloista (Rödjan Tammisaaren kansallispuistossa ja Levävaara Ystävyyden puistossa).

Vanhoja arvokkaita pihapiirejä metsähallituksella on vain muutamia. Isojärven kansallispuistossa **Huhtalan talo** edustaa hienoa 1800-luvun talonpoikaisrakentamista. **Kullakoja** Jussarön saarella Tammisaaren kansallispuistossa on ainoa saaren pohjoisrannalla sijainneen luotsien kylän säilynyt rakennus. Se on osin 1800-luvulta ja edustaa myös ulkosaariston vaatimatonta rakentamista.

7.2 Yhtiöiden kämpät

Metsähallituksen hallintaan on tullut ostoalueilla yhtiöiden rakentamia kämppiä. Kaukaan tehtaiden rakennuttama **Aittolahden kämpmä** Kuohattijärven rannalla on 1930-luvulta. Kämpmä, talli ja sauna muodostavat pienen kämpmäkartanon.

7.3 Teollisuusrakennukset

Metsähallituksen mailla on muutamia teollisuusrakennuksia. Vanhimmat liittyvät malmien hyödyntämiseen: raudan valmistukseen ja kullanhuuhdontaan. Metsähallituksella on hallussaan viisi kulttuurihistoriallisesti arvokasta teollisuusympäristöä¹⁸⁹. Jussarön kaivosalueesta metsähallituksen hallinnassa on

vain kiinteitä muinaisjäännöksiä. Myös muissa kohteissa on rakennusten lisäksi kiinteitä muinaisjäännöksiä.

Taulukko 5: Metsähallituksen hallinnassa olevat kulttuurihistoriallisesti arvokkaat teollisuusympäristöt.

Kunta	Kohde	Tyyppi
Perniö	Kirjakkala	ruukkialue
Tammisaari	Jussarö	kaivosalue (osin)
Posio	Kitka-järvi-Livojärvi tukinsiirtolaitos	tukinsiirtolaitos
Inari	Lemmenjoki	kullanhuuhdonta-alue
Inari	Ivalojoeki	kullanhuuhdonta-alue
Savukoski	Tulppion konesavotta	koneellinen puunkorjuu

7.3.1 Kirjakkalan ruukki

Kirjakkalan ruukki on perustettu 1600-luvulla. Se liittyi Teijon ruukkiin.¹⁹⁰ Sen perustana oli vesivoiman ja puutavaran saanti sekä se, että Ruotsista voitiin tuoda rautamalmia ja takkirautaa.¹⁹¹

Kirjakkalan ruukkialueella on säilynyt muutamia asuin- ja talousrakennuksia. Vanhin metsähallituksen hallinnassa oleva rakennus lienee Kirjakkalan vanha päärakennus, joka on osin 1700-luvulta.

7.3.2 Kultakämpät

Ensimmäinen tarina Lapin kullasta on varhaista perua.¹⁹² Syyskuussa 1868 alkoi Ivalon kullan taru: Nukanmutkasta hieman Ritakosken alapuolelta huuhtoutuivat ensimmäiset hiput.¹⁹³

Ivalojoen Kruunun Stationi, Kultala rakennettiin Lappiin sijoitettujen kruunun virkamiesten tukikohdaksi vuonna 1870. Heidän piti valvoa lakia ja järjestystä odotettavissa olevan kultaryntäyksen aikana. Kultala rakennettiin Saariporttikosken pohjoisrannalle paljaaksi hakatulle rantatörmälle, josta oli näköala joki-laakson kultakentille. Pihapiiriin kuului työväen tupa, leipomo ja makasiini sekä kellari.¹⁹⁴ Kultala edustaa kullantuotantoon liittyvää historiaa, talous- ja sosiaalishistoriaa sekä kansanomaista arkkitehtuuria.¹⁹⁵

Mobergin kultakämpät sijaitsevat vanhassa kultakentässä. Nykyiset rakennukset ovat 1900-luvun alusta Prospektor Oy:n tukimusten ajalta. **Pahaojan kultakämpä ja Ritakosken kultakämpä** ovat muistomerkkejä Suomen varhaisesta koneellista kullankaivuusta.

7.3.3 Tulppion konesavotta

Arvokkaaksi teollisuusympäristöksi on luokiteltu myös Tulppion konesavotan jäänteet. Tämä Suomen ensimmäinen konesavotta toimi vuosina 1913-16. Savotassa siirrettiin puutavara rataa myöten Tulppiosta lanssipaikalle Lattunaan Kemijoen varteen. Tukkien ajossa käytettiin amerikkalaisia traktorinmallisia telarattailla varustettuja höyryvetureita, jotka vetivät suuria tukkirekiä. Savotaa johti Hugo Richard Sandberg, paremmin Ison Samperin nimellä tunnettu Kemi-yhtiön maineikas metsäpäällikkö.¹⁹⁶ Rakennuksista on jäljellä Jänisojan pumppuasema ja **Suttikämpä**, jotka museovirasto on kunnostanut.¹⁹⁷

7.4 Kesämökit

Metsähallituksen mailla olevat kesämökit ovat useimmin 1970-luvulla syntyneitä. Vanhoja huvila-alueita ei ole. Mökit on rakennettu vuokramaalle. Vain suojelualueilla on yksityisiltä valtiolle ostettuja mökkialueita (Rantasalmi, Haukivesi).

Tavallisimmin kesämökit ovat joko muualta siirrettyjä vanhoja hirsirakennuksia tai pyöröhirsisiä mökkejä. Pihapiiriin kuuluu saunan lisäksi toisinaan aitta, melkein aina myös kevyt laitur. Pihapiirissä ei yleensä ole puutarhaa.

8 MUIDEN VIRANOMAISTEN RAKENNUKSET METSÄHALLITUKSEN MAILLA

fen Metsähallituksen mailla on muiden valtion viranomaisten toimintaan liittyviä rakennuksia. Rajavartiolaitoksen rajanvalvontaan liittyviä rakennuksia on pääosin Itä- ja Pohjois-Suomessa. Merenkulkuhallituksen rakennuksista merkittävimpiä ovat majakat kuten Begtskär, sekä muut merenkulkuun liittyvät väylämerkit.

Museoviraston hallinnassa olevia rakennuksia metsähallituksen maalla on Langinkosken keisarillinen huvimaja Langinkosken luonnonsuojelualueella (suojeltu asetuksella 18.10.1993). Lisäksi museoviraston hallinnassa on sen kunnostamia poroaitoja Pohjois-Suomessa.

Metsähallitus on vuokrannut maitaan kunnille myös pitkäaikaisille vuokrasopimuksilla. Esimerkiksi Rautavaaran kunta omistaa Metsäkartanon rakennukset, jotka on tehty metsähallituksen maalle.

9 YKSITYISTEN RAKENNUKSET VALTION MAILLA

Metsähallituksen mailla on säilynyt yksityisomistuksessa olevia lähinnä erätalouden rakennuksia ja rakenteita. Kesämökien tontit on vuokrattu joko pitkäaikaisella vuokrasopimuksella esimerkiksi talon työntekijöille tai lyhyeksi siirtymäkaudeksi ostoalueilla.

Porotalouden vaatimia kämppiä on Lapissa. Kämpät ovat yleensä vaatimattomasti rakennettuja ja ovat paliskuntien hallussa.

Metsähallituksen mailla on myös yksityisten hallussa olevia kulttuurihistoriallisesti merkittäviä kalamajoja. Isojärven kansallispuistossa oleva Luutsaaren kalamaja on alkuperäisellä paikallaan oleva savutupa, jota kalastusyhdistys on vaalinut. Perämeren kansallispuistossa oleva Pensaskarin kalakenttä on ollut käytössä 1800-luvun puolivälistä alkaen.

10 VIITTEET

- ¹ Ketolainen 1993 s. 1 ja 7. Enso-Gutzeit valitsi kämpät vuonna 1989 säilyneistä 40 kämpästä. Näistä 14 valittiin museokämpiksi ja 13 muuten säilytettäväksi. Vanhimmat ennen sotia rakennetut kuusi kämppää sijaitsivat Ruokolahden ja Puumalan alueella. Enso-Gutzeitin museokämpiksi luokiteltiin vuonna 1989: Kyykoski Valkealassa, Ristijärvi, Mustinniemi ja Sorvakoski Puumalassa, Lyytykkä Punkaharjulla, Palojärvi, Heinäjärvi, Kannonkoski ja Kotalahti Ilomantsissa, Valkeinen Joroisissa, Mäntylampi Juukassa, Aholampi Ruokolahdella, Keljanpuro ja Ikno Lieksassa, Ketolainen 1989 s. 12-13.
- ² Rakennussuojeluneuvottelukunta s. 12-13.
- ³ Tuominen arvottamisesta s. 36-42.
- ⁴ Metsähallituksen hallussa on 2 360 rakennusta, Metsähallitus 20.1.1993, VKKR/VARR, Rakennukset haltijoittain.
- ⁵ Suojelualueiden rakennuskannasta kolmannes puuttui valtion rakennusrekisteristä. Nämä olivat vaatimattomia yksittäisiä rakennuksia kuten latoja, palveluvarustuksien käymälöitä yms. Suojelualueilla oli vuonna 1993 viidennes metsähallituksen rakennuksista. Lakisääteisten luonnonsuojelualueiden rakennusluettelo 1990/MH/Ls.
- ⁶ Laitakari s. 24.
- ⁷ Ohjesääntö 1859, 2. luku pykälä 9.
- ⁸ Metsähallitus 1992-1993 s. 2.
- ⁹ § 6 ja 12, Keisarillisen Majesteetin Armollinen Ohje-Sääntö, koskeva Kruununmetsäin hallitusta Suomen Suuriruhtinaanmaassa. Annettu Helsingissä, 13 päiw. Toukokuuta 1859. Helsingissä J. Simeliuksen perillisten tykönä, 1859.
- ¹⁰ Luku 2. Vartio-osuuksista sekä metsänvahtien velvollisuuksista ja eduista. Keisarillisen Majesteetin Armollinen Ohje-Sääntö, Koskewa kruununmetsäin hallitusta Suomen Suuriruhtinaanmaassa.
- ¹¹ Laki metsä- ja lauttaustyöväen asumuksista, Suomen asetuskokoelma 159/1928.
- ¹² Sosiaaliministeriön päätös joka sisältää metsä- ja lauttaustyöväen asumusten ja hevossuojien suuruutta ja laatua koskevat ohjeet, No 129/1929.
- ¹³ Sosiaaliministeriön päätös joka sisältää metsä- ja lauttaustyöväen asumusten ja hevossuojien suuruutta ja laatua koskevat ohjeet, No 129/1929.
- ¹⁴ Sosiaaliministeriön päätös joka sisältää metsä- ja lauttaustyöväen asumusten ja hevossuojien suuruutta ja laatua koskevat ohjeet, No 129/1929.
- ¹⁵ Sosiaaliministeriön päätös joka sisältää metsä- ja lauttaustyöväen asumusten ja hevossuojien suuruutta ja laatua koskevat ohjeet, No 129/1929.
- ¹⁶ Sosiaaliministeriön päätös joka sisältää metsä- ja lauttaustyöväen asumusten ja hevossuojien suuruutta ja laatua koskevat ohjeet, No 129/1929.
- ¹⁷ Laitakari s. 438.
- ¹⁸ Laki metsä- ja lauttaustyöväen yhteisasunnoista, Suomen asetuskokoelma 151/1947.
- ¹⁹ Laki metsä- ja lauttaustyöväen yhteisasunnoista, Suomen asetuskokoelma 151/1947.
- ²⁰ Laki metsä- ja lauttaustyöväen yhteisasunnoista, Suomen asetuskokoelma 151/1947.
- ²¹ Laki metsä- ja lauttaustyöväen yhteisasunnoista, Suomen asetuskokoelma 151/1947.
- ²² Sosiaaliministeriön päätös metsä- ja lauttaustyöväen yhteisasunnoista ja hevossuojista, No 153/1947.
- ²³ Sosiaaliministeriön päätös metsä- ja lauttaustyöväen yhteisasunnoista ja hevossuojista, No 153/1947.
- ²⁴ Laki metsä- ja uittotyöntekijäin yhteisasunnoista, Suomen asetuskokoelma 344/1967.
- ²⁵ Sosiaaliministeriön päätös metsä- ja uittotyöntekijäin yhteisasunnoista ja hevossuojista, No 650/1967.
- ²⁶ Asetus metsä- ja uittotyöntekijäin yhteisasunnoista, Suomen asetuskokoelma 649/1967.
- ²⁷ Lilius s. 72-73.

- 28 Erik Gabriel Sederholmin Metsänvartijatorpan piirustus vuodelta 1878, TMA/Metsähallitus/Rakennuspiirustukset.
- 29 Forsström s. 44.
- 30 Forsström s. 67.
- 31 Metsähallituksen kirje rakennushallitukselle 14.11.1919 Dro 8569/6768, VA/Rakh/Saapuneet kirjeet
- 32 Rakennushallituksen kirje metsähallitukselle 13.1.1920, VA/Rakh/Kirjekonseptit.
- 33 Reuter s. 74-75.
- 34 Lähteenä käytetty ellei toisin mainita kämppätoimikunnan pöytäkirjoja, MH/Rovaniemi/Hka.
- 35 Kämpätoimikunnan muistio n:o 1, 12.4.1956, MH/Rovaniemi/Hka.
- 36 Kämpätoimikunnan muistio n:o 7, 9.-10.5.1958, MH/Rovaniemi/Hka.
- 37 Kämpätoimikunnan muistio n:o 7, 9.-10.5.1958, MH/Rovaniemi/Hka.
- 38 Kämpätoimikunnan muistio n:o 9, 13.-14.10.1960, MH/Rovaniemi/Hka.
- 39 Kämpätoimikunnan muistio n:o 9, 13.-14.10.1960, MH/Rovaniemi/Hka.
- 40 Vuokrasopimukset, MH/Sodankylän hoitoalue.
- 41 Lähde s. 27.
- 42 Hautajärvi s. 81, OY/aro/dt.
- 43 Ulkoilun ja suojelun rakenteet, MH/Virkistyspalvelut.
- 44 Ormio s. 75-76.
- 45 Tarkemmin Pihkala 1993.
- 46 Keisarillisen Majesteetin Armollinen Julistus metsänhoito-ammatin järjestämisestä Suomessa olevain kruununmetsäin hoitoa ja hallitusta varten, 7 § Annettu Helsingissä 7 päiv. Toukokuuta 1859. Helsingissä J.Simeliuksen perillisten tykönä. 1859.
- 47 Sama, 8 §.
- 48 Laki metsähallinnon viroista ja palvelustoimista, Suomen Asetuskokoelma 166/1921.
- 49 Asetus metsähallinnosta, 10 §, Suomen Asetuskokoelma 167/1921.
- 50 Sama, 11 §.
- 51 Sama.
- 52 Sama.
- 53 Valtioneuvoston päätös sisältävä metsähallinnon johtosäännön 24.8.1922, 152-153 §, Suomen Asetuskokoelma 212/1922.
- 54 Sama, 153-154 §.
- 55 Askala, s. 5-6.
- 56 Rakennusmestari Aatos Koskenniemen haastattelu 16.12.1992. MH/LsP/Äänitearkisto.
- 57 Sama; Kämpärakentamisen johtaja Vilho Säkisen haastattelu 17.12.1992. MH/LsP/Äänitearkisto.
- 58 Rakennusmestari Pasi Rönkönharjun haastattelu 8.12.1992; Apulaistarkastaja Väinö Virolaisen haastattelu 27-28.10.1992. MH/LsP/Äänitearkisto.
- 59 Käytän selvityksessä yhtenäisiä termejä. Kruununmetsiä valvoi siis metsänvartija (metsänvahti 1859). Metsänvartijatorppa korvaa metsänvahtitorpan (1859). Metsänvartija tilasta puhun vuoden 1913 tilan ominaislaadun selvittämisen jälkeen.
- 60 Luku 2. Vartio-osuuksista sekä metsänvahtien velvollisuuksista ja eduista. Keisarillisen Majesteetin Armollinen Ohje-Sääntö, Koskewa kruununmetsäin hallitusta Suomen Suuriruhtinaanmaassa.
- 61 Luku 2. Vartio-osuuksista sekä metsänvahtien velvollisuuksista ja eduista. Keisarillisen Majesteetin Armollinen Ohje-Sääntö, Koskewa kruununmetsäin hallitusta Suomen Suuriruhtinaanmaassa.
- 62 Luku 2. Vartio-osuuksista sekä metsänvahtien velvollisuuksista ja eduista. Keisarillisen Majesteetin Armollinen Ohje-Sääntö, Koskewa kruununmetsäin hallitusta Suomen Suuriruhtinaanmaassa.
- 63 Vauramo s.
- 64 Laitakari s. 151.
- 65 Forsström s. 74, 140 ja 175.
- 66 Metsähallituksen kirje rakennushallitukselle 14.11.1919 Dro 8569/6768, VA/Rakh/Saapuneet kirjeet

-
- 67 Laitakari s. 151.
 - 68 Laitakari s. 152.
 - 69 Laitakari s. 151-152.
 - 70 Saarikangas s. 215.
 - 71 Snellman 1988 s. 12.
 - 72 Snellman 1988 s. 13.
 - 73 Junttila ym. s. 15, OY/ao/erikoistyöt.
 - 74 Heinonen s. 490-491.
 - 75 Snellman 1988 s. 13.
 - 76 Snellman 1988 s. 13.
 - 77 Snellman 1988 s. 13.
 - 78 Junttila ym. s. 18, OY/ao/erikoistyöt.
 - 79 Lähde s. 35-36.
 - 80 Lähde s. 35-36.
 - 81 Junttila ym. s. 15, OY/ao/erikoistyöt.
 - 82 Snellman s. 22.
 - 83 Junttila ym. s. 18, OY/ao/erikoistyöt.
 - 84 Kämppätoimikunnan muistio n:o 11, 15.-18.3.1962, MH/Rovaniemi/Hka.
 - 85 Metsätyön murrosvuodet s. 70.
 - 86 Heinonen s. 491-492.
 - 87 Junttila ym. s. 18, OY/ao/erikoistyöt.
 - 88 Vuoristo s. 68-69.
 - 89 Melamies s. 365.
 - 90 Metsätyömaiden kämppämajoituksesta s. 11.
 - 91 Metsätyömaiden kämppämajoituksesta s. 12-13.
 - 92 Metsätyömaiden kämppämajoituksesta s. 17.
 - 93 Metsätyömaiden kämppämajoituksesta s. 18.
 - 94 Kämppäemännän käsikirja s. 24-25.
 - 95 Kämppäemännän käsikirja s. 26.
 - 96 Kämppätoimikunnan muistio n:o 2, 7.8.1956, MH/Rovaniemi/Hka.
 - 97 Kämppätoimikunnan muistio n:o 3, 19.-20.2.1957, MH/Rovaniemi/Hka.
 - 98 Kämppätoimikunnan muistio n:o 11, 15.-18.3.1962, MH/Rovaniemi/Hka.
 - 99 Parru seinä oli hirsiseinää halvempi, mutta hirsiseinää taas puolestaan kuitulevyllä vahvistettua lautaseinää halvempi. Kämppätoimikunnan muistio n:o 4, 11.4.1957, MH/Rovaniemi/Hka.
 - 100 Kämppätoimikunnan muistio n:o 3, 19.-20.2.1957, MH/Rovaniemi/Hka.
 - 101 Kämppätoimikunnan muistio n:o 10, 23.-24.5.1961, MH/Rovaniemi/Hka.
 - 102 Kämppätoimikunnan muistio n:o 10, 23.-24.5.1961, MH/Rovaniemi/Hka.
 - 103 Kämppätoimikunnan muistio n:o 2, 7.8.1956, MH/Rovaniemi/Hka.
 - 104 Kämppätoimikunnan muistio n:o 3, 19.-20.2.1957, MH/Rovaniemi/Hka.
 - 105 Kämppätoimikunnan muistio n:o 3, 19.-20.2.1957, MH/Rovaniemi/Hka.
 - 106 Kämppätoimikunnan muistio n:o 5, 28.-29.6.1957, MH/Rovaniemi/Hka.
 - 107 Kämppätoimikunnan muistio n:o 7, 9.-10.5.1958, MH/Rovaniemi/Hka.
 - 108 Kämppätoimikunnan muistio n:o 11, 15.-18.3.1962, MH/Rovaniemi/Hka.
 - 109 Kämppätoimikunnan muistio n:o 7, 9.-10.5.1958, MH/Rovaniemi/Hka.
 - 110 Kämppätoimikunnan muistio n:o 11, 15.-18.3.1962, MH/Rovaniemi/Hka.
 - 111 Kämppätoimikunnan muistio n:o 11, 15.-18.3.1962, MH/Rovaniemi/Hka.
 - 112 Kämppätoimikunnan muistio n:o 3, 19.-20.2.1957, MH/Rovaniemi/Hka.
 - 113 Kämppätoimikunnan muistio n:o 11, 15.-18.3.1962, MH/Rovaniemi/Hka.
 - 114 Kämppätoimikunnan muistio n:o 9, 13.-14.10.1960, MH/Rovaniemi/Hka.
 - 115 Kämppätoimikunnan muistio n:o 10, 23.-24.5.1961, MH/Rovaniemi/Hka.
 - 116 Kämppätoimikunnan muistio n:o 14, 27.5.1964, MH/Rovaniemi/Hka.
 - 117 Kämppätoimikunnan muistio n:o 3, 19.-20.2.1957, MH/Rovaniemi/Hka.
 - 118 Kämppätoimikunnan muistio n:o 11, 15.-18.3.1962, MH/Rovaniemi/Hka.
 - 119 Kämppätoimikunnan muistio n:o 8, 16.1.1959, MH/Rovaniemi/Hka.
 - 120 Kämppätoimikunnan muistio n:o 9, 13.-14.10.1960, MH/Rovaniemi/Hka.

-
- 121 Kämpptöimikunnan muistio n:o 7, 9.-10.5.1958, MH/Rovaniemi/Hka.
 - 122 Kämpptöimikunnan muistio n:o 4, 11.4.1957, MH/Rovaniemi/Hka.
 - 123 Kämpptöimikunnan muistio n:o 8, 16.1.1959, MH/Rovaniemi/Hka.
 - 124 Kämpptöimikunnan muistio n:o 10, 23.-24.5.1961, MH/Rovaniemi/Hka.
 - 125 Kämpptöimikunnan muistio n:o 8, 16.1.1959, MH/Rovaniemi/Hka.
 - 126 Kämpptöimikunnan muistio n:o 2, 7.8.1956, MH/Rovaniemi/Hka.
 - 127 Kämpptöimikunnan muistio n:o 2, 7.8.1956, MH/Rovaniemi/Hka.
 - 128 Kämpptöimikunnan muistio n:o 5, 28.-29.6.1957, MH/Rovaniemi/Hka.
 - 129 Muistio asuntovaunun suunnittelutilaisuudesta 28.6.1956, MH/Rovaniemi/Hka.
 - 130 Muistio asuntovaunun suunnittelutilaisuudesta 28.6.1956, MH/Rovaniemi/Hka.
 - 131 Muistio asuntovaunun suunnittelutilaisuudesta 28.6.1956, MH/Rovaniemi/Hka.
 - 132 Kämpptöimikunnan muistio n:o 8, 16.1.1969, MH/Rovaniemi/Hka.
 - 133 Muistio asuntovaunun suunnittelutilaisuudesta 28.6.1956, MH/Rovaniemi/Hka.
 - 134 Kämpptöimikunnan muistio n:o 9, 13.-14.10.1960, MH/Rovaniemi/Hka.
 - 135 Keränen s. 1, 12
 - 136 Suominen s. 3-5, 16-17, 21.
 - 137 Turunen 24.5.1993, MH/LSP/matkakertomukset.
 - 138 Laitakari s. 153.
 - 139 Laitakari s. 154.
 - 140 Laitakari s. 158.
 - 141 Laitakari s. 225.
 - 142 Laitakari s. 225.
 - 143 Forsström s. 120.
 - 144 Laitakari s. 228-229.
 - 145 Laitakari s. 229.
 - 146 Laitakari s. 231-232.
 - 147 Tuokko s. 175.
 - 148 Tuokko s. 190.
 - 149 Laitakari s. 335-339.
 - 150 Laitakari s. 286.
 - 151 Laitakari s. 287
 - 152 Laitakari s. 287
 - 153 Laitakari s. 288
 - 154 Laitakari s. 288.
 - 155 Laitakari s. 289.
 - 156 Laitakari s. 289.
 - 157 Vesihallitus s. 10.
 - 158 Laitakari s. 183-185.
 - 159 Laitakari s. 187-188..
 - 160 Snellman 1992 s. 15.
 - 161 Snellman 1992 s. 19.
 - 162 Snellman 1992 s. 17.
 - 163 Snellman 1992 s. 17 ja 19.
 - 164 Snellman 1992 s. 19.
 - 165 Ruuttula-Vasari 1987 s. 84-85.
 - 166 Ruuttula-Vasari 1988 s. 119.
 - 167 Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet 3, s. 111.
 - 168 Laitakari s. 190-191.
 - 169 Markkanen s. 227.
 - 170 Hirn s. 17-18.
 - 171 Hirn s. 119. Aavasaksan historiasta on hataria tietoja. Kansan parissa eli käsitys, että rakennus tehtiin keisarin metsästysmajaksi. Tästä tulee nimitys keisarinmaja. Hirn s. 142.
 - 172 Hautajärvi s. 28,OY/aro/dt.
 - 173 Markkanen s. 233.
 - 174 Partanen s 114.
 - 175 Luoston asiakirjat, MH/Sodankylän hoitoalue.

-
- 176 Pekkala s. 54-58
177 Lopen hoitoalueen metsätalouden tarkastusasiakirjat ja metsätaloussuunnitelma 1914 s. 52-54, VA/Mh.
178 Pekkala s. 54-58
179 Pekkala s. 54-58
180 Lahnala s. 99.
181 Korhonen s. 108.
182 Arkkitehti toimisto Helena Hirviniemi: Vesimyllyt. Korjaustyöselitys. Metsähallituksen kohteet. Hukkajoki, Levävaara ja Kuusamonkoski.
183 Matkakertomus, MH/LsP.
184 Laitakari s. 435.
185 Junttila J. - Pasanen P. - Teppo J. s. 12.
186 Junttila J. - Pasanen P. - Teppo J. s. 12.
187 Lähde s. 35-36.
188 Itkonen s. 204,
189 Putkonen 1989 s. 83-110.
190 Putkonen 1989 s. 83
191 Putkonen 1989 s. 38
192 Pekkarinen s. 5.
193 Pekkarinen s. 7.
194 Stigzelius s. 36.
195 Kolehmainen, Alfred: selostus Ivalojoen Kultalan entistämisestä 6.2.1978, MV/Rho/A.
196 Sundqvist s.181-182.
197 Junttila, J. - Pasanen J. - Teppo, J., kohde 7.

11 LÄHTEET

Arkistolähteet

Metsähallitus (=MH)

Hallintopalvelut

Arkisto

Luonnonsuojelu (=Ls)

palveluyksikkö, Tikkurila (=P)

Kuva-arkisto

Lakisääteisten luonnonsuojelualueiden rakennusluettelo
v. 1990

Matkakertomukset

Suojeltavat rakennukset -työryhmän aineisto

Äänitearkisto.

Perä-Pohjolan puistoalue

Tankavaaran opastuskeskus

Kuva-arkisto

Rovaniemi (=Rvn)

Hirvaan kehittämisjaoksen arkisto (=Hka)

Kämppätoimikunnan pöytäkirjat 1956-1966

Muistiot

Sodankylän hoitoalue

Luoston asiakirjat

Vuokrasopimukset

Tiedotus

Kuva-arkisto

Virkistyspalvelut

Ulkoilun- ja suojelun rakenteet

Museovirasto (=MV)

Rakennushistorian osasto (=Rho)

Arkisto (=A)

Ivalojoen kultakämppien entistäminen

Piirustusarkisto

Oulun yliopisto (=OY)

Arkkitehtuurin osasto (=aro)

diplomityöt (=dt)

Hautajärvi, H. 1991: Lapin tunturialueiden matkailu- ja
lomarakennukset.

Historian laitos

pro gradu-tutkielma (yleinen historia)

Ruuttula-Vasari, A. 1989: Eskolan metsärata 1920-1961. Metsähallituksen kapearaiteinen puunkuljetusrata Keski-Pohjanmaalla. 92 s.

Rakennushallitus

Valtion rakennusrekisteri (VARR)
Rakennukset haltijoittain
Metsähallitus (20.1.1993)

Turun maakunta-arkisto (TMA)

Metsähallitus
Rakennuspiirustukset

Valtionarkisto (=VA)

Metsähallitus (=MH)
Metsätalouden tarkastusasiakirjat ja metsätaloussuunnitelmat
Lopen hoitoalue 1914
Rakennushallitus (=Rakh)
Kirjekonseptit 1920
Muilta viranomaisilta saapuneet kirjeet 1919
Kartat ja konseptit

Painetut lähteet ja kirjallisuus

Ahtola, J., Koivula, J., Nurmi-Nielsen, A. & Putkonen, L. 1990: Satakunnan rakennusperinne. – Satakunnan seutukaavaliitto. Sarja A:177. 208 s.

Arkkitehtitoimisto Antti Pihkala 1993: Perämeren kansallispuisto. Rakentamishojeet. Moniste, Metsähallituksen kirjasto. 38 s.

Arkkitehtitoimisto Helena Hirviniemi 1990: Vesimyllyt. Korjaustyöselitys. Metsähallituksen kohteet. Hukkajoki. Moniste, Metsähallituksen kirjasto. 23 s + liitteet.

Arkkitehtitoimisto Helena Hirviniemi 1990: Vesimyllyt. Korjaustyöselitys. Metsähallituksen kohteet. Kuusamonkoski. Moniste, Metsähallituksen kirjasto. 17 s + liitteet.

Arkkitehtitoimisto Helena Hirviniemi 1990: Vesimyllyt. Korjaustyöselitys. Metsähallituksen kohteet. Levävaara. Moniste, Metsähallituksen kirjasto. 16 s + liitteet.

Arkkitehtitoimisto Huusko & Teppo 1984: Lapin rakennusperintö. Kirja Lapin arvokkaista rakennuksista ja kulttuurimaisemista. – Lapin läänin Rakennusperinne ry. 248 s.

- Asetus metsähallinnosta. Suomen Asetuskokoelma 167/1921. Helsinki 1922.
- Asetus metsä- ja lauttaustyöväen asumuksista annetun lain toimeenpanosta. Suomen Asetuskokoelma 330/28. Helsinki 1929.
- Asetus metsä- ja lauttaustyöväen yhteisasunnoista. Suomen Asetuskokoelma 152/47. Helsinki 1948.
- Asetus metsä- ja lauttaustyöväen yhteisasunnoista. Suomen Asetuskokoelma 649/67. Helsinki 1968.
- Asetus valtion omistamien rakennusten suojelusta. Suomen Asetuskokoelma 480/85. Helsinki 1986.
- Askala, A. 1955: Metsähallinnon huoneenrakennustoiminnasta. Metsähallituksen tiedonantolehti N:o 7/1955, s. 5-7. Helsinki.
- Etelä-Savon seutukaavaliitto 1984: Etelä-Savon rakennusperintö. Kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. – Etelä-Savon seutukaavaliitto. Julkaisu 114. Mikkeli. 250 s.
- Etelä-Savon seutukaavaliitto 1992: Etelä-Savon kulttuurimaiseman inventointi 1988. 2 p – Etelä-Savon seutukaavaliitto. Julkaisu 147:1989.
- Forsström, G. W. 1985: Metsäherrana Lapissa 1891-1926. Metsänhoitajan muistelmia. – Kustannusosakeyhtiö Pohjoinen, Oulu. 205 s.
- Hanhivaara, M., Kaskimies, K. & Pitkänen P. (toim.) 1984: Ivalojoen Kultalat. – Lapin Kultalasäätiö, Forssa. 120 s.
- Heinonen, J. 1988: Keurusseudun metsäkämpät. Rapsodia. – Keurusseudun metsäalan toimihenkilöt, Keuruu ja Multia, Mänttä. 183 s.
- Helander, A. 1949: Suomen metsätalouden historia. – Helsinki . 546 s.
- Hirn, S. 1987: Suomi matkailumaana vuoteen 1887. – Teoksessa: Hirn, S. & Markkanen, E. (toim.), Tuhansien järvien maa. Suomen matkailun historia. Matkailun edistämiskeskus, Suomen matkailuliitto, Jyväskylä.
- Itkonen, T. 1984: Suomen lappalaiset vuoteen 1945. Ensimmäinen osa. 2. p. – WSOY, Porvoo.
- Junttila, J., Pasanen J. & Teppo, J.: Tukkikämpätutkimus. Tukkikämppeä ja ruukinpiirtejä Lapin savotoilta ajalla 1880-1930. Oulun yliopiston arkkitehtiosaston rakennustaiteen historian laitoksella vv. 1970-72 Lapin Metsämuseoyhdistys ry:lle suoritettu erikoistyö. – Lapin metsämuseoyhdistys ry. 24 s + liitteet.

- Kainuun seutukaavaliitto 1973: Kainuun kulttuurihistorialliset kohteet. – Kainuun seutukaavaliitto. Julkaisu I:26. 144 s.
- Keisarillisen Majesteetin Armollinen Julistus metsänhoito-ammatin järjestämisestä Suomessa olevain kruununmetsäin hoitoa ja hallitusta warten. Annettu Helsingissä, 7 päiw. Toukokuuta 1859. Helsingissä, J.Simeliuksen perillisten tykönä, 1859.
- Keisarillisen Majesteetin Armollinen Ohje-Sääntö, Koskewa kruununmetsäin hallitusta Suomen Suuriruhtinaanmaassa. Annettu Helsingissä, 13 päiw. Toukokuuta 1859. Helsingissä, J.Simeliuksen perillisten tykönä, 1859.
- Keränen, R. 1971: Käyttökokemuksia keveistä asuntovaunuista. – Koeselostus 44, Metsähallitus, Kehittämisjaosto, Hirvas. 12 s + 2 liitettä.
- Ketolainen, M. 1989: Metsäkämpät säilyvät tuleville polville. – Tuohitorvi, Enso-Gutzeit Oy Metsätoimialan henkilöstölehti, 1/1989:12-13.
- Ketolainen, M. 1993: Säilytettävät metsäkämpät.Enso-Gutzeit Oy, metsäosastoniste. Metsähallituksen kirjasto. 26 s. .
- Korhonen, T. 1993: Vesimyllyt. Historia, rakenne, käyttö ja kunnostus erityisesti kainuulaisen myllyperinteen valossa.– Kainuun Museo & Museovirasto. 154 s.
- Knapas, M. 1984: Kymenlaakson kulttuurihistorialliset kohteet – Kymenlaakson seutukaavaliiton julkaisuja A:20. Kymenlaakson Maakuntaliitto r.y., Kymenlaakson maakuntamuseo, Kymenlaakson seutukaavaliitto. 119 s.
- Kämppäemännän käsikirja 1948. – Helsinki. 141 s.
- Kämppätoimikunta 1957: Metsätyömaiden kämppämajoituksesta. – Valtioneuvoston kirjapaino, Helsinki. 115 s.
- Laitakari, E. 1960: Metsähallinnon satavuotistaival 1859-1959. – Silva Fennica 107. 447 s.
- Lahnala, E-L 1990: Saarijärven rakennusperinnettä. – Keskisuomalaisia rakennustutkimuksia IV, Saarijärvi-Seura r.y., Saarijärven kaupunki, Saarijärvi. 192 s.
- Laki metsähallinnon viroista ja palvelustoimista. Suomen Asetuskokoelma 166/1921. Helsinki 1922.
- Laki metsä- ja lauttaustyöväen asumuksista. Suomen Asetuskokoelma 159/1928. Helsinki 1929.

- Laki metsä- ja lauttaustyöväen yhteisasunnoista. Suomen Asetuskokoelma 151/1947. Helsinki 1948.
- Laki metsä- ja uittotyöntekijäin yhteisasunnoista. Suomen Asetuskokoelma 344/1967. Helsinki 1968.
- Lievonen, T. 1987: Etelä-Karjalan rakennuskulttuuri. – Etelä-Karjalan seutukaavaliiton julkaisu 4-87. 168 s.
- Lilius, H 1986: Julkinen valta ja arkkitehtuuri ennen itsenäisyyden aikaa. – Teoksessa: Pallasmaa, J (toim), Rakennushallitus 1811-1986 175 vuotta, Rakennushallitus. 131 s.
- Linnoila, V. W. 1939: Metsätyöväen asunto-olot hakkuu- ja ajokautena 1938-39. – Sosiaalinen aikakausikirja numero 9:484-492.
- Lähde, A. 1940: Metsä- ja uittotyöläisten asunto- ja ravinto-oloista. – Silva Fennica 51, Suomen metsätieteellinen seura. 103 s.
- Maisemaaluetyöryhmä 1993: Maisemanhoito. Maisema-aluetyöryhmän mietintö I. – Työryhmänmietintö. Ympäristöministeriö, Ympäristönsuojeluosasto 66/1992. 199 s.
- Markkanen, E: 1987: Harvojen harrastuksesta kansan huviksi 1887-1987. – Teoksessa Hirn, S. & Markkanen, E. (toim.) Tuhansien järvien maa. Suomen matkailun historia. Matkailun edistämiskeskus, Suomen matkailuliitto, Jyväskylä 1987. 384 s.
- Melamies, M. 1983: Metsäteollisuuden käynnistäminen Lapissa saksalaissodan jälkeen. 359-373. Teoksessa Arrela V. (toim.) Tuhkasta nousi Lappi. Lapin jälleenrakentamista sanoin ja kuvin. Lapin maakuntaliitto r.y.. Kemi.
- Metsähallitus 1993: Metsähallituksen tuvat ja kämpät. – Metsähallitus, virkistyspalvelut, Jyväskylä. 48 s.
- Metsätyömaiden kämppämajoituksesta 1957. Helsinki. 115 s.
- Museovirasto 1984: Rakennuskulttuurin luettelointi. – Museovirasto rakennushistorian osasto, julkaisu N:o 15, 1/1984. Museovirasto rakennushistorian osasto, Helsinki. 13 s. + liitteet 12 s.
- Oikarinen, R. – Jumisko V. – Piispanen J. 1979: Mittauspiirustuksia Luttojoen-Suomunjärven alueen tukkikämpistä ja koltta-asumuksista. – Metsähallitus SU:4 8/100. 60 s.

- Ormio, H. 1985: Suojelun ja ulkoilun rakenteiden tyyppipiirustukset. – Teoksessa Flander, J-P (toim), Luonnonsuojelualueiden rakenteet ja maisemanhoidon erityiskysymykset, Metsähallitus SU:4 67/150. 96 s.
- Partanen, S. J. 1992: Saariselkä magneettimäestä matkailukaupungiksi. Suomen Matkailuliitto, Tammerpaino Oy. 144 s.
- Pekkala, M. 1920: Tutkimuksia kruununmetsätorppien taloudesta Kurun, Parkanon ja Ikaalisten pitäjissä. Acta Forestalia Fennica 17. Helsinki .
- Pohjois-Karjalan seutukaavaliitto 1974: Pohjois-Karjalan kulttuuriympäristö. – Julkaisu A 13. 153 s.
- Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993: Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Osa 3. Oulaisten-Haapaveden seutukunta, Ylivieskan seutukunta, Haapajärven-Pyhäsalmen seutukunta. – Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto julkaisu A:117, Oulu. 151 s.
- Putkonen, L. 1983: Kanta-Hämeen kulttuurihistorialliset kohteet. – Julkaisu II:125. Kanta-Hämeen seutukaavaliitto. 111 s.
- Putkonen, L. 1989: Kulttuurihistoriallisesti arvokkaat teollisuusympäristöt. – Tutkimus 4/1988, Ympäristöministeriö, Kaavoitus ja rakennusosasto, Helsinki. 118 s.
- Putkonen, L. 1981: Pirkanmaan kulttuurihistorialliset kohteet. – Julkaisu B 107. Tampereen seutukaavaliitto. 224 s.
- Rakennussuojelulaki. Suomen Asetuskokoelma 60/1985. Helsinki 1986.
- Rakennussuojeluneuvottelukunta 1992: Strategia rakennetun ympäristön ja rakennuskannan vaalimiseksi - Rakennussuojeluneuvottelukunnan tutkimusohjelma. – Ympäristöministeriö, Kaavoitus ja rakennussuojeluosasto, Helsinki. 44 s.
- Reuter E. 1924: Aluemetsänhoitajat ja rakennustoiminta. – Metsätaloudellinen aikakausikirja 1968:74-75.
- Ruuttula-Vasari, A. 1987: Eskolan metsärata eli pitkin Pikkurataa. Kannuksen ja Sievin kulttuurilautakunnat, Ylivieska. 136 s.
- Saarikangas, K. 1993: Tyyppitalo, jälleenrakennus ja standardi. – Teoksessa: Seppä, T. – Hietaniemi, T. – Mikkeli, H. – Sihvola, J., Historian alku. Historianfilosofia, aatehistoria, maailmanhistoria.: 215-229. – Tutkijaliiton julkaisusarja 74. Helsinki.

- Snellman, H. 1992: Floating Workers Dwellings In Finnish Lappland. – *Etnologia Fennica. Journal of Finnish and finno-ugric studies in ethnology* 1991. Volume 19:15-25. Association of Finnish Ethnologists – Suomen kansatieteilijöiden yhdistys Ethnos r.y., Vammala
- Snellman, H. 1988: Tukkilaisromantiikan ja muistitiedon välittämä kuva Lapin jätkästä. – *Kotiseutu* 1/1988:11-18.
- Sosiaaliministeriön päätös, joka sisältää metsä ja lauttaustyöväen asumusten ja hevossuojain suuruutta ja laatua koskevat ohjeet. Suomen Asetuskokoelma 129/1929. Helsinki 1930.
- Sosiaaliministeriön päätös metsä ja lauttaustyöväen yhteisasunnoista. Suomen Asetuskokoelma 153/1947. Helsinki 1948.
- Sosiaaliministeriön päätös eräistä poikkeuksista metsä ja lauttaustyöväen yhteisasunnoista annetun lain säännöksistä. Suomen Asetuskokoelma 430/1947. Helsinki 1948.
- Sundqvist, J. 1967: Tulppion konesavotta. – Teoksessa Linkola, M. (toim), *Entinen Kemijoki*. Kemijoki Oy, Tapiola. 275 s.
- Suominen, O. 1955: Metsätyömieskylät, ehdotus vakinaisten metsätyömiessperheiden asuntokysymyksen järjestelyksi. – *Silva Fennica* 86, Suomen metsätieteellinen seura – Finska forstsamfundet, Helsinki. 35 s.
- Stigelius, H. 1987: Kultakuume, Lapin kullan historia. Toinen tarkistettu painos. Suomen matkailuliitto, Jyväskylä. 253 s.
- Suojelun ja ulkoilun rakenteet, ohje- ja mallikokoelma. – Metsähallitus SU:4 11/50. Xs.
- Säisä, R. 1982: Pohjois-Karjalan rakennusperinnettä. – Pohjois-Karjalan läänin taidetoimikunta, Pohjois-Karjalan museo, Kajaani. 124 s.
- Säisä, R. 1977: Pohjois-Savon kulttuurihistorialliset kohteet. – Kuopion museo – Kuopion läänin taidetoimikunta – Pohjois-Savon maakuntaliitto – Pohjois-Savon seutukaavaliitto. 205 s.
- Tuokko, K. 1992: Metsänparantajat kansakunnan asialla 1908-1988. Saarijärvi. 509 s.
- Tuominen, L. 1992: 1900-luvun rakennusperintö. Luettelointi ja suojelukysymyksiä. – *Selvitys* 8/1992. Ympäristöministeriö, Kaavoitus ja rakennusosasto. 104 s.

- Vaasan läänin seutukaava liitto – Regionplanen förbundet för Wasa län 1974: Kulttuuri- ja rakennushistoriallisesti arvokkaat kohteet Vaasan läänissä. 135 s.
- Vallisaari, H. 1990: Suomen museot – Finish Museums. – Suomen museoliiton julkaisuja 36. Suomen museoliitto, Finnish Museum Association, Helsinki. Finland. 467 s.
- Valtakunnallisesti merkittävät kulttuurihistorialliset ympäristöt. Yhteenveto v. 1979 käytettävissä olevien inventointien pohjalta. – Tiedotuksia 1/1980. Sisäasiainministeriön kaavoitus- ja rakennusosasto. 102 s.
- Valtioneuvoston päätös sisältävä metsähallinnon johtosäännön 24.8.1922. Suomen Asetuskokoelma 212/1922. Helsinki 1923.
- Vauramo, A 1993: Kortenien metsänvartijatila. – Metsähallituksen luonnon-suojelujulkaisuja sarja A 5. 81 s.
- Vesihallitus 1986: Vanhojen vesirakenteiden hoito ja suojelu. – Vesihallituksen monistesarja Nro 431. 38 s.
- Vuoristo, I. 1936: "Metsäkämppien" rakentamista varten olisi laadittava yhte-näinen suunnitelma. – Metsätaloudellinen aikakausikirja 1936:68-69
- Älli, E. 1990: Valtakunnallisesti arvokkaat Keski-Suomen kulttuurimaisemako-konaisuudet. – Keski-Suomen seutukaavaliitto, Julkaisu nro 30, sarja C, Jyväskylä. 80 s.

Asetus valtion omistamien rakennusten suojelusta 14.6.1985/480

Annettu rakennussuojelulain (60/85) 4 §:n 3 momentin nojalla.

1 § SUOJELUN TARKOITUS

Kansallisen kulttuuriperinnön säilyttämiseksi suojellaan kulttuurikehitykseen tai historiaan liittyviä valtion omistamia rakennuksia, rakennusryhmiä ja rakennettuja alueita siten kuin tässä asetuksessa säädetään.

2 § SUOJELUN KOHTEET

Tässä asetuksessa tarkoitettuja suojelun kohteita ovat sellaiset valtion omistamat rakennukset, rakennusryhmät ja rakennetut alueet, joilla on kulttuurihistoriallista merkitystä rakennushistorian, rakennusaineen, rakennustekniikan, erityisten ympäristöarvojen, rakennuksen käytön tai siihen liittyvien tapahtumien taikka rakennuksen ainutlaatuisuuden kannalta. Rakennukseen luetaan kuuluvaksi sen kiinteä sisustus.

Tämän asetuksen mukainen suojelu voi koskea myös rakennuksen osaa ja kiinteää sisustusta sekä siltaa, kaivoa, aitaa tai muuta sellaista rakennelmaa samoin kuin rakennukseen liittyvää puistoa taikka muuta vastaavaa rakentamalla tai istuttamalla muodostettua aluetta.

Mitä jäljempänä tässä asetuksessa säädetään rakennuksesta koskee vastaavasti muista 1 ja 2 momentissa tarkoitettuja suojelun kohteita.

3 § RAKENNUSTEN SAATTAMINEN SUOJELTAVIKSI

Valtion omistaman rakennuksen suojelusta päättää valtioneuvosto.

Rakennuksen suojelua koskeva asia tulee vireille opetusministeriölle tehdystä esityksestä.

4 § MUSEOVIRASTON ESITYS

Museoviraston tehtävänä on tehdä esityksiä valtion omistamien rakennusten suojelusta. Ennen suojelua koskevan esityksen tekemistä museoviraston on neuvoteltava sen viraston tai laitoksen kanssa, jonka hallinnassa rakennus on sekä kuultava rakennushallitusta ja kuntaa, jonka alueella rakennus sijaitsee.

5 § MUUT ESITYKSET

Esityksen rakennuksen saattamisesta suojeltavaksi saa tehdä myös virasto tai laitos, jonka hallinnassa rakennus on, muu valtion viranomainen, seutukaavaliitto, maakuntaliitto tai kunta, jonka alueella rakennus sijaitsee sekä rekisteröity yhdistys kotipaikkakunnallaan sijaitsevista rakennuksista. Esitys on tarkoin perusteltava.

Opetusministeriön on 1 momentissa tarkoitetun esityksen johdosta kuultava museovirastoa, rakennushallitusta, virastoa tai laistosta, jonka hallinnassa rakennus on, ja kuntaa, jonka alueella rakennus sijaitsee.

6 § SUOJELUN SISÄLTÖ

Viraston tai laitoksen, jonka hoidossa tai korjaushuollossa suojeltavaksi määrätty rakennus on, tulee hoitaa ja kunnossapitää sitä huolellisesti. Suojeltua rakennusta ei saa ilman museoviraston lupaa muuttaa tai käyttää niin, että rakennuksen kulttuurihistoriallinen arvo siitä vähenee.

Suojelupäätöksessä voidaan antaa tarkempia suojelua koskevia määräyksiä.

7 § SUOJELUN VALVONTA

Valtion omistamien rakennusten suojelua valvoo museovirasto yhteistoiminnassa rakennushallituksen kanssa.

8 § KORJAUS- JA MUUTOSTÖIDEN SUORITTAMINEN

Suojeltua rakennusta koskevan korjaus- tai muutostyön perustamis- ja esisuunnitelma tai muu vastaava suunnitelma sekä käyttötarkoituksen muutosta koskeva suunnitelma on tehtävä yhteistyössä museoviraston kanssa.

Suojellun rakennuksen korjaus- ja muutostöiden yksityiskohtaisista luonnospii-rustuksista on tarvittaessa pyydettävä museoviraston lausunto.

9 § SUOJELTUIEN RAKENNUSTEN LUETTELO

Museovirasto pitää luetteloa tämän asetuksen nojalla suojelluista rakennuksista.

10 § SUOJELUN MUUTTAMINEN JA KUMOAMINEN

Mitä edellä on säädetty rakennuksen saattamisesta suojeltavaksi, on soveltavin osin noudatettava suojelupäätöstä muutettaessa tai kumottaessa.

11 § SOVELTAMISOHJEET

Tarkempia määräyksiä ja ohjeita tämän asetuksen soveltamisesta antaa tarvittaessa opetusministeriö.

12 § VOIMAANTULO

Tämä asetus tulee voimaan 1 päivänä heinäkuuta 1985.

Tällä asetuksella kumotaan valtion omistamien kulttuurihistoriallisesti huomattavien rakennusten suojelusta 29 päivänä toukokuuta 1963 annettu asetus (278/65) siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen.

13 § SIIRTYMÄSÄÄNNÖS

Tämän asetuksen säännöksiä noudatetaan myös ennen asetuksen voimaantuloa vireille tulleissa asioissa, jotka koskevat valtion omistamien rakennusten saattamista suojeltavaksi.

Aikaisemman asetuksen nojalla annettu päätös rakennuksen saattamisesta suojeltavaksi pysyy edelleen voimassa tämän asetuksen tultua voimaan, ja siinä tarkoitettuun rakennukseen sovelletaan, mitä tässä asetuksessa säädetään suojeltavaksi määrätystä rakennuksesta.

15.11.1993 ALLEKIRJOITETTU SOPIMUS MUSEOVIRASTON JA
METSÄHALLITUKSEN VÄLILLÄ RAKENNUSTEN SUOJELUSSA JA
VARJELUSSA NOUDATETTAVASTA LUOKITTELUSTA

Museovirasto ja metsähallitus hyväksyvät seuraavan luokittelun, jota käytetään metsähallituksen hallinnassa olevien, valtion omistamien rakennusten suojelussa. Sopimus pohjautuu sisällöllisesti museoviraston ja rakennushallituksen 25.11.1987 vahvistamaan menettelyyn.

1 ASETUKSEN NOJALLA SUOJELTAVAT KOHTEET

Suojelu tapahtuu valtion omistamien rakennusten suojelusta annetun asetuksen (480/85) nojalla valtioneuvoston päätöksellä. Päätös edellyttää näiden rakennusten ja muiden suojeltavien kohteiden aktiivista hoitoa, kunnossapitoa ja restaurointia niin, että kulttuurihistoriallinen arvo säilyy tai korostuu.

Rakennukset luokitellaan seuraavasti:

S1 Rakennus suojellaan kokonaan

Asetuksen 11 §:ssä tarkoitetut soveltamisohjeet koskevat koko rakennusta.

S2 Rakennus suojellaan osittain

Päätöksessä mainitaan erikseen suojellun rakennuksen osa (esim. ulkoasu, tietyt huonetilat). Soveltamisohjeet koskevat vain rakennusten suojeltuja osia.

S3 Rakennusryhmä suojellaan

Rakennusryhmään kuuluu ainoastaan suojeltavia rakennuksia sekä niihin liittyvänä rakentamalla tai istuttamalla muodostettu alue (2 § 2 mom). Alue rajataan suojelupäätöksessä.

S4 Rakennettu alue suojellaan

Alueella on suojeltavien rakennusten ohella muitakin rakennuksia ja sille voidaan uudisrakentaa museoviraston hyväksymällä tavalla. Alue rajataan suojelupäätöksessä.

2 VARJELTAVAT RAKENNUKSET

Varjelusta päättävät museovirasto ja metsähallitus noudattaen sovetuvin osin asetuksen (480/85) säännöksiä. Museovirasto ja metsähallitus sopivat varjeltavista kohteista erikseen.

Varjeltavia rakennuksia ei saa purkaa tai oleellisesti muuttaa ilman museovirastosta pyydettyä lausuntoa. Rakennusten kunnossapidossa ja hoidossa metsähallituksen on otettava huomioon niiden kulttuurihistoriallinen merkitys.

Varjelusta vastaa metsähallitus, jonka on tarvittaessa neuvoteltava museoviraston kanssa.

Rakennukset luokitellaan seuraavasti:

V 1 Rakennus varjellaan kokonaan

V2 Rakennus varjellaan osittain

V 3 Rakennusryhmä varjellaan

Rakennuslain mukainen rakennusten suojele asema- tai rakennuskaavalla tapahtuu rakennuslain säädösten nojalla

VALTION OMISTAMIEN RAKENNUSTEN SUOJELUSTA ANNETUN ASETUKSEN 11 §:SSÄTARKOITETUT SOVELTAMISOHJEET

1 YLEISTÄ

Tämä ohje koskee valtion omistamien rakennusten suojelusta annetun asetuksen (480/85) sekä sillä kumotun asetuksen (278/65) nojalla suojeltujen rakennusten korjaus- ja muutostöiden suorittamista sekä käyttöä, hoitoa ja kunnossapitoa.

Ohjetta sovelletaan myös niihin rakennuksiin, joista suojluesitys on vireillä. Opaetusministeriö ilmoittaa asian vireilläolosta suojeluesityksen kohteen haltijalle.

Asetuksen perusteella suojeltujen rakennusten korjaus- ja muutostöiden tulee olla luonteeltaan rakennuksen kulttuurihistoriallisen arvon huomioonottavia. Rakennuksia on käytettävä, hoidettava ja kunnossapidettävä siten, että niiden kulttuurihistoriallinen arvo säilyy. Käytön edellyttämät korjaukset ja muutokset on sopeutettava rakennussuojlun vaatimuksiin.

Museoviraston tehtävänä on tarvittaessa antaa rakennuskohtaisia tietoja rakennuksen haltijalle ja käyttäjälle suojelun laajuudesta, sisällöstä ja tavoitteista.

2 KORJAUS- TAI MUUTOSTÖIDEN SUORITTAMINEN

Suojellun rakennuksen korjaus- tai muutostöitä koskeva hankesuunnittelu sekä käyttötarkoituksen muutosta koskevat suunnitelmaton tehtävä yhdessä museoviraston kanssa. Tässä yhteydessä on myös päätettävä mahdollisten kulttuurihistoriallisten selvitysten hankkimisesta.

Museoviraston on tässä yhteydessä ilmoitettava, mistä myöhemmin laadittavista suunnitelmista se haluaa lausua sekä miten se osallistuu suunnittelu- ja toteutusvaiheeseen.

Mikäli museovirasto ei ole muussa yhteydessä antanut rakennuksen hoidosta tai kunnossapidosta yksityiskohtaisia ohjeita, tulee seuraavista töistä pyytää museoviraston ohjeet: julkisivujen maalaaminen, katteen uusiminen, ikkunoiden ja ovien sekä kiinteän sisustuksen uusiminen, LVIS-työt sekä sisämaaluksen muilta osin kuin saniteetti-, keittiö- ja varastotiloissa.

Rakennuksen muuttaminen ja käyttäminen siten, että rakennuksen kulttuurihistoriallinen arvo vähenee, edellyttää museoviraston lupaa. Museoviraston tehtävänä on tällä perusteella päättää, ovatko suojeltuun rakennukseen suunnitellut toimenpiteet sellaisia, että niiden toteuttaminen voidaan sallia. Sen sijaan rakennusten purkaminen, siirtäminen ja muut erittäin olennaiset muutokset, jotka merkitsisivät suojelupäätöksen muuttamista, edellyttävät aina valtioneuvoston käsittelyä.

3 HOITO- JA KUNNOSSAPITO

Virastojen ja laitosten tulee käyttää, hoitaa ja kunnossapitää suojeltuja rakennuksia niin, että niiden kulttuurihistoriallinen arvo säilyy. Mikäli korjaushuolosta vastuussa oleva on epätietoinen kunnostustöiden soveltuvuudesta rakennukseen, tulee asiasta neuvotella museoviraston kanssa.

Museoviraston erityisiä ohjeita ei tarvita sellaisista töistä, joilla ainoastaan korvataan kulumisesta ja vaurioitumisesta aiheutunut laattutason aleneminen. Tällaiset työt on tehtävä site, että kuluneet ja rikkoutuneet rakennusosat vaihdetaan mitoiltaan, mudoiltaan, materiaaleiltaan ja pintakäsittelyltään entisenlaisiin aina kun se on mahdollista. Muunlaisista ratkaisuksista on neuvoteltava museoviraston kanssa.

4 TILOJEN VUOKRAAMINEN

Vuokrattaessa valtion omistamia tämän asetuksen nojalla suojeltuja rakennuksia tai huonetiloja on huolehdittava siitä, että rakennuksen suoju tulee vuokrasopimuksessa huomioon otetuksi.

Vuokraehtoihin tulee ottaa maininta siitä, että rakennuksen korjaus- tai muutostöitä suoritettaessa tulee noudattaa suojuasetuksen ja näiden ohjeiden mukaisia menettelytapoja.

5 TIEDOTTAMINEN KÄYTTÄJILLE

Valtion omistamien rakennusten haltijat velvoitetaan tiedottamaan tästä yleiskirjeestä asianomaisten rakennusten kulloisillekin käyttäjille.

Metsähallituksen rakennussuojeluprojektissa tarkastetut kohteet

KUNTA	NIMI	LUONNE	
Hyrynsalmi	Kiviö	ha keskus	hoitoalue
Hyrynsalmi	Hallan jääkäripirtti	piilopirtti	nähtävyys
Ikaalinen	Kortesalo	asutustila	vuokratupa
Ikaalinen	Kovero	kruununmet- sätorppa	nähtävyys
Ilomantsi	Hosko	kämppä	
Inari	Kultala	kultakämppä	
Inari	Mobergin kultakämpät	Kultakämppä	
Inari	Pahaoja	kultakämppä	
Inari	Ritakoski	kultakämppä	
Inari	Sallivaara	poerotus	poroerotus
Jäppilä	Salokämppä	kämppä	
Kemi	kalamaja	kalamajat	
Kemi	Selkäsaari	uittopirtti	
Kemijärvi	Aho	virkatelo	
Kemijärvi	Morkkala	virkatelo	
Kemijärvi		ent. eläinlääkärintalo	
Kestilä	Painua	uittokone	nähtävyys
Kittilä	Korsatupa	autiotupa	
Kittilä	Paaraskalla	autiotupa	
Kittilä	Sammalselkä	poroerotusaita	
Kivijärvi	Koirasalmi	kämppä	vuokratupa
Kivijärvi	Kaulus	kämppä	salakämppä
Kolari	Annanniva	virkatelo	
Kuhmo	Levan mylly	mylly	nähtävyys
Kuhmo	Haarajoki	kämppä	
Kuhmo	Jauhovaara	talo	autio
Kuhmo	Pukkila	talo	vuokra
Kuhmo	Korva	kämppä	
Kuhmo	Huosiaisniemi	kämppä	
Kuhmo	Romuvaaran metsäsauna	metsäsauna	
Kuhmo	Myllyniemi	kämppä	
Kuhmo	Koukkula	kämppä	
Kuhmo	Kuikka	Kämppä	
Kuhmo	Vanha Ruoti	kämppä	
Kuhmo	Aittolampi	kämppä	
Kuhmo	Myllykoski	kämppä	kämppä

Kuhmo	Särkkä	kämppekartano	
Kuhmo	Kuusamonkoski	mylly	
Kuhmo	hoitoalueen toimisto	hoitoalueen toimisto	hoitoalueen toimisto
Kuhmoinen	Heretty	kämppe	opastus
Kuhmoinen	Huhtala	talo	nähtävyys
Kuhmoinen	Lortikka	kämppe	vukratupa
Kuru	Pitkäjärvi	kämppe	vuokratupa
Leivonmäki	Juhanala	ent. mvtila	vuokratupa
Lieksa	amh:n talo	talo	talo
Lieksa	Laklajärvi	kämppe	
Lieksa	Kuikkaniemen kalamaja	kalamaja	nähtävyys
Muonio	Aarea	ent. mvtila	
Muonio	Naapankivaara	virkatalo	
Nurmes	Aittolahti	kämppe	vuokratupa
Pelkosenniem i	Pelkosenniemi	amh.tila	
Pello	Naamijoen	amh.virkatalo	
Pello	Niemelä	virkatalo	
Perniö	Kirjakkala	ruukki	virkestys
Posio	Akanlahti	tukinsiirtolaitos	
Punkaharju	Vääräkontunen	kämppe	
Pyhäjoki	Palosaari	tila	tutkimus
Ranua	Salmilehto	amh. virkatalo	
Rautavaara	Hirvivaara	kämppe	
Rovaniemi n mlk	Maranen	eräkämppe	
Savonlinna	hoitoalue	hoitoalueen tsto	puistoalueen tsto
Savukoski	Lattuna	palovartijan mökki	
Savukoski	Lipakka	kämppekartano	
Savukoski	Riekkohauta	uittopirtti	
Savukoski	Saarivaara	poroerotusaita	
Savukoski	Suttikämppe	Konesavotan tukikämppe	
Savukoski	Värriö	kämppe	
Simo	Koukku	virkatalo	
Sodankylä	Auvojärvi	kämppe	
Sodankylä	Metsä-Luosto	Virkkestys	Virkkestys
Sodankylä	Suomujoki	kolttakenttä	
Sodankylä	UK-opastuskeskus	opastuskeskus	opastuskeskus
Sotkamo	Petäjäjärvi	suokämppe	virkestys
Suomussal mi	Jatkosalmi	kämppe	virkestys
Suomussal mi	Tolosenvir- rankämppe	kämppe	
Suomussal mi	Lounatkoski	uittokämppe	

Suomussalmi	Hukkajoki	mylly	
Taivalkoski	Ylimaa	varastoalue	kala-asema
Tammela	Korteniemi	ent. mvtila	vartijan asunto
Tammela	Hyypiö	ent.t suokuivaus	vuokratupa
Tammisaari	Kullakoja	luotsitalo	nähtävyys
Tornio	kalamaja		
Yli-Tornio	Aavasaksan matkailumaja		kahvio
Yli-Tornio	Hannukkalanniemi	metsäteknikon virkatalo	
Yläne	Raasi	ent. mvtila	asunto

Seutukaavaliittojen rakennusperintökohteet, jotka ovat metsähallituksen hallinnassa

Seutukaavaliitto	Kunta	Kohde	numero
Satakunta	Karvia	Korpiniemen metsäkämpä	16.
Etelä-Savo	Rantasalmi	Linnansaaren kulttuurimaisema	7
Pohjois-Karjala	Lieksa	Aittojoen kämpä	
Pohjois-Karjala	Lieksa	Kukkarolammen kämpä	
Pohjois-Karjala	Lieksa	Otrosjoen kämpä	
Lapin lääni	Kemi	Selkäsarvi	1.44
Lapin lääni	Inari	Sallivaaran poroerotuspaikka	6.18
Lapin lääni	Inari	Lemmenjoen kullanhuuhdonta-alue	6.17
Lapin lääni	Inari	Ivalojoen kullanhuuhdonta-alue	6.24
Lapin lääni	Inari	Hammastunturin poroerotuspaikka	6.23
Lapin lääni	Pelkosenniemi	Iso-Otava	11.1
Lapin lääni	Sodankylä	Tankavaaran kullanhuuhdonta-alue	19.50
Lapin lääni	Sodankylä	Kotajärven kolttakenttä	19.55

Seutukaavaliittojen kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, jotka ovat metsähallituksen hallussa

Seutukaavaliitto	Kunta	Kohde
Pirkanmaa	Ikaalinen	Kovero
	Kuru	Pitkäjärven metsäkämpä
Vaasa	Ähtäri	Miilumaja
Pohjois-Karjala	Valtimo	Uittorännit ja metsähallituksen entiset kämpät (Palmikkojoki)
Kainuu	Hyrynsalmi	Hallan jääkäripirtti
	Suomussalmi	Lounatkoski
Kanta-Häme	Tammela	Liesjärven metsänvartijan tila
Varsinais-Suomi	Nauvo	Berghamn
Keski-Suomi	Kuhmoinen	Huhtalan talo ja pihapiiri
Etelä-Savo	Rantasalmi	Linnansaaren kansallispuisto (rakennuskanta ja maisema)
Pohjois-Savo	Kaavi	Telkkämäen kaskialue
Lappi	Inari	Sallivaaran poroerotuspaikka (aitaukset ja kämpät)
Lappi	Inari	Ivalojoen kulta-alue (Kultala)
Lappi	Ylitornio	Aavasaksan näköalapaikka (Keisarin maja)

Museoihin siirretyt rakennukset metsähallituksen mailta

Museo	Kunta	Paikka, josta rakennus on siirretty	Siirretty rakennus	Alueen nykyinen haltija
Parkanon kaupungin metsämuseo	Parkano	Ikaalinen	metsäkämppä, sauna ja puukatos	Länsi-Suomen puistoalue
Pielisen museo	Lieksa	Lieksa / Aaltola	Riihi ja ruumennus	Itä-Suomen puistoalue / Patvinsuon kansallispuisto
Pielisen museo	Lieksa	Lieksa / Aaltola	Karjokartano	Itä-Suomen puistoalue / Patvinsuon kansallispuisto
Seurasaaren ulkomuseo	Helsinki	Kuhmoinen / Huhtala	Aitta	Länsi-Suomen puistoalue / Isojärven kansallispuisto

Metsähallituksen hallinnassa olevat arvokkaat maisema-alueet, joilla on rakennuksia

Maisema alue	Kunta	Alueen nimi ja mahd. suojelu status	Rakennuksen nimi	Hallinta MHssa
Kaunissaari-Ristisaari	Pyhtää	Itäisen Suomenlahden kansallispuisto	Linnoituslaitetta	Etelärannikon puistoalue
Saaristomeren kulttuurimaisema	Korppoo	Saaristomeren kansallispuisto, Berghamn	Västerby	Etelärannikon puistoalue
Heinäveden reitin maisemat	Heinävesi, Savonlinna	Joutenveden ja Kermajärven rantojen suojelualue, Koloveden kansallispuisto, Karvion kosken seudun suojelu maiseman hoito-ohjein	Mäntysalon kämpä, ahmonkaarten talo, Huhtinien metsänvartijatila,	osin Itä-Suomen puistoalue
Pisa	Nilsia, Juankoski	Pisan luonnonsuojelualue ja Huosiaisniemen lehtojen suojelualue	Kolmiomittaustorni	Itä-Suomen puistoalue
Kuusamon kosket	Kuusamo	Oulangan kansallispuisto	Siilastupa	Pohjanmaan puistoalue
Aavasaksa	Ylitornio	Aavasaksa	Keisarin maja	

Metsähallituksen hallinnassa olevat arvokkaat perinneymaisemat, joilla on rakennuksia

Arvokas perinne maisema	Kunta	Alueen nimi ja mahd. suojelu status	Rakennuksen nimi	Hallinta MH:ssä
Louhimaan torppa	Rantasalmi	Linnansaaren kansallispuisto	Louhimaan torppa	Itä-Suomen puistoalue
Telkkämäen kaskialue	Kaavi	Telkkämäen luonnonsuojelualue	Telkkämäen talo	Itä-Suomen puistoalue
Hossan eräkulttuurimaisemat	Suomussalmi	Hossan retkeilyalue	Lounatkosken, Jatkonsalmen, Tolosenvirran kämpät	Virkistyspalvelut
Hukkajoen myllyt	Suomussalmi	Hukkajoen myllyt	kolme myllyä	
Martinselkosen tulvaniityt	Suomussalmi	Martinselkosen lsa	latoja	Pohjanmaan puistoalue
Oulangan paiseniityt	Kuusamo	Oulangan kansallispuisto	latoja	
Sallivaaran porerotuspaikka	Inari	Lemmenjoen kansallispuisto	Sallivaaran porerotuspaikka	Ylä-Lapin luonnonhoitoalue

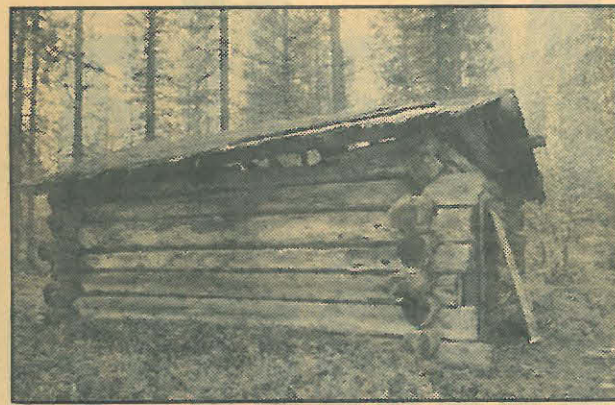
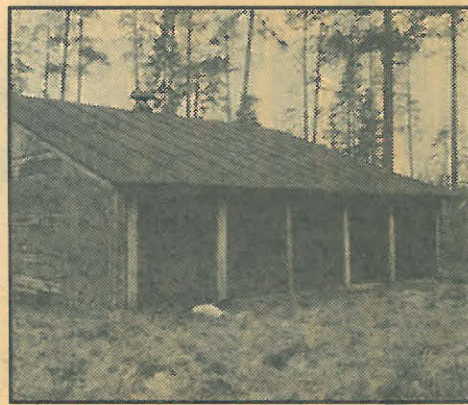
vanhoja rakennuksia

Legendaarisen Hallan Pirtin ja saunan (värikuva vasemmalla) rakennutti 1914 Suomussalmen Saarijärven sijaitsevaan saareen Hallan ukkona tunnettu maanviljelijä ja kansanedustaja Juho Heikkinen. Se oli Saksaan jääkäriksi värväytyneiden miesten salainen etappi- ja piilopaikka. Tuvan katossa on luodinreikiä muistona jääkäri, sittemmin kenraali, eräkirjailija K. M. Walleniuksen juhlinnasta 30. 12. 1916.

Korpien käämpä (oik.) Karvian pitäjän Mustajärven rannalla on metsähallituksen vanhimpia säilyneitä. Se rakennettiin 1935.

Ennen kunnollisia käämpäitä asuttiin metsäsaunoissa. Kuvassa alla Kuhmon Romuvaaran metsäsauna, jossa oli maalattia ja kiuas lämmönlähteenä. Ovenkanaan on kaiverrettu vuosiluku 1934. Olot olivat ahtaat ja järjestyksenpito miesten kesken usein hunninkovoittoista, kertoo kirjailija Sakari Pälsi.

Tuomas Manninen

Metsähallitus teki kesäkuun lopussa kulttuuriteon, kun se ehdotti ympäristöministeriölle 134:n hallussaan olevan historiallisesti arvokkaan rakennuksen suojelemista. Ja ympäristöministeriö suojeli, tietty. IS tarjoaa nyt kuvamatkan tähän vanhojen Suomi-Filmien ja Pentti Haanpään jätkien maailmaan, joka yhä hengittää harmaahirsien uurteissa.

Paikalliselle aluemetsänhoitajalle valmistui 1937 näin kodikas virkatalo Lieksan keskusta. Tapan oli istuttaa puita pihamaata leppeästi varjostamaan. Aluemetsänhoitajat olivat isoja viskaaleja, kun kaikenlaisia metsäaktiviteetteja ei vielä ollut arvovaltaa näkymässä.

Suojelluksi tuli metsäherrojen virkataloja, metsänvartijataloja, metsätyökäämpäitä ja uittokäämpäitä.

Vanhin säilynyt metsätyökäämpä oli rakennettu niinkin äskettäin kuin 1930-luvun puolivälissä. Tosin lentokentälle kunnollisen katon pään päälle turvaava käämpälakki oli säädetty vasta 1928.

Suojelulistalle otettiin myös metsähallituksen haltuun eri kautta tulleita sekalaisia rakennuksia kalamaajoista, niittysaunoista ja metsäsaunoista kolttakenttiin, kultakäämpäin, luotsitaloon, palovartijan mökkiin ja Teijon ruukkiin asti.

Oma lukunsa ovat matkailuun ja eräretkeilyyn liittyvät rakennukset, kuten Aavasaksan matkailumaja, Metsä-Luoston retkeilykeskus ja tunturisuille tutut autiotuvat Kenestupa ja Mierastupa Utsjokilaaksossa ja Rumakuru Saariselällä.

Aavasaksan matkailumaja rakennettiin Ylitornion Aavasaksalle 1882, jolloin Lapin-matkailu oli vielä nuorta ja Suomea hallitsi kenraalikuvernööriä **Fedor Logginovits Heiden**.

Siihen aikaa oli tapana ihailla yöttömän yön aurinkoa, mikä kävi parhaiten päinsä Aavasaksalla, jonne oli lyhyempi matka kuin jonkin edemmäksi. Liikkuminen kun ei ollut yhtä vaivatonta kun nykyisin suksibok-siautojen aikakaudella.

Metsä-Luosto aloitti kelovillityksen

Metsä-Luostosta suojeltiin rakennuksen vanhin osa, joka on vuodelta 1970. Jos aidsin syntyhistoriaa ei tarkkaan tunnetakaan, niin kelo-hongan käyttäminen lomarakentamisessa sai alkunsa juuri Metsä-Luostosta.

Yksi neljästä hirsirakenteisesta hevostallista, jotka sisältyvät Auvojärven "käämpäkartanoon" Sodankylässä. Ilman pitkämielisiä ystäväämme hevosta tuhti tukkijätkäkin olisi ollut pelkkä jätkä.

Rovaniemeläisen **Esko Lehmolan** arkkitehtitoimisto tavoitteli Metsä-Luostossa "vaatimatonta, luontoon sopivaa ulkoasua". Malli otettiin metsätyökäämpäistä, joissa keloja oli vanhastaan käytetty nopeasti käyttöön tarvittavien rakennusten tekotarpeena, koska sitä oli helposti saatavilla ja se oli valmiiksi kuivaa.

Loppu on historiaa: kelo-honka valtasi loma-asuntojen rakennusmateriaalina ensin Lapin, jonne se usein sopiinkin, ja sitten Järvi-Suomen, jonne se yleensä ei sovi.

Kohta keloista pykättiin myös grillikioskeja, huoltoasemia ym.

Metsähallitus

Eräkirjailijan koirankoppi varjeltiin

Ympäristöministeriön suojelemista rakennuksista kulttuurihistoriallisesti kiinnostavimpiin kuuluu tuotteliaan eräkirjailijan **A.E. Järvisen** 1933 Rovaniemen maalaiskunnan Hietakankaalle rakennuttama eräkäämpä.

Tämän Marasen tupana tunnetun käämpän siivellä tuli varjelluksi vanha koirankoppi "pihapiiriin kuuluvana rakenteena". Koppi on tehty tukevista laudoista ja siinä on korkea harjakatto.

Varjeleminen on suojelemista alemman asteen toimi. Museoviraston tutkijan **Sinikka Joutsalmen** mukaan sitä käytetään silloin, kun kohteen arvo on "siinä ja siinä" tai kun halutaan varautua tulevaisuuden suojelutarpeeseen.

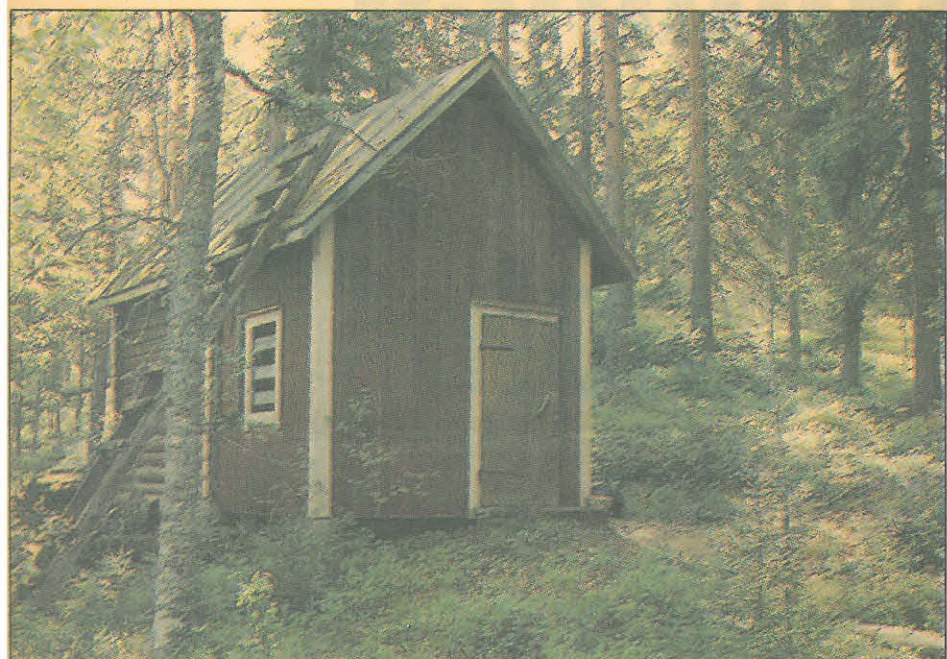
Ylimetsänhoitaja **A.E. Järvinen** (1891-1963) oli metsähallituksen Perä-Pohjolan piirikunnan arvioimistomiston päällikkö. Metsähallituksen hallintaan tupa ja koirankoppi siirtyivät vasta 1991.

Toinenkin varjeltu koirankoppi löytyy suojelukohdelistalta. Se on Kortenien entisen metsänvartijantilan koirankoppi Tammelassa, jonka rakentaminen on ajoitettu aikaan ennen vuotta 1957.

Särkän käämpäkartanon "Teräväpää" eli työnjohdon asumus. Herrat ja jätkät eivät alkuaikojen jälkeen useinkaan enää mahtuneet samoihin tiloihin.

Särkän käämpäkartanon miehistökäämpä on vuodelta 1956, jolloin käämpäkulttuuri kukoisti ennen nopeaa kuihtumistaan 1960-luvulla. "Hotellitaisoihin" käämpäin oli saatu ulkopuolelle punamultaa ja sisälle emännät, ja emännille omat huoneet.

Ympäristöministeriö rauhoitti metsähallituksen

Jäppilän Salokämpän jätkät kiusasivat hekumallisesti ruumiitaan tässä 1951 rakennetussa poikkeuksellisen korkeakattoisessa savusaunassa.

METSÄKÄMP

kertoo tuhat tarinaa

